

B00-041

**GENEROLO JONO ŽEMAIČIO
LIETUVOS KARO AKADEMIJA**

FELIKSAS ŽIGARAS

**BALTIJOS ŠALYS:
SAUGUMAS IR GYNYBA
1990–2002**

Vilnius 2002

7640001000041

UDK 327+355.02(474)

Ži 27

Žigaras Feliksas . Baltijos šalys: saugumas ir gynyba 1990–2002.
Vilnius: Leidybos centras prie KAM, 2002. 346 p.

Rekomenduota LKA Humanitarinių mokslų katedros 2002 m.
sausio 9 d. (protokolo Nr. 1).

Rekomenduota LKA Politikos mokslų katedros 2002 m. vasa-
rio 15 d. (protokolo Nr. 4).

Recenzavo: Lietuvos mokslų akademijos viceprezidentas
akademikas, prof. habil.dr. Algirdas GAIŽUTIS,

Lietuvos mokslų akademijos mokslo darbų leidinio
„Lietuvos mokslas“ vyriausiasis redaktorius ir atsakingasis sudaryto-
jas dr. Algimantas LIEKIS,

LKA doc. dr. Bronius PUZINAVIČIUS,

LKA doc. dr. Virgilijus PUGAČIAUSKAS.

Ats. redaktorė – LKA Humanitarinių mokslų katedros doc. dr.
Audronė PETRAUSKAITĖ

ISBN 9955-423-15-3

© Feliksas Žigaras, 2002
© Generolo Jono Žemaičio
Lietuvos karo akademija, 2002

TURINYS

ĮVADAS	4
BALTIJOS VALSTYBIŲ TARYBOS VEIKLA	7
TRIJŲ BALTIJOS ŠALIŲ PREZIDENTŲ VEIKLA	33
BALTIJOS ASAMBLĖJOS VEIKLA	40
BALTIJOS ŠALIŲ INTEGRACIJOS Į NATO PROBLEMA	63
BENDRADARBIAVIMAS GYNYBOS IR KARINĖJE SRITYJE	108
KARINIO BENDRADARBIAVIMO PROJEKTAI	116
LIETUVOS BENDRADARBIAVIMAS SU STRATEGINIAIS PARTNERIAIS	142
LIETUVA IR JUNGTINĖS AMERIKOS VALSTIJOS	142
LIETUVA IR LENKIJA	183
IŠVADOS	201
SUMMARY	206
PRIEDAI	211
LITERATŪRA	332
ASMENVARDŽIŲ RODYKLĖ	336
SANTRUMPOS	341

IVADAS

Baltijos valstybių nepriklausomybės atkūrimas 1990–1991 metais sudarė prielaidas atnaujinti šių valstybių bendradarbiavimą. Atkūrus Baltijos valstybių nepriklausomybę, iš karto iškilo jų nepriklausomybės išsaugojimo, nacionalinio saugumo ir jo įtvirtinimo problemos. Nepaisydamos visų sunkumų, Baltijos valstybės gyvavo, tvirtėjo, kūrėsi nacionalinio saugumo ir krašto apsaugos institucijos. Lietuvoje, kaip ir kitose atsikūrusiose Baltijos valstybėse, nacionalinio saugumo sistema buvo plėtojama kaip Europos bendro saugumo ir transatlantinės gynybos sistemų dalis. Todėl tarptautinio gynybinio bendradarbiavimo tikslas yra remti ir stiprinti saugumą. Ypač aktualus tapo kaimyninių valstybių bendradarbiavimas saugumo ir gynybos srityje. Šiuo bendradarbiavimu siekiama stiprinti regiono saugumą, kurti tarpusavyje suderintas kariuomenes, taikos palaikymo pajėgas, perorganizuoti ginkluotąsias pajėgas, taip pat žengiant į NATO, kurti naujas struktūras, derinti oro erdvės, jūrų stebėjimo, ryšių ir informacines sistemas, operatyviai keistis informacija, kartu ieškoti problemų, kurios dažnai būna labai panašios, sprendimo būdų. Visa tai yra ir bus svarbus veiksnys integruojantis į Vakarų saugumo ir gynybines sistemas, siekiant stiprinti regiono saugumą, taip pat įgyvendinti pagrindines bendradarbiavimo formas, tai yra bendri projektai, individualios partnerystės programos, bendros pratybos, oficialūs ir darbo vizitai, karininkų siuntimas mokytis, materialinė pagalba ir t. t.

Šiuo metu Baltijos šalys dalyvauja visiškos integracijos į Vakarų saugumo struktūras procese. Jos jau yra pasirengusios prisiišti narystės NATO įsipareigojimus. Narystė šioje organizacijoje užtikrins Lietuvai, Latvijai ir Estijai precedento neturintį karinio, politinio ir ekonominio saugumo lygį. „Esminė Lietuvos Respublikos strateginė nuostata yra įtvirtinti laimėjimus ir pastarojo dešimtmečio teigiamus pokyčius, padaryti juos negrįžtamus. Tinkamiausiu ir patikimiausiu būdu šiems istoriniams laimėjimams stabilizuoti Lietuvos Respublika laiko NATO ir ES plėtrą priimant į šias organizacijas deramai pasirengusias kandidates, tarp jų ir Lietuvos Respubliką. Lietuvos Respublikos ir abiejų kitų Baltijos valstybių – Estijos ir Latvijos – narystė NATO ir ES ilgam įtvirtins ne tik jų pačių, bet ir Baltijos regiono

saugumą bei stabilumą, ir tai bus ilgalaikis visų regiono valstybių saugumo laimėjimas.“ – teigiama „*Nacionalinio saugumo strategijoje*“, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. gegužės 28 d.¹

Baltijos šalių nacionalinio saugumo sistemos plėtojamos kaip Europos bendros saugumo ir transatlantinės gynybos sistemos dalis. Lietuvos, Latvijos ir Estijos užsienio ir vidaus politikos priemonėmis siekia visavertės ir visapusiškos integracijos į euroatlantinę erdvę. Visos valstybių institucijos pagal savo kompetenciją rengia ir vykdo politiką, užtikrinančią euroatlantinio regiono stabilumo ir integracijos tikslus: narystė NATO ir ES, apimanti visišką paramą plėtros procesui, yra du lygiaverčiai Lietuvos, Latvijos ir Estijos saugumo politikos prioritetai. Integracijos į NATO ir ES procesai stiprina ir papildo vienas kitą. Narystė vienoje organizacijoje (NATO arba ES) nepakeičia narystės kitoje. Baltijos valstybės teikia prioritetą konfliktų prevencijai, diplomatijai ir tarptautinės teisės priemonėms. Ypatingas prioritetas teikiamas tarptautiniam krizių valdymui, masinio naikinimo ginklų prevencijai, tarptautiniams ginklų kontrolės režimams, politikai ir įstatymų leidybai, nukreiptai prieš naujas grėsmes, pavojus ir saugumo iššūkius. Lietuva, Latvija ir Estija teikia prioritetą bendradarbiavimui Baltijos jūros regione, Šiaurės Europoje ir su Rusijos Federacija. Lietuvos Respublika plėtoja ir stiprina dvišalius ir daugiašalius santykius.

Siekdama narystės NATO, o kartu ir stiprinti regiono saugumą, Lietuvos Respublika toliau plėtoja dvišalį ir daugiašalį politinį, saugumo ir gynybinį bendradarbiavimą su NATO valstybėmis, kad: konsoliduotų Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo sistemą; stiprintų nacionalinio ir tarptautinio krizių valdymo pajėgumus; diegtų NATO standartus įvairiose srityse; skatintų NATO valstybių vyriausybių ir parlamentų politinę paramą Lietuvos Respublikos narystei NATO.

Lietuvos Respublika plėtoja politinį ir gynybinį bendradarbiavimą su panašių saugumo politikos tikslų siekiančiomis Estija, Latvija ir kitomis Vilniaus proceso, t. y. NATO narystės siekiančiomis ir Narystės veiksmų planą įgyvendinančiomis, valstybėmis. Lietuvos Res-

¹ Žr.: Valstybės žinios. – 2002. – Nr. 56-2233. – P. 29.

publika siekia trišalio karinio bendradarbiavimo su Estija ir Latvija: sukurtus bendrus karinius dalinius, mokymo įstaigas ir gynybinės infrastruktūros objektus plėtoti kaip būsimos NATO integruotos karinės struktūros dalis.

Lietuvos politologų darbuose yra atliktas nemažas mokslinis tiriamasis darbas šia kryptimi.² Tačiau politinės istorijos aspektu Lietuvos istoriografijoje ši problema nebuvo iki šiol tirama.

Knygos tikslas – remiantis Lietuvos ir tarptautiniais dokumentais, moksline literatūra, „Interneto“ medžiaga ir periodine spauda, *taikant* istorinį, chronologinį ir teminį tyrimo metodus, *išnagrinėti* trijų Baltijos valstybių – Lietuvos, Latvijos ir Estijos – bendradarbiavimą saugumo ir gynybos srityje nuo Baltijos šalių nepriklausomybės atkūrimo iki šių dienų, *atskleisti* Baltijos Valstybių Tarybos, Baltijos valstybių prezidentų institucijos, Baltijos Asamblėjos, Baltijos Ministrų Tarybos veiklą dėl trijų Baltijos šalių nepriklausomybės ir jos įtvirtinimo, siekiant jų valstybingumo tarptautinio pripažinimo, dėl SSRS okupacinės kariuomenės išvedimo, *ištirti* šio bendradarbiavimo strateginius tikslus, sritis, formas, bendrus projektus, jų paskirtį ir reikšmę. Taip pat *išnagrinėti* Lietuvos bendradarbiavimą su strateginiais partneriais – Jungtinėmis Amerikos Valstijomis ir Lenkijos Respublika – saugumo ir gynybos srityje.

² Žr.: Lietuvos integracija į Europos Sąjungą /Sudarė K. Maniokas ir G. Vitkus. – V., 1997; Svarbiausios Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys 1918–1995 /Sudarė V. Sirutavičius, E. Nekrašas. R. Lopata. – V., 1997; Vitkus G. Lietuvos ir Rusijos santykiai 1990–1996 m. // Politologija. – 1997. – Nr. 1(9). – P. 56-105; Lietuva ir tarptautinės organizacijos. Straipsnių rinkinys /Sudarė Z. Petrauskas, G. Steponavičius. – K., 1998; NATO vakar, šiandien, rytoj: kolektyvinė monografija /Sudarė R. Lopata, G. Vitkus. – V., 1999; Žalimas D., Žaliskaukaitė-Žalimienė S., Petrauskas Z., Saladžius J. Tarptautinės organizacijos. – V., 2001 ir kt.

BALTIJOS VALSTYBIŲ TARYBOS VEIKLA

Pirmieji žingsniai bendradarbiaujant saugumo ir gynybos srityje tarp Baltijos valstybių buvo žengti 1990 metais, netrukus po pirmųjų pokario laikotarpiu demokratinį rinkimų į trijų Baltijos šalių aukščiausiąsias valdžios institucijas. Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, o Latvijai ir Estijai paskelbus nepriklausomybės atkūrimo pereinamąjį laikotarpį, 1990 m. gegužės 12 d. Taline susitiko šių valstybių Aukščiausiųjų Tarybų pirmininkai Vytautas Landsbergis, Anatolijus Gorbunovas, Arnoldas Riutelis ir pasirašė deklaraciją „Dėl Lietuvos Respublikos, Latvijos Respublikos ir Estijos Respublikos santarvės ir bendradarbiavimo“³. Ši pirmoji sutartis rodo, kad tas solidarumas buvo reali politika. Ja Lietuva, Latvija ir Estija įsipareigojo padėti viena kitai „visiškai atstatyti trijų respublikų valstybinę nepriklausomybę“. Laikydamosi šio įsipareigojimo, Baltijos šalys galėjo lengviau ištrūkti iš Sovietų Sąjungos gniaužtų: jai buvo sunku su visomis iš karto susidoroti. Negalėdamos išardyti bendro Baltijos fronto, imperinės jėgos blaškėsi, sutriko, prarado ryžtą. Vakarai irgi palankiau žiūrėjo į kartu veikiančias Baltijos šalis. Ypač svarbu, kad žengti į Nepriklausomybę joms netrukdė teritoriniai ir kitokie ginčai.

*Deklaracijoje nuspręsta „atnaujinti 1934 m. rugsėjo 12 d. Ženevoje sudarytą Sutartį ir deklaraciją dėl Lietuvos, Latvijos ir Estijos santarvės ir bendradarbiavimo, kuri buvo neteisėtai nutraukta 1940 metais“⁴. Tačiau 1934 metais sukurtas Baltijos valstybių bendradarbiavimo mechanizmas neatitiko naujų sąlygų ir poreikių. Todėl kartu nuspręsta sukurti *Baltijos Valstybių Tarybą (BVT)*, kurios pagrindinis to meto uždavinys buvo padėti atkurti Baltijos valstybių nepriklausomybę. Pradžioje į BVT įėjo šalių Aukščiausiųjų Tarybų pirmininkai, vėliau kartu su prezidentais į Tarybą įėjo parlamentų pirmininkai, vyriausybės vadovai ir užsienio reikalų ministrai.*

³ Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos ir Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo dokumentų rinkinys (toliau – LRAT LRATP DR). – V., 1991. – T. 1. – P. 374.

Toliau buvo tobulinamas 1934 m. Sutartyje numatytas Baltijos valstybių tarpusavio ryšių mechanizmas. 1990 m. birželio 6 d., pirmajame BVT posėdyje Jūrmaloje, įgaliotieji Lietuvos Respublikos, Estijos Respublikos ir Latvijos Respublikos atstovai, nusprendė: aukščiausiasis BVT organas yra šalių įgaliotųjų delegacijų, kurioms vadovauja aukščiausieji valstybių pareigūnai, susitikimas. Eiliniai delegacijų susitikimai rengiami du kartus per metus. Vienos iš valstybių iniciatyva gali būti rengiami neeiliniai susitikimai. Pagal šios sutarties 2 straipsnį buvo numatyta rengti tik periodines šalių užsienio reikalų ministrų konferencijas. Be šios konferencijos, buvo sukurtos dar tokios BVT institucijos: vyriausybės vadovų pasitarimai, parlamentų komisijų pasitarimai, įvairių sričių ministrų konferencijos, kitos institucijos, steigiamos delegacijų BVT. BVT Sekretoriatas įkurdintas Vilniuje. Kiekviena šalis į Sekretoriatą deleguoja savo atstovus. Visi sprendimai BVT institucijose buvo priimami konsensusu⁵.

*BVT veikla buvo labai naudinga nepriklausomybės atkūrimo laikotarpiu politiškai integruojant tris Baltijos valstybes ir formuojant jų bendrą solidarią poziciją, taip pat – trijų Baltijos valstybių, kaip vieningo politinio vieneto, įvaizdį pasaulyje. Solidarumas padėjo greičiau atkurti Baltijos valstybių nepriklausomybę. BVT ne kartą išreiškė bendrą visų trijų valstybių poziciją dėl santykių su Sovietų Sąjunga, dėl SSRS vykdomos agresijos prieš Baltijos valstybes, kreipėsi į tarptautines organizacijas dėl paramos atkuriant visišką Lietuvos, Latvijos ir Estijos nepriklausomybę. Antai 1990 m. gegužės 12 d. trijų Baltijos valstybių AT pirmininkų susitikimo Taline priimtame *Komunikate* tei-*

⁴ Dėl konflikto su Lenkija, suartėjusi su Vokietija ir sovietais Lietuva ardė Baltijos šalių vienybę. Minėtoje 1990 m. gegužės 12 d. Deklaracijoje Lietuva, Latvija ir Estija įsipareigojo atnaujinti 1934 m. Baltijos Antantės sutartį. Bet ši sutartis nebuvo veiksminga. Joje Latvija su Estija neįsipareigojo padėti Lietuvai atgauti Vilnių, o Lietuva, ją pasirašius, iš karto pranešė Sovietų Sąjungai, kad jos ryšiai su ja išlaiko prioritetą prieš Baltijos Antantę. Dar 1926 m. Lietuva buvo sudariusi su sovietais „džentelmenišką susitarimą“, kurio laikydamosi informuodavo juos apie Baltijos šalių gynybinę ir saugumo politiką. Laiku gaudama informaciją Maskva galėjo tą politiką sužlugdyti (Žr.: *Svarbiausios Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys 1918–1995*. – V, 1997. – P. 224-225).

⁵ LRAT LRATP DR. – T. 1. – P. 386-387.

giama, kad trijų valstybių AT 1990 m. kovo–gegužės mėnesiais priėmė istorinius nutarimus dėl visiško jų valstybingumo atkūrimo. „Su tuo susijusias derybas su TSRS Baltijos valstybės ketina vesti, tarpusavyje derindamos pozicijas ir neišsižadėdamos nepriklausomybės principo.

Baltijos valstybės siekia įsijungti į tarptautinį gyvenimą. Jų tikslas – būti pilnateisėmis SNO ir kitų tarptautinių organizacijų narėmis.

Baltijos valstybės yra tvirtai pasiryžusios įnešti savo indėlį į Helsinkio procesą ir todėl stengsis, kad būtų įtrauktos į Antrojo Helsinkio pasitarimo dalyvių tarpą. Baltijos valstybių nuomone, jų nepriklausomybės klausimas turi būti įrašytas į naujo aukščiausiojo lygio susitikimo ir Pasitarimo dėl saugumo ir bendradarbiavimo Europoje darbotvarkę.

Baltijos valstybės mano, jog nepaprastai svarbu yra laikytis visuotinai pripažintos tarptautinės teisės praktikos ir normų, tarp jų ir tokių, kaip atsisakymas naudoti prievartą ir ekonominį spaudimą tarptautiniuose santykiuose. Jos smerkia tokias akcijas, taikomas bet kuriai valstybei, taigi ir valstybei – šio susitikimo dalyvei.

Savo sugrįžimą į pasaulinę politiką Baltijos valstybės vertina kaip žingsnį, kuriuo stiprinama tarptautinis pasitikėjimas, saugumas ir bendradarbiavimas.⁶ Tą pačią dieną priimtame Baltijos šalių vadovų bendrame pareiškime „*Dėl narystės Europos bendradarbiavimo ir saugumo konferencijoje*“ pabrėžiama: „Baltijos Valstybių Taryba savo svarbiausiu uždaviniu laiko visų trijų Baltijos valstybių visiškos nacionalinės nepriklausomybės atkūrimą.

Mes kreipiamės į visas Europos bendradarbiavimo ir saugumo konferencijos valstybių-narių Nacionalines komisijas, kad jos prašytų:

– išklausti Baltijos Valstybių Tarybos atstovų bendrą deklaraciją ir pareiškimą jų tautų vardu,

– Estijos, Latvijos ir Lietuvos komisijas priimti Europos bendradarbiavimo ir saugumo konferencijos narėmis.⁷

⁶ LRAT LRATP DR. – T. 1. – P. 386-387.

⁷ LRAT LRATP DR. – T. 1. – P. 373.

1990 m. birželio 30 d. Taline Baltijos aukščiausieji valstybių vadovai (V. Landsbergis, A. Riutelis, A. Gorbunovas) pasirašė BVT deklaraciją „*Dėl valstybinės nepriklausomybės*“, kurioje pabrėžiama, kad Baltijos valstybių nepriklausomybės atkūrimo terminai ir etapai privalo būti nedelsiant aptarti tarpvalstybinėse bendrose suinteresuotųjų pusių derybose.⁸ *Tą pačią dieną trijų Baltijos valstybių aukščiausieji atstovai kreipėsi į Europos parlamento Prezidentą, taip pat į visų Parlamento frakcijų vadovus* prašydamos, kad būtų sudaryta oficiali tarpparlamentinė trijų Pabaltijo šalių delegacija Europos parlamente. „Tai sudarytų sąlygas:

- trims Pabaltijo šalims konstruktyviai dalyvauti Europos parlamento darbe;
- sėkmingiau koordinuoti Pabaltijo šalių pastangas kuriant bendrus Europos namus;
- panaikinti gėdingas Hitlerio–Stalino pasekmes – Antrojo pasaulinio karo palikimą;
- sėkmingiau keisti ekonominę ir socialinę sistemą, tarybinės okupacijos primestą Lietuvai, Estijai ir Latvijai;

⁸ Deklaracijoje teigiama: „Lietuvos Respublikos 1990 m. kovo 11 d., Estijos Respublikos 1990 m. kovo 30 d. ir Latvijos Respublikos 1990 m. gegužės 4 d. Aukščiausiųjų Tarybų aktais nustatyta, kad Tarybų Sąjungos karinė Baltijos valstybių okupacija nenutraukė jų nepriklausomo valstybingumo *de jure*. Estijos, Latvijos ir Lietuvos valstybingumas iki šiol veiksmingas ir pasaulio demokratinių šalių pripažįstamas, nepaisant to, kad jų konstitucijų veikimas buvo nutrauktas beveik penkiasdešimčiai metų.

Aukščiau minėtais aktais pripažinta, kad valstybinis valdymas, besiremiant Tarybų Sąjungos Konstitucija, šioje teritorijoje ir Baltijos valstybių atžvilgiu yra neteisėtas.

Baltijos Valstybių Taryba mano, jog visiškos faktinės Estijos, Latvijos ir Lietuvos nepriklausomybės atstatymo terminai ir etapai, atsižvelgiant į konstitucijų, veikusių iki šalių okupacijos 1940 metų birželį, iš esmės pagrindžiamąją reikšmę, privalo būti nedelsiant aptarti tarpvalstybinėse bendrose suinteresuotųjų pusių derybose.

Baltijos Valstybių Taryba mano, jog dera kreiptis į tarptautines organizacijas ir įvairias Europos šalis, taip pat ir į Šiaurės šalių Tarybą bei jos nares su prašymu geranoriškai tarpininkauti organizuojant derybas, kurių tikslas būtų visiškas Estijos Respublikos, Latvijos Respublikos ir Lietuvos Respublikos nepriklausomo valstybingumo *de facto* atstatymas, tuo likviduojant Antrojo pasaulinio karo pasekmes Europos šiaurės rytuose“ (*LRAT LRATP DR. – T. 1. – P. 392-393*).

– greičiau atkurti tikrą Lietuvos, Estijos ir Lietuvos valstybinumą ir sustiprinti demokratinę šių šalių tvarką.“⁹

Taip pat buvo kreiptasi į Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos Prezidentą ir į visų 23 šalių – Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos narių – užsienio reikalų ministerijas prašant suteikti Lietuvai, Latvijai ir Estijai specialų svečių delegacijos statusą. „Tai leistų mums laipsniškai įsilieti į Europos tautų šeimą, dalyvauti sprendžiant visus su Europa susijusius klausimus, įgyti šiuolaikinės demokratijos patirties ir sparčiau žengti socialinės, ekonominės ir humanitarinės pažangos keliu.“¹⁰

BVT 1990 m. liepos 27 d. paskelbė *Pareiškimą*, kuriame trys Baltijos valstybės kreipėsi į kiekvieną iš dvylikos SSRS respublikų prašydamos pareikšti, ar turi jos kokių teritorinių, turtinių ir kitų reikalavimų Lietuvos, Estijos ir Lietuvos valstybėms. Atsakymo negavus per mėnesį, bus laikoma, kad tokių pretenzijų nėra.¹¹

1990 m. spalio 19 d. Taline BVT priėmė *Pareiškimą*, kuriame teigiama, kad „Baltijos Valstybių Taryba pareiškia, kad Lietuvos Respublika, Estijos Respublika ir Latvijos Respublika neturi kitų tikslų – kaip sukurti savo šalyse laisvų žmonių demokratinę visuomenę, grindžiamą visuotinai pripažintomis tarptautinės teisės normomis ir abipusiai naudingu bendradarbiavimu su visomis šalimis <...>. Balti-

⁹ LRAT LRATP DR. – T. 1. – P. 393.

¹⁰ LRAT LRATP DR. – T. 1. – P. 394.

¹¹ Pareiškime pabrėžiama: „1. Trijų Baltijos šalių įgaliotieji atstovai nedalyvavo rengiant TSRS sąjunginę sutartį ir nemano, kad ateityje galėsiančios šiame procese dalyvauti.

2. Bet kurios Baltijos valstybių sutartys su TSRS, jos sąjunginėmis respublikomis ir kitomis valstybėmis gali būti sudaromos tik remiantis mūsų valstybių Aukščiausiųjų Tarybų priimtų nepriklausomybės atkūrimo aktų nuostatomis.

3. Derybas su TSRS tikslingiausia vesti pagal principą „trys plius vienas“ arba tuo pačiu laiku ir glaudžiai koordinuojant, o jų rezultatas turi būti politinio pobūdžio sutartys, kuriomis ateityje būtų grindžiamos tarpusavio santykių ir bendradarbiavimo sutartys pagal atskiras veiklos ir interesų sritis.

4. Trys Baltijos valstybės viena kitai neturi jokių teritorinių, turtinių ar kitų pretenzijų.

5. Trys Baltijos valstybės kreipiasi į kiekvieną iš dvylikos TSRS respublikų prašydamos pareikšti: ar turi jos kokių teritorinių, turtinių bei kitų reikalavimų Lietuvos Respublikai, Estijos Respublikai ir Latvijos Respublikai. Per mėnesį atsakymo negavus, bus laikoma, kad tokių pretenzijų nėra“ (LRAT LRATP DR. – T. 1. – P. 399).

jos Valstybių Taryba išreiškia pasitenkinimą JAV Senato Rezoliucija Nr. 334 ir kreipiasi į kitas Sutarties dėl galutinio santykių su Vokietija sureguliuavimo dalyves, prašydama įtraukti į šios Sutarties ratifikavimo dokumentus papildymus arba rezoliucijas, tiksliai nustatančias Lietuvos, Estijos ir Latvijos, kaip nepriklausomų valstybių, teisinį statusą.¹²

1990 m. lapkričio 9 d. Vilniuje BVT priėmė pareiškimą „*Šalims – sutarties dėl įprastinės ginkluotės Europoje sumažinimo bei saugumo ir bendradarbiavimo Europoje pasitarimo dalyvėms*“, kuriame prašo imtis aktyvios veiklos įtikinti Sovietų Sąjungą, kad ji nutrauktų Baltijos valstybių agresiją¹³.

¹² LRAT LRATP DR. – 1991. – T. 2. – P. 471.

¹³ BVT pareiškia:

„1. Baltijos Valstybių Taryba palaiko šalių – NATO ir Varšuvos sutarties narių – būsimąją Sutartį dėl įprastinės ginkluotės sumažinimo Europoje. Ši sutartis sudaro palankias perspektyvas karinei konfrontacijai visoje Europoje silpninti, taigi ir sugrąžinti užsienio karinius kontingentus į savo valstybės teritorijas, įskaitant tarybinių ginkluotųjų pajėgų išvedimą iš Baltijos šalių į Tarybų Sąjungos teritoriją.

2. Baltijos Valstybių Taryba atkreipia dėmesį į tai, kad Baltijos valstybių teritorija nėra teisėta Tarybų Sąjungos teritorijos dalis. Baltijos Valstybių Taryba ne kartą pabrėžė, jog Baltijos valstybių prievartinio įjungimo į TSRS nepripažinimas nesuderinamas su sutarčių, nors ir netiesiogiai susijusių su Lietuvos, Estijos ir Latvijos teritorija, sudarymu su TSR Sąjunga, nerūpinčiu jokių suverenių teisių į Lietuvą, Estiją ir Latviją.

Patvirtinama tai, Baltijos Valstybių Taryba su pagarba prideda 1990 m. spalio 10 d. JAV Senato priimtą Rezoliuciją Nr. 334, kaip šio Pareiškimo dalį.

3. Baltijos Valstybių Taryba kreipiasi į visas Sutartį dėl įprastinės ginkluotės sumažinimo Europoje pasirašančias valstybes ir prašo Sutartyje išreikšti savo oficialią poziciją dėl aneksijos nepripažinimo, taigi ir dėl negalimo ignoruoti de jure nepriklausomų Baltijos valstybių statuso, nes tokį nutylėjimą Tarybų Sąjunga galėtų interpretuoti kaip netiesioginį prievartinio Baltijos valstybių įjungimo į TSRS pripažinimą. Negalima leisti įteisinti TSRS karinio kontingento buvimo Baltijos valstybių teritorijoje arba papildomo jų įvedimo.

4. Valstybių teritorijos vientisumo, tautų apsisprendimo teisės ir pasipriešinimo prievartinei aneksijai principai yra Saugumo ir bendradarbiavimo Europoje proceso pagrindas.

Atsižvelgiant į tai, Baltijos valstybės prašo išskirti jas Sutartyje dėl įprastinės ginkluotės sumažinimo, kad jos vėliau galėtų pačios vykdyti šią Sutartį, ir tikrinti, kaip ji vykdoma jų teritorijose, bei dalyvauti Konfliktų išvengimo centro darbe.

5. Baltijos valstybėms taikiai gyventi kliudo tai, kad Tarybų Sąjunga atkakliai nenori pripažinti Lietuvos, Estijos ir Latvijos nepriklausomybės, o jų teritorijose tarybinės okupacinės pajėgos ir toliau gąsdina gyventojus, vartoja prievartą.

Baltijos Valstybių Taryba įsitikinusi, kad bet kokie Saugumo ir bendradarbiavimo Europoje pasitarimo veiksmai, taigi ir Sutarties dėl įprastinės ginkluotės Europoje sumažinimo pasitarimas, turi prisidėti prie taikaus Baltijos valstybių nepriklausomybės atkūrimo. Pagrindinis Saugumo ir bendradarbiavimo Europoje tikslas – taika, stabilumas ir Europos suklestėjimas – nebus pasiektas, jeigu Saugumo ir bendradarbiavimo Europoje pasitarimas nesiims aktyvios veiklos įtikinti Tarybų Sąjungą, kad ji nutrauktų Baltijos valstybių agresiją“ (LRAT LRATP DR. – T.2. – P. 480-481).

1991 m. pradžioje SSRS ginkluotųjų pajėgų Pabaltijo karinės apygardos kariuomenės vadas pranešė, kad į Lietuvos, Estijos ir Latvijos teritorijas įvedami papildomi kariniai daliniai, kurių uždavinys – prievarta imti jaunuolius į SSRS kariuomenę ir į ją sugrąžinti tuos jaunuolius, kurie paliko jos gretas. Todėl BVT 1991 m. sausio 8 d. priėmė *Pareiškimą*, kuriame BVT „protestuoja dėl naujos TSRS ginkluotųjų pajėgų akcijos. Mes turime pagrindo manyti, jog tuo siekiama ir kitų tikslų, o galų gale – užgniaužti Baltijos valstybių tautų laisvės siekius.

Baltijos Valstybių Taryba kreipiasi į pasaulio visuomenę, visų šalių parlamentus ir vyriausybes, kviesdama pasisakyti prieš jau prasidėjusią TSRS akciją. Ši akcija dar kartą patvirtina, kaip laiku IV TSRS liaudies deputatų suvažiavime TSR Sąjungos užsienio reikalų ministras išpėjo apie artėjančios diktatūros Tarybų Sąjungoje pavojų. Imperijos gelbėjimas, gniuždant liaudies valią, sukuria naują įtampą židini Europoje.

Baltijos Valstybių Taryba reikalauja nedelsiant sustabdyti TSRS ginkluotųjų pajėgų akciją. TSRS ir Baltijos valstybių santykius dera apibrėžti jų įgaliotųjų atstovų derybose, klausimą dėl šių derybų pradžios Baltijos valstybių vadovai pasirenge tuoj pat aptarti su TSRS prezidentu ir kitais TSRS vadovais.¹⁴

1991 m. pradžioje SSRS pradėjo nepaskelbtą karą prieš Baltijos šalis. Po tragiškų sausio įvykių Vilniuje ir SSRS ginkluotųjų pajėgų smurto 1991 m. sausio 13 d. Taline įvyko bendras Estijos, Latvijos, Lietuvos ir Rusijos respublikų vyriausybių pasitarimas; nutarta kreiptis į JT Generalinį Sekretorių Peresą de Cuellarą ir prašyti, kad jis nedelsdamas sukviestų tarptautinę konferenciją Pabaltijo valstybių klausimu. *Kreipimosi* pradžioje rašoma: „Pastarieji Sovietų Sąjungos vadovybės veiksmai Pabaltijo valstybių atžvilgiu sukėlė tikrą grėsmę jų suverenitetui, prievartos sustiprinimą ir neišvengta aukų“. Kreipimąsi pasirašė Aukščiausiųjų Tarybų pirmininkai B. Jelcinas, A. Riuitelis, A. Gorbunovas ir Lietuvos atstovas Estijoje S. Kudarauskas. Dokumentą pasirašiusieji pareiškė, jog visos šios šalys pripažįsta viena kitos suverenitetą ir kad tik demokratiškai išrinktos vyriausybės teisėtai veikia jų teritorijose.

¹⁴ LRAT LRATP DR. – T. 2. – P. 502-503.

Talino pasitarime Rusijos SFR AT Pirmininkas B. Jelcinas kreipėsi į rusakalbius Pabaltijo gyventojus prašydamas palaikyti jų vyriausybių taikią demokratinę politiką ir šio regiono tautų teisėtą suvereniteto siekį. Jis atskirai kreipėsi į kareivius ir karininkus, pašauktus į armiją iš RSFR teritorijos ir esančius Pabaltijo respublikose bei Rusijos teritorijose: „Prieš eidami šturmuoti valstybinius objektus Pabaltijo kraštuose, <...> prisiminkite savosios Respublikos ir savo liaudies dabartį ir ateitį. Vykdydami įsakymą užimti vyriausybinis objektus ir panaudodami ginklą prieš gyventojus, jūs tampate tamsių jėgų įrankiu.“¹⁵

1991 m. kovo 22 d. BVT kreipėsi į *Saugumo ir bendradarbiavimo Europoje pasitarimo dalyves ir kitas pasaulio valstybes* prašydama surengti tarptautinę konferenciją arba iš eilės keletą tarptautinių konferencijų dėl Baltijos valstybių nepriklausomybės atkūrimo, taip pat padėti, kad Baltijos valstybės gautų tikrųjų Saugumo ir bendradarbiavimo Europoje pasitarimo narių statusą. BVT „įsitikinusi, kad tokia konferencija (konferencijos) padėtų pradėti ir sėkmingai pravesiti derybas su Tarybų Sąjunga. Tarybos nariai kviečia šalių – Saugumo ir bendradarbiavimo Europoje pasitarimo narių, taip pat kitų pasaulio valstybių parlamentus ir vyriausybes artimiausiu metu padėti surengti konferenciją ir dalyvauti jos darbe. Dėl to būtina pradėti neatidėliotinas dvišales ir daugiašales konsultacijas.“¹⁶

1991 m. balandžio 13 d. Jūrmaloje BVT priėmė *Pareiškimą*, kuriame teigia, kad SSRS Aukščiausiosios Tarybos nutarimas „*Apie 1991 m. kovo 17 d. TSRS referendumo išdavas*“ sudaro galimybę aiškinti jį kaip neva liečiantį Baltijos valstybes – Lietuvos Respubliką, Estijos Respubliką ir Latvijos Respubliką. „Ryšium su tuo Baltijos valstybės, kaip nesančios TSR Sąjungoje, pareiškia, kad Lietuvos Respublika, Estijos Respublika ir Latvijos Respublika eina keliu, kurį 1990 m. įtvirtino jų demokratiškai išrinktos Aukščiausiosios Tarybos, priimdamos aktus dėl nepriklausomybės atstatymo, taip pat jų tautos plebiscituose ir referendume, įvykusiųose šiose valstybėse 1991 metų

¹⁵ Baltijos šalių kelias į nepriklausomybę 1990–1991 metai. Įvykių kronika/ Sudarė V. Skuodis, –V., 1997. –P.319.

¹⁶ LRAT LRATP DR. – 1991. – T. 3. – P. 434.

vasario 9 ir kovo 3 dienomis. TSRS 1991 m. kovo 17 d. referendumas niekaip teisiškai neliečia Baltijos valstybių ir negali pateisinti TSRS vadovybės spaudimo ir prievartos Lietuvos, Estijos ir Latvijos atžvilgiu.¹⁷

Apsvarščiusi Islandijos Respublikos pasiūlymą tarpininkauti organizuojant ir vedant derybas tarp Baltijos valstybių ir SSRS, BVT (1991 m. balandžio 16 d.) nusprendė: „priimti Islandijos Respublikos pasiūlymą; ruošiant galimas derybas tarp Baltijos valstybių ir TSR Sąjungos, kuriose tarpininkautų Islandijos Respublika, kiekvienai iš Baltijos valstybių tikslinga turėti tiesioginius kontaktus su Islandija; Islandijos Respublikos iniciatyva gali suvaidinti pozityvų vaidmenį TSR Sąjungai atnaujinant Lietuvos Respublikos, Estijos Respublikos ir Latvijos Respublikos nepriklausomybės pripažinimą.

Šita Islandijos Respublikos iniciatyva gali būti sėkmingai suderinta su anksčiau prasidėjusiu diplomatinį santykių atstatymo tarp Islandijos Respublikos ir Lietuvos Respublikos procesu.¹⁸

Nuolatinės Baltijos valstybių pastangos atkurti tarptautinius diplomatinis santykius susidurdavo su Sovietų Sąjungos pasipriešinimu ir blokavimu, darant diplomatinį spaudimą ir skleidžiant apgaulingą propagandą. Todėl Baltijos valstybių vadovai, lankydami JAV sostinėje Vašingtone, 1991 m. gegužės 18 d. paskelbė pareiškimą „*Dėl Lietuvos, Estijos ir Latvijos nepriklausomybės*“, kuriame pabrėžiama, kad Baltijos šalys atkuria savo nepriklausomybę ir šis procesas yra

¹⁷ LRAT LRATP DR. – T. 3. – P. 436.

¹⁸ LRAT LRATP DR. – T. 3. – P. 437.

negrižtamas ir turėtų būti teigiamai įvertintas; jis turi sulaukti veiksmingos tarptautinės paramos.¹⁹

SSRS ginkluotųjų pajėgų ir vidaus reikalų ministerijos padaliniai 1991 m. gegužės mėnesį užpuolė keletą įvairių objektų, esančių Lietuvos, Estijos ir Latvijos teritorijose. Dėl tų užpuolimų daug žmonių nukentėjo, padaryta rimtų materialinių nuostolių. Baltijos valstybės susidūrė su plačiai koordinuota operacija. Todėl BVT 1991 m. gegužės 25 d. priėmė *Kreipimąsi*, kuriuo „kreipiasi į viso pasaulio parlamentus, vyriausybes ir tautas, kviesdama pareikšti ryžtingą protestą prieš naujus TSRS prievartos veiksmus Baltijos valstybėse. Kol bus užpuldinėjami žmonės ir pastatai, negalima rimtai patikėti, jog reformų ir demokratijos procesas Tarybų Sąjungoje tebesitęsia. Sausio mėnesį tarptautinis solidarumas reikšmingai sugebėjo paveikti įvykių eigą. Deja, tik po to, kai nepataisomi dalykai jau įvyko. Dabar būtina to neleisti.“²⁰ Gegužės 30 d. BVT priėmė pareiškimą „*Dėl TSRS veiksmų prieš Baltijos šalis ir tautas*“, kuriuo pabrėžiama: „TSR Sąjungos vadovybė 1991 metų pradžioje, nutraukusi konsultacinius derybų susitikimus su įgaliotosiomis Baltijos valstybių delegacijomis, pradėjo ginkluotą smurtą <...>. Ypač išūliai elgėsi TSRS VRM „OMON“ padaliniai, nuo kurių veiksmų TSRS karinė ir politinė va-

¹⁹ Pareiškime teigiama: „Nė viena Baltijos valstybė nėra TSRS dalis; 1940-ais metais jos buvo okupuotos ir todėl nė viena nėra „atsiskiriančioji“ arba „pereinančioji“ iš nevalstybingumo į valstybingumą. Nežiūrint jų konstitucinio statuso, Lietuva, Estija ir Latvija yra valstybės, išsaugojusios ir vėl įtvirtinusios savo teisinę nepriklausomybę, kurią jos turėjo ir kuri buvo pripažinta tarptautiniu mastu. Šiuo metu jos atkuria visišką savo nepriklausomybę. Šis procesas yra negrižtamas ir turėtų būti teigiamai įvertintas bei pripažintas; jis turi sulaukti efektyvios tarptautinės paramos ir apsaugos.“

Baltijos valstybių vadovai, kreipdamiesi į Jungtines Amerikos Valstijas ir į visą demokratinių šalių tarptautinę bendriją, įskaitant TSRS, kuri yra paskelbusi savo ketinimą tapti demokratine teisine valstybe ir remtis tarptautine teise, ragina ir prašo:

– traktuoti visur – tarptautinėse organizacijose ir tarptautiniuose forumuose, dvišaliuose tarpvalstybiniuose santykiuose, švietimo, politinės kartografijos ir telekomunikacijos srityse – Lietuvos Respubliką, Estijos Respubliką ir Latvijos Respubliką kaip savarankiškas valstybes;

– atitinkamai interpretuoti ir smerkti bet kokius kitų valstybių veiksmus prieš Lietuvos, Estijos ir Lietuvos suverenias teises;

– leisti ir padėti trims Baltijos valstybėms realizuoti savo nepriklausomybę, atkuriant buvusius diplomatinis ir kitokius santykius su visomis suinteresuotomis valstybėmis, įskaitant ir TSRS, ir sukuriant naujus santykius su visomis kitomis suinteresuotomis demokratinėmis valstybėmis“ (*LRAT LRATP DR. – 1991. – T. 3. – P. 440-441*).

dovybė ne kartą bandė atsiriboti. Šie bandymai yra visiškai bereikšmiai, nes „omonininkus“ išlaiko ir aprūpina ginklais TSR Sąjunga.

Tokių teroristinių karinių formuočių, kartais pasirodančių ir samdinių vaidmenyje, išlaikymas turi būti visuotinai pasmerktas kaip stalinizmo laikų agresijos sąsą, nesuderinama su TSRS pažadais ne naudoti jėgos ir atsinaujinti pagal demokratinės teisinės valstybės principus.

Valstybė, kuri imasi smurto kaip politinės priemonės, negali tikėtis demokratinų valstybių daugiamilijardinių kreditų.

Baltijos valstybių teisinėms normoms turi paklusti ir iki šiol išlikusios ar naujai jose kuriamos politinės organizacijos, kurioms nūnai vadovaujama iš Maskvos. Tai, kad TSR Sąjunga naudoja jas prieš Baltijos valstybių suverenitetą, yra neleistina ardomoji veikla.

Taip pat neleistini mėginimai TSRS karines struktūras, laikinai esančias Baltijos valstybių teritorijoje, vadinti kokia nors vietine politine jėga, turinčia spręsti šio Europos regiono ateitį.

Nauji TSRS ginkluotųjų pajėgų ultimatumai, kuriuose reikalaujama vaikus – Baltijos šalių piliečius atiduoti į svetimą kariuomenę, grasinimai prievarta juos imti, labai primenantys situaciją sausio invazijos išvakarėse, kelia naują įtempimo ir pavojaus bangą. Pasaulio tautos neturi šitam likti abejingos.²¹ Tą pačią dieną BVT priima susitarimą „*Dėl bendradarbiavimo kelyje į derybas su TSR Sąjunga*“ kuriame pabrėžiama, kad „Baltijos Valstybių Taryba paveda Lietuvos Respublikos, Estijos Respublikos ir Latvijos Respublikos valstybinėms delegacijoms, susitinkančioms su TSR Sąjungos delegacijomis, toliau dėti pastangas, kad būtų pagreitinta tikrųjų derybų pradžia, ir nuodugniai informuoti viena kitą apie kiekvieno tokio susitikimo turinį ir rezultatus. Tai turi padėti koordinuoti pozicijas ir pasirošti glaudžiau bendradarbiauti būsimose derybose su TSR Sąjunga.“²² Gegužės 31 d. Briuselyje trijų Baltijos valstybių Aukščiausiųjų Tarybų pirmininkai pareiškė, kad Lietuva, Estija ir Latvija, „atkurdamos visišką savo nepriklausomybę, ketina siekti:

²⁰ LRAT LRATP DR. – T. 3. – P. 442.

²¹ LRAT LRATP DR. – 1991. – T. 3. – P. 443-444.

²² LRAT LRATP DR. – T. 3. – P.444.

– atkreipdamos visų šalių – Saugumo ir bendradarbiavimo Europoje pasitarimo dalyvių dėmesį į kintančią padėtį trijose Baltijos valstybėse, taikiu būdu atstatyti istorinį teisingumą, tuo palengvindamos politiškai ir teisiškai užbaigti Antrąjį pasaulinį karą Baltijos regione;

– įsijungti į Europos šalių bendriją ir prisiimti atsakomybę kuriant naująją Europą – demokratijos ir laisvės pasaulyje garantą;

– užtikrinti visiems savo piliečiams laisvo vystymosi, sąžiningo darbo ir tinkamo gyvenimo teises bei galimybes.

Minėtųjų Baltijos valstybių oficialūs atstovai, aplankę Tarparlamentinę konsultacinę Benelux'o²³ tarybą, pareiškė, kad:

²³ BENELIUKSAS (*BENELUX*) – ekonominė grupuotė, įkurta 1947 m. spalio 29 d., kurią sudaro Belgija, Nyderlandai ir Liuksemburgas. Pats pavadinimas buvo sukurtas iš šalių pavadinimų (*Belgique/België, Nederland, Luxemboug*) pirmųjų skiemenų. Trys šalys kooperuotis pradėjo jau XIX a. viduryje. 1921 m. buvo įkurta Belgijos ir Liuksemburgo ekonominė sąjunga. 1932 m. Beneliukso valstybės pasirašė konvenciją, pagal kurią sutarė sumažinti importo mokesčius ir kuo greičiau nustoti riboti importuojamų prekių kieki. Tačiau prieš Antrąjį pasaulinį karą dėl nepalankios politinės situacijos nepavyko sudaryti tikros sąjungos.

1948 m. kovo 17 d. trys Beneliukso šalys, Prancūzija ir Jungtinė Karalystė pasirašė Briuselio sutartį. Svarbiausias aspektas buvo paskutinė jos pavadinimo dalis: „kolektyvinė savignyna“. Pasirašiusios valstybės nusprendė, be kitų dalykų, „teikti viena kitai pagalbą <...> priešinantis bet kokiai agresijai“ (preambulė). Sutartis neatsitiktinai buvo sudaryta praėjus vos trims savaitėms nuo to, kai Čekoslovakijos komunistų partija ėmė kontroliuoti šalį po vadinamojo „Prahos perversmo“: dar po trijų mėnesių sovietai pradėjo Berlyno blokadą.

Svarbu buvo tai, kad jau atsirado „gynybos“ aspektas: iš pradžių į jį buvo įtraukta Jungtinė Karalystė, o kitais metais, 1949 m. balandį, pasirašius Šiaurės Atlanto sutarties organizacijos (NATO) sutartį, jis labai išsiplėtė; ir pirmaisiais metais, savaime aišku, nebuvo įtraukta VFR.

1944 m. buvo pasirašyta muitų sąjungos sutartis, įsigaliojusi 1948 m. Nuo 1951 m. visos trys valstybės daug dėmesio skyrė Europos integracijos klausimams ir kartu kūrė bendras Beneliukso institucijas. Šios pastangos kooperuotis buvo vainikuotos 1958 m. Hagoje pasirašyta Beneliukso ekonominės sąjungos sutartimi, įsigaliojusia 1960 m. Beneliukso ekonominė sąjunga išliko ir Europos Bendrijoje, nes Europos ekonominės bendrijos steigimo sutartis nedraudė Bendrijoje egzistuoti regioninėms grupuotėms, jei jos neprieštaruja Bendrijos tikslams.

Europos ekonominė bendriją iš esmės buvo kuriama Beneliukso pavyzdžiu. Skirtumas tas, kad Bendrijos valstybės tam tikras nacionalinių valdžios institucijų kompetencijos sritis perleido nepriklausomoms Europos institucijoms, o Beneliukso ekonominės sąjungos sutartį vykdė ir sprendimus priima tiesiogiai nacionalinės administracijos. (Žr.: *Allan M. Williams. Europos Bendrija. – V, 1996. – P. 25, 45, 49; McAllister Richard. Nuo Europos Bendrijos iki Europos Sąjungos: istorinė politinė apžvalga. – V, 2000. – P. 15, 17, 42; Europos Sąjunga. Enciklopedinis žinynas (sudarė G. Vitkus. 2-asis patais. ir papild. leid.). – V, 2002. – P. 72-73.*

– šalių – Benelux'o narių pavyzdys liudija, jog mažosios valstybės gali sėkmingai vienyti pastangas ir, glaudžiai bendradarbiaudamos, visapusiškai vystytis greta didžiųjų valstybių; tai padeda joms dalyvauti sprendžiant pasaulines problemas, todėl pageidautina ir Baltijos valstybėms nustatyti tokius santykius;

– norėdamos panaudoti Benelux'o šalių patirtį tobulinant tarpusavio santykius ir bendradarbiavimą, Baltijos šalys turi siekti visiškos nepriklausomybės nuo TSRS;

– tam padėtų nedidelių Europos šalių solidarumas, jeigu jos kreiptųsi į TSR Sąjungą, ragindamos pakeisti požiūrį į Baltijos valstybes, taigi ir pradėti konstruktyvias derybas, kurių tikslas – nustatyti Baltijos šalių ir TSR Sąjungos lygiateisės partnerystės santykius; toks pozityvus politikos pakeitimas pademonstruotų visam pasauliui, jog Tarybų Sąjunga laikosi visuotinai pripažintų Helsinkio Baigiamojo Akto ir Paryžiaus Chartijos dėl naujosios Europos tarptautinių įsipareigojimų.²⁴

1991 m. birželio 11 d. Taline trijų Baltijos valstybių aukščiausieji vadovai pareiškime „*Dėl TSR Sąjungos neteisėto atstovavimo Baltijos šalims*“ pabrėžė: „Patvirtindamos 1990 m. rugsėjo 5 d. Baltijos Valstybių Tarybos pareiškime išdėstyta nuostatą dėl TSR Sąjungos neteisėto atstovavimo Baltijos šalims, Lietuvos Respublika, Estijos Respublika ir Latvijos Respublika pareiškia: jog Baltijos šalims kreditai ir kita tarptautinė pagalba, būtina ekonomikai rekonstruoti privačios nuosavybės bei laisvosios rinkos pagrindu, jeigu bus skiriami, gali būti teikiami tik tiesiogiai joms. Be to, didžiausio palankumo statusas prekyboje su JAV Lietuvai, Estijai ir Latvijai yra suteiktas dvišalėmis 1925–ųjų ir 1926–ųjų metų sutartimis. Baltijos valstybės nėra TSRS sudėtinė dalis ir prašo JAV administraciją bei Kongresą, taip pat visas demokratines šalis paisyti šių aplinkybių.“²⁵ Tą pačią dieną BVT kreipėsi į TSRS prezidentą ir devynių respublikų, pasirašiusių 1991 m. balandžio 23 d. pareiškimą, vadovus: „Baltijos Valstybių Taryba su dideliu dėmesiu išstudijavo Jūsų pasirašyto pareiškimo, kurio pamatas buvo santarvės ir išeities iš ekonominės bei politi-

²⁴ LRAT LRATP DR. – T. 3. – P. 444-445.

²⁵ LRAT LRATP DR. – T. 3. – P. 445-446.

nės krizės siekimas, nuostatas. Baltijos Valstybių Taryba sveikina tautų apsisprendimo ir savanoriško dalyvavimo Sąjungoje principų pripažinimą, taip pat ir priemones būsimosios Sąjungos tautų gerovei <...>. Baltijos Valstybių Taryba įsitikinusi, jog nė viena iš devynių valstybių, ketinančių pasirašyti Sutartį dėl Suverenių Valstybių Sąjungos, šios Sutarties projekto (š. m. birželio 4 d.) 23 straipsnio pasakutinėsios dalies nesieja su Baltijos šalimis, taigi ir nesikėsina į suverenią jų teisę pačioms pasirinkti.

Baltijos Valstybių Taryba supranta problemų, kurias būtina išspręsti, norint atkurti visišką Lietuvos Respublikos, Estijos Respublikos ir Latvijos Respublikos valstybinę nepriklausomybę, sudėtingumą. Taryba, kaip ir kiekviena ją sudaranti valstybė, ne kartą yra pareiškusi, jog būdas šioms problemoms išspręsti yra visa apimančios derybos, remiantis visuotinai pripažintomis tarptautinės teisės normomis. Gaila, jog tai, kas šiuo metu pasaulio bendrijai pateikiama kaip derybos, kol kas nėra derybos, nes nesuderintas jų objektas bei principai ir TSRS delegacija neturi reikiamų įgaliavimų.

Baltijos Valstybių Taryba yra tos nuomonės, jog tikrajai trijų šalių derybų su TSRS pradžia pageidautina tarp TSRS ir kiekvienos iš Baltijos šalių aukščiausiųjų vadovų pasirašyti protokolus, fiksuojančius derybų objektą ir principus.²⁶ *Ten pat BVT nusprendė pasiūlyti Lietuvos, Estijos ir Latvijos Aukščiausiosioms Taryboms apsvarstyti ir nuspręsti prisijungti prie Sutarties dėl branduolinio ginklo neplatavimo.*²⁷ Ir jau birželio 25 d. Lietuvos Aukščiausioji Taryba, būdama tvirtai įsitikinusi, kad branduolinė energija turi būti naudojama tik taikiems tikslams, siekdama prisidėti prie valstybių savitarpio pasitikėjimo didinimo ir tarptautinės taikos bei saugumo stiprinimo, „nutarė prisijungti prie Sutarties dėl branduolinio ginklo neplatavimo, pasirašytos 1968 m. liepos 1 d. Londone, Maskvoje ir Vašingtone.“²⁸ Aišku, kad SSRS buvo sunkiau įveikti solidarias tris Baltijos valstybes nei kiekvieną pavieniui.

²⁶ LRAT LRATP DR. – T. 3. – P. 446-447.

²⁷ LRAT LRATP DR. – T. 3. – P. 447-448.

²⁸ LRAT LRATP DR. – T. 3. – P. 310-311.

1991 m. pabaigoje trijų Baltijos šalių ir Rusijos santykiai pradėjo plėtotis visiškai nauju teisiniu pagrindu. Lietuva, Latvija ir Estija tapo nepriklausomomis valstybėmis *de facto* ir *de jure*. Rusija iš sudedamosios ir pačios svarbiausios Sovietų Sąjungos dalies irgi virto savarakiška valstybe, kartu tapdama visų Sovietų Sąjungos išpारेigojimų ir teisių perėmėja. Rusija įgijo visus svarbiausius supergalybės atributus – jos žinion perėjo branduolinio ginklo arsenalai, nuolatinė vieta JT Saugumo Taryboje, kiti tarptautiniai Sovietų Sąjungos išpारेigojimai nusiginklavimo srityje. Jos jurisdikcijon perėjo ir Baltijos valstybėse dislokuota sovietinė kariuomenė.

Pasikeitė ne tik Lietuvos ir Rusijos santykių teisinė forma, bet ir pats dvišalių santykių turinys. Jeigu iki tol Rusijos politikai siekė pasinaudoti Baltijos valstybėmis varžydamiesi su Sovietų Sąjungos lyderiais, tai dabar santykiuose su Lietuva ir kitomis Baltijos valstybėmis Rusijai atiteko visai naujo pobūdžio problemos ir atsakomybė. Todėl visai natūralu, kad Rusija labai greitai persiorientavo nuo regioninių prioritetų į globalinę strategiją. Atitinkamai pasikeitė ir požiūris į Baltijos valstybes, taigi ir į Lietuvą. Jų reikšmė ir traktavimas Rusijos politikos planuose greitai pasidarė visai kitoks negu buvo iki Sovietų Sąjungos suirimo.

Žinoma, naujoji Rusijos valstybė ir jos politinė vadovybė, vien jau atsižvelgusi į ankstesnę tarpusavio santykių raida, nebegalėjo kvestionuoti paties Baltijos valstybių nepriklausomybės fakto. Faktinių tarpusavio santykių *status quo* parinkimo galimybės 1991 m. pabaigoje buvo pakankamai didelės. Lietuvoje ir kitose Baltijos valstybėse tebebuvo Rusijai pavaldžios karinės pajėgos, naujųjų valstybių ekonomika buvo visiškai integruota į buvusios Sovietų Sąjungos ekonominę erdvę, Baltijos šalyse (ypač Latvijoje ir Estijoje) gyveno daug rusų tautybės asmenų, kurie, suirus Sovietų Sąjungai, niekur neišvykę staiga atsidūrė užsienyje. Todėl visiškai natūralu, kad šiuo laiku pagrindinės Baltijos šalių ir Rusijos santykių problemos buvo Rusijos kariuomenės išvedimas ir ūkinių ryšių nauju pagrindu suregulavimas.

Lietuvos politinė vadovybė svetimos kariuomenės išvedimo problemą sprendė energingai veikdama dviem pagrindinėmis kryptimis. Viena vertus, buvo vykdoma Lietuvos (ir kitų Baltijos valstybių) pa-

grindinės problemos internacionalizavimo linija. Šia prasme buvo pasiekta tikrai išpūdingų laimėjimų ir sugebėta taip mobilizuoti pasaulio viešąją opiniją, kad net pati Rusija turėjo pripažinti, kad kariuomenės išvedimas iš Baltijos valstybių yra jos išipareigojimas ne tik Baltijos šalims, bet ir visai tarptautinei bendruomenei. Čia Baltijos šalys, būdamos svarbiausių tarptautinių organizacijų narėmis, turėjo daug didesnių galimybių, palyginus su ankstesniu 1990–1991 m. laikotarpiu. Jau savo pirmojoje kalboje, priimant Lietuvą į JTO, 1991 m. rugsėjo 17 d. Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos Pirmininkas V. Landsbergis teigė, kad Lietuva nori praplėsti nebranduolines ir didelio pasitikėjimo zonas, todėl reikalauja išvesti iš jos teritorijos visą joje neteisėtai esančią svetimą kariuomenę; taip pat pabrėžė, kad Lietuva neturi jokio priešiško ir nejučia keršto nė vienam savo kaimynui. Antroji V. Landsbergio vadovaujamos Lietuvos užsienio politikos kryptis dėl Rusijos kariuomenės išvedimo buvo tiesioginiai kontaktai su Rusija.²⁹

1991 m. rugpjūčio mėn. nepavykęs pučas Maskvoje Lietuvai, kaip ir kitoms Baltijos valstybėms, sudarė galimybes galutinai įveikti tarptautinę izoliaciją. Po tarptautinio Baltijos valstybių nepriklausomybės atkūrimo pripažinimo BVT prisidėjo kaip institucija, formuojanti solidarią trijų Baltijos valstybių poziciją dėl būtinybės likviduoti pagrindines jų okupacijos pasekmes, išvedant iš šių šalių teritorijos okupacinę kariuomenę, ir santykių su SSRS vietoje atsiradusia NVS.³⁰ Svarbiausias to meto Lietuvos užsienio politikos tikslų buvo pasiekti kuo greites-

²⁹ Žr.: Vitkus G. Lietuvos ir Rusijos santykiai 1990-1996 m. // Politologija. – 1997. – Nr. 1(9). – P. 63-67.

³⁰ *Nepriklausomų Valstybių Sandrauga* (NVS) buvo įkurta 1991 m. gruodžio mėn. Ją galima vertinti kaip pastangas reintegruoti posovietinę geopolitinę erdvę. Šiuo metu NVS apima iš tikrųjų visą buvusios SSRS teritoriją be Baltijos valstybių. Tačiau šis junginys instituciškai ir struktūriškai yra neapibrėžtas ir fragmentiškas, o šalių narių požiūriai į bendradarbiavimo perspektyvas nesutampa. Rusija, remiama kai kurių narių, stengiasi išlaikyti ir sustiprinti savo dominavimą NVS ir labiau ją institucionalizuoti, taip pat plėtoti politinį ir karinį bendradarbiavimą. Nuosekliai įgyvendinant tokią strategiją, NVS raidos modeliu tapo Rusijos ir Baltarusijos santykiai. Tačiau toli gražu ne visos NVS šalys siekia tokių glaudžių santykių su Rusija kaip Baltarusija. Pavyzdžiui, Lietuvai itin svarbi Rytų Europoje Ukraina vykdo gan savarakišką politiką ir pastaraisiais metais gerokai suartėjo su Vakarais (Žr.: Lopata R. *Tarptautinių santykių istorija. – V, 2001. – P. 188.*)

nio Rusijos kariuomenės išvedimo iš Lietuvos. Šio klausimo internacionalizavimas, visų pirma tarptautinėse organizacijose, siekiant atitinkamų sprendimų jose priėmimo, tampa prioritetiniu uždaviniu, nes pasiekti atitinkamų susitarimų dvišalių santykių pagrindu būtų buvę nepalyginamai sunkiau. Antai 1991 m. spalio 5 d. Vilniuje BVT priėmė rezoliucija „*Dėl bendros Baltijos valstybių saugumo sistemos*“, kurioje pažymima, kad BVT „rūpindamasi taika ir stabilumu rytiniame Baltijos jūros pakrantės regione, mano, kad tikslinga aktyviai dalyvauti Saugumo ir bendradarbiavimo Europoje pasitarimo struktūrose, taip pat koordinuoti Baltijos valstybių saugumo sistemas, pagrindžiančias ir užtikrinančias valstybinių struktūrų bendradarbiavimą pavojaus atveju. Dėl to Baltijos Valstybių Taryba nusprendė: sudaryti bendrą grupę, kuri parengtų atitinkamo regiono bendradarbiavimo koncepciją.“³¹ *Tą pačią dieną BVT priėmė Pareiškimą*, kuriame ji primygtinai siūlė: „nedelsiant pradėti išvesti SSRS kariuomenę iš Latvijos, Estijos ir Latvijos; pirmiausia pradėti išvesti atominį ginklą ir puolamojo pobūdžio kariuomenę, panaikinti karinių apygardų struktūras Baltijos valstybių teritorijose.“³² *Taip pat buvo priimta Rezoliucija*, kurioje buvo susitarta „sušaukti Baltijos valstybių Aukščiausiųjų Tarybų delegacijų bendrą pasitarimą 1991 m. lapkričio 8-9 dienomis Taline, kad būtų kartu parengti tolesnio tarpparlamentinio bendradarbiavimo nepriklausomybės sąlygomis principai ir sukurtos Baltijos valstybių saugumo garantijos.“³³ *Priimtame Komunikate BVT* „pavedė Baltijos valstybių užsienio reikalų ministerijoms sudaryti nuolat veikiančią darbo grupę, kuri sistemingai keistųsi informacija, parengtų suderintas užsienio politikos nuostatas ir (iki bus sudarytas Baltijos Valstybių Tarybos Sekretoriatas) rengtų Baltijos Valstybių Tarybos pasitarimus.“³⁴ *Pareiškime BVT sveikino JAV prezidento Dž. Busho naują iniciatyvą sumažinti branduolinės ginkluotės skaičių ir atitinkamai –*

³¹ LRAT LRATP DR., – 1992. – T. 4. – P. 399.

³² LRAT LRATP DR. – T. 4. – P. 399-400.

³³ LRAT LRATP DR. – T. 4. – P. 400-401.

³⁴ LRAT LRATP DR. – T.4. – P. 401-402.

tarptautinę konfrontaciją. BVT kvietė visas branduolinių ginklų turinčias valstybes paremti šią iniciatyvą ir priminė, „jog Lietuvos Respublika ir Latvijos Respublika prisijungė prie Konvencijos dėl branduolinio ginklo neplatavimo, o Estijos Respublika pasirengusi tai padaryti artimiausiu metu ir kad Baltijos Valstybių Taryba ne kartą pareiškė apie savo tvirtą pasiryžimą neleisti, jog Baltijos valstybių teritorijose būtų branduolinis ginklas.“³⁵

Pirmąjį 1992 m. pusmetį vyko intensyvioji derybos su Rusija dėl kariuomenės išvedimo. 1992 m. sausio 17 d. V. Landsbergis ir B. Jelcinas Maskvoje pasirašė dvišalį *Komunikatą*, kuriame buvusios SSRS kariuomenės daliniai, esantys Lietuvoje, buvo oficialiai pavadinti *išvedamaisiais kariniais daliniais*, priklausančiais Rusijos jurisdikcijai. Taip pat buvo susitarta, kad iki galutinio jų išvedimo šie daliniai nesisims jokių veiksmų, galinčių pažeisti Lietuvos suverenitetą ir įstatymus. 1992 m. sausio 31 d. dvišaliame derybų *Komunikate* buvo užfiksuotas susitarimas, jog Rusijos kariuomenė iš Lietuvos bus pradėta išvesti vasario mėnesį.

1992 m. sausio 5 d. BVT *Pareiškime* (Jūrmaloje) pabrėžiama: „Baltijos Valstybių Taryba reiškia įsitikinimą, kad santykiai tarp Baltijos Valstybių Tarybos šalių ir Nepriklausomų Valstybių Sandraugos šalių bus grindžiami tarpvalstybinių santykių principais, įtvirtintais Jungtinių Tautų Organizacijos Įstatuose, Helsinkio Baigiamajame Akte, Paryžiaus Chartijoje dėl naujosios Europos, kituose visuotinai pripažintuose tarptautiniuose teisiniuose aktuose ir dvišalėse tarpvalstybinėse sutartyse, taip pat bus paremti geros kaimynystės ir bendradarbiavimo tradicijomis.“ BVT „*mano*, kad ekonominių, prekybinių ir kultūrinių santykių vystymas tarp Baltijos Valstybių Tarybos šalių ir Nepriklausomų Valstybių Sandraugos šalių teigiamai atsilieps tautų gerovei, prisidės prie politinio stabilumo ir taikaus Helsinkio proceso plėtojimo kintančioje Europoje, *ir reiškia įsitikinimą*, kad saugumo klausimų sprendimas – buvusios Sovietų Sąjungos visų rūšių kariuomenės nedelsiamas išvedimas iš Baltijos valstybių – bus pagrindas ir svarbus žingsnis stiprinant draugiškus santykius tarp Tarybos šalių ir Sandraugos šalių, taip pat įtvirtinant tarptautinį pasitikėjimą

³⁵ LRAT LRATP DR. – T 4. – P. 402.

ir saugumą Europoje.³⁶ Ten pat buvo priimtas BVT kreipimasis „*Į valstybių – Nepriklausomų Valstybių Sandraugos narių vadovus dėl buvusios Sovietų Sąjungos ginkluotųjų pajėgų nedelsiamo ir visiško išvedimo iš Latvijos, Estijos ir Lietuvos*“³⁷.

1992 m. kovo 16 d. Jūrmaloje buvo priimtas BVT Pareiškimas *dėl buvusios SSRS kariuomenės išvedimo iš Lietuvos, Estijos ir Latvijos*, kuriame pabrėžiama, kad „išvedamoji iš Baltijos valstybių buvusios SSRS kariuomenė ir toliau elgiasi kaip užkariautojai, nepaiso Lietuvos, Estijos ir Latvijos suvereniteto ir įstatymų“. BVT protestuoja prieš Baltijos valstybių suvereniteto pažeidimus ir reikalauja, kad Rusija imtųsi pačių ryžtingiausių priemonių užkirsti kelią tokio pobūdžio veiksams. BVT pažymi, „kad Baltijos valstybės reikalauja natūrinės kompensacijos už ginkluotę ir karinį jų armijų turta, Sovietų Sąjungos užgrobtą 1940 metais, kuris reikalingas jų gynybiniam pajėgumui atkurti, taip pat reikalauja kompensacijos už kitokią žalą, kurią padarė buvusios SSRS kariuomenė Baltijos valstybių teritorijoje.“ BVT „kviečia Rusiją, pasiskelbusią SSRS teisių ir pareigų perėmėja, vykdyti tokią politiką, kuri iš tikrųjų padėtų stiprinti regioninį ir Europos saugumą, mažinti įtempimą ir kurti pasitikėjimo zonas. To neatitinka ketinimas įkurdinti didelę dalį kariuomenės, išvedamos iš Centrinės ir Rytų Europos, taip pat iš Baltijos valstybių, prie pat Lietuvos, Estijos ir Latvi-

³⁶ LRAT LRATP DR. – T. 4. – P. 406.

³⁷ Kreipimesi konstatuojama, „kad nepriklausomų Latvijos, Estijos ir Lietuvos valstybių teritorijoje iki šiol neteisėtai yra buvusios SSRS ginkluotosios pajėgos, nepaisant Baltijos valstybių daugkartinių reikalavimų išvesti šią kariuomenę iš jų teritorijos. Tai nesuderinama su tarptautine teise, pažeidžia Latvijos, Estijos ir Lietuvos valstybinį suverenitetą ir nepadaeda stiprinti pasitikėjimo Nepriklausomų Valstybių Sandrauga.

Baltijos Valstybių Taryba, atsižvelgdama į Nepriklausomų Valstybių Sandraugos kūrimąsi ir pabrėždama, kad iš buvusios Sovietų Sąjungos vadovybės nebuvo gauta jokio atsakymo į Baltijos Valstybių Tarybos 1991 m. spalio 5 d. Pareiškimą dėl nedelsiamo SSRS kariuomenės išvedimo iš Latvijos, Estijos ir Lietuvos, o pirmiausia dėl jos išvedimo iš Baltijos valstybių sostinių, kreipiasi į Nepriklausomų Valstybių Sandraugos šalis ragindama:

nedelsiant pradėti išvesti kariuomenę iš Rygos, Talino ir Vilniaus, taip pat apskritai iš Latvijos, Estijos ir Lietuvos;

kuo skubiau atšaukti iš Latvijos, Estijos ir Lietuvos teritorijos savo piliečius, tarnaujančius buvusios SSRS ginkluotosiose pajėgose, ir neleisti siųsti savo piliečių atlikti karinę tarnybą Baltijos valstybių teritorijose;

palikti Latvijos, Estijos ir Lietuvos gynybinėms pajėgoms kurti ginklus, įrangą ir karinę techniką atsižvelgiant į 1940 metais užgrobtą Latvijos, Estijos ir Lietuvos karinį turta;

neleisti savavališkai įvesti į Baltijos valstybių teritoriją naują buvusios Sovietų Sąjungos kariuomenės kontingentą“ (LRAT LRATP DR. – 1992. – T. 4. – P. 408).

jos sienų.³⁸ Tą pačią dieną BVT pareiškė, kad „Baltijos valstybės nėra valstybės perėmėjos buvusios SSRS atžvilgiu ir dėl to negali būti atsakingos už buvusios SSRS užsienio skolos aptarnavimą ir gražinimą.“³⁹ 1992 m. birželio mėn. vykusiame referendume Lietuvos gyventojai vieningai balsavo už Rusijos kariuomenės išvedimą iš Lietuvos.

Šioje srityje Lietuvos diplomacija, veikdama kartu su Latvija ir Estija, buvo itin aktyvi. Artėjant ESBK⁴⁰ viršūnių susitikimui Helsinkyje, Baltijos Asamblėja 1992 m. gegužės 31 d. priėmė kreipimąsi

³⁸ LRAT LRATP DR. – 1992. – T. 5. – P. 437-438.

³⁹ LRAT LRATP DR. – T. 5. – P. 439.

⁴⁰ ESBK – Europos saugumo ir bendradarbiavimo konferencija. 1994 m. Budapešto aukščiausio lygio susitikimas, pripažindamas, kad ESBK galutinai susiformavo kaip tarptautinė organizacija, pakeitė jos pavadinimą į Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizaciją (ESBO).

⁴¹ Kreipimesi pabrėžiama, kad „nepaisant daugelio Lietuvos Respublikos, Estijos Respublikos, Latvijos Respublikos, Baltijos Asamblėjos, Baltijos Valstybių Tarybos reikalavimų dėl besąlygiško ir nedelsiamo Rusijos kariuomenės išvedimo iš Baltijos valstybių, jos išvedimas praktiškai nepradėtas. Be to, toliau pažeidžiamas suverenitetas, nesilaikoma Baltijos valstybių įstatymų ir vyriausybės nutarimų, papildomai įvedami nauji Rusijos kariškiai. Precedento neturi ir tai, kad Rusija atsisako perduoti Lietuvos, Estijos ir Latvijos valstybinių sienų apsaugą.

Susidaro įspūdis, kad Rusija suinteresuota savo kariuomenę ilgam laikui palikti Baltijos valstybėse. Tai kelia grėsmę žmonių saugumui, trukdo Baltijos valstybėse sėkmingai vykdyti ekonomines ir socialines reformas, plėtoti demokratiją, stiprinti nepriklausomybę. Įtampos židinyje prie Baltijos gali tapti papildomu nestabilumo faktoriumi Europoje.

Baltijos Asamblėja, suprasdama savo atsakomybę už saugumą ir stabilumą Europoje bei pasaulyje, kreipiasi į visus parlamentus ir tarparlamentines organizacijas, prašydama atkreipti dėmesį į tai, jog Rusija toliau pažeidinėja Baltijos valstybių suverenias teises, ir padėti visiškai likviduoti nusikalstamo Ribentropo–Molotovo pakto pasekmes.

Baltijos Asamblėja mano, jog Europos saugumo ir bendradarbiavimo konferencijos atstovams, kaip autoritetingiems stebėtojams, tikslinga dalyvauti dvišalėse Baltijos valstybių derybose su Rusija dėl kariuomenės išvedimo.

Baltijos Asamblėja kreipiasi į Europos saugumo ir bendradarbiavimo konferenciją, siūlydama įtraukti į valstybių – Europos saugumo ir bendradarbiavimo konferencijos dalyvių – vadovų pasitarimui Helsinkyje teikiamus dokumentus šiuos principus:

– Valstybė – Europos saugumo ir bendradarbiavimo konferencijos narė turi nedelsdama vykdyti kitos šalies – Europos saugumo ir bendradarbiavimo konferencijos narės reikalavimus nedelsiant ir besąlygiškai išvesti savo kariuomenę iš šios šalies teritorijos, priešingu atveju ji Europos saugumo ir bendradarbiavimo konferencijos narių bus laikoma pažeidžianti Europos saugumo ir bendradarbiavimo konferencijos principus.

– Valstybės – Europos saugumo ir bendradarbiavimo konferencijos dalyvės laikys, jog kariuomenė, neteisėtai esanti kitos valstybės – Europos saugumo ir bendradarbiavimo konferencijos narės teritorijoje, kelia grėsmę regiono saugumui bei stabilumui, ir laikys šį regioną potencialaus konflikto regionu.

– Europos saugumo ir bendradarbiavimo konferencijos dalyvės svarstys grėsmės pašalinimo per Helsinkio proceso mechanizmą būdus“ (*Žr.: 2-osios BA sesijos medžiaga – <http://www.Irs.lt/Baltasam>*).

„Dėl Rusijos kariuomenės išvedimo iš Baltijos valstybių teritorijos“ į visus parlamentus ir tarpparlamentines organizacijas. Kreipimesi buvo išdėstyti principai dėl Rusijos kariuomenės išvedimo, kuriuos Baltijos Asamblėja siūlė įtraukti į Helsinkio susitikimo dienotvarkę.⁴¹

1992 m. birželio 26 d. Taline buvo priimtas *Kreipimasis*, kuriame BVT konstatuoja, kad nepaisant tautų valios ir vyriausybių reikalavimų iš trijų nepriklausomų valstybių – Lietuvos, Estijos ir Latvijos – teritorijų iki šiol neišvedamos užsienio valstybės – Rusijos Federacijos ginkluotosios pajėgos. „Tai ne tik kelia grėsmę Baltijos šalių saugumui, bet yra ir visos Europos destabilizavimo faktorius, kuris griaua pasitikėjimą teisingumu ir visuotinai pripažintais tarptautinės teisės principais, pirmiausia – suverenių valstybių taikaus sambūvio principu. Rusijos kariuomenė tebedaro žalą Baltijos šalių ekonomikai ir ekologijai <...>. Dėl to Baltijos Valstybių Taryba kreipiasi į Didžiosios Britanijos, Vokietijos, Italijos, Kanados, JAV, Prancūzijos ir Japonijos vadovus ir vyriausybes, prašydama suteikti visokeriopą paramą, kad būtų kuo greičiau išvestos Rusijos federacijos ginkluotosios pajėgos iš Lietuvos Respublikos, Estijos Respublikos ir Latvijos Respublikos. Beje, kaip Rusijai teikiama pagalba galėtų būti tikslinės lėšos, skirtos Rusijos kariuomenės išvedimui iš suverenių Baltijos valstybių teritorijų finansuoti.

Baltijos Valstybių Taryba kreipiasi į minėtųjų valstybių vadovus ir vyriausybes, prašydama ekonominės pagalbos Rusijai teikiama tiesiogiai sieti su tuo, ar Rusijos Federacija pateiks su Baltijos valstybėmis suderintą savo kariuomenės išvedimo iš Lietuvos, Estijos ir Latvijos planą bei grafiką ir su realiu artėjimu į tikslą – besąlygišką ir visišką šios kariuomenės išvedimą.“⁴²

Griežta ir nekompromisinė Lietuvos pozicija dėl Rusijos kariuomenės išvedimo tarptautiniuose forumuose davė rezultatų ir neabejotinai skatino konstruktyvią tarptautinės bendrijos poziciją bei reikiamą dėmesį šiuo aktualiu Lietuvos saugumui klausimu. 1992 m. birželį ir liepą įvyko keletas tarptautinių forumų – NATO užsienio reikalų ministrų, ESBK parengiamoji sesija Budapešte, G-7 viršūnių susitikimas Miunchene – kuriuose Lietuvos reikalavimas susilaukdavo pa-

⁴² LRAT LRATP DR. – T. 5. – P. 448-449.

ramos. Pavyzdžiui, G-7 šalių vadovų susitikime Miunchene 1992 m. liepos 8 d. Rusija buvo paraginta parodyti iniciatyvą, paskelbdama armijos išvedimo iš Baltijos valstybių grafiką. Be to, Vakarų suinteresuotumas šios problemos sprendimu taip pat buvo patvirtintas konkrečių finansinių įsipareigojimų, perdislokuojant išvedamus dalinius į Rusijos teritoriją, prisiėmimu.

Baltijos valstybių pasiūlyti principai tapo vienais iš labiausiai įvairiais lygiais diskutuojamų klausimų 1992 m. liepos mėn. Helsinkio viršūnių susitikime, kurio priimtose politinės *Deklaracijos* 15 straipsnis iš esmės atspindėjo Baltijos valstybių reikalavimus. Jame buvo išreikšta parama ESBK dalyvaujančioms valstybėms taikiomis priemonėmis ir derybų keliu sprendžiant iš praeities paveldėtą užsienio ginkluotųjų pajėgų buvimo Baltijos valstybių teritorijoje be jų sutikimo problemą. „Todėl, remiantis pagrindiniais tarptautinės teisės principais ir siekiant užkirsti kelią galimiems konfliktams, mes raginame suinteresuotas valstybes nedelsiant sudaryti atitinkamus dvišalius susitarimus, įskaitant grafikus, užtikrinančius skubų, tvarkingą ir visišką tokios užsienio kariuomenės išvedimą iš Baltijos valstybių“, – buvo sakoma deklaracijoje. Ši deklaracija, priimta konsensuso būdu, taigi išreiškusi ir Rusijos sutikimą.

1992 m. rugpjūčio 5 d. jau pačios Rusijos iniciatyva Maskvoje įvyko trijų Baltijos valstybių užsienio reikalų ministrų ir Rusijos užsienio reikalų ministro A. Kozyrevo susitikimas. Jame jau pati Rusija pateikė siūlymų dėl kariuomenės išvedimo iš Baltijos šalių. Dokumente buvo išdėstyta pakankamai griežta Rusijos pozicija, tačiau vis dėlto šis užsienio reikalų ministrų susitikimas pademonstravo ir Maskvos pasirengimą deryboms bei kompromisams. Intensyvios derybos vyko 1992 m. rugpjūčio-rugsėjo mėnesiais.⁴³

Pagaliau 1992 m. rugsėjo 8 d. Maskvoje buvo pasirašytas Rusijos kariuomenės išvedimo iš Lietuvos grafikas daugiausia buvo sąlygotas Helsinkio deklaracijos. Tuo metu Lietuvoje dar buvo dislokuota 34,6 tūkst. Rusijos kariuomenės karių (5 divizijos, 295 atskiros kovinės ir aptarnavimo paskirties dalys, daliniai ir padaliniai). Buvo susitarta, kad pirmieji Rusijos kariškiai iš Lietuvos pasitrauks dar spalio mėnesį, o galutinai išeis iki 1993 m. rugpjūčio 31 d.

⁴³ Žr.; Vitkus G. Min. veik. – P. 65-68; Lietuva ir tarptautinės organizacijos. – P. 169-170.

1992 m. lapkričio 5 d. Vilniuje įvyko BVT posėdis. Buvo apsvartyta situacija, susidariusi dėl Rusijos Prezidento 1992 m. spalio 29 d. potvarkio, kuris reiškia, jog pasikeitė Rusijos pozicija ir ketinama pristabdyti Rusijos kariuomenės išvedimą iš Baltijos valstybių teritorijos.

Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Pirmininkas Vytautas Landsbergis, Latvijos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Pirmininkas Anatolijus Gorbunovas ir Estijos Respublikos Prezidentas Lenartas Meris pasirašė Kreipimąsi, *siunčiamą valstybių – Saugumo ir bendradarbiavimo Europoje pasitarimo dalyvių vadovams, NATO Generaliniam Sekretoriui ir Europos Tarybos Generaliniam Sekretoriui, Europos Parlamento Pirmininkui, Europos Bendrijų Komisijos Pirmininkui, taip pat Šiaurės Atlanto Asamblėjos Prezidentui.*

Kreipimesi reiškiamas rimtas BVT susirūpinimas dėl to, kad pristabdomas Rusijos kariuomenės, vis dar tebesančios Lietuvos, Estijos ir Latvijos teritorijoje, nors jos buvimas pažeidžia tarptautinę teisę, išvedimas. Kreipimesi pabrėžiama, jog visiškai ir nedelsiant išvesti Rusijos Federacijos kariuomenę yra besąlygiškas tarptautinis Rusijos, kaip SSRS teisių perėmėjos, įsipareigojimas. Rusijos kariuomenės išvedimas iš trijų Baltijos valstybių neturi būti siejamas su jokiais vienos iš šalių politinėmis arba socialinėmis ekonominėmis aplinkybėmis, juo labiau – šalių ekonominiais santykiais.

Dėl to BVT atmeta Rusijos bandymus savo kariuomenės išvedimą sieti su neva pasitaikančiais Latvijoje ir Estijoje žmogaus teisių pažeidimais. Pažymėtina, jog Baltijos šalyse ne kartą buvo atliktos tarptautinės ekspertizės, ar šalių įstatymai atitinka tarptautinės teisės normas, o jos tokį atitikimą patvirtino. Latvijoje neseniai lankėsi JTO Žmogaus Teisių Centro delegacija, o Estija 1992 m. rugsėjo 28 d. pakvietė Saugumo ir bendradarbiavimo Europoje pasitarimo Demokratiųjų institucijų ir žmogaus teisių misiją, kad būtų ištirta ir įvertinta žmogaus teisių padėtis.

BVT posėdyje pabrėžta, jog Rusija privalo gerbti ir atkurti tūkstančių represuotų ir į Rusijos teritoriją išstremtų Lietuvos, Estijos ir Latvijos piliečių pažeistas žmogaus teises.

Posėdyje kalbėta apie tai, jog neleistina naikinti Lietuvos, Estijos ir Latvijos nuosavybės Rusijos kariuomenei išeinant iš jos užimamų objektų.

BVT pakvietė Rusijos Federacijos Vyriausybę nevilkinant, ne vėliau kaip iki 1993 metų vasaros, visiškai išvesti savo kariuomenę iš Lietuvos, Estijos ir Latvijos teritorijos. Todėl Baltijos valstybių vadovai pasisakė prieš bandymus išlaikyti šių šalių teritorijoje bet kokią Rusijos kariuomenės buvimą po šio termino.

BVT išreiškė viltį, jog Rusijos Federacija, kaip JTO Saugumo Tarybos narė, susilaikys nuo veiksmų, nesuderinamų su JTO tikslais ir didinančių įtampą bei destabilizavimą Baltijos regione ir Šiaurės Europoje.

Baltijos valstybių vadovai taip pat nusiuntė laišką JTO Generaliniam Sekretoriui *Boutrosui B. Ghaliui*. Posėdyje buvo pabrėžta, jog tarpininkų bei trečiųjų šalių ir tarptautinių organizacijų dalyvavimas derybų procese, o pasirašius atitinkamus susitarimus, ir stebėjimas, kaip jie vykdomi, padėtų greičiau ir efektyviau spręsti su Rusijos kariuomenės išvedimu iš Baltijos šalių teritorijos susijusius klausimus.⁴⁴

Kitas diplomatinis laimėjimas, tarptautiniu mastu spaudžiant Rusiją išvesti savo kariuomenę iš Lietuvos, Latvijos ir Estijos, buvo 1992 m. lapkričio 25 d. 47-osios JTO Generalinės Asamblėjos vienbalsiai priimta Rezoliucija „*Dėl svetimos kariuomenės išvedimo iš Baltijos valstybių*“, kuri tapo pagrindiniais tarptautiniais dokumentais, užfiksuusiais šį Rusijos politinį įsipareigojimą Baltijos šalių ir visos tarptautinės bendrijos atžvilgiu. Ši rezoliucija atsirado jau po to, kai 1992 m. rugsėjo 8 d. Lietuva ir Rusija pasirašė Rusijos kariuomenės išvedimo grafiką. Rezoliucijoje remiamos „ESBK šalių pastangos, kuriomis siekiama, kad būtų išvestos užsienio ginkluotosios pajėgos, dislokuotos Estijos, Latvijos ir Lietuvos teritorijose be jų sutikimo, taikiu keliu ir derybomis“. Baltijos valstybių vardu plenarinėje sesijoje kalbėjo Latvijos premjeras Ivaras Godmanis. Estiją, Latviją ir Lietuvą parėmė Didžioji Britanija, kalbėjusi Europos Bendrijos vardu, JAV, Vengrija, Danija, kalbėjusi Šiaurės šalių vardu, Kanada, kalbėjusi taip pat Australijos ir Naujosios Zelandijos vardu, Moldova, Kosta Rika, Rumunija, Afganistanas, Kroatija ir pagaliau pati Rusijos Federacija

⁴⁴ LRAT LRATP DR. – 1993. – T. 6. – P. 206-210.

pripažino, kad kariuomenės išvedimas iš Baltijos valstybių yra jos išipareigojimas tarptautinei bendruomenei. Žinoma, ši JT Generalinės Asamblėjos rezoliucija buvo dar vienas svarus Lietuvos laimėjimas, internacionalizuojant savo pagrindinę politinę problemą.⁴⁵

Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Pirmininkas V. Landsbergis JTO Generalinės Asamblėjos 47-ojoje sesijoje Niujorke kalbėjo: „Mums teikia vilties neseniai pasirašytos dviejų valstybių sutartys dėl Rusijos kariuomenės išvedimo iš Lietuvos, kurias sveikino demokratinis pasaulis ir daugybė geros valios žmonių. Jungtinės tautos, aš neabejoju, siūlys, kad panašias sutartis pasirašytų ir Latvija su Rusija, ir Rusija su Estija. Ir kariuomenės išvedimo procesas turi būti rūpestingai stebimas, kad keturios valstybės kuo greičiau normalizuotų santykius visų regiono tautų saugumo, gerovės ir draugystės sąlygomis.“⁴⁶

Nors Rusija vėliau ir bandė teisinti savo nenorą ir delsimą išvesti kariuomenę nustatytu laiku, tai motyvuodama, be kita ko, ir neteisiniu savo išipareigojimų pobūdžiu, tačiau vis dėlto Lietuvos diplomatijos pastangomis ir tarptautinei bendrijai palaikant, paskutiniai Rusijos kariai Lietuvą paliko 1993 m. rugpjūčio 31 d.⁴⁷, o iš Latvijos ir Estijos – 1994 m. rugpjūčio 31 d.

Sovietų Sąjunga pirmaisiais po Antrojo pasaulinio karo metais Baltijos jūroje palaidojo šimtus tūkstančių tonų kovinių nuodingųjų medžiagų. Didžioji jų dalis palaidota prie Lietuvos ir Latvijos teritorinių vandenių sienos. Nuodų nutekėjimas dėl konteinerių, sviedinių ir bombų apvalkų irimo (tokie požymiai jau yra) realiai gresia milijonų žmonių gyvybei ir sveikatai, taip pat viskam, kas gyva Baltijos jūroje. Negalima numatyti artėjančios katastrofos pasekmių ir Šiaurės jūros baseino bei prie jo esančioms valstybėms. Siekdama užkirsti kelią ekologiškai katastrofai, BVT 1992 m. birželio 26 d. priėmė kreipi-

⁴⁵ Vitkus G. Min. veik. – P. 66.

⁴⁶ LRAT LRATP DR. – 1993. – T. 6. – P. 205.

⁴⁷ Praėjus daugiau kaip dvejiems metams po Rusijos armijos išvedimo, paaiškėjo, kad ir po 1993 m. rugpjūčio 30 d. Lietuvoje dar buvo likę Rusijos armijos likučių, o paskutinis dalinys iš Radviliškio sprogmenų saugyklos išėjo tik 1993 m. lapkritį. Bet dėl politinių sumetimų ta gaišatis tada nebebuvo keliami viešumon. Taigi oficialiai Rusijos armija buvo išvesta iš Lietuvos 1993 m. rugpjūčio 31 d.

maši „*I Baltijos jūros valstybių vadovus bei vyriausybes, į Europos saugumo ir bendradarbiavimo konferenciją ir į Jungtinių Tautų Organizaciją*“, kuriame BVT kreipėsi į Baltijos jūros valstybių vadovus ir vyriausybes, ypač į Rusiją, kuri yra pareiškusi, jog visiškai išsaugo atsakomybę už visas SSRS teises ir įsipareigojimus pagal JTO Įstatus, taip pat į ESBK ir į JTO, „siūlydama ir kviesdama sukurti Baltijos jūros Valstybių Tarybos⁴⁸ vadovaujamą specialią tarptautinę ekspertų komisiją šiai pavojingiausiai ekologiškai problemai skubiai iširti, surengti 1992 metų rugsėjo mėnesio paskutinįją savaitę – Pasaulinę jūros dieną – visų suinteresuotų šalių tarptautinę konferenciją šiai problemai spręsti, kurioje pagal galimybę dalyvautų valstybių ir vyriausybės vadovai.“⁴⁹ Taip pat BVT priėmė pareiškimą „*Dėl Rusijos karinės jėgos panaudojimo pavojaus kitų valstybių teritorijoje*“, kuriame teigiama: „Baltijos valstybių vadovai reiškia didelį susirūpinimą dėl padažnėjusių Rusijos valstybinės ir karinės valdžios atstovų pasisakymų apie galimą Rusijos karinės jėgos panaudojimą kitų suverenių valstybių teritorijose rusams ir Rusijos interesams tose valstybėse ginti.

Tokie pasisakymai prieštarauja pagrindinėms Jungtinių Tautų Organizacijos Įstatų nuostatoms bei Europos saugumo ir bendradarbiavimo konferencijos Baigiamajam aktui, sukuria įtempimo ir tariamų konfliktų atmosferą.“⁵⁰

⁴⁸ 1991 m. kovo 5-6 d. Kopenhagoje įvyko Baltijos jūros pakrantės valstybių užsienio reikalų ministrų konferencija, kurioje dalyvavo taip pat ir Europos Komisijos atstovas. Konferencijoje priimta bendra Baltijos jūros valstybių užsienio reikalų ministrų *Deklaracija*, kurią ir galima laikyti BJVT steigiamuoju dokumentu. BJVT steigėjomis buvo 10 regiono valstybių (Danija, Estija, Suomija, Švedija, Vokietija, Latvija, Lietuva, Norvegija, Lenkija, Rusija), taip pat Europos Komisija, atstovaujanti Europos Bendrijoms kaip tarptautinėms organizacijoms. 1995 m. į BJVT buvo priimta Islandija, kuri nors ir nėra Baltijos jūros pakrantės valstybė, tačiau glaudžiai susijusi su regiono valstybėmis istoriniais, kultūriniais ir ekonomiais ryšiais. Svarbiausi tikslai – stabilumo bei bendradarbiavimo skatinimas regione, bendrų visam regionui socialinės-ekonominės raidos strategijų kūrimas.

BJVT yra kol kas mažiau integruota nei Šiaurės šalių Taryba. Geopolitinės jos narių orientacijos ganėtinai skirtingos (pvz., Baltijos valstybių ir Rusijos). Be to, ji nesvarsto klasikinių saugumo klausimų ir apskritai nepriima privalomų sprendimų. Vis dėlto šiandien ji yra svarbi Europos politinių ir ekonominių struktūrų dalis. BJVT darbe dalyvauja į Europos Komisijos atstovas, o pastaruoju metu stebėtojo teisėmis – ir JAV. Po jos „skėčiu“ plėtojamos įvairios regioninio bendradarbiavimo iniciatyvos.

⁴⁹ LRAT LRATP DR. – 1992. – T. 5. – P. 449-450.

⁵⁰ LRAT LRATP DR. – T. 5. – P. 450.

TRIJŲ BALTIJOS ŠALIŲ PREZIDENTŲ VEIKLA

Baltijos valstybių prezidentai (Lietuvos – Algirdas Brazauskas, Latvijos – Guntis Ulmanis, Estijos – Lenartas Meris), susitikę 1994 m. kovo 25 d. Palangoje, pasirašė *Sutartį „Dėl Baltijos valstybių prezidentų aukščiausiojo lygio susitikimų“*⁵¹, kurioje pabrėžiama, kad Baltijos prezidentų aukščiausiojo lygio susitikimai yra konsultacinė ir koordinacinė Estijos, Latvijos ir Lietuvos Respublikų prezidentų institucija. *Baltijos prezidentų susitikimų tikslas* yra plėtoti glaudesnę bendradarbiavimą tarp Baltijos valstybių, koordinuoti savo strategijas saugumo ir užsienio politikos klausimais, taip pat kitomis problemomis, kurios turi įtakos trišaliams santykiams. Trys Baltijos valstybių prezidentai priėmė pareiškimą „*Dėl veiksmų koordinacijos, plėtojant ryšius su Europos Sąjunga, NATO, kitomis tarptautinėmis struktūromis, taip pat stiprinant stabilumą Europoje*“, kuriame buvo atkreiptas dėmesys į trijų Baltijos valstybių užsienio reikalų ministrų susitikimą, įvykusį 1994 m. kovo 23 d. Rygoje, ir ypač – į principinį susitarimą dėl Baltijos Ministrų Tarybos įsteigimo. Taip pat buvo pažymėta ir pažanga, pasiekta 1993 m., plečiant bendradarbiavimą tarp Baltijos jūros valstybių. Buvo pareikštas įsitikinimas, kad Baltijos jūros valstybių taryba (BJVT), kuri turėtų būti sušaukta Taline 1994 m. gegužės 24–25 d., atkreips ypatingą dėmesį į diskusijas dėl BJVT komisaro, atsakingo už žmogaus teisių bei tautinių mažumų problemas, posto įsteigimo, taip pat į siekimą susitarimo dėl tarptautinių specialistų dalyvavimo, išmontuojant branduolinius įrengimus Paldiske.

Baltijos valstybių prezidentai pažymėjo, kad politinių ir ekonominių santykių su Europos Sąjunga stiprinimo procesas turėtų artėti Laisvos prekybos sutarčių su Europos Sąjunga sudarymo link. Taip pat buvo pareikšta viltis, kad netrukus, ne vėliau kaip iki 1994 metų pabaigos, bus sudarytos ir asocijuotos (Europos) sutartys. Dėl to buvo patvirtinta, kad asocijuotos narystės statusas Vakarų Europos Sąjungoje prisidės prie saugumo ir stabilumo Europoje. Buvo pritarta NATO pastangoms stiprinti ryšius su Centrinės ir Rytų Europos šalimis ir

⁵¹ Valstybės žinios. – 1994. – Nr. 26-420. – P. 5.

patvirtinta, kad NATO yra pagrindinis saugumo garantas Baltijos regione. „Mes pareiškėme savo įsitikinimą, kad suaktyvėjęs bendradarbiavimas su NATO „Partnerystės vardan taikos“ programoje toliau didins saugumą ir palengvins Baltijos valstybių tapimą pilnateisėmis bloko narėmis. Todėl mes pabrėžėme neseniai paskelbto prezidento B. Klintono sprendimo panaikinti ginklų prekybos embargą trims Baltijos valstybėms svarbą, nes tai patvirtina greitą pažangą, pasiektą atkuriant demokratines institucijas ir pereinant į rinkos ekonomiką mūsų šalyse <...>. Mes dar kartą patvirtinome savo įsitikinimą, kad visos Rusijos karinės pajėgos turi būti išvestos iš Estijos bei Latvijos iki 1994 metų rugpjūčio 31 dienos. Mes paraginome tarptautinę bendriją toliau stebėti esamą padėtį, kad šios datos būtų laikomasi. Estijos ir Lietuvos prezidentai pasveikino paskutiniajame Latvijos ir Rusijos derybų raunde pasiektą susitarimą dėl kariuomenės išvedimo.

Mes, trijų Baltijos valstybių prezidentai, pareiškėme viltį, kad susitarimas dėl kariuomenės išvedimo bus pasiektas balandžio mėnesį įvyksiančiame Estijos ir Rusijos derybų raunde.

Mes pabrėžėme, jog tarptautinės organizacijos turi griežtai stebėti, kaip bus panaudojami Skrundos radiolokaciniai įrengimai, kad šios zonos gyventojai nepajustų neigiamų padarinių, taip pat kad įrengimai nebūtų naudojami kaip karinė bazė bei nebūtų pavojaus Latvijos suverenitetui.

Mes esame įsitikinę, jog šių svarbių klausimų išsprendimas paskatins konstruktyvesnius bei vaisingesnius santykius su Rusija ir padidins stabilumą ir saugumą Baltijos jūros regione.”⁵²

Tą pačią dieną trijų Baltijos valstybių prezidentai priėmė Pareiškimą „*Dėl savitarpio ir regioninio bendradarbiavimo plėtojimo*“, kuriame pabrėžiama, kad „Baltijos valstybės, bendrai derinančios savo veiksmus ir egzistuojančias galimybes, sieks koordinuoti savo užsienio politiką, ypač stiprinant ryšius su Europos politinėmis, ekonominėmis bei saugumo struktūromis. Prezidentai taip pat skatins glaudesnę bendradarbiavimą tarp trijų šalių ambasadų ir kitų diplomatiinių misijų, rems jungtinių šalių atstovavimą kai kuriose valstybėse. Mū-

⁵² Valstybės žinios. – 1994. – Nr. 26-418. – P. 3-4.

sų trys šalys siekia glaudžiau bendradarbiauti su Šiaurės šalimis ir formulė „5+3“ visiškai atitinka Baltijos valstybių interesus. Mes taip pat visiškai remiame bendradarbiavimo plėtojimą tarp Baltijos jūros regiono šalių.

Mes pabrėžėme tą faktą, jog ryšiai tarp Baltijos ir Višegrado valstybių politikos, ekonomikos ir saugumo kūrimo srityse gali atlikti didesnį vaidmenį visapusiškai naudingame bendradarbiavime. Mes konstatuojame savo pasiruošimą intensyviai dialogą visose srityse ir visais lygiais, kad būtų palengvintas Višegrado ir Baltijos šalių integravimasis į Europos politines, ekonomines ir saugumo struktūras. Svarbus žingsnis šia kryptimi bus laisvos Prekybos sutarties tarp Baltijos ir Višegrado šalių sudarymas.

Mes sveikiname parafuotą Lietuvos ir Lenkijos Draugystės ir bendradarbiavimo sutartį. Mes tikime, kad ši ir panašios sutartys bus politiškai svarbus laimėjimas, kuriant pasitikėjimą ir skatinant integravimąsi į Europos Šiaurės–Pietų ašį – tarp Baltijos ir Višegrado šalių.⁵³

*1995 m. rugsėjo 7 d. Taline susitikę trijų Baltijos valstybių prezidentai aptarė Baltijos šalių bendradarbiavimo suintensyvinimą bei Estijos, Latvijos ir Lietuvos santykių su Europos Sąjunga plėtojimą. Jie taip pat daug dėmesio skyrė klausimams, susijusiems su Baltijos jūros regiono saugumu ir stabilumu, ypač NATO plėtimu ir kitų tarptautinių organizacijų bei struktūrų vaidmeniu. Be to, prezidentai pasikeitė nuomonėmis dėl jų vadovaujamų valstybių santykių su visomis kaimyninėmis šalimis, su kuriomis dar likę neišspręstų problemų, gerinimo būdų ir priemonių. Priimtame *Komunikate* „prezidentai dar kartą patvirtino savo valstybių tvirtą įsitikinimą kuo anksčiau prisijungti prie NATO. Prezidentai išreiškė įsitikinimą, kad NATO išlieka svarbiausiu saugumo ir stabilumo Europoje garantu. Jie pasidžiaugė savo valstybių bendradarbiavimu su NATO ir pasisakė už šių santykių tolesnį intensyvinimą ypač praktikoje. NATO plėtimo atžvilgiu prezidentai nedviprasmiškai pasisakė už tai, kad demokratinėms Vidurio Europos šalims, kurios siekia narystės NATO ir yra tam pasirengusios, turėtų būti suteikta galimybė prisijungti prie šios*

⁵³ Valstybės žinios. – 1994. – Nr. 26-419. – P. 4-5.

organizacijos. Baltijos valstybių manymu, jų integracijos procesai į ES, NATO ir Vakarų Europos Sąjungą abipusiškai stiprina vieni kitus.⁵⁴

1996 m. gegužės 28 d. Baltijos valstybių prezidentai susitikę Vilniuje priėmė deklaraciją „*Dėl partnerystės vardan integracijos*“, kurioje pabrėžė: „Mes, Estijos, Latvijos ir Lietuvos prezidentai, pranešame pasauliui apie savo tolesnį siekimą integruotis į visas Europos institucijas. Mes tikime, kad mūsų šalys gali įnešti ir įneš bendrą indėlį į Europos Sąjungą ir NATO. Šiuos svarbius žingsnius mes norime žengti drauge, o ne varžydamiesi tarpusavyje, pripažindami, kad Baltijos šalių, kaip ir Europos, saugumas yra daugiaplanis ir nedalomas.“

Mes pripažįstame, kad integracija yra procesas, kuriam reikia laiko ir kuris daug pareikalauja iš mūsų, bet esame įsitikinę, kad:

– **pirma**, tiek Europos Sąjunga, tiek NATO turi vienu metu pradėti mūsų ir kitų Vidurio Europos šalių įstojimo procesą, net jei faktinei narystei prireiktų tam tikro laiko. Mes manome, kad mūsų ir Europos saugumui klausimas, „kas?“ bus priimtas į abi besiplečiančias institucijas, yra daug svarbesnis už klausimą „kada?“;

– **antra**, mes norime žengti tokius žingsnius ne bijodami trečiųjų šalių, bet todėl, kad tikime, jog mūsų vieta yra suvienytoje Europoje;

– **ir trečia**, mūsų trys tautos yra pasiryžusios paaukoti visa, kas būtina, siekdamos šių tikslų. Mūsų ekonomikos jau priartėjo prie Europos standartų, o mūsų kariai dalyvauja NATO vadovaujamosiose taikos įgyvendinimo operacijose buvusioje Jugoslavijoje.

Toks yra mūsų bendras išipareigojimas, siekiant šių tikslų, ir niekas neturi bandyti sukiršinti mūsų tarpusavyje. Dabar mes tokie pat vieningi kaip ir tada, kai siekėme atgauti savo nepriklausomybę, ir tokie išliksime.⁵⁵

⁵⁴ Lietuvos Respublikos Seimo dokumentų rinkinys. Respublikos Prezidento dekretai. Konstitucinio teismo nutarimai (toliau – LRSDR RPD KTN). – V., 1996. – T. 7(13). – P. 589.

⁵⁵ LRSDR RPD KTN. – 1996. – T. 8(14). – P. 1034.

Tais pačiais metais Lietuvos, Latvijos ir Lietuvos prezidentai, susitikę 1996 m. lapkričio 26 d. Rygoje, priėmė bendrą *Deklaraciją*, kurioje taip pat pabrėžiama, kad Baltijos valstybių integraciją į NATO užtikrintų ilgalaikį saugumą ir stabilumą Europoje. Trys Baltijos šalys ir toliau vieningai veiks, stiprindamos savo pasirengimą narystei ir siekdamos įstoti į Aljansą artimiausiu metu. Miglota Baltijos valstybių perspektyva Atlanto integracijos procese gali destabilizuoti Baltijos saugumo erdvę. Baltijos valstybės tęs sėkmingą bendradarbiavimą saugumo ir gynybos srityse.⁵⁶

Ir vėlesniais metais Lietuvos, Estijos ir Latvijos Prezidentų susitikimas vyko pagal įprastą trijų prezidentų nuolatinių konsultacijų praktiką. Antai Vilniuje 2000 m. kovo 30 d. susitikimo metu buvo aptarti pagrindiniai užsienio politikos klausimai – integracija į europines ir transatlantines struktūras, trišalis ir regioninis bendradarbiavimas, santykiai su kaimyninėmis valstybėmis. Lietuvos Prezidentas Valdas Adamkus, Estijos Prezidentas Lennartas Meris ir Latvijos Prezidentė Vaira Vykė-Freiberga (*Vike-Freiberga*) pareiškė, kad Baltijos šalių solidarumas yra ir liks esminis principas, kuriuo vadovaujasi Lietuva, Estija ir Latvija stiprindamos savo šalių tarptautinę padėtį.

Prezidentai pažymėjo, kad trys valstybės siekia bendrų tikslų – narystės ES ir NATO bei sutarė, kad kiekvieną šalį kandidatę vertina pagal padarytą pažangą, svarbu siekti šių tikslų individualiai ir sudėriniais veiksmais. Prezidentai pabrėžė, kad sėkmingas trišalis bendradarbiavimas svariai prisideda prie trijų valstybių integracijos į europines bei transatlantines struktūras. Prezidentai pareiškė įsitikinimą, kad kitas NATO plėtros etapas turi apimti šias valstybes.

Aptardami ES plėtrą, prezidentai teigiamai įvertino Helsinkio ES viršūnių tarybos išvadas. Prezidentai išreiškė bendrą nuomonę, kad derybų su Latvija ir Lietuva pradžia suteikia naują impulsą trišaliai bendradarbiavimui. Buvo pabrėžta, kad svarbu dar glaudžiau bendradarbiauti siekiant Europos integracijos, ypač derybų su ES klausimais.

⁵⁶ LRS DR RPD KTN. – 1997. – T. 9(15). – P. 589-590.

Prezidentai su pasitenkinimu pažymėjo sėkmingą Lietuvos, Estijos ir Latvijos bendradarbiavimo su JAV plėtotę. JAV ir Baltijos šalių partnerystės chartiją, kurią keturi Prezidentai pasirašė 1998 metais – tai bendra partnerių naujos ir giliau integruotos Europos vizija ir tvirta parama Baltijos valstybių narystei Europos ir transatlantinėse struktūrose⁵⁷.

Tų pačių metų gruodžio 15 d. susitikę Rygoje trijų Baltijos šalių prezidentai pakartotinai pažymėjo, kad trys Baltijos valstybės siekia bendro tikslo – įstoti į NATO bei sutarė siekti NATO valstybių narių paramos, kad jų šalis pakviestų įstoti į NATO kitame Aljanso viršūnių susitikime.

Trijų valstybių vadovai pažymėjo devynių NATO narystės siekiančių šalių sėkmingą bendradarbiavimą, kuris prasidėjo Vilniaus konferencijoje, įvykusioje 2000 m. gegužės 19 d., ir pritarė būsimam devynių ministrų pirmininkų susitikimui 2001 m. gegužę ir devynių gynybos ministrų susitikimui 2001 m. birželį.

Prezidentai gerai įvertino trišalio bendradarbiavimo gynybos srityje rezultatus ir pažymėjo bendrų karinių projektų, prisidedančių prie šalių gynybos pajėgumų stiprinimo ir euroatlantinio saugumo didinimo, svarbą.

Prezidentai pažymėjo, kad 1998 m. Baltijos šalims ir JAV pasirašius Partnerystės chartiją, sparčiai pradėjo plėtotis bendradarbiavimas tarp Latvijos, Estijos, Lietuvos ir JAV. Prezidentai su pasitenkinimu teigė, kad dabartinė JAV vyriausybė svariai prisidėjo prie Baltijos ir JAV Partnerystės chartijos rengimo ir jos nuostatų įgyvendinimo. Prezidentai išreiškė įsitikinimą, kad Baltijos ir JAV Partnerystės chartija prisideda prie JAV vaidmens, kuris yra itin svarbus įgyvendinant vieningos ir laisvos Europos kūrimo projektą Baltijos regione ir Europos stiprinimo.⁵⁸

2002 m. sausio 15 d. Rygoje trišaliame Lietuvos, Latvijos ir Estijos prezidentų susitikime buvo pasikeista nuomonėmis apie integracijos į ES ir NATO eigą, aptarti ekonominio bendradarbiavimo klau-

⁵⁷ „Pranešimai spaudai“: <http://www.president.lt/one.phtml?id=1088>

⁵⁸ „Pranešimai spaudai“: <http://www.president.lt/one.phtml?id=1777>

simai. Buvo pažymėta, jog trims Baltijos valstybėms ypač svarbu bendradarbiauti plėtojant infrastruktūros projektus. Taip pat įvyko atskiri Lietuvos Prezidento V. Adamkaus pokalbiai su Latvijos Respublikos Prezidente ir su Estijos Respublikos Prezidentu Arnoldu Riuteliu (*Arnold Rüütel*). Susitikimo dalyviai kalbėjo apie geležinkelių sistemos ir „Via Baltika“ projektus. Sutarta, kad šie klausimai bus aptarti kovo mėnesį vyksiančiame trijų Baltijos valstybių vadovų susitikime, kuriame taip pat ketina dalyvauti ir Lenkijos prezidentas A. Kvasnievskis (*A. Kwasniewski*).⁵⁹

2002 m. kovo 22 d. Lietuvos Respublikos Prezidentas V. Adamkus priėmė į Vilnių atvykusius Latvijos Respublikos Prezidentę Vairą Vyķę-Freibergą, Estijos Respublikos Prezidentą A. Riutelį ir Lenkijos Respublikos Prezidentą A. Kvasnevkį.

Pokalbio metu buvo aptartas Baltijos šalių pasirengimas tapti NATO ir ES narėmis, kova su tarptautiniu terorizmu, infrastruktūros plėtros projektai, santykiai su kaimyninėmis valstybėmis. Prezidentas V. Adamkus sakė vertinąs šį susitikimą kaip Lenkijos, NATO narės, solidarumo su Baltijos valstybėmis ženklą. Šalies vadovas padėkojo A. Kvasnievskiui už nuolatinę Lenkijos paramą Lietuvos euroatlantinės integracijos siekiams.

Baltijos šalių vadovai užtikrino, kad iki Prahos viršūnių susitikimo Lietuva, Latvija ir Estija negailės pastangų tęsti modernizavimo reformų. V. Adamkus teigė, kad tvirtą Lietuvos pasiryžimą tapti Šiaurės Atlanto Organizacijos nare liudija ir vykdomos šalies politinių partijų susitarimas skirti krašto apsaugai 2 proc. bendrojo vidaus produkto.

Aptardami integracijos į ES klausimus, valstybių vadovai sutarė, jog būtina nuolatos keistis informacija, rengti tarpusavio konsultacijas ir bendrus regioninius projektus transporto, energetikos, aplinkosaugos srityse.⁶⁰

⁵⁹ „Pranešimai spaudai“: <http://www.president.lt/one.phtml?id=2639>

⁶⁰ „Pranešimai spaudai“: <http://www.president.lt/one.phtml?id=2785>

BALTIJOS ASAMBLĖJOS VEIKLA

Atkūrus nepriklausomybę ir sėkmingai sprendžiant okupacinės kariuomenės išvedimo klausimus, šios problemos ėmė užleisti prioritetinę vietą kitoms kasdienio Baltijos valstybių bendradarbiavimo sritims (politinių, saugumo, gynybinių, karinių, ekonominių, socialinių, kultūrinių ir kitų ryšių stiprinimui). Tai sąlygojo būtinybę aktyvinti Baltijos valstybių parlamentų ir vykdomosios valdžios institucijų bendradarbiavimą ir atitinkamai transformuoti BVT struktūrą.

*1990 m. gruodžio 1 d. Vilniuje įvyko pirmasis bendras Lietuvos, Latvijos ir Estijos parlamentarų posėdis. Tai buvo glaudesnio Baltijos valstybių parlamentinio bendradarbiavimo pradžia. Posėdyje sudaryta tarpparlamentinė darbo komisija valstybių parlamentų bendradarbiavimo principams parengti. Netrukus, 1991 m. lapkričio 8 d., Taline pasirašytas susitarimas įkurti Estijos, Latvijos ir Lietuvos *Tarpparlamentinę Asamblėją* (Baltijos Asamblėją) ir patvirtinti Baltijos Asamblėjos (BA) nuostatai. 1992 m. sausio 24–26 d. Rygoje įvyko pirmoji BA sesija. BA ryšiai su BVT nebuvo kokiu nors būdu formalizuoti. Pagal savo nuostatus BA yra konsultacinė ir koordinacinė institucija, įsteigta kaip trijų Baltijos valstybių parlamentų bendradarbiavimo institucija bendriems klausimams ir projektams svarstyti. *BA ilgainiui tapo pirmąja pagrindine Baltijos Tarybos institucija.**

1993 m. spalio 31 d. BA, atsižvelgdama į tai, kad Baltijos valstybių bendradarbiavimas neišvengiamai plėsis, pasiūlė sukurti nuolatinę tarptautinio bendradarbiavimo organizaciją – *Baltijos Tarybą*⁶¹, kuri

⁶¹ Baltijos Taryba (BT), kaip bendras susirinkimas, yra aukščiausia Baltijos Asamblėjos (BA) ir Baltijos Ministrų Tarybos (BMT) bendradarbiavimo forma. Todėl BT yra sudėtinga vadinti klasiškine subregionine tarptautine organizacija. Ją iš esmės sudaro dvi savarankiškos viena kitos atžvilgiu institucijos, kurios tik yra įpareigosotos bendradarbiauti, rengdamos bendrus posėdžius. BA ir BMT turi atskirus savo sekretoriatų. BT statusą dar kartą patvirtino BA ir BMT bendradarbiavimo protokolas, pasirašytas antroje BT sesijoje Vilniuje 1996 m. balandžio 14 d.

Įsteigus BT bendradarbiavimo mechanizmą, BVT, kaip trišalė institucija savaime nnyko. Daugumą BVT institucijų perėmė tarpvyriausybė BMT. Taip palaipsniui transformuota BVT užleido vietą BT.

BVT kaip nuolatinė trišalė institucija, iš esmės pradėta likviduoti dar 1994 m. kovo 25 d. pasirašius „*Sutartį dėl Baltijos valstybių aukščiausio lygio susitikimų*“. Pagal Sutartį „Baltijos prezidentų aukščiausio lygio susitikimai yra konsultacinė ir koordinacinė Estijos, Latvijos ir Lietuvos Respublikų prezidentų institucija“. Taip ši institucija formaliai buvo išskirta iš BVT struktūros. Baltijos prezidentų susitikimo tikslai yra panašūs kaip ir BT: plėtoti glaudesnį bendradarbiavimą tarp Baltijos valstybių, koordinuoti savo strategijas saugumo ir užsienio politikos, taip pat kitais klausimais, kurie turi įtakos trišaliams santykiams. Tačiau Baltijos prezidentų aukščiausio lygio susitikimai neįeina į BT institucinę struktūrą ir jų ryšiai su BT nėra kaip nors formalizuoti (Žr. *Lietuva ir tarptautinės organizacijos*. – P. 189–190; <http://www.Irs.lt/Baltasam>).

veiktų per Baltijos Asamblėją ir Baltijos Ministrų Tarybą (BMT). Kreiptasi į Baltijos valstybių vyriausybes siūlant kuo greičiau parengti atitinkamo trišalio susitarimo projektą, kuriame būtų numatytas Baltijos Ministrų Tarybos įsteigimas. 1994 m. birželio 13 d. toks susitarimas buvo pasirašytas – Estijos Respublikos, Latvijos Respublikos ir Lietuvos Respublikos susitarimas „*Dėl Baltijos šalių tarpparlamentinio ir tarpvyriausybinių bendradarbiavimo*“⁶². Tą pačią dieną patvirtinti Baltijos Ministrų Tarybos nuostatai. Taip buvo įsteigta antroji Baltijos Tarybos pagrindinė institucija. Tuo tarpu *Baltijos Taryba* vadinamos bendros kasmetinės *Baltijos Asamblėjos* (BA) ir *Baltijos Ministrų Tarybos* (BMT) sesijos. Pirmoji Baltijos Tarybos sesija įvyko 1995 m. balandžio 22 d. Rygoje.

Šiuo metu BMT⁶³ vykdo tarpvyriausybinių ir regioninių trijų Baltijos valstybių bendradarbiavimą per savo struktūras: BMT sekretoriatą, komitetus, vyresniųjų pareigūnų komitetus ir bendradarbiavimo ministrus. Gynybos ir taikos palaikymo srityje BMT skatina ben-

⁶² Žr.: Valstybės žinios. – 1995. – Nr. 11-235. – P. 9-10.

⁶³Baltijos valstybių vyriausybės vadovai atsako už bendrąjį su Baltijos valstybių bendradarbiavimu susijusių reikalų koordinavimą Baltijos Ministrų Taryboje. Baltijos vyriausybės vadovų posėdžiai, kaip aukščiausias sprendimų priėmimo organas, vyksta ne mažiau kaip du kartus per metus. Bet kurios Baltijos valstybės prašymu gali būti rengiamas neeilinis posėdis. Baltijos valstybių užsienio reikalų ministrai (nebent nusprendžiama kitaip) eina Baltijos valstybių bendradarbiavimo ministrų pareigas ir koordinuoja Baltijos valstybių bendradarbiavimą nacionaliniu lygiu.

Jiems talkina įkurtas Baltijos valstybių bendradarbiavimo komitetas, kurį sudaro trys aukšto rango pareigūnai (po vieną iš kiekvienos valstybės), kuriuos paskiria Baltijos valstybių vyriausybės. Baltijos valstybių bendradarbiavimo komitetas veikia pagal bendrąsias vyriausybės vadovų veiklos gaires bei pagal Baltijos Ministrų Tarybos bendradarbiavimo planų priemones, kurios siejamos su Baltijos bendradarbiavimo klausimais, sprendžiamais Baltijos Ministrų Tarybos posėdžiuose aukščiausiu lygiu, taip pat rengia Baltijos Ministrų Tarybos metines ataskaitas ir veiklos planus, koordinuoja Baltijos Asamblėjos Baltijos Ministrų Tarybai pavestų sprendimų ir rekomendacijų įgyvendinimą.

Kitų sričių ministrai taip pat susitinka Baltijos Ministrų Taryboje ir sprendžia vyriausybės bendradarbiavimo klausimus atitinkamose jų kompetencijos srityse.

Ministrams talkina aukščiausio rango pareigūnų komitetas, kurį sudaro bent po vieną atstovą iš kiekvienos Baltijos valstybės. Aukščiausio rango pareigūnų komitetas, veikdamas kaip nuolatinis Baltijos Ministrų Tarybos veiklos organas ministerijų lygiu, sprendžia Baltijos valstybių atitinkamų sričių bendradarbiavimo klausimus, o jam nurodymus gali teikti atitinkamų ministerijų ministrai arba jam gali būti patikėtos specialiosios vyriausybės vadovų arba Baltijos valstybių bendradarbiavimo ministrų užduotys. Visų lygių sprendimai yra priimami bendroju sutarimu. Baltijos Ministrų Taryboje pirmininkaujama kasmetinės rotacijos principu (Žr.: http://www3.lrs.lt/pls/inter/w3_viewer.ViewDoc?p_int_tekst_id=2553&p_int_tv_id=643).

drų projektų įgyvendinimą ir tolesnę plėtotę, koordinuoja Baltijos valstybių veiksmus pagal „Partnerystės taikos labui“ (*Partnership for Peace – Pfp*) programą, rengiantis ir dalyvaujant bendrose karinėse pratybose ir keičiantis karinių stebėtojų vizitais.

Baltijos valstybių ruošimasis stoti į NATO Lietuvos pirmininkavimo BMT laikotarpiu (2001 m. liepos 1 d. – 2002 m. birželio 30 d.) išlieka ypač svarbus – 2002 m. NATO viršūnių susitikime Prahoje įvyks tolesnė NATO plėtra. Baltijos šalių tikslas – pasiekti, kad NATO plėtra taptų besitęsiančiu procesu kuriant vieningą ir nedalomą Europą. Baltijos šalių bendradarbiavimas yra svarbus veiksnys, užtikrinantis Baltijos jūros regiono stabilumą

Lietuva savo pirmininkavimo metu sieks, kad NATO plėtros banga Prahoje būtų pažymėta baltiškąja dimensija.

Lietuva norėtų išskirti šias pagrindines bendradarbiavimo sritis:

- Politinis solidarumas ir parama viena kitai siekiant narystės NATO, taip pat ir „*Vilniaus proceso*“ rėmuose. Visų lygių tarpusavio konsultacijos dėl Narystės veiksmų plano (MAP), Planavimo ir peržiūros proceso (PARP) įgyvendinimo.

- Bendrų karinių dalinių, infrastruktūros elementų ir karinio mokymo įstaigų (BALTBAT, BALTRON, BALTNET ir BALTDEFCOL) plėtra. Šių projektų integravimas į bendras NATO karines struktūras ir jų naudojimas NATO vadovaujamosiose taikos palaikymo operacijose.

- Tarpautiniui lygiu remiamų Baltijos projektų „*baltifikacija*“ (laipsniškas politinės atsakomybės už projektų sėkmę ir finansinės bei organizacinės naštos perėmimas iš remiančiųjų partnerių).

- Tolesnis bendras dalyvavimas Danijos bataliono sudėtyje kuopos dydžio žvalgų padaliniui pagal su Danija suderinta planą BALTSQ NATO vadovaujamoje taikos misijoje Bosnijoje.

- Bendrų ginkluotės įsigijimo galimybių ir priedaidų nagrinėjimas, o esant galimybėms, bendrų įsigijimų kontraktų pasirašymas.

- Keitimasis patirtimi specifinėse gynybos ministerijų ir kariuomenės veiklos srityse: personalo vadyba, biudžetinis planavimas, aplinkosauga kariuomenėje, visuomenės nuomonės formavimas, tarpautinė ginklų kontrolė ir kt.⁶⁴

⁶⁴ Žr.: http://www.ltdata/5/LF61213162_bmt.htm

Nuo pat BA įkūrimo kova už trijų Baltijos valstybių – Estijos, Latvijos ir Lietuvos nepriklausomybę ir jos įtvirtinimą buvo ir lieka pagrindiniu BA tikslu ir svarbiausia veiklos kryptimi. Praeityje Baltijos valstybių tarp-parlamentinė tribūna buvo sėkmingai išnaudota siekiant trijų Baltijos valstybių valstybingumo tarptautinio pripažinimo, svetimos okupacinės kariuomenės išvedimo iš Lietuvos, Latvijos, Estijos ir bendradarbiavimo su kitomis tarpparlamentinėmis organizacijomis Europoje.

Šiandien BA yra tarpparlamentinės teisės subjektas. Ji yra tarptautinė organizacija, neatskiriama susijusi su trijų Baltijos valstybių – Estijos, Latvijos ir Lietuvos parlamentais, turinti savo atstovybę – BA Sekretoriatą Rygoje (Latvija), savo simbolius – vėliavą, emblemą, antspaudą ir kita.

BA glaudžiai bendradarbiauja su Estijos, Latvijos, Lietuvos vyriausybėmis ir BMT. Nuolat plečiasi ir stiprėja BA ryšiai su kitomis tarpparlamentinėmis organizacijomis Europoje: Šiaurės Taryba⁶⁵ (Šve-

⁶⁵ Šiaurės Europa institucionalizuota dar 1953 m., kai buvo įkurta Šiaurės šalių Taryba (1971 m. atsirado ir Šiaurės šalių ministrų taryba). Daniija, Norvegija ir Islandija 1949 m. savo saugumą susiejo su priklausymu NATO. Vis dėlto Šiaurės šalių bendradarbiavimo ašimi tapo neutrali Švedija. Kita vertus, Šiaurės šalių Taryboje vykstančios konsultacijos saugumo klausimais liudija jos konceptualų ryšį su NATO. Todėl Suomija Šiaurės šalių Tarybos nare 1955 m. tapo tik su SSRS padiktuota sąlyga, kad Helsinkis nedalyvaus svarstant gynybos ir saugumo klausimus. Po Šaltojo karo norą tapti šios Tarybos narėmis pareiškė trys Baltijos valstybės, visų pirma Estija.

Nuo pat Baltijos valstybių bendradarbiavimo atgaivinimo pradžios Šiaurės Taryba yra pagrindinis Baltijos Asamblėjos partneris. Bendradarbiavimo sutartis tarp Šiaurės Tarybos ir Baltijos Asamblėjos buvo pasirašyta 1992 m. gegužės 30 d. Palangoje. Sutartyje nurodytos abiejų pasirašančių pusių prioritetingos veiklos sritys: demokratinių institucijų plėtra, įgyvendinant parlamentinę studijų programą ir bendradarbiaujant įstatymų leidybos srityje; bendradarbiavimas aplinkos apsaugos, saugumo politikos, kultūros ir švietimo, prekybos ir rinkos ekonomikos, žemės ūkio restruktūrizavimo, komunikacijų ir energetikos srityse. 1992 m. ministrų pirmininkų lygiu prasidėjo bendradarbiavimas pagal formulę „5+3“. Kartu Šiaurės šalys pasiūlė steigti naują regioninę organizaciją – Baltijos jūros valstybių tarybą (BJVT).

1996 m. balandžio 15-16 d. Vilniuje įvyko pirmasis jungtinis Baltijos Asamblėjos ir Šiaurės Tarybos posėdis, kuris pažymėjo kokybiškai naują etapą dviejų tarpparlamentinių organizacijų santykiuose. Dviejų dienų posėdyje buvo bendrai diskutuojama svarbiais saugumo, ekonomikos, ekologijos ir kultūros klausimais. 1999 m. vasario 8-9 d. Helsinkyje įvyko antrasis jungtinis Baltijos Asamblėjos ir Šiaurės Tarybos posėdis, kuriame sutarta, kad visoms Baltijos valstybėms turi būti suteikta galimybė kaip galima greičiau pradėti stojimo derybas su ES. Visaaipimantis Baltijos ir Šiaurės valstybių bendradarbiavimo principas yra *bendras saugumas*, grindžiamas supratimu, kad šiandien saugumą galima užtikrinti tik dirbant ir bendrai siekiant išspręsti įvairias socialines, aplinkosaugos, ekonomines ir politines problemas.

dijos, Norvegijos, Suomijos, Islandijos, Danijos), Beneliukso tarp-parlamentine konsultacine taryba (Belgija, Nyderlandai, Liuksemburgas)⁶⁶, Lenkijos Respublikos Seimo ir Lietuvos Respublikos Seimo narių Asamblėja, Europos Tarybos Parlamentine Asamblėja, Vakarų Europos Sąjungos Parlamentine Asamblėja, Europos Saugumo ir bendradarbiavimo organizacija. Plėtojami BA ryšiai ir su kaimyninių valstybių nacionaliniais parlamentais: Vokietijos Bundestagu, Lenkijos Seimu ir Rusijos Federacijos Kaliningrado Dūma. Apie tai liudija pasirašytos ir įsigaliojusios bendradarbiavimo sutartys, nuolatiniai susitikimai su šių institucijų atstovais, dalyvavimas vieni kitų renginiuose, bendri posėdžiai, konferencijos, seminarai. Taip pat plečiasi BA ryšiai su išeivijos organizacijomis JAV ir kituose kraštuose. Jungtinis Amerikos Baltų Komitetas, Amerikos Baltų Laisvės Lyga, JAV Atstovų Rūmų Baltų Sambūris yra BA tikslų bei veiklos rėmėjai ir bendradarbiai. Bendromis pastangomis buvo realizuoti kai kurie projektai. BA sėkmingai ir veiksmingai bendradarbiavo su minėtomis organizacijomis siekdama anksčiau minėtų tikslų, taip pat svarbiausio tikslo – taikos ir stabilumo Baltijos regione, Europoje ir visame pasaulyje. Neabejotina ir kita: BA, kaip tarp-parlamentinė organizacija, yra veiksminga ir galėtų būti dar veiksmingesnė siekiant saugios ir demokratinės Europos, demokratinės ir teisinės tvarkos įtvirtini-

⁶⁵ Lietuvos delegacijos siūlymu Helsinkyje 1999 m. vasario 8 d. įvyko ir neeilinė Baltijos Asamblėjos sesija. Jos metu buvo priimtas Kreipimasis „I Šiaurės Taryba“, Rezoliucija „Dėl Baltijos kelio dešimtmečio sukakties minėjimo“, Sprendimas dėl Baltijos Asamblėjos Sekretorės patvirtinimo.

Jungtinis Šiaurės Tarybos ir Baltijos Asamblėjos posėdis Helsinkyje, kuriame dalyvavo Šiaurės ir Baltijos valstybių parlamentinės bei vyriausybės delegacijos, vertinamas kaip ypač reikšminga Europos šiaurės regiono valstybių bendradarbiavimo proceso dalis. Posėdyje buvo aptartos aktualiausios šalių vidaus ir tarpusavio bendradarbiavimo problemos, Šiaurės ir Baltijos valstybių vieta ir vaidmuo, stiprinant šio Europos regiono saugumą bei stabilumą, plėtojant ekonominį, socialinį ir kt. regiono valstybių potencialą. Šis forumas ypač svarbus vertinat jį bendrame euro- ir transatlantinės integracijos kontekste, Lietuvai siekiant narystės ES ir NATO.

⁶⁶ Baltijos Asamblėjos ir Beneliukso tarp-parlamentinės konsultacinės tarybos ryšiai buvo užmegzti jau antrojoje Baltijos Asamblėjos sesijoje 1992 m. gegužės 29-31 d. Palangoje (Lietuva). 1994 m. lapkričio 18 d. tarp šių organizacijų buvo pasirašyta bendra deklaracija dėl parlamentinio bendradarbiavimo. Deklaracijoje numatyti tikslai ir bendradarbiavimo būdai sudaro galimybę plačiai išnaudoti Beneliukso šalių įstatymų leidybos patirtį, skatinti ryšius tarp Baltijos ir Beneliukso šalių miestų ir savivaldybių, bendradarbiauti komunikacijų infrastruktūros plėtojimo, sienų apsaugos ir kirtimo, rinkos ekonomikos, kultūros klausimais parlamentų lygiu.

mo Baltijos šalyse ir aplink jas, geresnio gyvenimo Baltijos piliečiams, efektyvesnio aplinkosaugos, energetikos, ūkio plėtros, prekybinių ryšių ir kitų svarbių problemų sprendimo.

BA skiria daug dėmesio Baltijos valstybių užsienio ir saugumo politikai koordinuoti, išreiškia bendrą trijų valstybių poziciją ir formuoja bendrus užsienio politikos ir saugumo politikos tikslus. Tai skatina Lietuvos, Latvijos ir Estijos, kaip vieningo politinio vieneto, formavimą.

BA ne kartą reagavo į reikšmingus pokyčius tarptautinėje arenoje ir formulavo bendrą Baltijos valstybių poziciją dėl santykių su kitomis valstybėmis, pirmiausia su Rusijos Federacija, kurios politinio gyvenimo įvykiai susiję su saugumo problemomis Baltijos regione. Antai jau 1-oji BA sesija⁶⁷ (1992 m. sausio 26 d.) priėmė kreipimąsi „I Rusijos Federacijos Prezidentą ir Aukščiausiąją Tarybą dėl Rusijos jurisdikcijoje esančių ginkluotųjų pajėgų visiško išvedimo iš Latvijos, Estijos ir Lietuvos“, kuriame BA pabrėžia: „Ryšium su Rusijos Federacijos Prezidento pareiškimu, kad buvusios Sovietų Sąjungos ginkluotosios pajėgos, esančios nepriklausomų valstybių – Latvijos Respublikos, Estijos Respublikos ir Lietuvos Respublikos teritorijoje, perėjo Rusijos jurisdikcijon ir kad 1992 m. sausio 28-30 d. numatomos Rusijos Federacijos ir Baltijos valstybių derybos, Baltijos Asamblėja tikisi, jog derybos dėl kariuomenės išvedimo vyks geranoriškai ir konstruktyviai; svarbiausias derybų tikslas bus visiško kariuomenės išvedimo trumpiausi terminai ir grafikas; kariuomenės išvedimas iš Baltijos valstybių sostinių prasidės nedelsiant. Mes tikimės, kad šalys nevykdys bet kokių veiksmų, kurie komplikotų kariuomenės išvedimą, o konkrečiai Rusija neatnaujins arba nedidins esančio kontingento“. 2-oji BA sesija Palangoje (1992 m. gegužės 31 d.) taip pat priėmė kreipimąsi „Dėl Rusijos kariuomenės išvedimo iš Baltijos valstybių teritorijos“. 4-oji BA sesija Jūrmaloje (1994 m. gegužės 15 d.) priėmė rezo-

⁶⁷ Žr.: Baltijos Asamblėjos ir Baltijos Ministrų Tarybos puslapiai „Internetė“ (BA 1–20 sesijų medžiaga, 1992 – 2002 m.): <http://www.Irs.lt/Baltasam>

liuciją „*Dėl santykių su Rusija*.“⁶⁸ BA taip pat priėmė pareiškimą „*Dėl Rusijos spaudimo Baltijos valstybėms*“, kuriame BA „akcentuodama tai, jog Rusija pastaruoju metu vis dažniau imasi grubaus spaudimo Estijai priemonių, taip pat Rusijos gynybos ministro pasisakymą 1994 metų gegužės 6 dieną dėl papildomo kariuomenės įvedimo į Estiją, pareiškia, jog ir dabar, ir ateityje bet kokie grasinimai ir spaudimas kiekvienai iš Baltijos valstybių, iš kur jie beatsirastų, bus traktuojami kaip grasinimas visoms Baltijos valstybėms.“ *Rusijos, kaip SSRS teisių perėmėjos, ginkluotosios pajėgos iš Latvijos ir Estijos išėjo 1994 m. rugpjūčio 31 d.* BA rezoliucijoje (6-oji sesija, įvykusi Rygoje 1995 m. balandžio 22 d.) „*Dėl Antrojo pasaulinio karo baigties Europoje 50-mečio*“ pažymėjo: „Gaila, bet pažeisdama sutarčių su Estija ir Latvija sąlygas, Rusija paliko tūkstančius atsargos karininkų šiose valstybėse. Dėl šių priežasčių Baltijos Asamblėja pareiškia, jog ji visiškai palaiko trijų Baltijos Prezidentų ir Lenkijos Prezidento priimtą sprendimą nedalyvauti TSRS pergalės 50-ųjų metinių minėjime.

Lietuva, Estija ir Latvija, kaip valstybės, kurios Antrojo pasaulinio karo metu pusei amžiaus prarado savo nepriklausomybę, mano, jog būtina paskelbti, kad 1995 metai turėtų tapti tikros Antrojo pasaulinio karo pabaigos metais – karo nugalėtojai turėtų garbingai pai-

⁶⁸ BA Rezoliucijoje pabrėžė, „kad 1993 metų rugpjūčio 31 dieną Rusijos armija visiškai išvesta iš Lietuvos, ir 1994 metų balandžio 30 dienos Latvijos ir Rusijos susitarimą dėl Rusijos armijos visiško išvedimo iš Latvijos iki 1994 metų rugpjūčio 31 dienos, kviečia Rusijos Federacijos vadovybę:

- baigti psichologinį ir propagandinį spaudimą Estijos Respublikai ir nustatyti 1994 metų rugpjūčio 31 dienos datą kaip galutinį terminą visiškai išvesti Rusijos armijai iš Estijos,
- būti teisingiems, parodyti supratimą bei atsakomybės jausmą ir pripažinti materialinę bei moralinę žalą, padarytą Baltijos valstybėms ir jų piliečiams sovietinės okupacijos metais, ir padėti joms išspręsti visų keturių valstybių piliečių repatrijavimo problemas,
- pripažinti, jog yra su Estija ir Latvija neišspręstų teritorinių problemų, kurias sukūrė Sovietų Sąjunga,
- nedaryti Baltijos valstybėms ekonominio ir kitokio spaudimo tarpusavio sutarčių pasirašymo ir įgyvendinimo metu,
- pripažinti faktą, kad Rusijos Federacija, būdama Sovietų Sąjungos teisių parėmėja, atsako už nuostolių, kuriuos Sovietų Sąjunga padarė Lietuvai, Estijai ir Latvijai okupacijos metais, kompensavimą, viešai pripažinti faktą, kaip jau buvo padaryta Lietuvos atžvilgiu 1991 metų liepos 29 dienos sutartimi, kad 1940 metais Sovietų Sąjunga prieš Baltijos valstybių gyventojų valią ir pažeisdama taikius susitarimus, kuriuos 1920 metais Rusija buvo sudariusi su Baltijos valstybėmis, taip pat kitose sutartyse nustatytus šipareigojimus, okupavo Lietuvą, Estiją ir Latviją.“

syti savo prisiimtų įsipareigojimų, o tie, kurie padarė nusikaltimų ir neteisybių, turėtų atsiprašyti savo aukų.“

5-oji BA sesija, įvykusi 1994 m. lapkričio 13 d. Vilniuje, priėmė rezoliuciją „*Dėl Kaliningrado srities demilitarizavimo ir tolesnės raidos*“, kurioje BA mano, kad Kaliningrado srities ateitis yra visos Europos problema, o jai išspręsti reikia bendrų veiksmų. BA siūlė Kaliningrado srities demilitarizavimą vertinti kaip būtina Vidurio ir visos Europos saugumo proceso elementą. BA kreipėsi į BMT ir ragino Kaliningrado demilitarizavimo ir tolesnės raidos klausimais surengti tarptautinį pasitarimą prie apvalaus stalo. Taip pat priėmė rezoliuciją „*Dėl Baltijos valstybių karinio bendradarbiavimo*“, kurioje rekomendavo BMT pradėti rengti trijų Baltijos valstybių gynybinę sutartį.⁶⁹ 7-oji BA sesija, įvykusi Taline 1995 m. gruodžio 1-2 d., taip pat priėmė rezoliuciją „*Dėl bendradarbiavimo gynybos srityje*“, kurioje pa-

⁶⁹ Rezoliucijoje pabrėžiama: „Ryškėja pasaulio saugumą garantuojančių naujų gynybos struktūrų kontūrai. Aiškėja Baltijos valstybių vaidmuo Europos integracijos procesuose ir Europos kolektyvinio saugumo sistemoje. Uždaviniams, kurie kyla Baltijos valstybėms iš įsipareigojimų savo šalių piliečiams bei tarptautinei bendrijai garantuoti savo šalių saugumą, spręsti reikia didelių išlaidų, rimto darbo ir geros koordinacijos. Tai gali laiduoti tik gynybinio bendradarbiavimo ir savitarpio pagalbos susitarimas, padedantis juridinius pamatus Baltijos valstybių bendradarbiavimui gynybos ir nacionalinio saugumo srityje. Dėl to 1994 m. birželio 3 d. Švedijoje, Visby, buvo pasirašytas Tarpusavio supratimo memorandumas, kuriame išdėstyti bendradarbiavimo rengiant Jungtinių Tautų taikos palaikymo pajėgas principai. 1994 m. rugsėjo 11 d. Kopenhagoje Didžiosios Britanijos, Šiaurės ir Baltijos valstybių gynybos ministrai pasirašė naują Tarpusavio supratimo memorandumą. 1994 m. rugsėjo 13 d. Rygoje Baltijos valstybių ministrai pirmininkai pasirašė trišalį Lietuvos, Estijos ir Latvijos susitarimą dėl bendro taikos palaikymo dalinio įsteigimo ir suformavimo. Šiuo metu rengiama Lietuvos krašto apsaugos ir Estijos bei Latvijos gynybos ministerijų bendradarbiavimo sutartis. Turėdama galvoje mūsų ir aplinkinių kraštų geopolitinę situaciją, taip pat pastarojo meto Baltijos vyriausybių ir Baltijos Asamblėjos pareiškimus bei įsipareigojimus, Baltijos Asamblėja rekomendavo Baltijos Ministrų Tarybai pradėti rengti Lietuvos, Estijos ir Latvijos gynybinę sutartį.“

brėžiama, kad būtina stiprinti tarpusavio bendradarbiavimą gynybos ir saugumo srityje, imtis priemonių gerinti šį bendradarbiavimą.⁷⁰

BA 8-oji sesija, vykusį 1996 m. balandžio 13 d. Vilniuje, priėmė Pareiškimą „*Dėl įvykių raidos Rusijos Federacijoje*“. Jame BA pareiškė: „Po Rusijos Dūmos rinkimų ir artėjant Rusijos Prezidento rinkimams, padėtis šioje kaimyninėje šalyje tampa dar sudėtingesnė, įskaitant besitęsianti karą Čečėnijoje. Politinėmis nuostatomis, kurias skelbia Dūmos rinkimus laimėjusios jėgos, dažnai atmetamas 1990-1991 m. pasirinktas demokratinis vystymosi kelias ir siekiama atkurti SSRS. Didinamas propagandinis ekonominis ir politinis spaudimas po 50 metų okupacijos išsilaisvinusioms Baltijos valstybėms. Baltijos Asamblėja kviečia visas šalis ir politines jėgas remti Rusijos demokratiją, suteikti konkrečių garantijų Baltijos valstybių nepriklausomybei.“ BA 9-oji sesija (Ryga, 1996 m. spalio 6 d.) priėmė rezoliuciją „*Dėl archyvų fondų gražinimo*“, kurioje siūlė Baltijos valstybių vyriausybėms kreiptis į Rusijos Federacijos vyriausybę ir siūlyti pradėti derybas dėl valstybinių archyvų fondų, išvežtų į Rusiją, gražinimo. 1997 m. balandžio 27 d. 10-oji sesija priėmė rezoliuciją „*Dėl neteisėtai valdomo Baltijos valstybių nekilnojamojo turto*“, kurioje pareikalavo, kad Rusija gražintų užgrobtus Baltijos valstybių diplomatinių ir konsulinių atstovybių pastatus su žemės sklypais, ir paragino Baltijos šalių vyriausybes kartu imtis priemonių, kad pasaulio visuomenė ir tarptautinės organizacijos būtų informuotos apie susidariusią padėtį, ir spręsti šį klausimą su susijusiomis šalimis. 10-oji BA sesija taip pat priėmė rezoliuciją „*Dėl santykių ir bendradarbiavimo su Ukraina*“, kurioje akcentavo,

⁷⁰ BA, „remdamasi savo ankstesnėmis rezoliucijomis dėl Baltijos vienybės ir tarpusavio bendradarbiavimo plėtojimo, jausdama atsakomybę dėl taikos ir stabilumo šiame regione užtikrinimo, pripažindama, kad būtina stiprinti tarpusavio bendradarbiavimą gynybos ir saugumo srityje, įskaitant savanoriškus darinius, visapusiškai remia savo vyriausybių ir jų struktūrų pastangas derinti bendrą gynybos ir saugumo veiklą, kuri išryškėjo sukūrus BALTBAT, jau spėjusį pasireikšti tarptautinėje arenoje, rekomenduoja Lietuvos, Estijos ir Latvijos vyriausybėms imtis papildomų priemonių pagerinti bendradarbiavimą saugumo ir gynybos srityse plečiant bendradarbiavimą oro erdvės ir jūrų sienų kontrolės, sausumos pajėgų ir jų ginkluotės, ryšių sistemų ir kitose srityse, kol bus suformuotos bendros Baltijos struktūros, koordinuojančios gynybos veiklą, taip pat informuoti Baltijos Asamblėją apie Baltijos valstybių pasirengimo gynybos sutarčiai pažangą.“

kad Ukrainos nepriklausomybė yra esminis stabilizuojantis veiksnys Vidurio ir Rytų Europoje, paragino Baltijos valstybių parlamentus ir vyriausybes stiprinti savo santykius su Ukraina ir plėtoti įvairiapusį bendradarbiavimą su ja.

*BA buvo solidari su Latvijos Respublika, kai jai kai kurie atsakingi Rusijos Federacijos pareigūnai ir politikai pradėjo itin grėsmingai, nepagrįstai reikšti kaltinimus*⁷¹. Todėl BA 12-oji sesija 1998 m. gegužės 9 d. priėmė rezoliuciją „Dėl Rusijos Federacijos kaltinimų Latvijos Respublikai“, kurioje pasmerkė Rusijos Federacijos kišimąsi į Latvi-

⁷¹ Latvijos ir Rusijos santykiai pablogėjo po 1998 m. kovo 3 d. incidento Rygoje. Nesankcionuotam piketui politinį ir nacionalistinį atspalvį suteikė Rusijos Dūmos deputatai bei užsienio reikalų ministro J. Primakovo pareiškimas. Rusija tarptautinę bendruomenę paragino pasmerkti rusakalbių pensinkų demonstracijos išvaikymą. Rusijos vadovybė taip pat pareiškė, kad įvertins galimybę taikyti ekonomines sankcijas prieš Latviją.

Latvijos valdžia policijos veiksmus laikė teisėtais, nes akcijos dalyviai užtvėrė eismą viena pagrindinių sostinės gatvių ir nesutiko pasitraukti nuo važiuojamosios dalies. Policija panaudojo jėgą, tačiau nė vienas demonstracijos dalyvių nebuvo sužeistas ar sulaukytas. Latvijos užsienio reikalų ministerijos oficialioje notoje, kurią ministerija nusiuntė į Maskvą, buvo pabrėžta, kad aukšto rango Rusijos pareigūnų pareiškimų dėl mitingo išvaikymo tonas yra nepriimtinas, nes jis viršija diplomatijos ir etikos normas.

Tuo metu Latvijoje masinių renginių, kuriuose dalyvavo ne piliečiai, ypač padaugėjo. Suaktyvėjo ir antivalstybinių organizacijų darbas Latvijoje. Ir ypač po to, kai iš Maskvos sugrįžo Latvijos komunistų lyderis A. Rubikas, kuris buvo vienas iš GKČK koordinatorių Latvijoje.

Antai gegužės pradžioje Latvijos Dobelės mieste įvykęs sprogimas prie paminklo Antrajame pasauliniame kare žuvusiems kariams dar labiau komplikavo Rygos ir Maskvos santykius. „Šis vandalizmo aktas – sudėtingos padėties Latvijoje rezultatas. Tai dar viena nostalgikų praeities prisiminimų apraiška, kaip ir kovo mėnesį vykusios SS Latvių legiono veteranų eitynės“, – sakoma Rusijos užsienio reikalų ministerijos pareiškime. (Kasmet Latvijoje kovo 15-16 d. vyksta buvusių SS Latvių legiono kareivių susitikimai. Įsteigti SS latvių legioną A. Hitleris įsakė 1943 m. vasarį. 1944 m. kovo 16-oji minima kaip Latvių legiono įkūrimo diena, nes tą dieną Rusijoje, netoli Velikyje Lukų, latvių legiono 15-oji ir 19-oji divizijos didvyriškai kovėsi su SSRS armijos daliniais. Iš viso į latvių legioną buvo pašaukta 140 tūkst. žmonių, apie 50 tūkst. jų žuvo kare ar mirė tremtyje, kai Latvijoje buvo atkurta sovietų valdžia. 1950 m. Vašingtonas paskelbė deklaraciją, kad SS Baltijos legionai buvo ypatingi, ne tokie kaip Vokietijos SS daliniai, todėl jų nereikėtų laikyti priešiškais JAV vyriausybei.

Rusijos diplomatai mano, kad buvusių esesinkų eitynės, bombos sprogdinimas prie Rygos sinagogos, paminklo Dobelėje išniekinimas – vienos grandinės grandis. Maskva primygtinai pareikalavo, kad Latvijos valdžia atidžiai ištirtų įvykio aplinkybes ir užkirstų kelią tokiems incidentams.

„Kovodama dėl rusakalbių Latvijos gyventojų teisių Rusija nesitrauks nė per žingsnį. Mes reikalausime, kad būtų panaikinta bet kokia rusakalbių Latvijos gyventojų diskriminacija, – pareiškė užsienio reikalų ministras J. Primakovas. – Mes turime teisę reikalauti, kad rusakalbių Latvijos gyventojų teisės atitiktų Europos standartus.“

⁷¹ Įvykiai dėl tariamų rusakalbių teisių pažeidimų buvo inspiruojami toli gražu ne Ry-

jos Respublikos vidaus reikalus, taip pat ekonominį spaudimą ir siekį skleisti nesantaiką tarp Baltijos valstybių.⁷²

BA buvo susirūpinusi ir padėtimi kaimyninėje Baltarusijoje. 16-oji BA sesija 2000 m. gegužės 27 d. priėmė rezoliuciją „Dėl padėties Baltarusijoje“, kurioje teigiama: „Baltijos Asamblėja, žinodama, kad Baltarusijoje pažeidžiamos žmogaus teisės; pažymėdama, kad žmogaus teisių pažeidimai Baltarusijoje susiję su politinių laisvių varžy-

goje, o Maskvoje. Kremliaus pareigūnai neigė darę įtaką vyriausybės krizei Latvijoje, bet jų sumanyti naftos tiekimo apribojimai per Ventspilio terminalą rodė ką kita. „Būtų naivu manyti, – rašė Latvijos dienraštis „Diena“, – kad Rusijos strategai nepasinaudos mūsų įstatymų leidėjų darbo spragomis ir nesutarimais, norėdami įsitvirtinti svarbiame Baltijos regione.“

„Rusijos pretenzijos Latvijai turi racionalaus grūdo. Tai patvirtina tarptautinių organizacijų nuomonė apie Latvijos vidaus problemas“, – pripažino Latvijos Seimo pirmininkas A. Čepanis.

Latvija pradėjo švelninti įtampą šalies viduje ir bandė gerinti santykius su Rusija: Seimas priėmė valstybinės kalbos įstatymą, kuris numato laipsnišką perėjimą prie latvių kalbos, kaip mokymo kalbos, pagrindinio ir vidurinio profesinio mokymo įstaigose. Seimo frakcijos taip pat pritarė pilietybės įstatymo pakeitimams: panaikintas „naturalizacijos langų principas“. Atsižvelgta į ESBO rekomendacijas suteikti pilietybę nepiliečių vaikams, kurie gimė po Latvijos nepriklausomybės paskelbimo dienos. (Žr.: *Latvija apkaltino Rusiją neramumų Rygoje kursty- mu//Lietuvos rytas. – 1998 m. kovo 7.; Rusijos Dūmos narys Latviją palygino su Jugoslavija//Lietuvos rytas. – 1998 m. kovo 12 d.; SS latvių legionierių eitynėse dalyvavo ir politikai//Lietuvos rytas. – 1998 m. kovo 17 d.; Girgensonas V. Latvijos Seimas patvirtino naują ministrų kabinetą//Lietuvos rytas. – 1998 m. gegužės 1 d.; Baltijos valstybėse mažėja politinio stabilumo//Lietuvos rytas. – 1998 m. gegužės 4 d.; Girgensonas V. Teroro išpuoliai dar labiau blogina Latvijos ir Rusijos santykius// Lietuvos rytas. – 1998 m. gegužės 6 d.; Latvijos parlamentariai nepatenkinti V. Birkavo darbu// Lietuvos rytas. – 1998 m. gegužės 14 d.*)

⁷²Rezoliucijoje pabrėžiama: „Baltijos Asamblėja, pažymėdama, kad pastaruoju metu Rusijos Federacijos kai kurių atsakingų pareigūnų ir politikų kaltinimai Latvijos Respublikai tapo itin grėsmingi, konstatuodama, kad šie negeranoriški ir provokuojantys kaltinimai yra nepagrįsti, smerkia Rusijos Federacijos kišimąsi į Latvijos Respublikos vidaus reikalus, taip pat ekonominį spaudimą ir siekį skleisti nesantaiką tarp Baltijos valstybių, pareiškia ypatingą susirūpinimą dėl kampanijos, kurią prieš Latviją pradėjo kai kurių Rusijos regionų vadovai ir kuri gali turėti nepalankių pasekmių Baltijos jūros regiono kaimyninių valstybių gyventojų ilgalaikiams savitarpio santykiams, pažymi, kad Baltijos valstybės atmeta visokias neokomunizmo ir neonacizmo apraiškas tiek Baltijos, tiek ir kitose valstybėse, taip pat ir Rusijoje, patvirtina Baltijos valstybių norą plėtoti geros kaimynystės santykius su visomis demokratinėmis valstybėmis, taip pat ir Rusija, pabrėžia, kad nepriimtina politinė reakcija ir grasinimai panaudoti ekonomines bei kitokias priemones prieš kaimynines šalis yra nesuderinami su dabartiniu bendradarbiavimu regione ir, dar daugiau, prieštarauja Jungtinių Tautų Organizacijos principams, kviečia spręsti visus ginčus tarp šalių konstruktyviaus, pagrįsto geros kaimynystės santykiais dialogu būdu ir atvirai.“

mu: jėgos panaudojimu prieš taikius demonstrantus, atviru opozicijos politiniu persekiojimu, sankcijomis nepriklausomai spaudai, demokratinių rinkimų procedūrų nepaisymu, kviečia Baltarusijos valdžios institucijas sudaryti sąlygas atviram ir patikimam dialogui Baltarusijos visuomenėje, kad būtų užtikrinta demokratijos plėtra ir sustabdyta valdžios institucijos savivalė; kviečia tarptautines organizacijas, įskaitant Jungtinių Tautų Organizaciją, ESBO ir Europos Tarybą, kreipti didesnę dėmesį į žmogaus teisių problemas ir politinių laisvių užtikrinimą Baltarusijoje.“

BA taip pat nebuvo abejinga ir Čėčėnijos nepriklausomybės siekiui: 1995 m. balandžio 22 d. BA priėmė rezoliuciją „Dėl Čėčėnijos“, kurioje ragino padaryti viską, kad būtų nutrauktas agresyvus Rusijos karas Čėčėnijoje ir čėčėnų tautos genocidas, o 1997 m. balandžio 27 d. buvo priimta rezoliucija „Dėl Čėčėnijos Respublikos Ičkerija Parlamento kreipimosi“, kurioje pasveikintas karo veiksmų nutraukimas, Rusijos kariuomenės išvedimas ir demokratiniai Čėčėnijos prezidento bei Parlamento rinkimai, Baltijos šalių parlamentai ir vyriausybės paraginti padėti Čėčėnijos valstybės plėtrai, palaikant politinius, ekonominius ir kultūros ryšius, prašoma ESBO ir Europos Tarybą palaikyti demokratijos stiprinimą ir paremti Čėčėnijos Respublikos Ičkerija laisvą ir taikią plėtrą. Prasidėjus naujai Rusijos agresijai prieš Čėčėniją, BA 15-oji sesija 1999 m. gruodžio 4 d. priėmė rezoliuciją „Dėl situacijos Kaukaze“, kurioje reiškė susirūpinimą dėl karinių Rusijos veiksmų Čėčėnijoje ir nuolatinio įtampos didėjimo Šiaurės Kaukaze, pasmerkė bet kokią įvairių formų terorizmą, pabrėžė, kad prisidengiant kova su terorizmu, negalima naikinti taikių gyventojų, atsižvelgdama į tai, kad iš Čėčėnijos teritorijos dėl karo veiksmų yra pasitraukę šimtai tūkstančių žmonių, dabar gyvenančių po atviru dangumi, humanitarinės ir ekologinės katastrofos sąlygomis pritarė tarptautinės bendrijos reiškiama nerimui dėl žmogaus teisių pažeidimų Šiaurės Kaukaze, dėl nepagarbos tautų teisei laisvai apsispręsti, BA kreipėsi į Rusijos Federacijos įstatymų leidybos, vykdomosios valdžios ir politinių partijų atstovus, ragindama kuo greičiau įgyvendinti išsipareigojimą, patvirtintą ESBO susitikimo Stambule deklaracijoje, kurią pasirašė ir Rusijos Federacija, siekti politinio esamų problemų sprendimo derybomis, ragino Rusijos federacijos valdžią imtis kuo skubesnių veiksmų,

kad būtų sudarytos sąlygos tarptautinėms organizacijoms nedelsiant suteikti humanitarinę pagalbą nukentėjusiems regiono gyventojams. 18-oji BA sesija 2001 m. birželio 2 d. priimtame kreipimesi „*I Rusijos Federacijos Valstybės Dūmą ir Čėčėnijos Respublikos Ičerija vadovybę*“ pažymėjo, kad BA, „būdama tvirtai įsitikinusi, kad ir kokia bebūtų taika, ji yra geriau nei karo veiksmai, o karas yra blogiausias bet kokios problemos sprendimo būdas, sukeliantis dar daugiau problemų ir žmonių kančių, kviečia Rusijos Federacijos Valstybės Dūmą ir Čėčėnijos Respublikos Ičerija vadovybę, kad būtų atnaujintos taikos derybos“.

Prioritetinėmis Baltijos valstybių užsienio ir saugumo politikos kryptimis yra jų integracija į europines ir transatlantines saugumo ir ekonominio bendradarbiavimo struktūras. Didžiausias BA dėmesys sutelktas į Baltijos valstybių stojimo į ES ir NATO klausimus. Dokumentai, kuriuose išreiškiama bendra Baltijos valstybių pozicija ir noras greičiau integruotis į ES ir NATO, priimami beveik kiekvienoje BA sesijoje. Jau 3-oji BA sesija (1993 m. spalio 31 d.) priėmė kreipimąsi „*I Šiaurės Atlanto Asamblėjos Generalinį Sekretorių*“, kuriame BA reiškia pasitenkinimą dėl NATO pareikšto sutikimo bendradarbiauti su kitomis Centrinės ir Rytų Europos šalimis. Lietuva, Estija ir Latvija galutiniu bendradarbiavimo tikslu laiko vieningos ir stabilios kolektyvinio saugumo garantijų sistemos sukūrimą. BA prašo NATO šalis ir Šiaurės Atlanto Asamblėjos Generalinį Sekretorių rasti galimybę priimti valstybių, kurios išreiškė norą stoti į Šiaurės Atlanto Sąjungą, realias stabilumo garantijas. BA prašo NATO šalis ir Šiaurės Atlanto Asamblėjos Generalinį Sekretorių parengti tokias priedas, kurių įgyvendinimas leistų suinteresuotoms valstybėms pradėti laipsniškai įsijungti į NATO struktūras. 4-oji BA sesija, įvykusi 1994 m. Jūrmaloje, priėmė kreipimąsi „*I Vakarų Europos Sąjungą*“, kuriame sveikina VES pastangas bendradarbiauti su Baltijos valstybėmis – Lietuva, Estija ir Latvija – Europos saugumo srityje, ypač 1994 m. gegužės 9 d. susitarimus, kurie Baltijos valstybėms pripažįsta asociacinio partnerio VES statusą, ir kviečia VES laikyti BA šio bendradarbiavimo partnere. Taip pat priėmė pareiškimą „*Dėl ryšių su Višegradu valstybėmis*“, kuriame pabrėžiama, kad trys Baltijos valstybės stengiasi greičiau integruotis į tarptautines Europos ir viso pa-

saulio organizācijas, plētoti abipusiai naidīgus santykius su kitomis valstībēm ir reģionais, taip pat stiprinti savo politinę ir ekonominę nepriklausomybę bei saugumą, todėl BA laiko, kad ryšių plėtojimas su Višegrado valstybėmis atitinka Baltijos valstybių nacionalinius interesus. BA manė, kad Baltijos ir Višegrado valstybių ryšiai politikos, ekonomikos, saugumo ir kultūros srityje gali turėti įtakos abipusiai naudingam bendradarbiavimui. BA palaikė Baltijos valstybių prezidentų 1994 m. gegužės 25 d. Pareiškimą dėl dialogo su Višegrado valstybėmis išplėtimo ir bendradarbiavimo su Čekija, Lenkija, Slovakija ir Vengrija galimybių. 5-oji BA sesija, įvykusi Vilniuje (1994 m. lapkričio 13 d.), priėmė rezoliuciją „*Dėl tolesnio Baltijos Tarybos ir Šiaurės tarybos bendradarbiavimo krypčių*“⁷³. BA taip pat priėmė pareiškimą „*Dėl branduolinio ginklo atsisakymo Baltijos jūros regione*“, kuriame pabrėžiama, kad BA, pratęsdama ir pakartodama BVT 1992 m. kovo 16 d. Pareiškimą, dar sykį „kviečia pašalinti branduolinį ginklą iš Baltijos jūros regiono ir paskelbti šį regioną nebranduoline zona“. BA mano, jog ši iniciatyva turėtų paskatinti svarstyti ir priimti atitinkamus NATO ir NVS karinės sąjungos abipusius išsipareigojimus – nelaikyti ir net laikinai negabenti į Baltijos jūros regioną jokio branduolinio ginklo. 6-oji BA sesija, įvykusi Rygoje (1995 m. balandžio 22 d.), rezoliucijoje „*Dėl integracijos į Europos Sąjungą proceso stiprinimo*“ pažymi tai, „jog Europos Sąjunga išsiplėtė ir dabar į ją įeina trys Baltijos valstybių regiono kaimynės – Danija, Švedija ir Suomija, žinodama, kad yra parafuotos Baltijos valstybių ir Europos Sąjungos sutartys dėl asocijuotų valstybių statuso, rekomenduoja Baltijos Ministrų Tarybai plėtoti Europos Sąjungos Integracijos grupės

⁷³ Rezoliucijoje pabrėžiama, kad BA, atsižvelgdama į: „Baltijos Asamblėjos ir Šiaurės Tarybos sutarties dėl tarptautinio bendradarbiavimo, pasirašytos 1992 m. gegužės 30 d., nuostatas, naują saugumo situaciją Baltijos jūros regione, Baltijos valstybių integracijos į Europos politines ir ekonomines struktūras veiksmus, Baltijos valstybėse įgyvendinamas visam Baltijos jūros regionui svarbias ekonomines reformas, siūlo Baltijos Ministrų Tarybai derėtis su Šiaurės Taryba dėl tolesnio Baltijos Tarybos ir Šiaurės Tarybos bendradarbiavimo krypčių, ypatingą dėmesį kreipiant į šiuos bendradarbiavimo aspektus:

- 1) naujų regiono saugumo formų paiešką;
- 2) Europos integracijos procesų visapusišką analizę;
- 3) Baltijos valstybių įstatymų leidybos modifikavimą atsižvelgiant į integracijos procesus Europoje;
- 4) Baltijos ir Šiaurės valstybių ekonominių ryšių plėtimą ir intensyvinimą.“

darbą kiekvienos valstybės vyriausybės struktūroje, įskaitant: Baltijos valstybių įstatymų derinimą su Europos Sąjungos įstatymais; Baltijos valstybių ir Europos Sąjungos ryšių palaikymą ir veiksmų koordinavimą“.

7-oji BA sesija, įvykusi Taline (1995 m. gruodžio 1-2 d.), pareiškime „*Dėl santykių su Vakarų Europos Sąjungos Asamblėja*“ pabrėžė, kad BA labai vertina VES Asamblėjos 1995 m. birželio 22 d. sprendimą dėl VES Asamblėjos ir BA artimo bendradarbiavimo saugumo ir gynybos srityje. BA konstatavo, jog yra pasirengusi pritarti VES informacijos centro įkūrimui Baltijos valstybėse. Priimtame kreipimesi „*I Europos Tarybos Parlamentinę Asamblėją*“ pažymėjo, kad BA, atsižvelgdama į trijų Baltijos valstybių skaudžią istorinę patirtį, tikisi, kad Rusija, prieš stodama į Europos Tarybą, atsisakys ekspansinių doktrinų. BA kreipėsi į ET Parlamentinės Asamblėjos parlamentines delegacijas, kad jos, prieš priimdamos sprendimą dėl Rusijos priėmimo į ET nares, pareikalautų, jog Rusija prisiimtų išpareigojimus gerbti Baltijos valstybių nepriklausomybę ir suverenias teises, nenaudoti prieš jas jėgos ir jai negrasinti. *Kitame ten pat priimtame Pareiškime* akcentuojama, kad trys Baltijos valstybės viena iš pagrindinių stabilumo ir saugumo garantijų laiko nuoseklų ėjimą į Europos Sąjungą ir vis platesnį įsijungimą į Europos Sąjungos šalių-narių bendradarbiavimo struktūras ir Atlanto regiono saugumo struktūras; siekimas tapti NATO narėmis-dalyvėmis yra aiškus Lietuvos, Estijos ir Latvijos užsienio politikos tikslas ir šio tikslo siekimas yra negrįžtamas; trys Baltijos valstybės yra programos „Partnerystė vardan taikos“ dalyvės ir jos laiko dalyvavimą šioje programoje svarbiu veiksmu, stiprinančiu visuotinį pasitikėjimą ir saugumą. Priimtoje rezoliucijoje „*Dėl Baltijos valstybių vienybės principų*“ pabrėžiama: BA „siūlo trijų Baltijos valstybių parlamentams ir vyriausybėms savo veikloje vadovautis šiais Baltijos valstybių vienybės principais: vienos iš trijų valstybių nesėkmė arba problema yra visų trijų valstybių bendras rūpestis; vienai iš trijų valstybių iškilusi grėsmė yra grėsmė visoms trimis ir vienos iš trijų valstybių sėkmė yra visų trijų laimėjimas“.

BA 8-oji sesija, įvykusi Vilniuje (1996 m. balandžio 13-14 d.), kreipimesi „*I Europos Sąjungos tarpvyriausybinių konferencijų*“ pabrėžė, kad BA, pripažindama faktą, kad jau prieškario Europoje Lietu-

va, Estija ir Latvija, kaip nepriklausomos valstybės, dalyvavo tarptautiniuose forumuose ir atliko svarbų vaidmenį prekybos ir ekonomikos srityse, kreipėsi į šalis, dalyvaujančias Europos Sąjungos Tarpvyriausybinėje konferencijoje, kad atitinkamoms valstybėms būtų pripažinta tikroji narystė ES pirma numatyto laiko. Taip pat *BA ir Šiaurės Tarybos Prezidiumas priėmė bendrą Pareiškimą per jungtinį posėdį*, kuriame BA ir ŠT parlamentariai, išipareigojo prisidėti prie regiono saugumo, stabilumo ir gerovės bei vis artimesnių tautų kultūrinių ryšių skatinimo, visų lygių bendradarbiavimo, pagrįsto bendru palikimu ir vienodomis demokratinėmis vertybėmis.

1997 m. balandžio 26-27 d. Piarnu vykusioje 10-oji sesija priėmė pareiškimą „*Dėl integracijos į Europos Sąjungą*“, kuriame pareiškė, kad Lietuva, Estija ir Latvija yra pasirengusios pradėti derybas su ES dėl narystės šioje organizacijoje, ir išreiškė viltį, kad derybos prasidės ne vėliau kaip po šešių mėnesių, pasibaigus Amsterdamo ES tarpvyriausybinei konferencijai. 11-oji BA sesija, įvykusi Vilniuje (1997 m. lapkričio 7-8 d.), priimtoje *Rezoliucijoje* pabrėžė, kad trys Baltijos valstybės dėjo daug pastangų, kad kuo anksčiau atitiktų stojimui į ES keliamus reikalavimus, ir šios pastangos lėmė sėkmingas demokratinės ir ekonomines reformas, taip pat sveikina tai, kad ES pripažįsta Lietuvos, Estijos ir Latvijos laimėjimus, Europos Komisijos rekomendaciją pradėti su Estija derybas dėl stojimo, kviečia ES valstybių narių parlamentus ir vyriausybes paremti nuomonę, kad realios derybos turėtų būti kaip galima greičiau pradėtos ir su Lietuva, ir su Latvija.

1999 m. vasario 8 d. Helsinkyje įvykusioje Neeilinėje BA sesijoje priimtame kreipimesi „*I Šiaurės Tarybą*“ buvo pabrėžta, kad Baltijos ir Šiaurės šalys remia ekonomiškai stipraus ir saugaus regiono plėtrą šiaurinėje Europos dalyje. Baltijos valstybių integracija į ES yra svarbi šio proceso dalis. Baltijos valstybės įrodė, kad jos yra reformas intensyviai ir nuosekliai vykdančios šalys ir padariusios pažangą, siekdamos narystės ES. Šiaurės valstybių suteikta parama šiam procesui yra neįkainojama. Šiuo metu Estija dalyvauja derybose dėl narystės, kuriose aptariama 15 *acquis communautaire* sričių, o Vienos aukščiausiojo lygio susitikimo metu priimti sprendimai sustiprino Lietuvos ir Latvijos galimybę pradėti derybas dėl stojimo jau 1999

m. Baltijos Asamblėja kviečia Šiaurės valstybes skatinti ir aktyviai remti, kad derybos su Lietuva ir Latvija dėl stojimo prasidėtų 1999 metais.

19-oji BA sesija, įvykusi 2001 m. gruodžio 13–15 d. Taline, priimtame kreipimesi „Į Lietuvos, Estijos ir Latvijos parlamentus“ pasiūlymo, kad Baltijos valstybių vienybės simbolis būtų referendumų dėl Lietuvos, Estijos ir Latvijos stojimo į Europos Sąjungą surengimas vienu metu. BA pasiūlė trijų Baltijos šalių parlamentams tinkamu laiku apsvarstyti, ar tikslinga rengti referendumus dėl stojimo į Europos Sąjungą vienu metu.

Didėlį dėmesį BA skyrė ir integracijai į NATO. 1996 m. spalio 5-6 d. Rygoje vykusi 9-oji BA sesija rezoliucijoje „Dėl Baltijos valstybių bendros politikos narystės NATO klausimu“ ragino Lietuvos, Estijos ir Lietuvos vyriausybės nedelsiant parengti bendrą politiką ir padaryti bendrus reikšmingus parengiamuosius žingsnius – organizacinius, administracinius, karinius ir politinius, kurie padėtų visoms trims Baltijos valstybėms greičiau įstoti į NATO. 10-oji BA sesija (1997 m. balandžio 26-27 d.) priimtoje rezoliucijoje „Dėl Baltijos valstybių narystės NATO“ ragino NATO šalių vyriausybes ir Šiaurės Atlanto Tarybą Madrido viršūnių susitikime pakviesti bent vieną Baltijos valstybę pradėti derybas dėl stojimo į NATO kartu su pirmosiomis naujomis kandidatėmis į Aljanso nares, taip pat užkirsti kelią bet kokiems bandymams atskirti Baltijos valstybes nuo visateisio dalyvavimo euroatlantinės integracijos procesuose. 11-oji BA sesija taip pat nebuvo abejinga Baltijos šalių siekiui stoti į NATO ir reagavo į paskutinius pokyčius pasaulinėje politikoje. Ji priėmė rezoliuciją „Dėl Baltijos valstybių transatlantinės integracijos“, kurioje sveikino NATO sprendimus Madride pakviesti Čekiją, Vengriją ir Lenkiją stoti į Aljansą, ir būdama tikra, kad šių šalių įstojimas sustiprins Europos saugumą, paragino visų NATO šalių parlamentus ir vyriausybes nedelsiant, bent jau ne vėliau kaip 1999 metais, pradėti kitą NATO plėtros procesą ir įtraukti Baltijos valstybes į antrąją grupę šalių, pakviestų pradėti derybas su NATO dėl stojimo. Tą pačią dieną priimtoje deklaracijoje „Dėl Rusijos Prezidento B. Jelcino 1997 m. spalio 24 d. pareiškimų dėl Baltijos valstybių saugumo garantijų ir priemonių pasitikėjimui Baltijos valstybių bei Rusijos santykiuose stiprinti“ BA sveikino Rusijos inicia-

tyvą gerinti tarpusavio santykius su trimis Baltijos valstybėmis ir, kartu pritarinama Lietuvos, Estijos ir Latvijos užsienio reikalų ministerijų pareiškimams dėl vienašališkų Rusijos siūlomų saugumo garantijų, pareiškė, kad trys Baltijos valstybės savo saugumo garantijas sieja su bendra Europos saugumo sistema, stojimu į ES ir NATO.

1998 m. sausio 16 d. Vašingtone buvo pasirašyta „*Jungtinių Amerikos Valstijų, Estijos Respublikos, Latvijos Respublikos bei Lietuvos Respublikos Partnerystės chartija*“⁷⁴. Šis istorinės svarbos dokumentas atvėrė naujų galimybių santykiams su JAV plėtoti ir perspektyvų saugumui ir stabilumui užtikrinti. Lietuvos ir kitų Baltijos valstybių integracija į Europos ir transatlantines politines, ekonomines, saugumo ir gynybines institucijas Chartijoje paskelbtas ir JAV tikslu. Tai buvo pirmasis viešas JAV pareiškimas apie paramą Lietuvos, Latvijos ir Estijos siekiams stoti į NATO. Chartija – tai tekstas, kuriame JAV pareiškė paramą Baltijos šalių narystei NATO ir palaikė jų siekius prisijungti prie NATO. JAV ir Baltijos valstybės, pasirašydamos Chartiją, žengė pakankamą žingsnį įtvirtindamos trijų Baltijos valstybių saugumą. 1998 m. kovo 26 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė deklaraciją „*Dėl JAV, Lietuvos, Latvijos ir Estijos 1998 m. sausio 16 d. pasirašytos Partnerystės chartijos*“, kurioje pabrėžė:

„1. Jungtinės Amerikos Valstijos, pareiškėdamos apie savo tikrą, didelį ir nuolatinį dėmesį Lietuvos nepriklausomybei, suverenumui ir saugumui, remia mūsų valstybės pastangas tapti visateise Europos ir transatlantinių politinių, ekonominių, saugumo ir gynybos institucijų nare. Mes reiškiamo tvirtą įsitikinimą, kad Partnerystės chartijos deklaruoti principai bei įsteigtos konsultacinės institucijos bus naudingi siekiant Lietuvos Respublikos ir Jungtinių Amerikos Valstijų tikslų.

2. Lietuvos Respublikos Seimas pabrėžia, kad Lietuva, kaip neatskiriama Vakarų civilizacijos šalis, vertina demokratiją, individo laisvę bei įstatymo valdžią ir siekia veikti bendrų vertybių pagrindu besivienijančioje Europoje.

3. Lietuvos karinių pajėgų bei jų gebėjimo veikti kartu su NATO valstybių pajėgomis stiprinimas lieka viena iš prioritetinių sričių. Mes

⁷⁴ Žr.: Lietuvos rytas. – 1998 m. sausio 17 d.

patvirtinome, kad šiam tikslui skiriamas didelis dėmesys bei specialios lėšos. Taip pat manome, kad dabartinis labai aktyvus bei visapusiškas mūsų dalyvavimas programoje „Partnerystė taikos labui“ negali pakeisti Lietuvos Respublikos narystės Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacijoje. Šiai narystei pritaria visos Lietuvos Respublikos Seime atstovaujamos politinės partijos.“⁷⁵

13-oji BA sesija, įvykusi Taline 1998 m. lapkričio 26–28 d., priėmė deklaraciją „Dėl NATO plėtros“, kurioje pareiškė, kad kitame NATO plėtros etape turėtų būti įtrauktos Lietuva, Estija ir Latvija.⁷⁶ Taip pat buvo priimta deklaracija „Dėl JAV 105-ojo Kongreso 2-osios sesijos Rezoliucijos Nr. 320“, kurioje BA išreiškė tvirtą įsitikinimą, kad JAV išlieka pagrindiniu taikos išsaugojimo ir stabilumo bei užtikrinimo Europoje veiksmu, pabrėžė JAV vykdytos Lietuvos, Estijos ir Lietuvos inkorporavimo į Sovietų Sąjungą teisėtumo nepripažinimo politikos svarbą, kad JAV pasirašyta Baltijos valstybių ir JAV partnerystės Chartija turi ypatingą reikšmę saugumo bei stabilumo užtikrinimui Baltijos regione ir stiprina JAV ir Baltijos valstybių tautų istorinius ryšius.

15-oji BA sesija, įvykusi 1999 m. gruodžio 2–4 d. Rygoje, priimtoje rezoliucijoje „Dėl Baltijos valstybių parlamentų ir JAV Kongreso bendradarbiavimo“ pabrėžė, kad remdamasi Lietuvos, Estijos ir Latvijos bei Jungtinių Amerikos Valstijų 1998 m. sausio 16 d. Vašing-

⁷⁵ Valstybės žinios. – 1998. – Nr. 31-823. – P. 9.

⁷⁶ Deklaracijoje pažymima, kad BA, „pripažindama NATO 50 metų pastangas saugoti taiką ir užtikrinti stabilumą; pabrėždama Vašingtono viršūnių 1999 metų susitikimui rengiamos naujos NATO strateginės koncepcijos priėmimo svarbą ir būtinumą įvardyti NATO plėtrą kaip neatskiriamą naujos strateginės koncepcijos dalį, Aljansui žengiant į XXI amžių; atkreipdama dėmesį į tai, kad Baltijos valstybių bendradarbiavimas krašto apsaugos srityje, jų indėlis į NATO vadovaujamas taikos išsaugojimo operacijas ir Baltijos valstybių gynybinis potencialas nuolat didėja, džiaugiasi Jungtinių Amerikos Valstijų Kongreso Atstovų Rūmų 1998 m. spalio 21 d. priimtu aktu H. R. Nr. 1757 dėl įgaliojimų suteikimo užsienio ryšių srityje, kuriame pripažįstama, kad Lietuvos, Estijos ir Latvijos narystė NATO būtų svarbus indėlis įgyvendinant Aljanso tikslus bei sustiprintą stabilumą, laisvę ir taiką Europoje; skelbia, kad Lietuvos, Estijos ir Latvijos nenukrypstamas siekis yra pilnateisė narystė NATO ir kreipėsi į NATO valstybių narių parlamentus pageidaudama, kad Vašingtono viršūnių susitikime būtų priimtas sprendimas dėl tolesnės NATO plėtros; pabrėžia, kad plečiant Aljansą būtų tikslinga išlaikyti Šiaurės ir Pietų balansą, kaip buvo nuspręsta NATO Madrido viršūnių susitikime; pareiškia, kad kitame NATO plėtros etape turėtų būti įtrauktos Lietuva, Estija ir Latvija.“

tone pasirašyta Partnerystės chartija, vadovaudamasi Chartijoje skelbiamais bendradarbiavimo principais, vertindama JAV ir Baltijos valstybių teigiamą bendradarbiavimo plėtrą, atsižvelgdama į ilgalaikę ir reikšmingą JAV Kongreso paramą Baltijos valstybių užsienio politikos siekiams ir pabrėždama bendrų veiksmų būtinybę, siekiant Baltijos valstybėms integruotis į tarptautines institucijas, pasiūlė: plėtoti Baltijos valstybių parlamentų ir JAV Kongreso Atstovų Rūmų Baltų sambūrio reguliarius ryšius, įkurti bendrą BA ir JAV Kongreso bendradarbiavimo instituciją.

2000 m. gruodžio 7–9 d. Vilniuje BA 17-oji sesija priėmė pareiškimą „*Dėl Baltijos valstybių integracijos į NATO*“, kuriame pabrėžiama, kad BA, atsižvelgdama į bendrą trijų Baltijos valstybių bendradarbiavimo tikslą įstoti į NATO ir į teštinį ir glaudų trijų valstybių bendradarbiavimą siekiant tapti Aljanso narėmis, taip pat į anksčiau priimtus Baltijos valstybių bendradarbiavimo principus ir suprasdama, kad kiekvienai siekiančiai narystės NATO valstybei vienas iš svarbiausių pasirengimo narystei kriterijų yra 1999 m. Vašingtone vykusiam NATO viršūnių susitikime patvirtinto Narystės veiksmų plano (MAP – *Membership Action Plan*) individualus įgyvendinimas, dar kartą patvirtino Lietuvos, Estijos ir Latvijos pasiryžimą skirti reikiamus išteklius ir bendradarbiauti rengiantis narystei NATO. BA pritarė valstybių NATO narių parlamentų ryžtui plėsti NATO bei jų raginimui ne vėliu kaip 2002 m. NATO viršūnių susitikimo metu su kiekviena narystės siekiančią ir Aljanso nustatytus kriterijus atitinkančią demokratine valstybę pradėti derybas dėl stojimo į NATO ir pabrėžė, jog nedelsiama Lietuvos, Estijos ir Latvijos integracija į NATO tarnaus demokratijos ir saugumo plėtrai Europoje.

2001 m. gegužės 31 – birželio 2 d. Rygoje įvyko 18-oji BA sesija, kurios metu įvyko *trečiasis BA ir Šiaurės Tarybos jungtinis posėdis, kuris priėmė bendrą Pareiškimą*, kuriame pabrėžiama, kad aštuonių Baltijos ir Šiaurės šalių bendradarbiavimas tapo nuolatinis, produktyvus ir abipusiškai naudingas, kad ir toliau bus plėtojamos naujos bendradarbiavimo perspektyvos ir bendri požiūriai. Taip pat buvo pažymėta, kad Šiaurės šalys aktyviai remia spartų, visapusišką, demokratinių ir tinkamą Baltijos valstybių stojimo į ES procesą, kurio dėka

šios taptų visateisėmis ES narėmis. Parlamentarai sveikino stiprėjanti Baltijos valstybių ir Šiaurės šalių dialogą saugumo ir gynybos srityje, pažymėjo, kad ES ir NATO plėtra yra svarbi užtikrinant stabilumą, laisvę, taiką ir gerovę Europoje. Parlamentarai pripažino kiekvienos šalies teisę priimti sprendimus dėl susitarimų, organizacijų ir aljansų arba į juos įstoti, atsižvelgus į tai, kas, kaip manoma, geriausiai tarnauja saugumo interesams. Toje pačioje sesijoje BA priėmė pareiškimą „Dėl BA ir Šiaurės Tarybos bendradarbiavimo plėtos“, kuriame kvietė Šiaurės Tarybą skatinti Baltijos valstybių suartėjimą su Šiaurės šalimis ir jau dabar priimti Baltijos valstybes į tas Šiaurės šalių bendradarbiavimo institucijas, kuriose toks dalyvavimas įmanomas.

19-oji BA sesija (2001 m. gruodžio 13–15 d.) priimtoje deklaracijoje „Baltijos valstybių solidarumo su tarptautine koalicija prieš terorizmą“ pažymėjo, kad po 2001 m. rugsėjo 11 d. teroro aktų pasaulis pasikeitė. Šioje naujoje situacijoje trys Baltijos valstybės – Lietuva, Estija ir Latvija – reiškia solidarumą su tarptautine antiteroristine koalicija. Baltijos valstybės nori prisidėti prie taikos ir saugumo stiprinimo tiek Baltijos jūros regione, tiek ir visame pasaulyje. Todėl BA pareiškė, kad trys Baltijos šalys yra pasirengusios prisijungti prie tarptautinių saugumo organizacijų, pirmiausia prie Šiaurės Atlanto Sąjungos.

„Gindama demokratijos vertybes, taip pat žmogaus teises ir tautų apsisprendimo teisę, Baltijos Asamblėja reiškia įsitikinimą, kad nė vienos tautos ir nė vienos religijos dėl pavienių atstovų negalima laikyti teroristine. Kartu būtina nuosekliai kovoti su terorizmu bei organizuotu nusikalstamumu ir pasmerkti tuos politinius režimus, kurie padeda teroristinėms organizacijoms veikti, slapsto nusikaltėlius, atsisako tarptautinio teisėsaugos bendradarbiavimo. Terorizmui įveikti būtina suvienyti viso demokratinio pasaulio jėgas.“

BA, susirinkusi į 20-ąją sesiją 2002 m. gegužės 23–25 d. Vilniuje, aptarė Europos Sąjungos plėtrą ir naujas Baltijos regiono galimybes, NATO plėtrą ir Baltijos valstybių indėlį į europinio ir transatlantinio saugumo užtikrinimą bei informacinės visuomenės plėtrą Baltijos valstybėse. Priimtame pareiškime „Dėl Baltijos Asamblėjos ir Šiaurės Tarybos bendradarbiavimo“ BA, „akcentuodama, kad yra svarbu stiprinti ir plėsti Baltijos Asamblėjos ir Šiaurės Tarybos bendradarbiavimą; pažymėdama Šiaurės šalių teigiamą požiūrį į Baltijos valstybių integraciją į ES ir NATO bei paramą šiai integracijai, pabrėžia,

kad Baltijos Asamblėja yra ypač suinteresuota skatinti bendradarbiavimą ir tiesiogiai dalytis patirtimi su Baltijos Asamblėjos ir Šiaurės Tarybos struktūriniais vienetais.“ Rezoliucijoje „*Dėl bendradarbiavimo su Rusijos Federacijos Kaliningrado sritimi*“ BA, „*pabrėždama* dabartinės Rusijos Federacijos Kaliningrado srities geografinį artumą ir istorinius ekonominius bei kultūrinius ryšius su kitomis Baltijos jūros šalimis, tarp jų su Baltijos valstybėmis, taip pat principinę žmonių ir įvairių šalių institucijų suartėjimo svarbą bei visokeriopo bendradarbiavimo naudą Baltijos regione; *atsižvelgdama* į būsimą Europos Sąjungos plėtrą, *ragina* Baltijos valstybes ir kitas Baltijos jūros šalis aktyvinti viso šio regiono glaudesnio bendradarbiavimo pastangas, o Rusijos Federacijos Dūmą ir Kaliningrado srities Dūmą – prisidėti prie Kaliningrado srities visuomenės, institucijų ir organizacijų bendradarbiavimo su Europos Sąjunga ir Baltijos valstybėmis.“ Kitoje ten pat priimtoje Rezoliucijoje „*Dėl skatinimo pasinaudoti Europos Sąjungos parama*“ BA, „*atsižvelgdama* į tai, kad artėja laikas, kai Lietuva, Estija ir Latvija taps Europos Sąjungos valstybėmis narėmis; *pažymėdama* Baltijos jūros regiono šalių Europos Sąjungos valstybių narių ir šalių kandidačių bendradarbiavimo svarbą; *siekdama* stiprinti regioninę integraciją, plėtoti socialinį ir ekonominį bendradarbiavimą bei kultūrinius mainus, *kreipiasi* į Baltijos Ministrų Tarybą ir Lietuvos, Estijos, Latvijos Vyriausybes ir *siūlo*: 1) stiprinti šalių kandidačių ir kitų Baltijos jūros regiono šalių bendradarbiavimą regiono ir vietos valdžios lygmeniu; 2) stiprinti viešojo administravimo gebėjimus naudotis Europos Sąjungos finansine parama; 3) aktyviai rengti bendrus projektus PHARE Bendradarbiavimo abipus sienų (BAS) programos Mažųjų projektų fondui ir tokiu būdu efektyviau panaudoti Europos Sąjungos paramą; 4) paremti Europos Sąjungos iniciatyvas, skirtas pasienio, regionų ir tarptautiniam bendradarbiavimui Baltijos jūros regione, ir siūlyti nelaukiant derybų dėl įstojimo į Europos Sąjungą pabaigos ir toliau įtraukti Baltijos valstybes į Europos Sąjungos iniciatyvas bei programas, kuriose dalyvauja Europos Sąjungos valstybės narės.“

20-oji BA sesija taip pat priėmė sprendimą „*Dėl Baltijos Asamblėjos veiklos naujos struktūros ir strategijos*“, kuriame BA, „*įvertindama* pozityvų Baltijos valstybių trišalį bendradarbiavimą pastaraisiais metais ir Baltijos Asamblėjos vaidmenį šiame procese; *pažymėdama* glaudesnio bendradarbiavimo poreikį ir tikslingai bei veiksmingai organizuoto Baltijos valstybių bendradarbiavimo svarbą šių šalių euro-

pinei ir transatlantinei integracijai; *manydama*, kad būtina tęsti diskusijas dėl Baltijos Asamblėjos veiklos naujos struktūros ir strategijos, *nusprendžia*: 1) tęsti diskusijas dėl Baltijos Asamblėjos struktūrų reformų; 2) pagerinti Baltijos Asamblėjos ir Baltijos Ministrų Tarybos bendradarbiavimą: a) patvirtinti Baltijos Asamblėjos vienerių metų pirmininkavimą, derinant Baltijos Asamblėjos ir Baltijos Ministrų Tarybos pirmininkavimo laiką; b) parengti bendrą naują Baltijos Asamblėjos ir Baltijos Ministrų Tarybos veiklos strategiją; kiekvienais metais pirmininkaujanti šalis turi ją apsvarstyti ir pataisyti; 3) pradėti įgyvendinti priimtą parlamentinę programą visais bendradarbiavimo lygmenimis; 4) pavesti Teisės komitetui remiantis šiuo sprendimu padaryti būtinas Baltijos Asamblėjos statuto pataisas.“

BA ne kartą priėmė dokumentus dėl žmogaus teisių apsaugos, į kuriuos Baltijos valstybių parlamentai dažnai reagavo, priimdami atitinkamus nacionalinius įstatymus. BA nemažai dėmesio skyrė bendradarbiavimui kovojant su nusikalstamumu ir pasienio apsaugos srityje.

Nacionalinės teisės normų unifیکavimas yra ypač svarbi sritis, sukuriant prielaidas Baltijos šalių prekybiniam, ekonominiams ir kultūriniam ryšiams stiprinti. Antai BA 8-oji sesija 1996 m. balandžio 13 d. priėmė BA parlamentinę programą, kurios pagrindinis tikslas – atsižvelgiant į ES keliamus reikalavimus, koordinuoti esamus Baltijos valstybių nacionalinius įstatymus ir tolesnę jų leidybą.

Aplinkos ir sveikatos apsauga, gamtos išteklių eksploatacija taip pat nuolat yra BA dėmesio centre. Siekdama stiprinti Baltijos valstybių bendradarbiavimą kultūros srityje, BA kasmet teikia apdovanojimus už literatūros, meno ir mokslo laimėjimus labiausiai pasižymėjusiems šiose srityse autoriams iš Baltijos šalių. Didelį dėmesį BA skiria bendradarbiavimui su kitų tarptautinių regioninių organizacijų parlamentinėmis institucijomis.

BALTIJOS ŠALIŲ INTEGRACIJOS Į NATO PROBLEMA

Lietuvos, Latvijos ir Estijos saugumo politikos prioritetai – narystė NATO ir Europos Sąjungoje. Narystę šiose organizacijose trys Baltijos šalys laiko pagrindiniu savo saugumo bei gerovės garantu ir nesvarsto kitų saugumo alternatyvų. Narystė kolektyvinės gynybos Aljanse yra veiksmingiausias būdas Lietuvai, Latvijai ir Estijai užtikrinti šalies saugumą.

Tuo pat metu šios valstybės, suprasdamos, kad minėtieji tikslai negali būti lengvai ir greitai pasiekiami, pripažįsta, kad Rusija ir toliau tebelieka labai svarbiu jų saugumui reikšmės turinčiu veiksniu. *Todėl Baltijos valstybės savo saugumo politikoje stengiasi atsižvelgti bent jau į tuos Rusijos interesus ir rūpesčius, kurie neprieštarauja šių šalių pasirinktai strategijai.* Latvija ir Estija plėtoja specialias rusakalbių gyventojų integracijos į savo visuomenes programas. Lietuva imasi konstruktyvių ir pragmatišκών žingsnių siekdama plėtoti ir palaikyti dalykinius ir ūkinius ryšius su Baltarusija ir Rusijos Kaliningrado sritimi.

Šiaurės valstybės, nepriklausomai nuo to yra jos NATO narės ar ir toliau pasilieka nesusijusios gynybinių sąjungų ryšiais, yra linkusios aktyviai dalyvauti bet kokiose pasitikėjimo ir saugumo stiprinimo priemonėse (pvz., *NATO Taikos partnerystės programa*). Šiaurės šalys atskirai ir per Šiaurės Tarybą remia Baltijos šalių ir Lenkijos narystę ES ir NATO. Tačiau šios šalys, būdamos nuoseklios Baltijos šalių saugumo interesų rėmėjos, siekia vykdyti ir subalansuotą politiką Rusijos atžvilgiu. Jos pripažįsta ir nuolat pabrėžia, kad Rusija yra gyvybiškai svarbi Baltijos jūros regiono ir visos Europos saugumo architektūros sudedamoji dalis.

Dėl to Šiaurės šalys nėra linkusios izoliuoti Rusijos ir imasi priemonių Rusijos Kaliningrado, Murmansko sritims, Karelijai ir Sankt Peterburgui įtraukti į regioninį bendradarbiavimą.⁷⁶

⁷⁶ Žr.: Vitkus G. Besiformuojantis Baltijos jūros regiono saugumo režimas//Mokslas ir gyvenimas. – 2002. – Nr. 1. – P. 19.

„Dabartiniu laikotarpiu dauguma tradicinių ir naujų iššūkių Lietuvos Respublikos saugumui yra transnacionalinio pobūdžio. Netgi politinės, karinės, ekonominės ar kitokios krizės atskirų valstybių viduje turi didelių pasekmių kitoms valstybėms, tiek kaimyninėms, tiek ir tolimesnėms. Lietuvos Respublika tarptautinį saugumą laiko nedalomu ir savo saugumą siekia užtikrinti kaip platesnės regioninės, europinės ir globalinės valstybių bendrijos saugumo neatskiriama sudedamąją dalį. Šalia nacionalinių saugumo užtikrinimo pastangų Lietuvos Respublika pagal turimus išteklius kartu su tarptautiniais partneriais prisideda prie saugumo ir stabilumo užtikrinimo kituose Europos regionuose, be to, yra pasiryžusi prireikus remtis tarptautinių partnerių pagalba, jei kiltų krizinė situacija Lietuvoje. Todėl Lietuvos Respublika siekia susisieti tarpusavio politiniais, kariniais ir ekonominiais sąjungininkų įsipareigojimais su tomis valstybėmis, kurios išpažįsta tas pačias politines, socialines, kultūrinės ir moralines vertybes, ir tuo pat metu ypatingą reikšmę teikia bendradarbiavimui su visais kaimynais, stabiliam demokratijos, pilietinės visuomenės ir laisvosios rinkos ekonomikos plėtros funkcionavimui kaimyninėse šalyse. Prisijungimas prie tokiomis vertybėmis pagrįstų tarptautinių institucijų ir dalyvavimas jų veikloje yra esminė Nacionalinio saugumo strategijos dalis. Ypatingą vietą tarp tokių institucijų užima NATO ir ES, o Lietuvos Respublikos narystė jose yra didžiausias nacionalinis prioritetas,“ – pabrėžiama Lietuvos Respublikos „*Nacionalinio saugumo strategijoje*“.⁷⁷

Baltijos šalys siekia prisidėti prie Europos saugumo ir stabilumo įtvirtinimo. Tarptautinis gynybinis bendradarbiavimas – taip pat svarbus gerų kaimyninių santykių aspektas, prisidedantis prie tarpusavio supratimo ir pasitikėjimo skatinimo. Lietuva, Latvija ir Estija siekia bendradarbiauti su visomis panašias vertybes išpažįstančiomis valstybėmis tiek mūsų kontinente, tiek už jo ribų. *Pagrindinis bendradarbiavimo principas* – santykių skaidrumas ir trijų Baltijos šalių gynybos politikos siekių atitikimas. Todėl pagrindinės bendradarbiavimo

⁷⁷ Žr.: Valstybės žinios. – 2002. – Nr. 56-2233. – P. 27-28.

kryptys yra santykiai su NATO bei ES narėmis ir narystės jose siekiančiomis valstybėmis.

Per pastarąjį dešimtmetį intensyviai vykę euroatlantinės integracijos procesai pagerino bendrą tarptautinę padėtį, leido įveikti keliasdešimt metų egzistavusį Europos padalijimą ir svariai prisidėjo prie vadinamojo Lietuvos „grįžimo“ į natūralią civilizacinę jos aplinką – Europą. Dešimtmečio pradžioje Lietuvos narystė NATO ir ES (EB) atrodė labai tolima ar net utopinė. Šiandien situacija yra visiškai kitokia.

Lietuvos tarptautinei aplinkai gerinti didelę įtaką darė dėl įvairių priežasčių Lietuvai itin palanki JAV – svarbiausios tarptautinės arenos veikėjos – politika. JAV iš esmės palaiko visus svarbiausius Lietuvos siekius.

Daug JAV organizacijų dešimtmečiais nuosekliai rėmė Lietuvą. Antrojo pasaulinio karo metais lietuviai, kurių protėviai XIX a. emigravo į JAV, įkūrė Amerikos Lietuvių Tarybą. Ši darė spaudimą prezidentui F. D. Rooseveltui nepripažinti Lietuvos aneksijos, kurią 1940 m. įvykdė Sovietų Sąjunga. Vėliau Taryba ragino JAV valdžios pareigūnus nepripažinti sutarties su J. Stalinu, pagal kurią dešimtys tūkstančių lietuvių priverstinai būtų sugrąžinti į SSRS po Antrojo pasaulinio karo. Pokario imigrantai įsteigė Amerikos Lietuvių Bendruomenę, kuri Šaltojo karo laikotarpiu viešai kalbėjo apie sunkią Lietuvos padėtį. Ko gero, 1991 m. sausio 13 d. sovietų karinės pajėgos būtų puolusios Seimą, jei JAV Lietuvių Bendruomenė ir kitos organizacijos nebūtų įtikinusios JAV prezidento G. Busho administraciją ir Kongresą išpėti SSRS prezidentą M. Gorbačiovą: jei taip įvyktų, Amerika sureaguotų priešišškai. Amerikos lietuvių organizacijoms pavyko, nes ir visų tautybių amerikiečiai pasisakė už laisvą ir demokratinę Lietuvą.

Šiuo metu JAV yra apie 1 mln. iš Lietuvos kilusių žmonių, kurie daugiausiai telkiasi Iliinojaus, Kalifornijos ir Floridos valstijose, taip pat Niujorke ir kituose miestuose. Didžiausios Lietuvos-Amerikos organizacijos yra: „Lietuvos–Amerikos bendruomenė“, „Lietuvos pasaulinė bendruomenė“ ir „Lietuvos–Amerikos taryba“. Daugelis šių grupių, įkurtų prieš dešimtmečius, buvo svarbūs Lietuvos išlaisvinimo iš Sovietų Sąjungos okupacijos rėmėjai. Šios grupės skleidė in-

formaciją apie Lietuvą, o atkūrus nepriklausomybę, labai prisidėjo prie Lietuvos demokratijos ir rinkos ekonomikos augimo. Dabar jų tikslas yra paveikti JAV politines institucijas ir siekti jų paramos Lietuvai integruojantis į NATO. Minint Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo 11-ąsias metines, *Lietuvos–Amerikos bendruomenės, Lietuvos pasaulinės bendruomenės, Lietuvos–Amerikos tarybos, Lietuvos–Amerikos demokratų lygos, Lietuvos–Amerikos respublikonų nacionalinės federacijos* ir *Lietuvos Vyčių atstovai* 2001 m. kovo 11 d. Vašingtone pasirašė bendrą *Deklaraciją*, kurioje pareiškė įsitikinimą, kad NATO yra Lietuvos nepriklausomybės, saugumo ir ekonominės plėtros garantas. Dokumente įsipareigojama bendromis pastangomis daryti įtaką JAV administracijos, Senato, Kongreso ir vietos valdžios atstovams siekiant, kad Lietuva būtų pakviesta tapti Aljanso nare 2002 m.

Aktyvėja Lietuvos, Latvijos ir Estijos bendruomenių JAV bendradarbiavimas. 1961 m. buvo įkurtas „*Jungtinis Baltijos–Amerikos tautinis komitetas*“ (kurį sudaro estų, latvių ir lietuvių kilmės amerikiečiai), kuris iš pradžių rūpinosi Baltijos valstybių nepriklausomybe, žmogaus teisių ir demokratijos apsauga. Atkūrus nepriklausomybę, komitetas prisitaikė prie šiandienos aktualijų. Viena iš jo veiklos krypčių – propaguoti Baltijos valstybių integravimąsi į transatlantines struktūras. Pažymėtina, kad *Lenkijos–Amerikos Kongresas* taip pat pareiškė paramą Lietuvos integracijai į NATO, vieningai nusprendęs siekti šio tikslo „taip pat entuziastingai, kaip tai buvo daroma Lenkijos priėmimo metu 1998 m. rudenį“.

Didžiulę paramą Baltijos šalims suteikė ir JAV valstybės pareigūnai – demokratai ir respublikonai. Per JAV NATO komitetą jie įtikinamai argumentavo, kad trys Baltijos šalys užsitarnavo teisę 2002 m. būti pakviestos į Aljansą.⁷⁸

* * *

⁷⁸ Žr.: http://www.urm.lt/data/5/LF41091417_jav.htm; Krickus R. J. Lietuva įrodė esanti verta paramos/Lietuvos rytas. – 2002 m. sausio 19 d.

Pirmieji Lietuvos ir NATO kontaktai užsimezgė jau 1991 m. pabaigoje, kai Lietuva kartu su kitomis Vidurio Europos valstybėmis buvo pakviesta įkurti Šiaurės Atlanto bendradarbiavimo tarybą (NACC – North Atlantic Cooperation Council),⁷⁹ kurios tikslas – Rytų ir Vakarų valstybių pasitikėjimo ir bendradarbiavimo stiprinimas. Vidurio ir Rytų Europos valstybėms atrodė, kad NACC bus tarpinė institucija siekiant tikrosios narystės NATO. Tokie viltis dar labiau sustiprino 1992 m. šių šalių pripažinimas Vakarų Europos Sąjungos (VES) bendradarbiavimo partnerėmis.

1992 m. kovo 13–16 d. Lietuvą, Latviją ir Estiją pirmą kartą aplankė NATO Generalinis Sekretorius Manfredas Viorneris (*Manfred Wörner*), o Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos–Atkuriamojo Seimo Pirmininkas Vytautas Landsbergis rugsėjo 23 d. lankėsi NATO būstinėje Briuselyje. Tų pačių metų lapkričio 18 d. Lietuvos užsienio reikalų ministras Algirdas Saudargas dalyvavo NACC užsienio reikalų ministrų susitikime Briuselyje. Buvo aptarti taikos palaikymo patirties ir praktikos klausimai. Tačiau greitai į NACC buvo priimtos Rusija ir kitos buvusios SSRS respublikos, todėl NACC neteko transatlantinės bendrijos atstovės funkcijos. Nors dar kurį laiką NACC veikla Lietuvai buvo gana reikšminga: pavyzdžiui, 1993 m. NACC šalių užsienio reikalų ministrai priėmė pasirengimo bendroms taikos palaikymo operacijoms programą. NACC reikšmė Lietuvai ėmė mažėti atsiradus Taikos Partnerystės (*PfP – Partnership for Peace*) programai. Kartu su oficialiu Lietuvos prašymu priimti į NATO ši programa įžiebė naujas Lietuvos, Latvijos ir Estijos narystės Aljanse viltis.

Iki 1994 m. Lietuva nebuvo oficialiai paskelbusi savo noro įstoti į NATO ir svarstė įvairias saugumo užtikrinimo alternatyvas. 1994 m. sausio 4 d. Lietuvos Respublikos Prezidentas Algirdas Brazauskas išsiuntė laišką į NATO su oficialiu prašymu priimti Lietuvą į Aljansą. Laiške pabrėžta, kad Lietuva siekia „<...> įnešti savo indėlį į Šiaurės Atlanto saugumą, įstodama į Šiaurės Atlanto Sutarties Organizaciją <...>“⁸⁰. Šis prašymas sutapo su suintensyvėjusiomis NATO vi-

⁷⁹ 1991 m. gruodžio 20 d. įvyko steigiamasis NACC susitikimas, kuriame dalyvavo 16 NATO, 6 buvusio Varšuvos pakto ir trys Baltijos valstybės.

⁸⁰ Žr.: Respublikos Prezidento Algirdo Brazausko pareiškimas „Dėl Lietuvos narystės NATO“. Lietuvos Respublikos Seimo dokumentų rinkinys. Respublikos Prezidento dekretai (toliau – LRS DR RPD). – V., 1994. – Nr. 3(9). – 549-550.

duje diskusijomis dėl Aljanso plėtros į Rytus. 1994 m. sausio 10-11 d. NATO valstybių ir vyriausybių vadovų aukščiausiojo lygio susitikimas Briuselyje patvirtino NATO atvirų durų politiką. Susitikimo metu taip pat buvo priimti JAV iniciuoti Pfp programos Kvietimas ir Rėminis dokumentas (*Framework Document*). Nuo to laiko imta laikytis nuoseklios integracijos į NATO politikos.

1994 m. sausio 27 d. Briuselyje *Siaurės Atlanto bendradarbiavimo Taryboje (NATO) Lietuvos Respublikos Prezidentas A. Brazauskas kalbėjo*: „<...> Lietuva sveikina NATO iniciatyvą „Partnerystė vardan taikos“ kaip priemonę, galinčią padidinti saugumą ir stabilumą visame regione nuo Vankuverio iki Vladivostoko. Aš manau, kad ši iniciatyva ne visiškai patenkina visas valstybes, siekiančias suartėti su NATO arba tapti Sąjungos narėmis. Tai kompromisinis planas, orientuotas ne į praeitį, o į ateitį – į Europą, neskaidomą įtarumo, neapykantos, priešiškos ideologijos ir labai skirtingo gyvenimo lygio sienų.

Ypač pabrėžiu, kad pradėdama dalyvauti „Partnerystės vardan taikos“ programoje, Lietuva turi aiškų tikslą tapti pilnateise NATO nare.

<...> Pasirašydama kvietimą bei „Partnerystės vardan taikos“ pagrindinį dokumentą, Lietuva yra pasirengusi pradėti darbą – įgyvendinti demokratinę gynybinių struktūrų kontrolę, gynybos biudžeto atvirumą, bendrą planavimą, mokymus ir pratybas. Mes stengsimės sudaryti galimybes bendradarbiauti su NATO pajėgomis tokiose srityse, kaip taikos palaikymo, paieškos ir gelbėjimo operacijų, humanitarinės pagalbos ir panašiai. Lietuva suvokia integravimosi į NATO kaip sudėtingą evoliucinį procesą, pareikalausiantį daug intelektualinių bei materialinių išteklių.

<...> Noriu atkreipti dėmesį, kad Lietuvos pozicija dėl narystės NATO nėra nukreipta prieš jokiais kaimynines ar kitas Europos valstybes.

Lietuva yra vieningo Baltijos valstybių žengimo į Europą šalininkė. 1994 m. sausio 4 d. Lietuvos prašymas priimti į NATO yra sudedamoji Baltijos valstybių bendradarbiavimo tarpusavyje ir su NATO dalis. Baltijos valstybių karinis bendradarbiavimas nėra ir neturi būti aiškinamas kaip grėsmės Rusijai kūrimas. Lietuva neturi jokių teritorinių pretenzijų savo kaimynams.

Rusijos pareiškimai dėl jos ypatingų interesų ir išskirtinės teisės Rusijai palaikyti taiką vadinamajame „artimajame užsienyje“ ar buvusioje SSRS teritorijoje ne visiškai atitinka tarptautinės teisės ir „Partnerystės vardan taikos“ dvasią. Ypač nesuprantami pareiškimai dėl ypatingų Rusijos interesų Baltijos valstybėse net ir dėl to, kad Lietuva ir kitos Baltijos valstybės niekada nebuvo teisėta SSRS dalis.

Lietuva pasisako už tarptautinių normų bei susitarimų vykdymą ir akcentuoja greito, tvarkingo ir besąlygiško Rusijos kariuomenės išvedimo iš Estijos ir Latvijos svarbą stiprinant saugumą ir stabilumą Baltijos jūros regione. Taikus Rusijos kariuomenės išvedimas iš Lietuvos rodo iš principo naują sugyvenimo šiame Europos regione pavyzdį ir galimybes.

Baltijos, Višegrado⁸¹ ir kitų Vidurio Europos valstybių priėmimas į Europos Sąjungą, NATO, Vakarų Europos Sąjungą gerokai paskatintų ekonomines ir politines reformas šiose šalyse. Esame įsitikinę, kad tai būtų didelė parama demokratinėms procesų Rusijoje stiprinimui ir jų tęstinumui. Mes esame įsitikinę, kad Rusija turi galimybę demokratinėi ateičiai. Todėl Lietuvos Respublikos vadovybė palaiko Vakarų valstybių pastangas padėti Rusijai, vykdančiai politines-ekonomines reformas, kuriančiai demokratiją <...>⁸²

⁸¹ *Višegrado valstybės* – tai keturios Vidurio Europos valstybės – Čekija, Lenkija, Slovakija ir Vengrija, taip drauge vadinamos pagal 1991 m. vasario 15 d. Višegrade (Vengrija) pasirašytą bendrą Čekoslovakijos, Vengrijos, Lenkijos prezidentų Deklaraciją, kurioje šios valstybės išdėstė savo bendrus interesus: stiprinti demokratiją, siekti visiškos integracijos į Europos struktūras, užtikrinti tautinių mažumų teises ir sukurti prielaidas laisvam asmenų ir kapitalo judėjimui. Deklaracija kartu buvo bandymas remiantis nauju pagrindu įtvirtinti ekonominius ir prekybinius ryšius, susilpnėjusius iširus Rytų blokui.

Regiono institucionalizaciją lėmė keletas veiksnių: bendra išorinė grėsmė, kylanti iš Sovietų Sąjungos, bendras siekis greičiau integruotis į Vakarų Europos struktūras. 1991 m. viduryje susidarė palankios sąlygos tolesnei regiono institucionalizacijai: anuliuotas Varšuvos paktas (1991 m. liepos 1 d.). Po Rusijos rugpjūčio pučo 1991 m. spalio mėn. šalių viršūnių Krokuvos susitikimas deklaravo siekį prisijungti prie ekonominių, politinių ir saugumo Vakarų Europos struktūrų.

Trijų (nuo 1993 m. Čekoslovakijai pasidalijus į Čekiją ir Slovakiją – keturių) valstybių grupuotė iš esmės nesiekė glaudesnės politinės integracijos ar įtvirtinti tarpusavio santykių, ji tenkinosi reguliariomis konsultacijomis. (Žr.: *Lopata R. Tarptautinių santykių istorija. – V., 2001. – P. 186-192; Europos Sąjunga. Enciklopedinis žinynas (sudarė G. Vitkus. 2-asis patais. Ir papild. leid.). – V., 2002. – P. 329-330;*)

⁸² LRS DR RPD. – 3(9). – P. 551-553.

Partnerystė taikos labui (PfP) – tai pagrindinė NATO iniciatyva, kurios tikslas – didinti tarpusavio pasitikėjimą, plėsti bendradarbiavimą ir stiprinti saugumą. Ši programa skirta valstybėms, dalyvaujančioms NACC veikloje, taip pat ESBO (Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacija) šalims. Joms buvo pasiūlyta partnerystė su valstybėmis NATO narėmis. NACC kviečia valstybes partneres dalyvauti politinėse ir karinėse NATO institucijose, susijusiose su partnerystės veikla. Šios partnerystės tikslas – plėsti ir intensyvinti politinį bei karinį bendradarbiavimą visoje Europoje, didinti stabilumą, mažinti grėsmę taikai ir stiprinti tarpusavio ryšius praktiškai bendradarbiaujant ir laikantis demokratijos principų. Remiantis kvietimu, kurį paskelbė NATO valstybių ir vyriausybių vadovai 1994 m. sausio 10-11 d. Briuselyje įvykusiame susitikime, Šiaurės Atlanto Aljanso valstybės narės bei kitos valstybės, pasirašysiančios šį dokumentą, nutarė siekti glaudesnių politinių ir karinių ryšių, prisidėti prie saugumo didinimo Šiaurės Atlanto regione ir Šiaurės Atlanto Bendradarbiavimo Tarybos rėmuose įkurti šią taikos partnerystės programą.

1994 m. sausio 27 d. Briuselyje Lietuvos atstovai pasirašė *PfP Kvietimą ir Pagrindinį dokumentą* ir pateikė Pristatomąjį dokumentą, kur išdėstė savo pagrindinius tikslus. Šiuo politiniu žingsniu Lietuva prisijungė prie *PfP* programos ir joje išdėstytų principų. *PfP* Lietuvai suteikia galimybę kurti ginkluotąsias pajėgas, sąveikauti su NATO ir jos valstybių ginkluotosiomis pajėgomis, mokytis perimti NATO šalių patyrimą, tenkinat individualius Lietuvos poreikius, konsultuotis su NATO įvairiais politiniai, politiniais-kariniais ir kariniais klausimais. *PfP* tobulinta jau du kartus – 1997 m. Madrido ir 1999 m. Vašingtono viršūnių susitikimų metu. Išplėstos, patobulintos ir operacinės programos *PfP* pagrindą sudaro Narystės veiksmų planas (*Membership Action Plan – MAP*), adaptuotas Gynybos planavimo ir priežiūros procesas (*Planning and Review Process – PARP*), Individuali partnerystės programa (*Individual Partnership Programme – IPP*), sudaroma iš Partnerystės darbo programos pagal individualius atskirus poreikius, ir žemiau išvardytos iniciatyvos, pristatytos Madrido, Vašingtono viršūnių susitikimų ir reguliarių NATO ministrų susitikimų metu:

- NATO vadovaujamų *PfP* operacijų politinio-karinio organi-

zavimo procesas (*PMF – Political-Military Framework for NATO-led PFP Operations*);

- Išplėstas karinis bendradarbiavimas, akcentuojant gynybinius klausimus (*DRMC*);

- Operacinio pajėgumo koncepcija (*Operational Capabilities Concept – OCC*);

- Išplėsta *PfP* mokymo ir švietimo programa (*TEEP – Pfp Training and Education Enhancement Program*).

Visos šios iniciatyvos yra labai glaudžiai tarpusavyje susijusios, viena kitą papildančios ir ypač svarbios Lietuvos integracijai į NATO.

Vašingtono viršūnių susitikimo metu nebuvo konkrečiai nutarta, kurios šalys taps naujomis NATO narėmis, tačiau buvo nubrėžtos gairės, kaip „priartėti“ prie NATO narystės, patvirtintas *MAP*, kuris buvo pasiūlytas visoms devynioms valstybėms, siekiančioms būti NATO narėmis. Tai buvo bandymas susisteminti visas iki šiol egzistavusias NATO iniciatyvas ir programas. Nauja tai, kad NATO pirmą kartą išpareigojo įvertinti šalių, norinčių tapti Aljanso narėmis, pateiktus integracijos į Aljansą planus.

1995 m. sausio 31 d. Lietuva prisijungė prie *PfP* programos *PARP*, kuris įgalino Lietuvą teikti Aljansui informaciją apie karines pajėgas, mokymų centrus, pastangas siekiant suderinamumo su NATO karinėmis pajėgomis. *PARP* buvo įsteigtas kaip mechanizmas, leidžiantis šalims, bendradarbiaujančiomis pagal *PfP* programą, nustatyti ir įvertinti pajėgas, reikalingas šalims partnerėms kartu su Aljanso pajėgomis vykdyti daugiašalius mokymus, taikos palaikymo, gelbėjimo ir humanitarines operacijas, taip pat didinti suderinamumą tarp šalių partnerių ir NATO karinių pajėgų, keistis bendra informacija apie gynybos ir finansinius planus. Šiuo metu *PARP* yra viena svarbiausių priemonių kuriant Lietuvos karines pajėgas, atitinkančias NATO standartus, ir pajėgas veikti kartu su NATO ir jos valstybių karinėmis pajėgomis.

PARP vyksta etapais. Kiekvieno jų pradžioje identifikuojamos sritys, kuriose per atitinkamą laikotarpį numatoma pasiekti sąveikumą su NATO ir numatomi papildomai reikalingi pajėgumai.

I PARP etapas buvo numatytas 1995–1997 m. laikotarpiu. Šiam etapui buvo pasiūlyta 20 sąveikumo sričių (*IOs – Interoperability Ob-*

jectives), iš kurių Lietuva pasirinko 13 – nuo suderinamumo ryšių įrangos srityje iki logistikos ir kalbos mokymo. II *PARP* etapui 1997 m. NATO pasiūlė 45 sąveikumo sritis, iš kurių Lietuva pasirinko 33. Nuo 1999 m. *PARP III* etapo Lietuva priskirtose pajėgose prisiėmė įgyvendinti Pradinius partnerystės tikslus (*IPGs – Initial Partnership Goals*), kuriuos nuo 2000 m. papildė *PARP* Partnerystės tikslai (*PGs – Partnership Goals*), faktiškai beveik atitinkantys NATO naudojamus Pajėgų tikslus (*FG – Force Goals*). Šiuo metu aktyviai dirbama 66 Partnerystės tikslų atžvilgiu, iš jų 24 yra bendri, 15 – sausumos pajėgoms, 13 – karinėms jūrų pajėgoms ir 14 – karinėms oro pajėgoms.

Partnerystės tikslai yra kariniai tikslai, nustatantys sąveikos (kaip vienos iš standartizacijos lygių) skirtingų šalių karinių vienetų reikalavimus. Lietuvos kariuomenė įsipareigoja įgyvendinti prisiimtų partnerystės tikslų keliamus reikalavimus karinių vienetų sąveikai operacijų metu, siekdama užtikrinti kokybišką ir veiksmingą savo karinių vienetų dalyvavimą NATO vadovaujamose operacijose ir tuo pačiu geriau pasirengti būsimai narystei Aljanse. Lietuva ir NATO dvišalių susitikimų metu tarpusavy suderino ir patvirtino partnerystės tikslų keliamus reikalavimus Lietuvos kariuomenei. Šie reikalavimai taip pat atitinka nacionalinius Lietuvos kariuomenės plėtros prioritetus, nustatomas laiko tarpas, per kurį *PGs* turi būti įgyvendinti, dėl jų vyksta Lietuvos ir NATO derybų procesas, kurio pabaigoje patvirtinamas *PGs* paketas ir vėliau pradedamas jo įgyvendinimas. Sąveikumas įgyvendinamas laipsniškai: pirmiausia NATO standartai ir procedūros yra įdiegiamos *PARP* identifikuotuose daliniuose, o vėliau, remiantis pastarųjų patirtimi, – ir visoje kariuomenėje. 2000 metais sąveikumo su NATO pajėgomis didinimo prioritetai buvo šie:

- anglų kalbos mokymas;
- NATO doktrinos ir procedūros;
- konsultavimas, vadovavimas ir kontrolė (Consultation, command and control (C3));
- logistika;
- oro erdvės stebėjimas.

2000 m. spalio pabaigoje NATO buvo įteiktas dokumentas „Lietuvos atsakymai į bendrą Partnerystės taikos labai (*PfP*) sąveikumo klausimyną – 2000“ (*Lithuania’s Response to the Survey of Overall PFP*

Interoperability – 2000). Šio dokumento pagrindu NATO buvo ruošiamas Lietuvos dalyvavimo *PfP* ir *PARP* įvertinimas (*PfP and PARP Assessment 2001*).

Lietuvoje lankęsi užsienio valstybių ir NATO atstovai teigiamai įvertino Lietuvos kariuomenės sąveikumo su NATO pajėgomis stiprinimo pažangą. Vizito į Lietuvą metu tuometinis aukščiausiasis jungtinių pajėgų Europai vadas gen. W. Clark'as pareiškė, kad Lietuvos kariuomenė daro akivaizdžią ir sparčią pažangą, ir išreiškė padėką Lietuvai už jos paramą ir indėlį į NATO vadovaujamas taikos įvedimo ir palaikymo operacijas Balkanuose.

Be kita ko, 1994 m. gegužės 25 d. buvo atidarytas Lietuvos biuras prie NATO, kuris, intensyvėjant Lietuvos ir NATO bendradarbiavimui, 1997 m. rugpjūčio 4 d. buvo reorganizuotas į aukštesnio rango nuolatinę atstovybę – Lietuvos misiją prie NATO. 1994 m. birželio 10 d. Lietuva taip pat įteikė NATO Pristatomąjį dokumentą (*Presentation Document*), kuriame pateikė integracijos į Aljansą strategiją: Lietuvos saugumo ir gynybos sistemos kūrimo, dalyvavimo Europoje konfliktų prevencijos veikloje ir krizių valdyme, susipažinimo su NATO politinėmis ir karinėmis struktūromis, išitraukimo į jų veiklą gaires ir planus.

1994 m. birželio 13 d. Briuselyje Lietuvos Respublikos Vyriausybė pasirašė su NATO *Saugumo susitarimą*, kuriame pabrėžiama, kad atsižvelgdamos į tai, kad Lietuvos Respublika yra Šiaurės Atlanto Bendradarbiavimo Tarybos (*North Atlantic Co-operation Council - NACC*) ir programos „Partnersystė taikos labui“ (*Partnership for Peace – PfP*) dalyvė, sutinka konsultuotis politiniais ir su saugumu susijusiais klausimais, plėtoti ir stiprinti politinį ir karinį bendradarbiavimą Europoje, supranta, kad šalims efektyviai bendradarbiaujant šiais klausimais, reikia keistis svarbia ir (arba) konfidencialia informacija.⁸³ 1996 m. sausio 31 d. Lietuva pasirašė *Karinių pajėgų statuso susitarimą* (*Status of Forces Agreement – SOFA*), kuris nustato dalyvaujančių *PfP* programos pratybose karinių pajėgų statusą kitų *PfP* dalyvių teritorijose, ir taip sudarė palankias teises sąlygas rengti Lietu-

⁸³ Lietuvos Respublikos ir Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacijos saugumo susitarimas. Įsigaliojo 1994 m. birželio 13 d.//Valstybės žinios. – 2001. – Nr. 73-2574. – P. 67-68.

voje karines pratybas ir mokymus pagal *PfP* programą. Susitarimas įsigaliojo 1996 m. rugsėjo 15 d. Vėliau ne kartą jis buvo papildomas.⁸⁴

2002 m. sausio 15 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė naujos redakcijos *Tarptautinių operacijų, karinių pratybų ir kitų renginių įstatymą*⁸⁵, nustačiusi naują buvusio įstatymo redakciją (dabar jis vadinamas *Tarptautinių operacijų, pratybų ir kitų karinio bendradarbiavimo įstatymu*).

Ankstesnė įstatymo redakcija buvo priimta dar 1994 m., o intensyvějant Lietuvos tarptautiniam kariniam bendradarbiavimui, jis buvo iš esmės keičiamas iri papildomas 1998 ir 2000 m. Nors jis numatė galimybę Lietuvai dalyvauti tarptautinėse karinėse operacijose kitų valstybių teritorijose, kai šiomis operacijomis siekiama taikos atkūrimo, palaikymo ar įtvirtinimo tikslų, taip pat reglamentavo Lietuvos kariuomenės tarptautinių pratybų ir kitų bendradarbiavimo su užsienio šalių karinėmis pajėgomis renginių klausimus, ilgaiui išaiškėjo esminiai teisiniai trūkumai, galėję sutrukdyti Lietuvai prisiimti ir tinkamai vykdyti būsimus savo įsipareigojimus pagal Šiaurės Atlanto Sutartį. Antai iki tol galiojęs įstatymas apskritai nenumatė ir nereguliavo Lietuvos dalyvavimo kolektyvinės gynybos operacijose, kurios būtų vykdytos pagal Šiaurės Atlanto Sutarties 5 straipsnį, jei-

⁸⁴ „Valstybių Šiaurės Atlanto Sutarties dalyvių ir kitų valstybių, dalyvaujančių programoje „Partnerystė taikos labui“, susitarimo dėl karinių pajėgų statuso ir šio susitarimo papildomo protokolo ratifikavimo įstatymo“, pasirašyto 1996 m. sausio 31 d. Briuselyje// Valstybės žinios. – 1996. – Nr. 48-1143. – P. 13; Nr. 116-2704. – P. 21-23; Lietuvos Respublikos Seimas ratifikavo „Tolesnį papildomą protokolą prie NATO valstybių ir Partnerystės taikos labui programoje dalyvaujančių kitų valstybių susitarimo dėl jų karinių pajėgų statuso“, pasirašytą 1997 m. gruodžio 19 d. Briuselyje// Valstybės žinios. – 2000. – Nr. 48-1369. – P. 3; Nr. 48-1372. – P. 4-5; „Protokolas dėl tarptautinių karinių vadaviečių, įkurtų pagal Šiaurės Atlanto Sutartį, statuso“//Valstybės žinios. – 2000. – Nr. 48-1373; „Šiaurės Atlanto Sutarties šalių susitarimas dėl karinių pajėgų statuso“//Valstybės žinios. – 2001. – Nr. 61-2182. – P. 5-14.

⁸⁵ Žr.: „Dėl Lietuvos kariuomenės padalinių dalyvavimo tarptautinėse operacijose“//Valstybės žinios. – 1994. – Nr. 58-1133. – 34-35; Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos kariuomenės padalinių dalyvavimo tarptautinėse operacijose“ pakeitimo įstatymas//Valstybės žinios. – 1998. – Nr. 17-399. – P. 11-13; „Lietuvos Respublikos kariuomenės vienetų dalyvavimo tarptautinėse operacijose ir pratybose, taip pat tarptautinių pratybų rengimo Lietuvos teritorijoje įstatymo pavadinimo, 1, 6, 8, 9, 10, 11 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas“//Valstybės žinios. – Nr. 64-1930. – P. 69-71; „Lietuvos Respublikos tarptautinių operacijų, karinių pratybų ir kitų renginių įstatymo pakeitimo įstatymas“//Valstybės žinios. – 2002. – Nr. 13-465. – P. 4-10.

gu būtų užpulta kuri nors NATO šalis. Įstatymas taip pat nenumatė kolektyvinės gynybos ar kitos tarptautinės karinės operacijos galimybių Lietuvos teritorijoje, todėl prireikus rengti tokią operaciją, būtų iškilusios kliūtys pasitelkti pagalbon NATO šalių ar kitų Lietuvos sąjungininkų karines pastiprinimo pajėgas. Šiems ir kai kuriems kitiems trūkumams pašalinti teko parengti naują įstatymo redakciją.

Taigi pagrindinės šio įstatymo naujovės yra susijusios su Lietuvos dalyvavimu tarptautinėse karinėse operacijose, atsižvelgiant į jos narystės NATO perspektyvą (tuo tarpu dalyvavimo tarptautinėse karinėse pratybose ir kituose karinio bendradarbiavimo renginiuose tvarka iš esmės nepasikeitusi). Įstatymas įtvirtino fundamentalųjį kolektyvinės gynybos sutarčių (Šiaurės Atlanto Sutarties 5 str.) principą, kad vienos ar kelių tokios sutarties šalių užpuolimas laikomas visų sutarties šalių užpuolimu. Įstatymas taip pat įtvirtino kolektyvinės gynybos operacijų sureguliuojimo ir Lietuvos dalyvavimo šiose operacijose klausimus. Lietuvos ar bet kurios kitos NATO narės ginkluoto užpuolimo atveju Respublikos Prezidentas galės nedelsdamas priimti sprendimą dėl dalyvavimo kolektyvinės gynybos operacijoje, įskaitant Lietuvos pajėgų panaudojimą užsienyje ar sąjungininkų pajėgų priėmimą Lietuvoje. Be to, neatidėliotinais atvejais sprendimą dėl dalyvavimo kitoje operacijoje galės priimti Respublikos Prezidentas, vėliau pateikdamas šį sprendimą tvirtinti Seimui. Įstatyme įrašyta nuostata, jog Lietuvos karių dalyvavimą kolektyvinėse gynybos operacijose reglamentuojantis straipsnis įsigalios nuo Lietuvos narystės NATO datos.

Įstatymo 5 ir 6 straipsnis sureguliuoja kitų valstybių karinių vienetų atvykimo ir naudojimo kolektyvinės gynybos ar kitos operacijos tikslais Lietuvoje sąlygas. Sprendimų dėl leidimo šiems vienetams atvykti į Lietuvą priėmimo tvarka yra tokia pati, kaip dėl Lietuvos dalyvavimo kolektyvinės gynybos ir kitose operacijose.

Įstatymo 14 straipsnis, nepažeisdamas esamų konstitucinių apribojimų, išplėtoja karinio bendradarbiavimo su NVS šalimis galimybes, taip pat panaikina draudimą Lietuvos kariams dalyvauti tarptautinėse operacijose ar karinėse pratybose šių šalių teritorijoje. Nustatomos dvi esminės Lietuvos bendradarbiavimo su NVS plėtros sąlygos: pirma, jis neturi būti plėtojamas priklausomybės buvusios SSRS valdytoms teritorijoms pagrindu ir gali vykti tik kartu su NATO, ES ar VES

valstybėmis arba kitomis NVS nepriklausančiomis Partnerystės taikos labai programos dalyvėmis; *antra*, būtina išvengti NVS šalių karinių dalinių buvimo Lietuvos teritorijoje galimybės, leidžiant atvykti į Lietuvoje vykdomas pratybas ir į kitus karinio bendradarbiavimo renginius tik mažesnio dydžio (iki dviejų kuopų) NVS šalių kariniams vienetams. Be to, NVS šalių kariniai vienetai į Lietuvoje organizuojamus renginius gali atvykti ne ilgiau kaip dviem savaitėmis. *Visa tai leis Lietuvai aktyviau dalyvauti plėtojant NATO ir NVS šalių bendradarbiavimą taikos ir saugumo užtikrinimo interesais.*

Seimo priimtas įstatymas gali būti naudingas ne tik Lietuvos integracijos į NATO požiūriu. Jis taip pat sudaro palankias prielaidas Lietuvai ateityje dalyvauti bendroje Europos Sąjungos gynybos politikoje, kuri ilgainiui gali tapti bendra (jos teisinius pagrindus nustato ES sutarties 17 str.). Prireikus Lietuva be jokių teisinių kliūčių galėtų prisijungti ir prie kitos kolektyvinės gynybos sutarties, kurios V straipsnis formaliai suteikia dar didesnių teisinių saugumo garantijų negu atitinkamas Šiaurės Atlanto Sutarties 5 str. (tiesa, šios garantijos yra labiau simbolinės, nes VES vegetuoja NATO ir ES šešėlyje).⁸⁶

Nuo 1997 m. gegužės mėnesio pradėjo veikti Euroatlantinė partnerystės taryba (*Euro-Atlantic Partnership Council – EAPC*), pakeitusi NACC. EARC faktiškai perėmė NACC veiklą, kuri buvo išplėsta ir apimanti tiek politinę, tiek ir karinę bendradarbiavimo sferas. Taigi EAPC kokybiškai patobulino santykius su NATO.

Euroatlantinės partnerystės taryba (EAPC) buvo inauguruota po galutinio Šiaurės Atlanto Bendradarbiavimo Tarybos (NACC) ministrų susitikimo Portugalijos mieste Sintra 1997 m. gegužės 30 d. EAPC yra naujas bendradarbiavimo mechanizmas, pakeičiantis NACC ir besiremiantis sėkmingu politiniu ir kariniu bendradarbiavimu pagal NACC procedūras ir programą „*Partnerystė taikos labui*“. Ji suteikia platų pagrindą politinėms ir su saugumu susijusioms konsultacijomis bei didesniai bendradarbiavimui pagal programą „*Partnerystė taikos labui*“.

⁸⁶ Žr.: Žalimas D. Lietuva pasirengusi ratifikuoti Šiaurės Atlanto Sutarti//Krašto apsauga. Krašto apsaugos ministerijos informacinis leidinys (toliau – KA KAMIL). – 2002 03 08 – 03 21. – Nr. 5(8). – P. 1-2.

Visos buvusios *NACC* narės ir visos „Partnerystėje taikos labui“ dalyvaujančios šalys nusprendė tapti *EAPC* narėmis.⁸⁷ Kitos *OSCE* dalyvaujančios valstybės, galinčios ir norinčios priimti *EAPC* principus ir tikslus, gali tapti narėmis prisijungdamos prie programos „Partnerystėje taikos labui“.

• *EAPC* patenkina poreikį stiprinti politines NATO bendradarbiavimo su šalimis partnerėmis dimensijas.

• *Ji yra forumas, užtikrinantis, kad politinis dialogas plėtotųsi kartu su praktiniu bendradarbiavimu pagal „Partnerystėje taikos labui“.*

• *EAPC šalys narės gali plėtoti savo politinius santykius su NATO pagal savo individualius poreikius.*

• *EAPC šalys įgauna vis didesnę sprendžiantį vaidmenį, kai tai susiję su jų veikla, pavyzdžiui, taikos palaikymo operacijos, kuriose jos dalyvauja.*

• *EAPC leidžia konsultuotis įvairiomis ir su saugumu susijusiomis temomis, kurių spektras vis didėja.*

Nuo 1997 m. Lietuva aktyviai pradėjo dalyvauti NATO ir šalių partnerių *EAPC*, kurioje daug dėmesio skiria *PfP* programos ir saivatrankos procesui stiprinti.

1994 m. lapkričio 30 d., kaip atsakas į NATO *PfP* iniciatyvą, buvo pasirašyta pirmoji Lietuvos ir NATO Individualios partnerystės programa (*IPP*), kurios tikslas – padėti Lietuvai pasirengti būsimai narystei NATO. *IPP* programa yra viena iš *PfP* programos dalių. Ši programa Lietuvai suteikė galimybę dalyvauti tarptautiniuose mo-

⁸⁷ *EAPC* narėmis tapo visos valstybės, dalyvavusios *NACC* ir *PfP* programos veikloje. Iš viso 2002 m. *EAPC* priklausė 46 šalys: 19 valstybių – NATO narių (Belgija, Čekija, Danija, Graikija, Islandija, Ispanija, Italija, JAV, Jungtinė Karalystė, Kanada, Lenkija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Norvegija, Portugalija, Prancūzija, Turkija, Vengrija, Vokietija), 12 NVS šalių (Armėnija, Azerbaidžanas, Baltarusija, Gruzija, Kazachstanas, Kirgizija, Moldova, Rusija, Tadžikistanas, Turkmėnistanas, Ukraina, Uzbekistanas), trys Baltijos valstybės (Estija, Latvija ir Lietuva), kitos aštuonios Vidurio ir Rytų Europos valstybės (Airija, Albanija, Bulgarija, Kroatija, Makedonija, Rumunija, Slovakija ir Slovėnija), taip pat keturios valstybės, dalyvaujančios *PfP* programoje kaip stebėtojos (Austrija, Suomija, Švedija ir Šveicarija). Į *EAPC* gali įstoti visos valstybės – *ESBO* narės, jeigu jos išpareigoja gerbti bendrus Tarybai priklausančių šalių principus ir siekti Tarybos tikslų. Be to, nauji nariai gali įstoti į *EAPC* pasirašydami *PfP* rėminį dokumentą ir pritardami *EAPC* koncepcijai (<http://www.nato.int/pfp/eapc-cent.htm>).

kymuose ir pratybose pagal *PfP* programą, plėsti ryšius su Aljansu ir į jį įeinančioms valstybėms. Tad Lietuva tapo viena iš aktyviausių *PfP* programos dalyvių. Nuo pat *IPP* pradžios Lietuva siekė stiprinti bendradarbiavimą ir laipsniškai plėtė veiklą pagal *IPP*, tačiau šiuo metu imta labiau orientuotis į kokybę, o ne į kiekybę, todėl Lietuvos *IPP* renginių skaičius sumažėjo. 1997–1998 m. pagal *IPP* Lietuvos atstovai dalyvavo 384 renginiuose, iš jų 24 *PfP* ir *PfP* dvasia pratybose. 2000 m. dalyvauta apie 130 renginių, įskaitant pratybas. Iš jų 60 procentų tiesiogiai susiję su *MAP* ir *PARP* įgyvendinimu.⁸⁸ Šiuo metu *PfP* programoje dalyvauja 27 Vakarų, Rytų ir Šiaurės valstybės.⁸⁹

*Aktyvus dalyvavimas PfP programoje leido Lietuvai sparčiai plėtoti savo kariuomenę pagal NATO standartus šiose trijose srityse: dinti Lietuvos ir NATO karinių pajėgų suderinamumą ir sąveikumą, rengti ir dalyvauti taikos palaikymo operacijose, įdiegti civilių ginkluotųjų pajėgų kontrolę. Lietuva yra labai aktyvi karių rengimo dalyvauti tarptautinėse taikos palaikymo operacijose dalyvė. Ji pradėjo dalyvauti NATO vadovaujamosiose tarptautinėse taikos palaikymo operacijose nuo 1994 metų, kai nuo 1994 m. rugpjūčio iki 1995 m. spalio jos kariai išitraukė į JT taikos palaikymo operaciją buvusioje Jugoslavijoje (*UNPROFOR – United Nations Protection Force*). Tada Danijos batalione (*DANBAT*) dalyvavo trys Lietuvos kariuomenės būriai (*LITPLA-1, LITPLA-2* ir *LITPLA-3*). Pagal bendrą Lietuvos ir Danijos projektą Danija prieš tai Lietuvos karius mokė ir aprūpino ginkluote.*

⁸⁸ Žr.: Lietuvos Respublikos Seimo Rezoliucija (1993 m. gruodžio 23 d.); Respublikos Prezidento Algirdo Brazausko Pareiškimas (1994 m. sausio 4 d.); Lietuvos Respublikos Seimo dokumentų rinkinys. Respublikos Prezidento dekretai. – Vilnius. – 1994. – 3(9). – P. 548-550; Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas (1994 m. lapkričio 18 d. Nr. 1158) „Dėl Lietuvos Respublikos ir Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacijos (NATO) individualios programos „Partnerystė taikos labui“/Valstybės žinios. – 1994 – Nr. 91-1782. P. 36; NATO vakar, šiandien, rytoj. – P. 149-154.; <http://www.kam.lt/main.php?NATO&sub=2>.

⁸⁹ 2002 m. *PfP* programoje dalyvavo 27 valstybės, nepriklausančios NATO: Airija – Albanija – Armėnija – Austrija – Azerbaidžanas – Baltarusija – Bulgarija – Estija – Gruzija – Kazachstanas – Kirgizija – Kroatija – Latvija – Lietuva – Makedonija – Moldova – Rumunija – Rusija – Slovakija – Slovėnija – Suomija – Švedija – Šveicarija – Tadžikistanas – Turkmėnistanas – Ukraina – Uzbekistanas (<http://www.nato.int/pfp/sig-cntr.htm>).

Pasirašius Deitono taikos susitarimą, Lietuva viena pirmųjų dalyvavo NATO vadovaujamoje taikos įvedimo Bosnijoje ir Hercegovinoje operacijoje (*Operation Joint Endeavour*) – *IFOR (Implementation Force)*⁹⁰: 1995 m. vasarį ten buvo nusiųstas Lietuvos kariuomenės būrys *LITPLA-4*, sudarytas iš jau dalyvavusių JT taikos palaikymo operacijose karių. Šis būrys taip pat buvo specialiai parengtas Danijoje ir įėjo į *DANBAT*. Savo ruožtu *DANBAT* buvo jungtinės Šiaurės šalių ir Lenkijos brigados, paklūstančios JAV diviziono vadovybei, sudedamoji dalis. Operacijoje dėl nelaimingo atsitikimo žuvo vyr. ltn. Normundas Valteris ir buvo sužeisti du Lietuvos kariai. Nepaisant to, buvo nuspręsta intensyviau dalyvauti taikos palaikymo operacijoje ir taip parodyti, kad Lietuva nėra vien saugumo vartotoja, bet ir aktyvi jo teikėja. Į *IFOR* ir ją pakeitusią Stabilizavimo pajėgų (*SFOR – Stabilization Force*) operaciją (*Operation Joint Guard/Operation Joint Forge*) Bosnijoje ir Hercegovinoje buvo nusiųsti dar trys Lietuvos karių būriai (*LITPLA-5, LITPLA-6 ir LITPLA-7*). 1996 m. spalio mėnesį jau buvo sudaryta Lietuvos karių kuopa (*LITCOY-1*), susidedanti iš 138 karių, gydytojo ir ryšių karininko. *LITCOY-1* taip pat buvo Baltijos bataliono (*BALTBAT*) sudedamoji dalis, ir jos dalyvavimas *IFOR/SFOR* operacijoje buvo *BALTBAT* mokymo proceso dalis.

Grįžus *LITCOY-1*, iki 1998 m. operacijoje spalio mėn. *SFOR* dalyvavo Lietuvos karių būrys *LITPLA-7*. Po to ši būrį pakeitė *BALTBAT* kontingentas *BALTCON-1*. Šį kontingentą sudaro vienos iš Baltijos šalių nacionalinė karių kuopa ir visų trijų šalių personalas. Nuo 1998 m. spalio iki 1999 m. balandžio į *BALTCON* įėjo 40 Lietuvos karinio personalo narių: inžinerijos ir medikų būrys, kiti smulkesni kariniai vienetai. Nuo 1999 m. balandžio, kai *BALTCON-1* pakeitė *BALTCON-2*, *BALTCON* sudaro *BALTBAT* Lietuvos nacionalinė karių kuopa. *BALTCON-2* sudarė maždaug 170 Lietuvos karių ir karinio personalo. Atsižvelgiant į šalies dydį, tai yra tikrai didelis Lietuvos indėlis į *SFOR* operaciją. 2000 m. Bosnijoje (*NORDPOL* kovinėje grupėje Danijos bataliono sudėtyje) dalyvavo 19 Lietuvos karių *BALTCON-3* sudėtyje. Jį pakeitė *BALTSQN-1*, kuriame tarnavo 2 Lietuvos kariai. 74 Lietuvos karių pagrindu buvo sudarytas

⁹⁰ 1995 m. gruodžio 18 d. Danija pakvietė Lietuvą dalyvauti taikos įgyvendinimo operacijoje Bosnijoje-Hercegovinoje Danijos taikos palaikymo bataliono sudėtyje.

BALTSQ-2, kuris Danijos– Lenkijos kovinės grupės sudėtyje dalyvavo SFOR misijoje Bosnijoje ir Hercegovinoje.

2002 m. vasario 17 d. nauja Lietuvos karių grupė atvyko į taikos stabilizavimo misiją Bosnijoje ir Hercegovinoje. NATO vadovaujamoje misijoje Lietuvai atstovauja Didžiojo kunigaikščio Algirdo mechanizuotojo pėstininkų bataliono Tarptautinių operacijų padalinys, sudarantis didžiąją kuopos BALTSQ-5 dalį. BALTSQ-5 kuopoje yra 95 Lietuvos kariai ir po 2 karius iš Estijos bei Latvijos. Prieš tai misijoje dalyvavusios kuopos BALTSQ-4 didžiąją dalį sudarė Estijos kariai, dar anksčiau – Latvijos.

BALTSQ-5 užduotys – patruliavimas atsakomybės rajone, vietinių ginkluotųjų pajėgų judėjimo ir kovinio parengimo tikrinimas. Lietuvos kariai taip pat tikrins Bosnijos serbų ir musulmonų ginklus, jų kiekį, kuris negali būti kitoks, nei deklaruojamas. Papildoma užduotis – karinių bazių apsauga. Prieš išvykstant į Bosniją ir Hercegoviną, kariai buvo rengiami Danijos instruktorių. Iš pradžių taikos stabilizavimo taikdariai mokėsi Rukloje, o 2002 m. sausį tobulinosi Danijoje. Lietuvos kariai buvo gerai įvertinti Danijos instruktorių, ypač paskutinėse bendrose taikos palaikymo pratybose. Danijos kariškai parengė daugumą nuo 1994 m. taikos operacijose dalyvavusių Lietuvos taikdarių. BALTSQ-5 kuopą sudaro profesinės tarnybos kariai, pareiškę norą ir atitinkantys sveikatos reikalavimus. Lietuvos karių kuopa misijoje tarnauja Danijos kontingento sudėtyje.

Be to, Lietuva dalyvauja taikos palaikymo operacijose Kosove (*KFOR – Kosovo Force*). Lietuva nuo 1999 m. rugsėjo mėnesio iki šiol siunčia karinius vienetus į NATO vadovaujamas taikos palaikymo operacijas Kosovo provincijoje, Jugoslavijos Federacinėje Respublikoje. *KFOR* (NATO taikos įvedimo operacija Kosovo provincijoje „Joint Guardian“) misijoje (*KFOR-1, KFOR-2, KFOR-3, KFOR-4, KFOR-5*) Lenkijos bataliono sudėtyje iš viso tarnavo 90 Lietuvos karių. Lietuva taip pat dalyvauja ESBO verifikacijos misijoje Kosove, ESBO sienos stebėjimo misijoje Gruzijoje (Gruzijos–RF Čėčėnijos Respublikos pasienio stebėjimo operacija). Nuo 1994 m. iki 2002 m. pradžios daugiau kaip 900 Lietuvos karių dalyvavo tarptautinėse operacijose.⁹¹

⁹¹ Žr.: <http://www.kam.lt/main.php?cat=bendradarb&sub=4>; Bosnijoje ir Hercegovinoje – nauja Lietuvos karių grupė//KA KAMIL. – 2002 03 08 – 03 21. – Nr. 5(8). – P. 16.

2001 m. Lietuva suteikė transportinį lėktuvą „An-26“ ir įgulą NATO vadovaujamų stabilizavimo pajėgų Bosnijoje ir Hercegovinoje, taip pat taikos palaikymo pajėgų Kosove misijoms. Minėtas orlaivis dislokuotas NATO karinėje bazėje Neapolyje ir vykdo Aljanso užduotis Balkanų regione. Šiuo metu Lietuvos atstovai yra vieninteliai šias užduotis atliekantys lakūnai, kurių valstybė nėra NATO narė.

Dalyvavimas tarptautinėse operacijose Vakarų valstybių padaliniuose duoda gerų įgūdžių ir patirties Lietuvos kariams: misijų metu susipažįsta su Vakarų valstybių operacijų procedūromis, įranga, organizacinėmis struktūromis, taip pat gerinami anglų kalbos vartojimo įgūdžiai.

Po tarnybos tarptautinėse operacijose praktiškai visi grįžta į Lietuvos kariuomenės padalinius. Dauguma iš jų skiriami į pareigas, kurias eidami, jie gali pritaikyti savo žinias ir patirtį, supažindinti savo padalinius su svarbiausiomis permainomis, kas yra svarbiausia plėtojant visapusišką sąveiką su Vakarų šalių kariuomenių padaliniais, vykdančiais įvairių tipų operacijas. Tai taip pat didina Lietuvos kariuomenės suderinamumą su NATO karinėmis pajėgomis, formuoja naują karininkų, išmokytų pagal Vakarų standartus, elitą; didina kariuomenės prestižą Lietuvoje ir visuomenės paramą Lietuvos integracijai į NATO.

Jau nuo pat 1994 m. buvo tikėtina, kad NATO plėtra neapims visų Pfp programos dalyvių, todėl Lietuva siekė, kad Aljanso plėtra vienaip ar kitaip apimtų nors Baltijos valstybes. Nuo 1996 m. prasidėjo intensyvus NATO individualus dialogas (konsultacijos pagal formulę „16+1“) su suinteresuotomis tikrąja naryste partnerėmis. Lietuva viena pirmųjų nuo 1996 m. gegužės 10 d. pradėjo dalyvauti šiose politinėse NATO plėtros konsultacijose. Individualaus dialogo su NATO plėtra padeda Lietuvai aiškintis tikrosios narystės Aljanse perspektyvas, teikti informaciją apie kariuomenės plėtrą, siekti jos didesnio karinio suderinamumo su NATO, taip pat informuoti NATO apie Lietuvos santykius su kaimyninėmis valstybėmis.

1996 m. balandžio 16 d. Lietuvoje lankėsi NATO Generalinis Sekretorius Javieras Solana, kuriam Lietuvos užsienio reikalų ministras Povilas Gylys įteikė NATO–Lietuvos diskusijų dokumentą dėl NATO plėtimosi („*Lithuanian Discussion on NATO Enlargement*“).

Dokumente sakoma, jog „Lietuvos pozicija dėl Europos saugumo architektūros raidos yra pagrįsta nedalomo saugumo sąvoka ir mūsų žemyno istorine patirtimi, kurioje Vakarų Europos saugumą, stabilumą ir gerovę užtikrina Europos integracija ir transatlantinis solidarumas. <...> ypatingas dėmesys turi būti skiriamas valstybėms, kurios yra potencialios ES narės ir išreiškusios norą įstoti į NATO.“ Iškelta mintis, jog plėtimosi procese pirmiausia turi būti atsakyta į klausimą „kas“, po to – „kada“. „Lietuvos požiūriu visos suinteresuotos valstybės partnerės turi būti pakviestos pradėti derybas vienu metu. Tai pašalintų abejones ir apsaugotų nuo nestabilumo tas valstybes, kurios pasieks visiškos narystės galbūt po ilgesnio laiko.“ Lietuva neprieštarauja diferenciacijai, bet siekia, kad ji vyktų tik po to, kai bus apibrėžtas potencialių narių ratas („kas“). Reikalinga perspektyva, leidžianti potencialias kandidates atskirti nuo kitų valstybių, dalyvaujančių *Partnerystės programoje*.⁹²

Po 1996 m. rinkimų suformuota Lietuvos Vyriausybė patvirtino, jog integracija į Europos Sąjungą ir NATO tampa pagrindiniu Lietuvos užsienio politikos tikslu. 1996 m. gruodžio 19 d. priėmus „Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymą“⁹³, NATO narystės siekis buvo įtvirtintas įstatymu.

Lietuva nuosekliai siekia, jog visos trys Baltijos šalys būtų pirmųjų pakviestų valstybių grupėje. Tačiau suvokus, jog pirmasis NATO plėtimosi etapas bus ribotas ir tikriausiai nebus įmanoma pakviesti visų, 1997 m. pradžioje imta propaguoti „*bent vienos Baltijos šalies*“ idėją. Tai geriau nei visų palikimas plėtimo nuošalėje. Vienos, geriausiai pasirengusios valstybės pakvietimas su pirmaisiais suteiktų narystės perspektyvą ir kitoms dviem Baltijos šalims.

Madrido viršūnių susitikime 1997 m. pakvietus į NATO Lenkiją, Čekiją ir Vengriją ir šioms šalims 1999 m. tapus tikrosiomis Aljanso narėmis, Baltijos šalių galimybės būti priimtomis į NATO dar labiau padidėjo, nes buvo ryžtasi pradėti plačią NATO plėtrą, o trijų valstybių priėmimas rodė, kad NATO plėtros procesas dar nesustos. Lietuva Madrido susitikimo deklaracijoje buvo paminėta tarp Baltijos regiono šalių, siekiančių NATO narystės, kurios padarė pažangą siekdamas sta-

⁹² Žr.: Lietuva ir tarptautinės organizacijos. – P. 130.

⁹³ Žr.: LRS DR RPD KTN. – V., 1997. – Nr. 1(16). – P. 87-120.

bilumo ir bendradarbiavimo Baltijos regione. 1999 m. Vašingtone vykusiame NATO viršūnių susitikime buvo patvirtinta tolesnė Aljanso atvirų durų politika ir aiškiai pareikšta, kad nauji trys NATO nariai nebus paskutiniai, taip pat pripažintos ir pasveikintos Rumunijos, Slovėnijos, Lietuvos, Latvijos ir Estijos besitęsiančios pastangos ir pažanga siekiant narystės NATO.

2000 m. vasario 7–9 d. Lietuvoje lankėsi 17 asmenų NATO delegacija. Delegacijos nariai susitiko su Lietuvos Respublikos Prezidentūros, Seimo, Užsienio reikalų ir Krašto apsaugos ministerijos atstovais. NATO ir Lietuvos dvišalėse konsultacijose buvo aptarta, kas nuveikta per metus, Narystės NATO veiksmų planas (MAP), planavimo ir peržiūros procesas, Lietuvos dalyvavimas *PfP* programoje. NATO štabo atstovai teigiamai įvertino Lietuvos atliktą pasirengimo narystei darbo planą.

Į Lietuvą tomis dienomis taip pat atvyko Latvijos ir Estijos pareigūnai. Buvo aptariami daugiašaliai partnerystės tikslai: BALTNET, BALTRON, BALTBAT plėtra.

NATO delegacijos vizito metu buvo kalbėta apie Lietuvai keliamus partnerystės tikslus. Jų yra 71 (septyni susieti su Latvija ir Estija). Aptartas atnaujintų partnerystės tikslų įgyvendinimas. Svečiai susipažino su Lietuvos prioritetais, pažanga mokantis NATO kalbų, mokymų doktrinomis, KA skyrių veikla. Tačiau bene svarbiausias dialogas – apie Narystės veiksmų planą. Su Lietuvą aplankiusia NATO delegacija šalyje viešėjęs ir Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacijos generalinio sekretoriaus padėjėjo pavaduotojas Hoger'is Pfeiffer'is pabrėžė, „kad Lietuvos Narystės veiksmų planas palyginti su kitų devynių kandidačių planais atrodo solidžiai“.

NATO pareigūnai siekia padėti šalims kandidatėms, atkreipia dėmesį į mažiau sutvarkytas sritis. Visos pareigūnų pastabos turėtų nukreipti darbą reikiama linkme. Atkreipdami dėmesį į logistikos spragas, NATO atstovai pažymėjo, kad šiuo metu Aljanso institucijos šiai sričiai skiria itin daug dėmesio, ji sparčiai tobulinama. Kurdami ir koordinuodami KA skyrių veiklą, lietuviai turi žinoti – lygiuotis reikia ne į esamą NATO šalių logistikos lygį, o į tą, kurį jos pasieks po kelerių metų.⁹⁴

⁹⁴ Kaladinskas V. Atliktas darbas įvertintas teigiamai//Karys. – 2000. – Nr. 4. – P. 4.

2000 m. gegužės 18-19 d. Lietuvos ir Slovėnijos Vyriausybės kartu su Lietuvos ir Slovėnijos Atlanto Sutarties bendrijomis pakvietė NATO ir ES narius bei jų partnerių atstovus, taip pat NATO būstinės (Tarptautinio personalo), ES, VES Sekretoriato ir nevyriausybinių organizacijų atstovus į konferenciją Vilniuje „*NATO vaidmuo besikeičiančioje Europos saugumo aplinkoje*“. Konferenciją pasveikino NATO Generalinis Sekretorius lordas Džodžas Robertsonas (*George Robertson*). Gegužės 19 d. Bulgarijos, Estijos, Latvijos, Lietuvos, Rumunijos, Slovakijos, Slovėnijos užsienio reikalų ministrai ir Albanijos bei Makedonijos užsienio reikalų ministrų pavaduotojai pasirašė „*Vilniaus pareiškimą*“, kuriame išreiškė solidarumą ir patvirtino įsipareigojimą kartu su Europos valstybėmis, JAV ir Kanada kurti vieningą ir laisvą Europą, kuri užtikrintų stabilumą ir saugumą XXI amžiuje, taip pat patvirtino pasiryžimą toliau praktiškai ir politiškai gerinti pasirengimą narystei, įgyvendinti Narystės veiksmų planą, paragino NATO nares pakviesti naujus narius kitame NATO aukščiausio lygio susitikime 2002 m. Prahoje. Tai buvo pirmasis oficialus devynių šalių atstovų, siekiančių NATO narystės, susitikimas.⁹⁵

2001 m. sausio 30 d. į Lietuvą atvyko NATO ekspertų darbo grupė. Per keturias dienas trukusį vizitą NATO specialistai siekė išsiaiškinti, koks Lietuvos, norinčios tapti Aljanso nare, pasirengimo lygis. Ekspertų grupė lankėsi svarbiausiuose kariniuose padaliniuose – Divizijos gen. S. Raštikio puskarininkių mokykloje, Regioniniame oro erdvės stebėjimo centre Karmėlavoje, Mokomajame pulke Rukloje, LDK Algirdo MPB. Vėliau ši ekspertų grupė susitiko su NATO valstybių ambasadų atstovais ir Lietuvos KAS delegacija.

Aukštųjų NATO pareigūnų teigimu, šis vizitas – pirmasis vertinimo susitikimas nuo tada, kai buvo sudarytas narystės veiksmų planas. Šio vizito metu nebuvo apsiribota karinės gynybos, karinio pasirengimo lygio tyrimu, domėtasi politine, ekonomine Lietuvos padėtimi. Kaip sakė grupės vadovas Frenkas Bolandas, „Lietuva nuo kitų šalių pretendenčių atsilieka ekonominiu požiūriu. Tai yra jūsų spraga, tačiau viskas priklauso nuo jūsų pačių <...>“. Lietuvos kariuo-

⁹⁵ „Lietuvos ir NATO santykiai“: <http://www3.seimas.lt/nato/vilnius2001/informacija apie nato.htm>

menės vadas brg. gen. J. Kronkaitis yra įsitikinęs, jog ekonomika Lietuvoje, nors ir po truputį, atsigauja, o tai reiškia, jog įvykdyti įsipareigojimus, prisiimtus Narystės veiksmų plane, bus įmanoma. „NATO ekspertai, kiti atsakingi pareigūnai turi būti tikri, kad Lietuva, įstojusi į Aljansą, toliau didins gynybinį šalies pajėgumą. Jiems nereikia valstybės, kuri nori tik įstoti į NATO, bet neketina vėliau vykdyti įsipareigojimus“, – sakė brg. gen. J. Kronkaitis.

Lietuvos pasirengimui narystei NATO domimasi nuolat. Lietuvos ilgalaikiai planai peržiūrimi kas treji metai, todėl labai naudinga atsižvelgti į NATO ekspertų pastabas – tai padeda išvengti galimų klaidų.

Keturias dienas Lietuvoje dirbusi 25 NATO pareigūnų ir ekspertų delegacija buvo suskirstyta į penkias grupes. Visos jos domėjosi tam tikromis sritimis: teisės, ekonomikos, karinės gynybos, politikos ir saugumo. F. Bolando nuomone, kol kas Lietuva įgyvendina visus prisiimtus įsipareigojimus, tačiau „tai nereiškia, kad jūsų šalį lyginsime su kitomis pretendentėmis“. Jis teigė, jog Lietuvos derybininkams, atėjus laikui, bus pateikti tikrai sudėtingi klausimai. O šio vizito ataskaitoje bus užfiksuoti duomenys, ką Lietuva padariusi iki šiol.

Didžiausią nerimą Lietuvai, norinčiai tapti NATO nare, kelia Rytų kaimynai. Todėl F. Bolando paklausius, kiek įtakos gali turėti neigiamą Rusijos pozicija, jis atsakė: „Rusija yra išsakiusi savo nuomonę, tačiau sprendimą, ką pakviesti į Aljansą, o ko ne, priima pati NATO. Pavyzdys galėtų būti Lietuvos pakvietimas dėl stojimo. Juo labiau – praityje Rusija buvo neigiamai nusistačiusi ir prieš Čekijos bei Vengrijos narystę, tačiau vėliau ji suvokė realybę, t. y. kad NATO plėtra neišvengiama.“

Dar vienas dalykas, turėsiantis įtakos teigiamam Lietuvos įvaizdžiui suformuoti, – santykiai su kaimynais. Žinoma, malonu, kad Lietuvos siekius tapti NATO nare ypač remia Lenkija, Skandinavijos šalys, Didžioji Britanija ir kitos Vakarų Europos valstybės. Tačiau, pavyzdžiui, Rusijos Dūma iki šiol nėra ratifikavusi sienų su Lietuva sutarties. Paklaustas, kiek tai gali pakenkti Lietuvos siekiams kuo greičiau tapti Aljanso nare, F. Bolandas teigė, jog bus atsižvelgta į bendrą šalies pasirengimą. „Vienas ar kitas neigiamas aspektas gali da-

ryti įtaką NATO sprendimui, tačiau koks ir kiek, šiuo metu pasakyti neįmanoma. Žinoma, geri santykiai su kaimynais ir sienų įteisinimas būtų vienas iš šių aspektų... Suprantama, teigiamas“, – sakė F. Bollandas.

Į klausimą, kokias teigiamybes pabrėžė NATO ekspertai, atsakė KA viceministras P. Malakauskas: „Mūsų svarbiausi pasiekimai: turime dešimties metų planus ir kartu su Finansų ir Ūkio ministerijomis prognozuojame, jog juos įgyvendinsime. Antras mūsų koziris – įgyvendindami reformas, daug dėmesio skiriame karių gyvenimo ir tarnybos sąlygoms gerinti. NATO ekspertai tai vertina ypač palankiai. Jeigu kariuomenė patraukli, jeigu tėvai nebijo leisti savo vaikų į ją, tuomet nėra abejonės, jog įstoję į Aljansą, sustiprinsime jį, o ne atvirkščiai. Trečias, bet ne mažiau svarbus aspektas – tai, kad daug lėšų skiriama karių, karininkų mokymui ir švietimui. Lėšos, skirtos Ruklos mokomajam pulkui, Puskarininkų mokyklai ar Karo akademijai, duoda vaisių – visapusiškai išsilavinusius Lietuvos karius. Visa tai įgyvendinama su Didžiosios Britanijos pagalba, taikant šiuolaikinius planavimo metodus. Tai mato ir, žinoma, teigiamai vertina NATO ekspertai <...>. Žinoma, nėra viskas idealu. Pavyzdžiui, buvo paklausta, ar mes galime sudaryti kontraktus, pirkdami reikiamą ginkluotę, sakykim, penkeriems metams ar tik vieneriems metams? Tai svarbu. Lietuvoje galime pasirašyti kontraktą tik metams, nes tokie mūsų įstatymai. Tačiau NATO tai nepriimtina, nes sudėtingos technikos ir ginkluotės neįmanoma nupirkti per metus. Turi būti ilgalaikiai planai. Pasirašant kontraktus ilgesniam laikui, perkami didesni kiekiai ginkluotės, partneriai žino, kad bus išteklių, bus skiriama pinigų, ir todėl galima tikėtis daug geresnių kontrakto sąlygų. To kol kas padaryti neleidžia Lietuvos įstatymai.“

„Ekspertų nuomone, mūsų planai ambicingi, tačiau, pažvelgę atgal, matome, jog per dešimt metų padaryta iš tiesų daug. Didelės įtakos, formuojant Lietuvos įvaizdį, turės ir visuomenės nuomonė. Be visuomenės palaikymo ir politinės valios Lietuva niekuomet netaps NATO nare“, – sakė kariuomenės vadas brg. gen. J. Kronkaitis.⁹⁶

⁹⁶ 21 Žr.: Bekešius M. NATO ekspertų komanda Lietuvoje//Karys. – 2001. – Nr. 3. – P. 4-5.

2001 m. birželio 27–28 d. Lietuvos kariuomenės vado brg. gen. J. Kronkaičio kvietimu Lietuvoje lankėsi NATO vyriausiasis Jungtinių pajėgų Europoje vadas gen. Joseph W. Ralstonas, kuris vizitavo Baltijos šalis. Į Lietuvą jis atvyko pirmiausia norėdamas geriau susipažinti su šalies karinėmis pajėgomis, jų struktūra, prioritetais, ištekliais.

Po susitikimo su Lietuvos Prezidentu V. Adamkumi įvyko uždaras posėdis, kuriame NATO atstovai iš klausė Lietuvos krašto gynybos sistemos pristatymo. KA ministras L. Linkevičius apžvelgė krašto gynybos planus, finansines jų įgyvendinimo galimybes, politinius šalies valdžios susitarimus, tarptautinių karinių išsipareigojimų veiksmus taikos palaikymo misijose.

Gen. J. W. Ralstonas padėkojo už Lietuvos karių dalyvavimą veiksmuose Balkanų rajone, už oro pajėgų lėktuvą, kuris atlieka transportavimo užduotis Makedonijoje. Taip pat jis pabrėžė, kad Jungtinių pajėgų štabas yra pasirengęs konsultuoti ir padėti lietuvių kariams įgyvendinti pasiruošimo veiksmų programą. Jis sakė, kad apie Lietuvą jau nemažai žinojo iš ekspertų ataskaitų, tačiau jo tikslas – pačiam pamatyti ir susipažinti su Lietuvos karinėmis pajėgomis ir gynybos sistemos vadovybe.

Kariuomenės vadas brg. gen. J. Kronkaitis, rodydamas skaidres, vaizdžiai išdėstė Lietuvos karinių pajėgų kūrimo koncepciją, supažindino su infrastruktūra, dalinių išdėstymu, karių aprūpinimu ir karinio mokymo sąlygomis. Taip pat buvo pademonstruota pagrindinė kovinė įranga ir ginklai, teritorinės gynybos taktika ir pajėgumai.

Gen. J. W. Ralstono teigimu, Lietuvos kariuomenės vadovybė pasirinko teisingą kelią, investuodama turimus išteklius į žmogų, t. y. karį. Jo nuomone, kario tarnyba priklauso nuo geros savijautos, kurią lemia gyvenimo ir mokymosi sąlygos. Sutvarkius kariuomenės infrastruktūrą, aprūpinimą, pradinį apginklavimą, bus galima pradėti rūpintis ir aukštesne krašto gynybos technologija.

Kalbėdamas apie Lietuvos galimybę tapti Aljanso nare, gen. J. W. Ralstonas sakė, kad pirmiausia bus priimtas politinis, tiksliau – geopolitinis sprendimas. Visos 19 NATO valstybių turės nuspręsti, kurios valstybės yra pasiruošusios narystei. Žinoma, kariai turės patarti politikams, o jų nuomonė bus svarbi priimant galutinį sprendimą. Kaip

sakė svečias, todėl jis ir atvykęs į Lietuvą – kad galėtų patikrinti, kaip čia įgyvendinamas narystės veiksmų planas. Svečias sakė, jog lankydamasis buvusioje Jugoslavijoje, jis matė, kad ten tarnaujantys Lietuvos kariai gerai pasirengę taikos palaikymo operacijoms.

Spaudos konferencijoje gen. J. W. Ralstonas buvo paklaustas, ar Lietuva neliktų viena pavojaus akivaizdoje, kaip tai atsitiko 1940 m. birželį. Svečias atsakė, kad Lietuvos geopolitinė situacija yra atidžiai stebima. Be to, Lietuva yra aktyvi NATO partnerė. Nuolat vyksta 19 plus 1 – Lietuvos ir Aljanso narių dialogas. Tas bendradarbiavimas artimas ir energingas. Generolas sakė, jog jis nenori leisti į teorinius samprotavimus apie galimus pasikeitimus mūsų regione. Paklaustas, kaip Lietuvai geriau atlikti namų darbus, gen. J. W. Ralstonas pateikė konkretų pavyzdį. Lietuvos kariai aktyviai bendradarbiauja su JAV Pensilvanijos gvardija. „Norėčiau, – sakė svečias, kad šis bendradarbiavimas būtų intensyvesnis – kad jis būtų plėtojamas ne tik karių, bet ir verslo, žemdirbystės, kultūros, turizmo ir kitose srityse.“ Jį džiugina tai, jog Lietuvoje daug dėmesio skiriama karinio personalo gyvenimo sąlygoms gerinti, kareivinių statybai: labai svarbu sukurti kariuomenei gerą infrastruktūrą, nes tik tuomet kariai galės deramai perprasti karybos dalykus.

Dalyvaudamas Nacionalinės televizijos laidoje „*Spaudos klubas*“, kaip svarbų žingsnį NATO link gen. J. W. Ralstonas nurodė dvylikos Lietuvos politinių partijų pasirašytą dokumentą, kuriame remiamas Lietuvos siekis tapti Aljanso nare. Taip pat, jo nuomone, KAM vadovaujant, tinkamai imtasi parengti Lietuvos kariuomenės rezervą. Į laidos vedėjo klausimą, ar Jungtinių Valstijų žmonėms pakaks ryžto ir geros valios toliau remti Rytų Europos kraštus demokratijos stiprinimo ir integracijos į NATO kelyje, svečias atsakė teigiamai. JAV, pasak generolo, visais laikais pakako ryžto ir nusiteikimo remti pažangos ir demokratijos procesus bet kuriame pasaulio regione. Kaip pavyzdį gen. J. W. Ralstonas paminėjo Pietų Korėją. Po Antrojo pasaulinio karo, JAV padedant, ši šalis buvo apginta nuo komunistinės invazijos. Dabar Pietų Korėja – viena iš labiausiai pasaulyje ekonomiškai pažengusių valstybių. O padėtis ten buvo blogesnė negu šiuo metu Balkanuose.⁹⁷

⁹⁷ Bičkauskienė D. NATO pajėgų Europoje vado vizitas//Karys. – 2001. – Nr. 12. – P. 2-3.

Iš pastarųjų metų tarptautinių forumų, kuriuose vienaip ar kitaip buvo aptarti Lietuvos pasirengimo tapti gynybinio Šiaurės Atlanto Aljanso nare klausimai, be abejo, Lietuvai reikšmingiausia 2001 m. pavasario (gegužės 27-31 d.) NATO Parlamentinės Asamblėjos sesija Vilniuje. Tai buvo visapusiškai reikšmingiausias tarptautinis politinis įvykis per visą Lietuvos Nepriklausomybės laikotarpį. Savo kalboje NATO Generalinis Sekretorius Džordžas Robertsonas (George Robertson) daug dėmesio skyrė situacijai Pietryčių Europoje, akcentavo būtinybę NATO plėtoti savo gynybinius pajėgumus, išsakė savo nuomonę apie Europos saugumo pajėgumų plėtotę. Jis teigė, jog NATO išipareigojimas tęsti Aljanso plėtrą tvirtas kaip niekada. Šis procesas padeda ištrinti dirbtinai sukurtas dalijančias linijas – XXI amžiaus Europoje geografinė padėtis negali lemti ateities. Šiandieninėje Europoje bet kuri demokratinė valstybė turi teisę laisvai pasirinkti savo saugumo struktūras.

Kalbėdamas apie stojimo į NATO kriterijus, G. Robertsonas pažymėjo, kad narystė Aljanso – ne dovana, o nemaža atsakomybė. Visiškai suprantama, pasak aukštojo pareigūno, kad Aljansas, kurio šerdis – gynyba, gali priimti tik tuos naujus narius, kurie turi reikiamą karinį potencialą ir deramą finansavimą. Bet Aljansas remiasi ir kitomis vertybėmis. „Esame aiškiai pasakę, kad vertindami kandidatus, atsižvelgsime į kiekvienos šalies demokratinių ir teisinių institucijų egzistavimą, ar išspręstos problemos su kaimynais, ar įtvirtina laisvosios rinkos ekonomika, kaip elgiamasi su tautinėmis mažumomis. Šių klausimų negalima atsieti vienas nuo kito. Tai yra narystės Aljanso esmė. Šiuos dalykus privalome paaiškinti ir mūsų draugams Rusijoje, kurie kartais pasako, kad NATO šalių sprendimai paremti tik geopolitiniais interesais <...>. Kiekviena valstybė iš esmės turi pati pasirengti stojimui į Aljansą. NATO, žinoma, teikė ir teikia kandidatėms visapusišką pagalbą, taip pat ir Lietuvai – nuo planų rengimo, pasikeitimo informacija bei konsultacijomis iki konkrečios materialinės paramos.“⁹⁸

⁹⁸ Žr.: Euroatlantinės erdvės saugumas nedalomas. Lietuvos narystė NATO sustiprins tarptautinį saugumą. Lietuvos kariuomenė pasirūžusi būti verta NATO pasitikėjimo// Karys. – 2001. – Nr. 10-11. – P. 3-7.

*NATO Parlamentinė Asamblėja pagausino Aljanso rėmėjų greitas Lietuvoje*⁹⁹, sustiprino pačiame Aljanse ryžtą priimti Lietuvą į šią gynybinę organizaciją. Apibendrinant galima teigti, kad Lietuva pateikė dar vieną gerai atliktą „namų darbą“ pakeliui į Euroatlantinę sąjungą. Lietuva atsineša į NATO savo draugiškų santykių su kaimyninėmis valstybėmis – Lenkija, Rusija ir kitomis, dalyvavimo taikos palaikymo operacijose, karinėse pratybose patirtį. Ir tai labai svarbus aspektas. NATO Parlamentinės sesijos metu Lietuvos Prezidentas ir KAM vadovai, kalbėdami apie gynybos strategiją, akcentavo, kad šalies Nacionalinio saugumo strategija numato narystę NATO kaip svarbiausią saugumo atramą. Lietuvos ginkluotųjų pajėgų struk-

⁹⁹ Lietuvos gyventojų parama narystei NATO ne tik išlieka stabili, bet ir didėja. 2002 m. gegužės-birželio mėnesių visuomenės nuomonės apklausos parodė, jog Lietuvos narystei NATO pritaria ir neprieštarauja 68,1 proc. gyventojų. Tuo tarpu metų pradžioje Lietuvos narystę Aljanse palaikė 64,6 proc. apklaustų žmonių.

27,2 proc. mano, kad narystė Aljanse Lietuvai nereikalinga. Šalies integracija į NATO ir valstybės saugumo perspektyvomis nesidomi 4,7 proc. gyventojų.

Apklausą integracijos į NATO klausimais Užsienio reikalų ministerijos užsakymu atliko Visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centras „Vilmorus“.

O įvairiais tarptautinio saugumo ir užsienio politikos klausimais šalies gyventojus apklausė Lietuvos ir Didžiosios Britanijos rinkos ir visuomenės nuomonės tyrimų kompanija „Baltijos tyrimai“. Šio tyrimo metu buvo pakartota dalis klausimų, kurie buvo užduodami respondentams 1998 metų kovą. Taigi tyrimas leido įvertinti, kaip pakito visuomenės nuomonės per 4 metus.

Rezultatai parodė, jog kaip ir prieš ketverius metus, Lietuvos gyventojai nejaucia išorinio užpuolimo grėsmės. 73 proc. (1998 m. buvo 74 proc.) mano, kad grėsmė, jog kita šalis gali užpulti Lietuvą, nėra reali. Tokią realią grėsmę įvardijo 20 proc. (buvo 18 proc.) respondentų. Tuo pat metu 59 proc. apklausos dalyvių pritarė nuostatai, kad šalies saugumas nėra pakankamai užtikrintas (buvo 69 proc.).

Tarp vidinių ir išorinių veiksnių, galinčių kelti pavojų valstybės saugumui ir stabilumui, Lietuvos gyventojams grėsmingiausiai atrodo nusikalstamumas ir korupcija (88 proc., buvo 86 proc.). 57 proc. apklaustųjų mano, kad grėsmę Lietuvos saugumui kelia tarptautinis terorizmas, 53 proc. – Ignalinos atominė elektrinė (buvo 64 proc.).

Tarptautinės organizacijos, kuriomis Lietuvos gyventojai labiausiai pasitiki, yra NATO (56 proc.) ir Europos Sąjunga (56 proc.). Didžiausia apklaustųjų dalis (28 proc.) mano, kad narystė NATO ir ES kartu geriausiai garantuotų šalies saugumą. 18 proc. apklaustųjų nuomone, saugumui užtikrinti pakaktų tik narystės NATO, 8 proc. – tik narystės ES. O penktadalis apklaustųjų palaikytų neutraliteto idėją.

Dauguma respondentų (64 proc.) mano, kad narystė NATO teigiamai paveiks Lietuvos saugumą apskritai. Tik 8 proc. apklaustųjų atsakė, kad bendras narystės NATO poveikis Lietuvai bus neigiamas. (Žr.: *Padaugėjo NATO rėmėjų*//KA KAMIL. – 2001 12 21 – 2002 01 11. – Nr. (3)3. – P. 7; *Narystės NATO šalininkų daugėja*//KA KAMIL. – 2002 06 28 – 07 11. – Nr. 14(17). – P. 2.)

tūra, procedūros ir ryšiai kuriami sąveikaujant su NATO. Lietuvos saugumo politika paremta gerų santykių plėtra su visomis euroatlantinės erdvės valstybėmis. Lietuva sukūrė tvirtą regioninio gynybinio bendradarbiavimo tinklą su daugeliu NATO ir jos partnerių šalių. NATO ir ES pastangos stiprinti Europos saugumą yra nuoseklios ir viena kitą papildančios – *NATO nuolat rūpinasi pagrindinėmis transatlantinio saugumo struktūromis, ES veikia ten, kur NATO, kaip organizacija, nedalyvauja.*

Po JAV prezidento rinkimų daugelis manė, kad naujasis prezidentas Džordžas Bushas (*George W. Bush*) mažiau dėmesio skirs užsienio politikai, Europos saugumui ir NATO plėtrai. 2001 m. birželio mėnesį JAV prezidento G. W. Busho šešių dienų vizitas į Europą parodė, kad JAV pritaria NATO plėtrai į Baltijos šalis 2002 metais. JAV prezidento kalbose išreikšti šios valstybės planai nemažinti savo vaidmens Europoje, o ypač geri santykiai su Lenkija ir tvirta parama NATO plėtrai į Rytus leidžia kalbėti apie didėjančią JAV įtaką Vidurio Europoje. *Tačiau naujoji JAV administracija atsisako po Šaltojo karo pabaigos vyravusio romantizmo santykiuose su Rusija bei turi viziją, kaip spręsti naujas tarptautinių santykių problemas – agresyvių politinių režimų iššūkius, ES gynybos identiteto formavimąsi, NATO plėtrą į buvusios Sovietų Sąjungos teritoriją.*

Labai svarbus G. W. Busho vizito Europoje leitmotyvas buvo JAV ir Lenkijos partnerystės išplėtimas. Neatsitiktinai JAV prezidentas pagrindinę savo kalbą apie NATO plėtrą pasakė Varšuvoje. Nuo 1997 m. įvykusio pirmojo NATO plėtros etapo, per kurį buvo priimtos buvusios Sovietų sąjungininkės Čekija, Vengrija ir Lenkija, pastaroji tapo didžiausia JAV sąjungininke tarp europinių NATO valstybių. Lenkija aktyviausiai dalyvauja taikos palaikymo operacijose įvairiuose pasaulio regionuose, o nuo Persijos įlankos karo laikų Lenkijos ambasada Irake atstovauja ir JAV interesams. Kitaip nei dauguma Europos valstybių, Lenkija pritaria JAV raketinės gynybos planams ir yra viena iš aktyviausių NATO plėtros į Baltijos valstybes šalininkė. Todėl kartais už didesnę Europos savarankiškumą pasisakantys Vokietijos ir Prancūzijos politikai vadino Lenkiją amerikiečių itakos Europoje forpostu. Atlantinė Lenkijos orientacija iš dalies prieštarauja ES kompetencijos išplėtimo į gynybos ir saugumo sferas planams.

*Šiame kontekste Lietuvos ir Lenkijos skelbiama strateginė partnerystė yra ypač palanki siekiant narystės NATO.*¹⁰⁰

Po 2001 m. rugsėjo 11 d. teroro aktų JAV pagerėję Rusijos ir Vakarų santykiai pasėjo abejonių dėl NATO plėtros. Po beveik mėnesio nestabilumo laikotarpio NATO – ir ypač JAV – vadovai Baltijos valstybėms leido suprasti, kad Varšuvoje pareikštas ryžtas plėsti NATO neblėsta. Ypač svarbiu galima laikyti Sofijoje vykusį *Vilniaus dešimtuko* (Lietuvos, Latvijos, Estijos, Slovakijos, Kroatijos, Slovėnijos, Rumunijos, Makedonijos, Albanijos ir Bulgarijos prezidentai) – narystės NATO siekiančių valstybių vadovų – susitikimą. *Per susitikimą tiek Aljanso Generalinis Sekretorius G. Robertsonas, tiek JAV prezidentas G. W. Bushas pareiškė, kad kova su teroristais plėtros neužgoš.*

JAV prezidentas, kreipdamasis į Sofijos susitikimo dalyvius, pažadėjo, kad NATO viršūnių susitikime Prahoje 2002 metų lapkritį bus priimti „istoriniai sprendimai“ dėl Aljanso plėtros į Rytų Europą. „Tame susitikime Jungtinės Amerikos Valstijos bus pasirengusios kartu su sąjungininkėmis priimti istorinius sprendimus, padaryti viską, ką galime, kad įgyvendintume vieningos, laisvos ir taikios Europos idėją.“ *G. Robertsonas užtikrino, kad plėtros logika yra nepakitusi.*¹⁰¹

Po 2001 m. rugsėjo 11 d. teroro aktų JAV, Lietuvos Prezidentas V. Adamkus 2001 m. lapkričio 6 d. Lenkijos iniciatyva Varšuvoje įvykusioje konferencijoje „Kova prieš terorizmą“ kalbėjo: „Itin svarbu, kad mūsų regionas vieningai ir kaip sąjungininkas veiksmingai prisidėtų prie kovos su terorizmu. Vykdydami dvišales, regionines ir tarptautines iniciatyvas – pavyzdžiui, Vilniaus dešimtuko – įgijome vertingos patirties, kaip sėkmingai spręsti įvairias saugumo problemas. Ja turime aktyviau naudotis.

Vidurio ir Rytų Europos šalių bendradarbiavimą antiteroristiniais klausimais pradėjo rugsėjo 13 d. NATO būstinėje vykęs susitikimas ir pratęsė praėjusį mėnesį Sofijoje surengta Vilniaus dešimtuko konferencija. Manau, dabar atėjo laikas veikti konkrečiai ir patvirtinti veiksmų bei priemonių planą, kuriuo mūsų regionas galėtų vadovautis kovodamas su terorizmu.

¹⁰⁰ Žr.: Babilius S. G. W. Busho politikos tikslas – vieninga, laisva ir taiki Europa// NATO žinios. – 2001. – Nr.3. – P. 1,3.

¹⁰¹ Žr.: Babilius S. NATO plėsis?!//NATO žinios. – 2001. – Nr.10. – P. 1-2.

Mūsų solidarumas, be kita ko, remiasi ir nuoširdžia moraline pareiga, kurią jaučiame Amerikai. Į ją kreipdavomės pagalbos sunkiausiomis istorijos akimirkomis. Dabar Amerikai reikia mūsų paramos – tvirtos ir ilgalaikės, ir ji turi ją gauti.

Akivaizdu, kad vykdant antiteroristinę kampaniją mūsų valstybės susidurs su specifinėmis grėsmėmis. Todėl privalome aiškiai nubrėžti mums aktualius uždavinius. Visų pirma privalome atsižvelgti į tai, kad Vidurio ir Rytų Europa yra tranzito regionas. Todėl mūsų sutelktos pastangos, jei nukirsime teroristus maitinančias gijas, gali duoti ypač gerų rezultatų.

Korupcija, prekyba narkotikais, pinigų plovimas, nelegali migracija, organizuotas nusikalstamumas – tai tik kelios sritys, kurioms reikėtų skirti daugiau dėmesio. Reikalingi nauji mechanizmai, kurie išplėstų mūsų regiono bendradarbiavimą įvairiu lygiu ir jį skatintų. Būtina sukurti struktūras, koordinuojančias mūsų veiksmus ir užtikrinančias, kad antiteroristiniame kare paisome principų, išdėstytų Europos Sąjungos, Europos Tarybos ir kitų tarptautinių organizacijų dokumentuose. Mano nuomone, tokie būtų šios konferencijos pagrindiniai uždaviniai.

Šiame forume įgyta patirtis bus labai naudinga Lietuvai, kuri po kelių dienų perims vadovavimą Europos Taryboje. Vykdydami šias pareigas esame pasiryžę, be kita ko, toliau stiprinti mūsų regiono valstybių bendradarbiavimą ir taip prisidėti prie pasaulio kovos su terorizmu.“ Lietuvos Respublikos Prezidentas V. Adamkus iškėlė tris svarbiausius tikslus: *pirma*, kovai su terorizmu būtina sutelkti konkretų turinį ir užtikrinti antiteroristinių priemonių veiksmingumą. Todėl būtina aiškiai paskirstyti organizacijų Europoje ir visame pasaulyje funkcijas bei pareigas, kad būtų užtikrintas antiteroristinės kampanijos tęstinumas; *antra*, būtina tobulinti dabartinę teisinę bazę, kad Europos valstybės turėtų daugiau galimybių kartu kovoti su terorizmo keliamomis grėsmėmis; *trečia*, būtina toliau plėtoti ir skatinti įvairių kultūrų bei religijų dialogą; *galiausiai*, ne mažiau svarbus kovoje su terorizmu yra žmogiškasis matmuo. Buvo pritarta siūlymui, numatytam šios konferencijos veiksmų plane, įsteigti Pagalbos fondą terorizmo aukoms. „Demokratinis pasaulis turi parodyti solidarumą ir nukentėjusius nuo terorizmo paremti ne tik materialiai, bet ir moraliai.

Kita vertus, galvoju, jog ne mažiau svarbu, kad mūsų šalių žmonės neprarastų vilties įveikti terorizmą. Šioje kovoje mes, šalių vadovai, galėtume aktyviau šalinti esamas kliūtis atviram dialogui ir dar glaudžiau bendradarbiauti. Iš tiesų, būtent mumis ir mūsų bendradarbiavimo galia kliaujasi laisvę ir demokratiją mylintys žmonės.¹⁰²

Lietuva atsidūrė tarp tų valstybių, kurios po teroro aktų priartėjo prie JAV. Priartėjo ne fiziškai, bet psichologiškai, pasiūlydama ne tik moralinę, tačiau ir praktinę paramą teroro aukoms. 2001 m. rugsėjo 12 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė pareiškimą „Dėl teroro veiksmų prieš Jungtines Amerikos Valstijas“, kuriame pažymėjo: „Lietuvos Respublikos Seimas, reikšdamas nuoširdžią užuojautą Amerikos tautai, žuvusiųjų artimiesiems, smerkia siaubingus teroro aktus, įvykdytus JAV. Nėra ir negali būti jokio pateisinimo terorizmui, žmonių ir kultūros naikinimui. Šią sunkią Jungtinėms Amerikos Valstijoms valandą mes reiškiame savo solidarumą.“

Tokio masto tragedijos taikos metu pasaulis dar nepatyrė. Neabejotina, kad tai – iššūkis visam civilizuotam ir demokratiniam pasauliui, laisvei, žmonių bendrijai, sambūvio ir humanizmo principams. Tai dar vienas bausis nusikaltimas žmonijai.

Lietuvos Respublikos Seimas pareiškia, kad Lietuvos valstybė prisijungs prie antiteroristinių tarptautinių bei reikalingų sprendimų, kad teroristai būtų nubausti, o jų židiniai neutralizuoti.

Lietuvos Respublikos Seimas yra įsitikinęs, jog turi būti padaryta viskas, kad tai daugiau niekada nepasikartotų niekur.

Lietuvos Respublikos Seimas tikisi, kad demokratinė pasaulio bendruomenė ir toliau sieks pažangos, tarptautinio saugumo ir gerovės, kurie reikalingi visoms tautoms, visiems žmonėms. Lietuva taip pat sieks, kad visos galimos tarpvalstybinės problemos būtų sprendžiamos civilizuotais būdais, teiks įmanomą humanitarinę pagalbą.

Lietuvos Respublikos Seimas ir jame atstovaujamos politinės jėgos solidarčiai remia tokią Lietuvos poziciją ir kviečia piliečius rimties, supratimo bei palaikyti reikalingus valdžios veiksmus šalies viduje ir už jos ribų.¹⁰³

¹⁰² „Pranešimai spaudai“: <http://www.President.lt/one.phtml?id=2484>

¹⁰³ Valstybės žinios. – 2001. – Nr. 79-2752. – P. 4-5.

2001 m. spalio 9 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė pareiškimą „*Dėl JAV ir sąjungininkų karinių veiksmų prieš teroristus*“, kuriame pažymėjo, kad „Lietuvos Respublikos Seimas, prisimindamas Lietuvos tragišką patirtį prieš 10 metų ir suprasdamas terorizmo bei jį remiančių jėgų keliamą pavojų viso pasaulio žmonėms, palaiko ir remia JAV sąjungininkų karines operacijas, kuriomis siekiama likviduoti pagrindinius terorizmo židinius. Lietuvos Respublikos Seimas tikisi, kad šios operacijos, vengiant nekaltų žmonių aukų, pasieks tikslą – sunaikins tarptautinio terorizmo pamatus ir sukurs sąlygas rimčiai bei civilizuotam valstybių tarpusavio bendravimui.

Lietuva, siekdama palengvinti Afganistano žmonių padėtį bei stiprinti stabilumą regione, taip pat dalyvaus tarptautinės antiteroristinės koalicijos humanitarinėse misijose.“¹⁰⁴

2001 m. gruodžio 19 d. Briuselyje vykusiame NATO Euroatlantinės partnerystės tarybos gynybos ministrų susitikime (dalyvavo 46 valstybių gynybos ministrai, tarp jų ir Lietuvos krašto apsaugos ministras L. Linkevičius) buvo diskutuojama apie šiuo metu vykdomą tarptautinę antiteroristinę kampaniją, kiekvienos šalies indėlio ir kolektyvinių pastangų svarbą.

Savo kalboje krašto apsaugos ministras L. Linkevičius pabrėžė, kad Lietuva parengė nacionalinę kovos su terorizmu programą, pateikė pasiūlymą dalyvauti šiuo metu JAV vadovaujamoje operacijoje. Lietuvos dvi karo medikų komandos, aprūpintos reikalinga įranga ir medikamentais, jau pasirengusios prisijungti prie Čekijos Respublikos karo medikų, kurie vyks su humanitarine misija į Afganistano regioną.¹⁰⁵

Daugiau kaip 100 valstybių iki 2001 m. gruodžio 27 d. informavo Jungtines Tautas (JT) apie savo planus kovoti su terorizmu, pranešė Saugumo Tarybos antiteroristinio komiteto pirmininkas J. Grenstocas. Komitetas buvo įkurtas remiantis JT Saugumo Tarybos 1373 rezoliucija, įpareigojančia visas 189 JT nares priimti atitinkamus įstatymus ir imtis veiksmų, kad būtų užkirstas kelias teroristų finansavimui, paramos ir prieglobsčio jiems suteikimui. Taip pat reikalaujama šalių keistis tarpusavyje atitinkama informacija.

¹⁰⁴ Valstybės žinios. – 2001. – Nr. 87-3034. – P. 3.

¹⁰⁵ Grumadaitė R. Kovoje prieš terorizmą – svarbus kiekvienos šalies indėlis ir bendros visų pastangos//KA KAMIL. – 2002 01 11 – 01 24. – Nr. 1(4). – P. 11.

2001 m. spalio mėnesį komitetas išsiuntė kreipimąsi į visų šalių vyriausybes prašydamas informuoti apie veiksmus ir priemones, kurių jos ėmėsi arba ketina imtis kovodamos su terorizmu. Vyriausybės taip pat buvo paprašytos nurodyti veiksmus, kurių jos ėmėsi siekdamas sustiprinti tarptautinį bendradarbiavimą kovojant su pasauliniu terorizmu.

Lietuvos užsienio reikalų ministerija pateikė JT Saugumo Tarybos Komitetui ataskaitą apie Lietuvos institucijų veiklą kovojant su terorizmu.

Lietuvos Respublikos Seimas, atsižvelgdamas į 2001 m. rugsėjo 12 d. Lietuvos Respublikos Seimo pareiškimą „*Dėl teroro veiksmų prieš Jungtines Amerikos Valstijas*“, 2001 m. spalio 9 d. Lietuvos Respublikos Seimo pareiškimą „*Dėl JAV ir sąjungininkų karinių veiksmų prieš teroristus*“ ir vadovaudamasis Lietuvos Respublikos tarptautinių operacijų, karinių pratybų ir kitų renginių įstatymo 5 straipsnio 1 dalimi ir 7 straipsnio 1 dalimi, 2001 m. gruodžio 21 d. nutarė siųsti iki 12 Lietuvos karo medikų dalyvauti tarptautinėse operacijose „Tvirta taika“ („*Enduring Freedom*“) Centrinės ir Pietų Azijos regione 6 mėnesiams nuo Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacijos ar jos narių pakvietimo dalyvauti operacijose gavimo dienos.¹⁰⁶

2002 m. pradžioje NATO narė Danija pakvietė Lietuvą, Latviją ir Estiją nusiųsti į Kirgiziją po dešimtį karių į bendrą dalinį, kuriam vadovautų danų kariškiai. 2002 m. vasario 6 d. Kopenhagoje KA ministras L. Linkevičius ir Danijos gynybos ministras Svendu Aage Jensby aptarė klausimus, susijusius su Lietuvos karių dalyvavimu antiteroristinėje kampanijoje. Kovo viduryje Danija planuoja pradėti Lietuvos, Latvijos ir Estijos karių, dalyvaujančių antiteroristinėje kampanijoje, mokymą. Lietuvos ir Danijos ministrų susitikime taip pat buvo diskutuota NATO plėtros ir pasirengimo susitikimui su NATO ekspertų grupe, kuri į Lietuvą atvyksta kovo 4–8 dienomis, klausimais. 2002 m. Lietuvos Respublikos Seimas, Prezidentui V. Adamkui

¹⁰⁶ Žr.: Valstybės žinios. – 1994. – Nr. – 58-1133. – P. 35; 1998. – Nr. – 17-399. – P. 11-13; 2000. – Nr. – 64-1930. – P. 69-74; 2001. – Nr. 79-2752. – P. 4-5; 2001. – Nr. 87-3034. – P. 3; 2001. – Nr. 110-4001. – P. 48.

pasirašius dekretą dėl karių siuntimo, pritarė pateiktam nutarimo projektui dėl grupės Lietuvos karių dalyvavimo tarptautinėje operacijoje „Tvirta taika“ Kirgizijoje. Lietuvos karių grupė prisijungtų prie bendro Danijos, Norvegijos ir Nyderlandų karinio vieneto, kurio pagrindinis tikslas – aptarnauti transportinius lėktuvus.

Dalinys būtų dislokuotas Manaso oro pajėgų bazėje netoli Kirgizijos sostinės Bišketo. Šiame aerodrome bazuojasi JAV ir kitų Vakarų sąjungininkų karinės pajėgos, dalyvaujančios antiteroristinėje operacijoje Afganistane. Operacija Kirgizijoje vyks nuo balandžio iki gruodžio.

Lietuvos, Latvijos ir Estijos kariniai ekspertai yra sutarę, kad pirmajam būriui vadovaus Lietuvos atstovas, vėliau jis bus keičiamas rotacijos principu. *Baltijos šalių kariai atliktų vadinamąją logistikos misiją – dirbtų oro uosto aprūpinimo srityje*. Jiems netektų dalyvauti kovinėse operacijose. Danija aprūpins Baltijos kariškius reikiama įranga ir sunkiąją ginkluote. Lengvuosius šaunamuosius ginklus Baltijos šalių kariai vešis patys. Misijos Kirgizijoje išlaidas padengtų Danija, tačiau Baltijos šalims tektų sumokėti karių atlyginimą ir draudimo paslaugas. KA ministras L. Linkevičius sakė BNS, kad dešimties karių išlaikymas Kirgizijoje devynis mėnesius Lietuvai kainuos apie 300 tūkst. litų.¹⁰⁷

Lietuva, įgyvendinanti 2001 m. rugsėjo mėnesį patvirtintas JT Saugumo Tarybos rezoliucijas kovai su terorizmu, numatė vidutinės ir ilgalaikės trukmės kovos su terorizmu kryptis ir konkrečias antiteroristines priemones. *Kovos su terorizmu strategijoje labai svarbi prevencijos reikšmė*. Lietuvos ir tarptautinės bendrijos prioritetu tampa teisinių aktų ir procedūrų peržiūra, siekiant užkirsti visas teroristinių organizacijų finansavimo galimybes. Valstybės turi glaudžiai bendradarbiauti tirdamos teroristinius aktus ir atlikdamos kitas teises procedūras. Tarptautinė bendrija taip pat turi peržiūrėti dar septintajame ir aštuntajame dešimtmetyje patvirtintas konvencijas, kurios jau nebeatitinka dabarties aktualijų.

¹⁰⁷ Žr.: Lietuva svarsto siūlymą pasiūsti 10 karių į Kirgiziją//KA KAMIL – 2002 02 08 – 02 21. – Nr. 3(6). – P. 11; Grumadaitė R. Danijoje aptartas Lietuvos karių dalyvavimas antiteroristinėje kampanijoje//KA KAMIL. – 2002 02 22 – 03 07. – Nr. 4(7). – P. 15; Lietuvos kariai prisijungs prie tarptautinės antiteroristinės operacijos „Tvirta taika“//KA KAMIL. – 2002 03 08 – 03 21. – Nr. 5(8). – P. 16; Lietuva padės gaudyti teroristus//Lietuvos rytas. – 2002 m. vasario 21 d.

Atsirandantys nauji reiškiniai, kaip „*internetinis terorizmas*“, terorizmo ideologijos propagavimas, verčia ieškoti naujų priemonių šių reiškinų prevencijai ir jų pašalinimui.

Po rugsėjo 11 d. teroro išpuolių prieš JAV Lietuva aktyviai dalyvauja tarptautinės koalicijos prieš terorizmą veikloje. Lietuva, kaip JAV ir NATO sąjungininkė, palaikė NATO 5-ojo straipsnio dėl kolektyvinės gynybos taikymą išpuoliui prieš JAV ir leido pasinaudoti oro erdve JAV vyriausybinių orlaivių skrydžiams. 2002 m. Lietuvos karo medikai rengiasi dalyvauti Afganistane vykstančioje antiteroristinėje operacijoje. Lietuva, pirmininkaudama Europos Tarybos Ministrų Komitetui, vienu iš prioritetų pasirinko kovą su terorizmu. Lietuvos Vyriausybė taip pat yra skyrusi humanitarinę pagalbą Afganistano pabėgėliams.¹⁰⁸

Dabar jau aišku, kad rugsėjo 11-osios teroristų išpuoliai Niujorke ir Vašingtone nesustabdė NATO plėtros proceso. Priešingai, jie įtikino daugelį Aljanso pareigūnų, kad reikia šį procesą spartinti. Kalbėdami, kad visos šalys kandidatės turi pelnyti narystės teisę, NATO pareigūnai bene dažniausiai kaip pavyzdį mini Lietuvą. 2002 m. sausio 17-18 d. Lietuvos Respublikos Prezidento V. Adamkaus vizitas JAV dar labiau sustiprino šią nuostatą.

Lietuvos Prezidento V. Adamkaus susitikimas su JAV prezidentu G. W. Bushu 2002 m. sausio 17 d. yra dar vienas įrodymas, kad šis Lietuvos siekis sulaukė vienintelės pasaulio supervalstybės lyderio paramos. „Jeigu kuri šalis ir verta būti pakviesta į NATO – tai Lietuva“, – Vašingtono Baltųjų rūmų Ovaliniame kabinete priėmęs Prezidentą V. Adamkų pasakė G. W. Bushas. Pokalbio metu buvo aptarti integracijos į NATO, dvišalių ryšių, santykių su kaimyninėmis valstybėmis klausimai. G. W. Bushas sakė, kad Lietuvos pastangos integruotis į NATO yra matomos ir vertinamos. JAV vadovas pakartojo remias Šiaurės Atlanto Organizacijos plėtrą ir pavadino Lietuvą narystės Aljanse siekiančių šalių lydere. G. W. Bushas pabrėžė, jog visos valstybės, siekiančios tapti NATO narėmis, turėtų ir toliau ruoštis, nes sprendimus dėl plėtros nulems tik jų pasirengimas.

¹⁰⁸ Lietuva pateikė ataskaitą apie kovą prieš terorizmą//KA KAMIL. – 2002 01 11 – 01 24. – Nr. 1(4). – P. 11.

V. Adamkus sakė, kad Lietuva atsakingai rengiasi priiimti narystės NATO įsipareigojimus ir tikisi šiais metais sulaukti kvietimo prisijungti prie NATO. V. Adamkus pakartojo, kad Lietuva remia JAV suburtos antiteroristinės koalicijos pastangas įveikti terorizmą. Prezidentas sakė, kad Lietuva jau dabar veikia kaip NATO partnerė. G. W. Bushas padėkojo Lietuvai už paramą kovoje prieš terorizmą ir aktyvų dalyvavimą taikos palaikymo operacijose Balkanuose. JAV vadovas ragino tęsti narystei NATO reikalingas reformas. Aptariant tolesnę JAV ir Lietuvos dvišalių santykių plėtrą, G. W. Bushas akcentavo, jog ypač yra svarbu gerinti investicinį klimatą šalyje.¹⁰⁹

Vis dėlto po Lietuvai skirtų pagyrimų G. W. Bushas išpėjo, kad iš anksto nieko negalima vertinti kaip jau įvykusio dalyko.

„JAV Prezidentas aiškiai pasakė, kad įstojimas į NATO priklauso nuo valstybių pasiruošimo, labai gerai vertino Lietuvos pasirengimą, bet kartu prašė perduoti NATO narėmis norinčiomis tapti kaimynėms, ir ne tik joms, jog niekas negali tikėtis specialių privilegijų arba net įvažiuoti į Aljansą ant kieno nors skvernu“, – „Lietuvos rytui“ po susitikimo sakė Prezidentas V. Adamkus.¹¹⁰

Diplomatai ši susitikimą vadina istoriniu, nes dvišalis Lietuvos ir JAV vadovų susitikimas Baltuosiuose rūmuose buvo surengtas pirmą kartą.

Posėdžio dalyviai pasikeitė nuomonėmis su holokaustu susijusiais klausimais. JAV prezidentas teigiamai įvertino Lietuvos pastangas užtikrinti žydų tiesioginio ir istorinio paveldo apsaugą.

V. Adamkus pakvietė G. W. Bushą apsilankyti Lietuvoje. Iki šiol į Lietuvą nebuvo atvykęs nė vienas JAV prezidentas.

Vašingtone viešėjęs Prezidentas V. Adamkus sausio 18 d. su JAV gynybos sekretoriaus pavaduotoju Polu Volfovitcu (*Paulu Wolfowitzu*) aptarė integraciją į NATO ir Lietuvos dalyvavimą antiteroristinėje koalicijoje.

¹⁰⁹ Žr.: „Pranešimai spaudai“: <http://www.president.lt/one:phtml?id=2647>; <http://www.president.lt/one:phtml?id=2648>

¹¹⁰ Žr.: Baltųjų rūmų atvirų durų diena – ir Vilniui// Lietuvos rytas. – 2002 m. sausio 19 d.; JAV Prezidentas George’as W. Bushas pavadino Lietuvą narystės Aljanse siekiančių šalių lydere//KA KAMIL. – 2002 01 24 – 02 07. – Nr. (2)5. – P. 14.

Prezidentas užtikrino JAV gynybos sekretoriaus pavaduotoją, kad Lietuva laikysis išipareigojimo gynybos reikalams skirti 2 proc. bendrojo vidaus produkto atitinkančią biudžeto dalį ir sakė, jog Lietuva racionaliai naudoja šias lėšas kariuomenei modernizuoti. „Mūsų tikslas yra nebūtinai didelė, bet gerai paruošta, aprūpinta šiuolaikinė ginkluote kariuomenė“, – sakė Prezidentas.

P. Wolfowitzas teigiamai įvertino Lietuvos karių dalyvavimą taikos palaikymo misijose ir remiant antiteroristinę koaliciją. Jis pažymėjo, kad Lietuva, nors ir maža valstybė, tačiau įnešė nemažą indėlį remdama kovą su tarptautiniu terorizmu.

2002 m. sausio 30 d. Baltijos šalių visuomeninės organizacijos, remiančios savo šalių siekį tapti NATO narėmis, Rygoje įkūrė bendrą organizaciją – *Baltijos šalių Atlanto sutarties asociaciją*. Baltijos šalių asociaciją įsteigė Latvijos transatlantinė organizacija (LATO), Lietuvos Atlanto sutarties asociacija (LATA) ir Estijos Atlanto sutarties asociacija (EATA).

Baltijos organizacijos ir tyrimo institutai susitarė, padedant Danijos Atlanto sutarties asociacijai (DATA), rengti bendras diskusijas, teikti Baltijos šalių gyventojams daugiau žinių taikos ir gynybos klausimais. Iki lapkričio, kai Prahėje vyks baigiamasis NATO viršūnių susitikimas, kuriame, kaip tikisi Baltijos šalys, jas pakvies tapti naujomis Aljanso narėmis, regiono organizacijos ir tyrimo institutai surengs nemažai renginių jaunimui ir tautinėms mažumoms.

Įgyvendinant šį projektą, numatyta išleisti brošiūrą NATO klausimais, surengti seminarą jaunimui „Baltijos vasara – 2002“ ir seminarus mokytojams, taip pat balandžio 4 d. visose trijose Baltijos šalyse paminėti NATO metines.¹¹¹

2002 m. vasario 22 d. Lietuvoje lankėsi NATO Generalinis Sekretorius G. Robertsonas. *Tai buvo paskutinis vizitų į šalis kandidatės ciklas prieš NATO viršūnių susitikimą Prahėje*. G. Robertsonas Vilniuje susitiko su Lietuvos Respublikos Prezidentu V. Adamkumi, Seimo Pirmininku A. Paulausku, Ministru Pirmininku A. Brazausku, krašto apsaugos ministru L. Linkevičiumi, Seimo nariais.

¹¹¹ Siekį įstoti į NATO remiančios Baltijos šalių organizacijos įkūrė asociacija//KA KAMIL. – 2002 02 08 – 02 21. – Nr. – 3(6). – P. 10.

Po susitikimo su Lietuvos Respublikos Prezidentu V. Adamkumi G. Robertsonas sakė, kad Lietuva eina teisingu keliu į NATO, bet dar nepasiekė tikslo. Jo teigimu, sprendimų dėl konkrečių šalių pakvietimo į Aljansą dar nepriimta. Be to, jis pabrėžė, jog „niekas negaus pakvietimo už dyką“. Pasak NATO Generalinio Sekretoriaus, Lietuva ir kitos 9 narystės NATO siekiančios valstybės turi daug ką nuveikti, kad jų pastangas vainikuotų sėkmė ir jos taptų gynybinio Aljanso narėmis. „Aš atvykau čia be jokių garantijų, bet su padaršiniu. Jūs daug padarėte, bet nemažai dar liko padaryti, todėl neišleiskite iš akių šio tikslo iki pat paskutinės dienos. Tikiuosi, kad jūsų viltys bus pateisintos“, – sakė NATO Generalinis Sekretorius. – Galiau tvirtai ir atvirai pasakyti, kad nepriimta sprendimų ir dar neapspręsta dėl tolesnės NATO plėtros. Tai įvyks tada, kai baigsis prasiidėjęs 19 NATO valstybių narių susitikimų procesas ir bus priimtas Europai istorinis sprendimas.“

Paklaustas, kokius „namų darbus“ iki lapkritį numatyto Aljanso viršūnių susitikimo Prahoje turi padaryti Lietuva, NATO Generalinis Sekretorius sakė, kad būtina toliau modernizuoti ginkluotąsias pajėgas, kovoti su korupcija, išsaugoti demokratijos standartus. Generalinio Sekretoriaus teigimu, jam padarė didelį išpuolį Lietuvos visuomenės parama dėl narystės NATO. Anot jo, šalių kandidačių viešoji nuomonė Aljansui svarbi, ir į tai bus atkreiptas dėmesys viršūnių susitikime Prahoje.

Aljanso vadovas taip pat pažymėjo, kad NATO nariams svarbūs tiek kariniai, tiek politiniai kriterijai. „Mes pageidaujame, kad šalys prisidėtų prie Aljanso karinių pajėgų stiprinimo, bet taip pat žiūrime, kad būtų gerbiamos tos demokratinės vertybės, kurias įkūnija ir puoselėja NATO“, – sakė G. Robertsonas.

NATO vadovas gyrė Lietuvos santykius su Rusija, ypač Kaliningrado sritimi. „Tokiu būdu jūs prisidedate prie naujų santykių su Rusija kūrimo pasibaigus Šaltajam karui“, – pastebėjo G. Robertsonas. *Jis prisiminė bendrą Lietuvos ir Rusijos prezidentų pareiškimą, kuriuo prezidentas Vladimiras Putinas pripažino kiekvienos šalies teisę laisvai pasirinkti saugumo sistemą.*

Po 2001 m. rudenį JAV įvykdytų teroro aktų ir Azijoje prasidėjusios kampanijos NATO ir Rusijos santykiai pasikeitė. Aljanso šalys, siek-

damos bendradarbiavimo su Rusija, diskutuoja, kiek ši šalis gali turėti įtakos NATO sprendimams. Aljanso kandidatės taip pat nuogaustauja, ar Rusija neįgis veto teisės dėl NATO plėtros. G. Robertsono teigimu, „plėtojant naujuosius santykius tarp NATO ir Rusijos, nėra daroma jokių kompromisų. Sprendimą, kurį priimsime, priimsime mes, ir jį priimsime savarankiškai“, – pabrėžė G. Robertsonas.¹¹²

Junginės Amerikos Valstijos siekia kiek įmanoma drąsesnės NATO plėtros per 2002 m. lapkričio mėnesį įvyksiantį viršūnių susitikimą. Tai Bukarešte šalių atstovams, tarp jų Lietuvos premjerui A. Brazauskui, 2002 m. kovo 25 d. sakė JAV valstybės sekretoriaus pavaduotojas Richardas Armitage'as. Dalyvauti dviejų dienų susitikime Rumunijos sostinėje susirinko devynių oficialių kandidačių į NATO – Lietuvos, Latvijos, Estijos, Slovakijos, Slovėnijos, Rumunijos, Bulgarijos, Makedonijos ir Albanijos – premjerai ir Kroatijos vyriausybės vadovas.

Premjeras A. Brazauskas, sakydamas kalbą Bukarešte vykusios *Vilniaus dešimtuko grupės* šalių konferencijos dalyviams, tvirtino, kad Lietuva, gavusi kvietimą į NATO, toliau tęs vykdomas reformas ir praktinio pasirengimo narystei darbus, o siekdama tapti visaiteise Aljanso nare, vykdys savo įsipareigojimus.

Antrosios forumo dienos posėdyje „*NATO adaptacija: būsimųjų narių nuomonės. Kelias į Prahą ir toliau*“ ne kartą buvo pabrėžta kovos su terorizmu reikšmė, Lietuvos premjeras A. Brazauskas savo kalboje irgi ją akcentavo. Jis pažymėjo, jog būtent rugsėjo 11-osios įvykiai parodė, kad gerai koordinuota tarptautinė reakcija yra vienintelis būdas efektyviai užtikrinti saugumą šiandienos pasaulyje.

„Šiuo metu Lietuva nemato tiesioginių karinių grėsmių nacionaliniam saugumui, tačiau tai nereiškia, kad turime likti pasyvūs vykstančių procesų stebėtojai. Toliau prisidėsime prie taikos palaikymo operacijų Balkanuose, antiteroristinės kampanijos Afganistane, toliau tęsime demokratines ir rinkos reformas savo šalyje bei aktyviai dirbsime savo gynybinių pajėgų vystymo srityse“, – kalbėjo A. Brazauskas.

¹¹² Žr.: NATO vadovas pripažįsta Lietuvos pažangą siekiant narystės Aljanse//KAMIL– 2002 03 08 – 03 21. – Nr. 5(8). – P. 8-9.

Lietuvos premjeras taip pat pareiškė solidarumą ir pasisakydamas už NATO plėtrą į Pietryčių Europą. A. Brazauskas pabrėžė ir NATO santykių su Rusija reikšmę. Jis kalbėjo, kad šie santykiai įžengė į kokybiškai naują lygį.

Posėdžio pradžioje kalbą pasakęs JAV valstybės sekretoriaus pavaduotojas R. Armitage'as pabrėžė, jog ir po NATO viršūnių susitikimo, kuriame gali būti išdalyti kvietimai į Aljansą, reikia tęsti investicijas į gynybos sistemų stiprinimą.¹¹³

„*Vilniaus dešimtuko*“ šalys Bukarešte kovo 26 d. priėmė bendrą deklaraciją, kuria dar kartą patvirtino savo siekį tapti Šiaurės Atlanto Aljanso narėmis. Deklaracijoje pažymima, jog Vilniaus grupė tapo regiono bendradarbiavimo ir integracijos varikliu. „Nuo Baltijos iki pat Juodosios jūros mes sau iškėlėme tikslą veikti išvien kaip sąjungininkės de facto – viena kitos bei tų Vakarų institucijų, prie kurių mes siekiame prisijungti, atžvilgiu“, – skelbiama deklaracijoje.

Kandidatės į NATO išreiškė įsitikinimą, kad jų pakvietimas sustiprins NATO pamatą ir gebėjimą susidoroti su ateityje laukiančiais išbandymais.

Deklaracijoje autoriai sveikina suintensyvėjusį Rusijos ir NATO bendradarbiavimą po 2001 m. rugsėjo 11 d. terorizmo aktų Niujorke ir Vašingtone. „Pasaulinė kova su terorizmu ne tik paskatino mus užbaigti vieningos ir laisvos Europos kūrimo darbą, bet ir išryškino neatidėliotiną poreikį konsoliduoti stabilumą Pietryčių Europoje“, – teigiama deklaracijoje.¹¹⁴

¹¹³ 2000 m. pavasarį Vilniuje kiliosios iniciatyvos dalyviai buvo pavadinti „*Vilniaus grupė*“, arba *V9*. Tuomet į Vilnių susirinkę devynių kandidatų užsienio reikalų ministrai pasirašė bendrą pareiškimą, kuriame pasisakė už tolesnę NATO plėtrą ir visų narystės siekiančių šalių priėmimą. 2001 m. gegužę Bratislavoje vykusiame *V9* premjerų forume, Kroatijai oficialiai pareiškus norą veikti drauge (Albanija, Bulgarija, Estija, Kroatija, Latvija, Makedonija, Rumunija, Slovakija), grupė buvo pervadinta „*Vilniaus dešimtuku*“ (Žr.: *JAV siekia drąsios NATO plėtros//Lietuvos rytas*. – 2002 m. kovo 26 d.; Bukarešte – *A. Brazausko pažadai//Lietuvos rytas*. – 2002 m. kovo 27 d.; *Lietuva imasi iniciatyvos sukviesti „Vilniaus dešimtuko“ konferenciją po NATO viršūnių susitikimo*. – *KA KAMIL*. – 2002 05 17 – 05 30. – Nr. 10(13). – P. 19.).

¹¹⁴ „*Vilniaus dešimtukas*“ dar kartą patvirtino šalių siekį tapti NATO narėmis//*KA KAMIL*. – 2002 04 19 – 05 02. – Nr. 8(11). – P. 6-7.

2002 m. kovo 4-8 d. Vilniuje lankėsi aukštieji NATO pareigūnai, kurie susipažino su Lietuvos pažanga siekiant narystės NATO. NATO Gynybos politikos ir pajėgų planavimo direktorato Pajėgų planavimo skyriaus direktorius Frenkas Bolandas (*Frank Boland*), NATO generalinio sekretoriaus pavaduotojas gynybos politikai ir operacijoms dr. Edgaras Baklis (*Edgar Buckley*) ir kiti ekspertai vertino Lietuvos pažangą, padarytą nuo 2001 m. rudens siekiant narystės Aljanse. Taip pat buvo aptartas tarptautinis karinis bendradarbiavimas ir dalyvavimas tarptautinėse operacijose, Lietuvos gynybos reforma ir PARP (Planavimo ir peržiūros procesas) programa.

Pasak Lietuvos KA ministro L. Linkevičiaus, „ekspertų vertinimai bei išvados pateks į NATO ruošiamus dokumentus. Balandžio mėnesį Briuselyje įvyks bendras NATO Tarybos ir Lietuvos atstovų posėdis, kuriame bus galutinai įvertinta Lietuvos pažanga vykdant narystės veiksmų planą“.

Kovo 8 d. įvykusiame susitikime su KA ministru L. Linkevičiumi E. Baklis (*Edgar Buckley*) pažymėjo, kad Lietuva pasuko teisingu keliu pertvarkydama savo kariuomenę. Pagrindiniai akcentai buvo nukreipti į tai, kad būtų sukurtos mobilios, greitai perdislokuojamos, modernia ginkluote aprūpintos pajėgos, kurios gali dalyvauti bendruose veiksmuose su tarptautiniais padaliniais, o ne vien rūpintis savo šalies teritorijos gynyba. *E. Baklis pabrėžė, kad Lietuvos ir kartu trijų Baltijos valstybių regioninio bendradarbiavimo patirtis – ne vien karinėje srityje – yra verta paskleisti kituose regionuose.*

Tai buvo trečias ir paskutinis Lietuvos ginkluotųjų pajėgų reformos įvertinimas prieš NATO viršūnių susitikimą Prahoje 2002 m. lapkričio mėnesį. Kovo 18 d. Briuselyje Lietuvos KA ministerijos delegacija dalyvavo NATO Politinio karinio valdymo komiteto posėdyje, kuriame buvo svarstomas ekspertų parengtas dokumentas apie Lietuvos pasirengimą gynybos srityje narystei NATO.

Kovo 4–8 d. Vilniuje viešėjusi NATO ekspertų grupė komiteiui pateikė išvadas, kaip Lietuva vykdo išipareigojimus, numatytus Planavimo ir peržiūros proceso apžvalgoje ir „*Partnerystė taikos labui*“ programoje. Posėdyje buvo teigiamai įvertinta vykdoma ginkluotųjų pajėgų reforma – kurti mobilias, gerai ginkluotas ir greitai perdislokuojamas pajėgas, gebančias veikti kartu su NATO padaliniais.

Lietuva buvo raginama tęsti pradėtą struktūrinę kariuomenės pertvarką, toliau atnaujinti ir modernizuoti ginkluotę, nuolatos peržiūrėti savo įstatymų bazę, kad nebūtų prieštaravimų su Aljanso teisinėmis nuostatomis. Komiteto posėdyje konstatuota, kad Lietuva pasirinko teisingą kryptį, vedančią NATO šalims taikomų kriterijų gynybos srityje link.¹¹⁵

2002 m. kovo 13 d. Lietuvos KA ministras L. Linkevičius JAV senatorių Džozefo Lybermano (*Joseph Lieberman*) ir Džono Kyljo (*Jon Kyl*) kvietimu dalyvavo JAV Senate surengtame seminare „*Ar Baltijos valstybės pasirengusios NATO narystei?*“. Seminare taip pat dalyvavo Latvijos ir Estijos gynybos ministrai – Girtis Valdis Kristovskis (*Girts Valdis Kristovskis*) ir Svenas Mikseris (*Sven Mikser*).

Savo pasisakyme L. Linkevičius akcentavo, kad Baltijos valstybės siekia būti geros Aljanso narės. „Mūsų pasirengimas nesibaigs NATO viršūnių susitikimu Prahoje, bet bus tęsiamas ir ateityje. Lietuvos kariai jau šiandien rengiami būsimoms NATO misijoms“, – sakė L. Linkevičius. Jis pažymėjo, kad Lietuva atsineš į Aljansą naujus pajėgumus, turtingą santykių su kaimynais patirtį ir pasiryžimą ginti bendras vertybes. Baltijos valstybių narystė taip pat prisidės prie transatlantinių ryšių tarp JAV ir Europos stiprinimo, sakė L. Linkevičius.

Seminarą JAV Senate surengė nevyriausybinis „Aspen“ institutas ir Jungtinis Amerikos baltų nacionalinis komitetas (JBNC), o rėmė Lietuvos Atlanto sutarties asociacija (LATA).

Kitą dieną Baltijos valstybių gynybos ministrai susitiko su JAV Gynybos departamento sekretoriumi Donaldu Rumsfeldu (*Donald Rumsfeld*) ir Gynybos sekretoriaus pavaduotoju Polu Volfoviču (*Paul Wolfowitz*). JAV gynybos sekretorius D. Rumsfeldas su Baltijos valstybių gynybos ministrais aptarė pasirengimo NATO narystei aspektus. Jis pasveikino Baltijos valstybes už aktyvias pastangas rengiantis narystei NATO ir išreiškė tvirtą paramą NATO plėtrai. Taip pat padėkojo už Lietuvos, Latvijos ir Estijos paramą JAV vadovaujamai tarptautinei kovai prieš terorizmą. JAV Gynybos departamento vadovai

¹¹⁵ Aukštas NATO pareigūnas pagyrė Lietuvą už modernios kariuomenės kūrimą; Grumadaitė R. Galutinis NATO vertinimas paaiškės po „tylos procedūros“//KA KAMIL. – 2002 03 22 – 04 04. – Nr. 6(9). – P. 8.

ypatingą dėmesį skyrė ginkluotųjų pajėgų modernizacijai, finansinių ir žmogiškųjų resursų didinimui bei demokratinių normų įtvirtinimui. *Baltijos gynybos ministrai užtikrino, kad Baltijos šalys sustiprins NATO, o jų narystė šioje organizacijoje atvers naujas bendradarbiavimo galimybes su Rusija.* Savo ruožtu JAV Gynybos departamento vadovai sakė, kad NATO plėtra santykiuose su Rusija sukurs naujus tiltus, o ne naujas sienas.¹¹⁶

2002 m. liepos 4 d. Lietuvos Respublikos Premjero A. Brazausko vadovaujama delegacija Rygoje dalyvavo *Vilniaus proceso* valstybių ministrų pirmininkų susitikime „*Ryga 2002 – tiltas į Prahą*“. Albanijos, Bulgarijos, Estijos, Kroatijos, Latvijos, Lietuvos, Makedonijos, Rumunijos, Slovakijos ir Slovėnijos vyriausybės vadovų susitikimas – *ketvirtas ir paskutinis tokio aukšto lygio Vilniaus grupės renginys prieš artėjant NATO viršūnių susitikimui Prahoje.* Šalių kandidačių premjerai Rygoje aptarė naujųjų Europos demokratijų išipareigojimus euroatlantiniam saugumui, diskutavo apie bendrų demokratinių vertybių vienijamą visuomenę, priėmė *Deklaraciją*, kurioje pareiškė ryžtą stengtis, kad šiai kandidačių grupei priklausančios šalys kiek įmanoma geriau pasirengtų integruotis į Europos Sąjungą ir NATO. Į Rygą garbės svečiais buvo pakviesti Estijos, Latvijos, Lietuvos ir Lenkijos prezidentai, taip pat dalyvavo NATO valstybių atstovai. Lenkijos prezidentas A. Kwasniewskis pasiūlė sujungti *Vilniaus dešimtuko* šalių iniciatyvą su Lenkijos, Čekijos, Slovakijos ir Vengrijos, vadinamojo *Višegrado proceso*, pastangomis plėsti saugumo erdvę Europoje. Pasak Lietuvos premjero A. Brazausko, Vilniaus procesas turi tęstis ir po Prahos, o Lietuva, būdama viena šio proceso iniciatorių, jaučia atsakomybę už jo likimą ir siekia likti aktyvia jo dalyve.

Sveikindamas *Vilniaus dešimtuko* proceso dalyvius JAV prezidentas G.W. Bushas pasidžiaugė laisvos ir vieningos Europos nuo Baltijos iki Juodosios jūros idėja, kuri dabar yra įgyvendinama. Vaizdo ryšiu perduotoje kalboje JAV vadovas patvirtino, kad jo administracija pritaria didesnei NATO. Didžiosios Britanijos premjeras Tony Blairas atsiuntė iš anksto įrašytą kalbą, kurioje parėmė kiek įmanoma didesnę plėtrą.

¹¹⁶ Baltijos valstybės siekia būti geromis Aljanso narėmis//KA KAMIL. – 2002 03 22 – 04 04. – Nr. 6(9). – P. 9.

Tą pačią dieną, su darbo vizitu lankydamasis Rygoje, Lietuvos Respublikos Prezidentas V. Adamkus susitiko su Latvijos prezidente Vaira Vyke-Freiberga ir Estijos prezidentu Arnoldu Riuiteliu. Pokalbio metu buvo aptarti aktualūs regioninio bendradarbiavimo klausimai, NATO ir Europos Sąjungos plėtros procesai. Lietuvos vadovas sakė, kad šių metų lapkritį Prahos susitikime Baltijos valstybės tikisi sulaukti palankių sprendimų dėl NATO plėtros, jog atsižvelgus į sėkmingą bendradarbiavimą, jau dabar svarbu planuoti bendrus Lietuvos, Latvijos ir Estijos veiksmus tapus NATO nariais. Apie Baltijos valstybių santykius NATO plėtros kontekste Prezidentas V. Adamkus kalbėjosi su JAV senatoriais. „Trys Baltijos valstybės sumokėjo labai didelę kainą už savo nepriklausomybę. Šiandien svarbu, kad mus sieja bendros vertybės – laisvė ir demokratija. Šių vertybių pagrindu mes bendradarbiausime ir ateityje“, – sakė Lietuvos vadovas. Prezidentas V. Adamkus padėkojo už nuolatinę Senato paramą Baltijos valstybių narystei NATO ir atkreipė dėmesį į tai, kad JAV Senato parama bus svarbi ratifikuojant stojimo į Aljansą sutartis.¹¹⁷

¹¹⁷ Žr.: <http://www.president.lt/one.phtml?id=3021>; <http://www.urm.lt/>; Lietuvos rytas. – 2002 m. liepos 8 d.

BENDRADARBIAVIMAS GYNYBOS IR KARINĖJE SRITYJE

Lietuvos karinis bendradarbiavimas su užsienio valstybėmis yra svarbus jos saugumo, užsienio ir gynybos politikos įgyvendinimo įrankis. Toks bendradarbiavimas remia strateginį valstybės siekį integruotis į Vakarų saugumo institucijas.

Baltijos šalys bendradarbiauja su NATO planuodamos gynybą ir savo struktūras rengia bendrai gynybai. Taip pat plėtoja dvišalį bendradarbiavimą gynybos srityje su valstybėmis NATO narėmis ir narystės NATO siekiančiomis valstybėmis. Lietuva bendradarbiauja karinėje srityje maždaug su 20 valstybių. Labai intensyviai Lietuva bendradarbiauja su Latvija ir Estija.¹¹⁸

Lietuvos karinį bendradarbiavimą su kaimynais sudaro du stiprūs sparnai – bendradarbiavimas su Latvija ir Estija, taip pat bendradarbiavimas su Lenkijos Respublika. Priešingai reiškiama būgštavimams, Lietuvos karinis bendradarbiavimas su Lenkija vyksta ne bendradarbiavimo su Latvija ir Estija sąskaita, o ji papildydama. Taip atsiranda bendra regioninė karinio bendradarbiavimo infrastruktūra, kurios šiaurinis flangas atviras Skandinavijos valstybėms, o vakarinis – NATO.¹¹⁹

Trišalis Baltijos šalių bendradarbiavimas vyksta per Baltijos Asamblėją ir Baltijos Ministrų Tarybą. Šalys aktyviai įgyvendina trišalius bendradarbiavimo projektus, vykdo trišalius karinius mokymus ir pratybas, koordinuoja dalyvavimą daugiašaliuose kariniuose mokymuose ir pratybose, taip pat pastangas įgyvendinti suderinamumo su NATO karinėmis pajėgomis reikalavimus. Taip pat šio bendradarbiavimo sritys yra konsultacijos dėl saugumo ir gynybos politikos, keitimasis informacija, karinis rengimas, konferencijų ir seminarų organizavimas. Dažni nuolatiniai ir abipusiškumo pagrindais organizuojami gyny-

¹¹⁸ Žr.: Krašto apsaugos ministerija: „Tarptautinis bendradarbiavimas“, „Integracija į NATO“, <http://www.kam.lt/nato.htm>, „Partnerystė“, <http://kam.lt/main.php?cat=nato&sub=2>, „Programos“, <http://www.kam.lt/main.php?cat=bendradar&sub=3>; Užsienio reikalų ministerija: <http://www.urm.lt.htm>.

¹¹⁹ Žr.: Lietuvos karinis bendradarbiavimas – esminiai aspektai// Karys. – 1998. – Nr. 3. – P. 6-8.

bos ministrų, jų pavaduotųjų, kariuomenių vadų, štabų viršininkų, kariuomenių rūšių vadų, politikos planuotųjų ir įvairių sričių ekspertų susitikimai, vizitai, kurių metu keičiamasi informacija, dalijamasi patirtimi ir inicijuojami nauji bendradarbiavimo projektai. Trišaliuose bendradarbiavimo planuose kasmet būna numatoma 30-40 renginių. Šiuo bendradarbiavimu siekiama didinti regiono saugumą, kurti tarpusavyje suderinamas kariuomenės ir taikos palaikymo pajėgas, derinti oro erdvės, jūros stebėjimo, ryšių ir informacines sistemas, operatyviai keistis informacija, kartu ieškoti kelių spręsti problemas, kurios dažnai būna labai panašios. Be to, su Latvija ir Estija Lietuva koordinuoja savo dalyvavimą „*Partnersystės taikos labui*“ (PFP) programoje ir pastangas siekiant sąveikos su NATO. Švedijos padedamos, trys Baltijos šalys įgyvendina plačią saugumą ir pasitikėjimą stiprinančių priemonių programą, remdamosi Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos (ESBO) Vienos 1994 m. dokumentu. Šiuo metu galiojančios saugumą ir pasitikėjimą didinančios priemonės numatytos ESBO Vienos 1999 m. dokumente.

Lietuva, Latvija ir Estija ESBO narėmis yra nuo 1991 m. Šiuo metu organizacijai priklauso 55 valstybės, tarp jų visos Europos valstybės, Kanada ir JAV. Ši organizacija numatė priemonių kompleksą didinti saugumą ir pasitikėjimą tarp savo narių karinėje srityje: reguliariai keičiamasi informacija apie kiekvienos valstybės karines pajėgas, biudžetą, karinį planavimą, numatomas karines pratybas ir tam tikras karinės veiklos rūšis. Teikiamai informacijai patikrinti numatytos verifikacijos priemonės – kitų valstybių regionų inspekcijos ir vizitai į kitų valstybių karinius dalinius duomenims įvertinti. Taip įsitikinama, kad juose nevykdoma nepaskelbta karinė veikla. Toks režimas egzistuoja nuo 1990 m. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija teikia ESBO duomenis apie Lietuvos kariuomenę, karinį biudžetą, gynybos planavimą ir numatomas karines pratybas pagal Vienos dokumento reikalavimus. Lietuva priima ESBO šalių patikrinimo vizitus ir regiono inspekcijas, laikydamosi visų Vienos 1999 m. dokumente numatytų reikalavimų, ir pati vykdo aktyvias verifikacijos priemones. Nuo 1993 m. iki šiol Lietuvą jau tikrino Nyderlandų, Lenkijos, Vokietijos, Ispanijos, JAV, Didžiosios Britanijos, Prancūzijos, Kanados, Baltarusijos, Čekijos, Italijos grupės. Lietuvos inspek-

torių grupės ir pavieniai Lietuvos inspektoriai kitų šalių grupių sudėtyje apsilankė Estijoje, Rusijoje, Baltarusijoje, Lenkijoje, Vokietijoje, Slovakijoje, Bulgarijoje, Moldovoje. Vienos 1999 m. dokumentas numato, kad pagal esamus limitus Lietuva per metus turi priimti 1 informacijos įvertinimo vizitą ir 3 inspekcijas (pasyvi Lietuvos kvota). Be to, 1998 m. Lietuva dvišaliu pagrindu su Suomija ir Švedija, šių šalių iniciatyva, yra apsikeitusios papildoma 1 įvertinimo vizito kvota. 2001 m. Lietuva ir Rusijos Federacija sutarė apsikeisti papildoma kvota informacijos įvertinimo vizitui pagal ESBO Vienos 1999 m. dokumentą dėl pasitikėjimą ir saugumą skatinančių priemonių. Šitaip Lietuva ir Rusija susitarė keistis informacija apie Lietuvos karines pajėgas ir Rusijos karines pajėgas, dislokuotas Kaliningrade, pagal Įprastinės ginkluotės Europoje (CFE) sutarties reikalavimus. Visa tai yra ir bus svarbus veiksnys, siekiant padidinti regiono saugumą ir integruotis į Vakarų saugumo ir gynybines sistemas.

Kitaip nei visos kitos Europos šalys, Lietuva, kartu su Latvija ir Estija ne tiek reformuoja, kiek iš naujo plėtoja savo gynybos sistemas. Todėl tarptautinis gynybinis bendradarbiavimas yra svarbus veiksnys, padedantis trims Baltijos šalims vykdyti šią užduotį. Lietuva, Latvija ir Estija bendradarbiauja kaip lygūs partneriai, nors šis trišalis bendradarbiavimas tebėra labai priklausomas nuo užsienio paramos.

Pagrindiniai pasirašyti dokumentai. Dar 1992 m. birželio 2 d. Piarnu buvo pasirašyti Estijos Respublikos gynybos ministerijos, Latvijos Respublikos gynybos ministerijos ir Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos „*Protokoliniai susitarimai dėl bendradarbiavimo*“. Pabrėžiamas bendradarbiavimo reikalingumas kuriant bendrą oro kontrolės sistemą, patvirtintas siekis dalyvauti tarptautinėse operacijose, akcentuota būtinybė sudaryti bendrą karinių topografinių ir jūros žemėlapių sistemą.

1993 m. rugsėjo 13 d. Taline pasirašyta trijų Baltijos valstybių gynybos ministrų trišalė deklaracija „*Dėl bendradarbiavimo saugumo ir gynybos srityje*“. Baltijos šalių gynybos ministrai patvirtino ketinimą integruotis į kolektyvines Europos saugumo ir transatlantines struktūras, dalyvauti NACC (*North Atlantic Cooperation Council*) ir ESBO. Deklaracijoje pažymima, jog planuojama bendradarbiauti oro erdvės, sausumos sienų, jūros pakrantės ir teritorinių vandenų kontrolės

srityse, siekiama turėti darnią oro gynybą, taip pat sukurti bendrą gelbėjimo tarnybą jūroje. Tų pačių metų spalio 29 d. Vilniuje pasirašytas *Estijos Respublikos valstybinio gelbėjimo, Latvijos Respublikos civilinės gynybos centro ir Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos Civilinės saugos departamento pasitarimo protokolas*.

1994 m. vasario 15 d. trys Baltijos valstybių gynybos ministrai pasirašė *Komunikatą*, kuriame nurodytos pagrindinės gynybos ministerijų bendradarbiavimo kryptys, patvirtintas Lietuvos, Latvijos ir Estijos pasirengimas priimti NATO standartus, ginkluotę ir karių rengimo sistemą. Gynybos ministrai išipareigojo kurti jungtinį batalioną, bendrą mokymo centrą, rengiantį taikos palaikymo misijoms. Taip pat numatyta sukurti darbo grupes ryšiams, oro erdvės kontrolei, standartizacijai vykdyti ir sienų apsaugai kontroliuoti. Tais pačiais metais birželio 3 d. Visbyje (Švedija) buvo pasirašytas savitarpio supratimo memorandumas „*Dėl Šiaurės ir Baltijos šalių bendradarbiavimo formuojant Baltijos palaikymo batalioną*“. Memorandumą pasirašė Danijos, Švedijos, Norvegijos, Suomijos, Lietuvos, Latvijos ir Estijos gynybos ministrai. O rugsėjo 13 d. Rygoje buvo pasirašyta trijų Baltijos valstybių sutartis „*Dėl jungtinio taikos palaikymo dalinio kūrimo ir formavimo*“.

1995 m. vasario 27 d. Vilniuje buvo pasirašytas trijų Baltijos valstybių gynybos ministerijų susitarimas „*Dėl bendradarbiavimo gynybos ir karinių santykių srityje*“. Jame akcentuojama, kad šalys bendradarbiaus su JTO, NATO, VES ir valstybėmis šių organizacijų narėmis taikos palaikymo klausimais, dalyvaus tarptautinėse stabilumo ir saugumo sutartyse ir programoje „*Partnerystė taikos labui*“, formuojant, aprūpinant ir mokant taikos palaikymo dalinį BALTBAT, standartizuojant ryšių sistemas, kūriant ir koordinuojant jūros stebėjimo sistemas, derinat ir įgyvendinat oro erdvės kontrolės sistemos projektą, bendrose pratybose, koordinuojant civilinės saugos ir gelbėjimo tarnybų planus ir veiklą.

1996 m. sausio 21–23 d. Taline gynybos ministrų ir ministerijų sekretorių susitikimo metu pasirašytas bendras *Pareiškimas*, kuriame nurodytos pagrindinės svarbiausios bendros veiklos kryptys: taikos palaikymo dalinio BALTBAT mokymas ir tolesnė plėtra, bendros Baltijos regioninės oro erdvės sistemos kūrimas ir plėtra, projektas kurti

ryšių sistemą (C3)¹²⁰ ir sąveikos tarp laivynų didinimas. 1997 m. balandžio 3 d. Vilniuje trijų Baltijos valstybių gynybos ministerijos priėmė bendrą *Komunikatą*, susitarė dėti visas pastangas, kad užtikrintų sėkmingą BALTBAT, BALTRON ir Regioninės oro erdvės stebėjimo koordinavimo projektų įgyvendinimą, remti tolesnę BALTBAT su bataliono vadaviete Latvijoje plėtrą, įsteigti BALTRON projekto valdymo centrą Estijoje ir Regioninės oro erdvės stebėjimo koordinavimo centrą Lietuvoje.

Lietuvos Respublikos Seimas 1998 m. gegužės 21 d. *ratifikavo* Lietuvos, Estijos ir Latvijos vyriausybių sutartį „*Dėl Baltijos bataliono*“, pasirašytą 1997 m. gruodžio 10 d. Taline, spalio 13 d. – trijų Baltijos valstybių vyriausybių sutartį „*Dėl Baltijos oro erdvės stebėjimo sistemos sukūrimo*“, pasirašytą 1998 m. balandžio 16 d. Rygoje, ir susitarimą „*Dėl Baltijos karinės jūrų eskadros įkūrimo*“, pasirašytą 1998 m. balandžio 16 d. Rygoje, taip pat 1999 m. vasario 11 d. – sutartį „*Dėl Baltijos gynybos koledžo*“, pasirašytą 1998 m. birželio 12 d. Briuselyje.¹²¹ 2000 m. spalio 12 d. – Lietuvos Respublikos, Estijos Respublikos ir Latvijos Respublikos vyriausybių sutartį „*Dėl išlaptintos informacijos apsaugos*“, pasirašytą 2000 m. gegužės 26 d. Tartu.¹²² 2000 m. gruodžio 18–19 d. Palangoje per tradicinį Baltijos valstybių gynybos ministrų susitikimą buvo pasirašytas komunikatas „*Dėl pasiryžimo stiprinti trišalį bendradarbiavimą gynybos srityje, rengiantis integracijai į NATO*“. Šiame dokumente dar kartą buvo patvirtinta ištikimybė 2000 m. gegužės 19 d. pasirašyto vadinamojo „*Vilniaus pareiškimo*“ principams. Šį pareiškimą pasirašė devynios šalys kandidatės į NATO, tarp jų – Latvija ir Estija. „*Vilniaus pareiškime*“ taip pat sakoma, jog kiekvienos valstybės sėkmė integruojantis į Aljansą vertina-

¹²⁰ Vienas svarbiausių narystės NATO siekiančioms šalims keliamų reikalavimų – pertvarkyti vadovavimo, kontrolės ir ryšių struktūras (C3 – command, control, communication) pagal NATO standartus. Karinių pajėgų plėtrą reglamentuoja Krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos bei Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymai. Krašto apsaugos sistemos plėtros plane iki 2008 m. numatyta suformuoti tris karines apygardas, įsteigti sausumos pajėgų štabą, aprėpti visą šalies teritoriją daugiasluoksniu ryšio tinklu (Žr.: *Kaladinskas V. Štabai pasirenge integruoti//Karys. – 1999. – Nr. 25. – P. 4-5.*)

¹²¹ Žr.: Valstybės žinios. – 1998. – Nr. 53-1450. – P. 8; 1999. – Nr. 35-1018. – P. 3; Nr. 35-1020, 1021. – P. 4.

¹²² Žr.: Valstybės žinios. – 2000. – Nr. 96-3014, 3015. – P. 3-4.

ma kaip viso regiono sėkmė stiprinant saugumą. Palangoje pasirašytame dokumente taip pat numatoma aktyviau prisidėti prie Europos saugumo ir gynybos stiprinimo ir Europos Sąjungos karinių pajėgų kūrimo, didinti pastangas pateikiant bendrą Baltijos šalių poziciją ir politiką Aljanso sąjungininkams. Per susitikimą Lietuvos, Latvijos ir Estijos gynybos ministrai, be politinių reikalų, aptarė ir patvirtino planus dėl BALTNET tolesnio plėtojimo ir jo biudžeto, BALTBAT ir BALTRON veiklos 2001 m. Nemažai buvo diskutuota dėl mokyimo centrų steigimo ir jau esančių bendro naudojimo. Lietuva pasiūlė bendrai naudotis Karo inžinerijos mokykla Kaune ir Artilerijos mokykla, kuri dabar kuriama bendradarbiaujant su Danija. Susitikimo metu buvo aptartas ir ypatingą svarbą turintis visuomenės informavimas dėl karinių reformų ir šalių integracijos į NATO.¹²³

Lietuva, Latvija ir Estija aktyviai dalyvauja tradiciniuose trišaliuose Danijos, Lenkijos ir Vokietijos gynybos ministrų susitikimuose „trys plius trys“. Šie susitikimai pradėti rengti 1997 m., kai buvo nutarta Vokietijos, Danijos ir Lenkijos karinio trikampio bendradarbiavimo patirtimi pasidalyti su narystės Aljanse siekiančiomis Lietuva, Latvija ir Estija. Tikimasi, kad tai Baltijos šalims padės pasirengti NATO. Savo laiku Vokietija ir Danija suteikė Lenkijos kariuomenei paramos, pertvarkant jos struktūras pagal reikalavimus, keliamus Aljanso ginkluotosioms pajėgoms. Antai 2000 m. balandžio 12-13 d. Kopenhagoje vyko trišalis Danijos, Lenkijos ir Vokietijos gynybos ministrų susitikimas, į kurį buvo pakviesti Lietuvos, Latvijos ir Estijos gynybos ministrai. Susitikimo metu diskutuota dėl santykių su Rusija, aptarta padėtis Bosnijoje ir Kosove, trijų Baltijos valstybių pasirengimas siekiant narystės NATO. Nemaža dėmesio Kopenhagos susitikime ministrai skyrė Lietuvos, Latvijos ir Estijos prisijungimui prie trišalio NATO šalių karinio bendradarbiavimo, tartasi, kaip šį bendradarbiavimą suintensyvinti, nes tai paspartintų trijų Baltijos valstybių pasirengimą tapti tikraisiais Aljanso nariais.

2001 m. balandžio 27 d. Berlyne vyko trečią kartą rengiamas susitikimas „*Trys plius trys*“, kurio darbotvarkėje – NATO plėtra vykdančiam narystės veiksmų (*Membership Action Plan – MAP*) ir „*Partne-*

¹²³ Pasirašytas bendradarbiavimo komunikatas// Karys. – 2001. – Nr1. – P. 6.

rystės vardan taikos“ (Pfp) programą, bendradarbiavimas Baltijos regione, santykiai su Rusija, Baltarusija. Trys šalys yra suformavusios bendrą pajėgų korpusą „Šiaurės Rytai“, jo štabas Ščecine (Lenkija). Korpusas pavaldus NATO ir aktyviai bendradarbiauja su Baltijos šalių kariuomenėmis. Jų padaliniai dalyvauja bendrose pratybose ir programose. 2001 m. tarptautinėse pratybose „AMBER HOPE – 2001“ dalyvavo ir „Šiaurės Rytų“ korpuso kariai.¹²⁴ 2002 m. balandžio 29-30 d. Lietuvos krašto apsaugos ministras L. Linkevičius Varšuvoje dalyvavo Lenkijos, Danijos, Vokietijos ir trijų Baltijos valstybių gynybos ministrų susitikime. Ketvirtą kartą rengiamame susitikime „*trys plius trys*“ buvo aptarta NATO plėtra vykdant Narystės veiksmų planą (MAP), programą „Partnerystė vardan taikos“, bendradarbiavimo plėtojimas Baltijos regione.¹²⁵

2002 m. kovo 1 d. Vilniuje įvyko trijų Baltijos valstybių gynybos ministrų susitikimas, naujomis iniciatyvomis praturtinęs trišalį bendradarbiavimą. *Bendrame pareiškime*, kurį pasirašė Lietuvos krašto apsaugos ministras L. Linkevičius, Latvijos gynybos ministras Girtis Valdis Kristovskis ir Estijos gynybos ministras Svenas Mikseris teigiama, kad plėtojant pastangas kovai su terorizmu ketinama kurti regioninį krizių valdymo mechanizmą. Taip pat numatoma peržiūrėti karinius pajėgumus ir įvertinti, kokiose srityse trys šalys galėtų sudaryti bendras specializuotąsias pajėgas. Šią idėją pasiūlęs L. Linkevičius teigė, kad rengiantis tapti lygiaverčiais Aljanso partneriais, reikia galvoti ir apie bendrus ginkluotės ir karinės įrangos pirkimus.

Kalbant apie Baltijos valstybių pasirengimą dalyvauti kovoje prieš terorizmą, konstatuota, kad po tragiškų įvykių Niujorke ir Vašingtone Lietuva, Latvija ir Estija operatyviai, pagal turimas galimybes įsijungė į antiteroristinių veiksmų kampaniją. Pasak G. V. Kristovskio, po rugsėjo 11 d. paaiškėjo nauja realybė, tačiau reikia būti pragmatikais ir ieškoti būdų, kaip priešintis blogiui. S. Mikser nuomone, Baltijos valstybės yra teisingame kelyje, dalyvaudamos antiteroristinėje kampanijoje „Tvirta taika“.

¹²⁴ Aptarta karinio bendradarbiavimo perspektyva// Karys. – 2000. – Nr. 8. – P. 11; Susitikimas „Trys plius trys“ Berlyne// Karys. – 2001. – Nr. 8. – P. 2.

¹²⁵ KA KAMIL. – 2002 05 03 – 05 16. – Nr. 9(12). – P. 23.

Susitikime buvo susipažinta su pertvarka, kuri vykdoma Baltijos šalių kariuomenėse, atsižvelgus į NATO ekspertų vertinimus, su seniau pradėtomis bendradarbiavimo programomis sausumos, jūrų pajėgų, oro erdvės kontrolės, karinio mokymo srityje ir naujomis programomis. Vieno naujausių projektų BALTCIS (*Baltic Command and Control Information System*) tikslas – sukurti trijų Baltijos valstybių integralią, vienodais standartais, duomenų bazėmis ir trišaliu valdymu pagrįstą valdymo ir vadovavimo sistemą. Ministrai aptarė ir pasirašė bendradarbiavimo planą, numatantį būsimus ministerijų, kariuomenės vadovybių, darbo grupių, ekspertų susitikimus. Taip pat pasirašė *Savitarpio supratimo memorandumą dėl Baltijos šalių jūrų mokymo centrų įkūrimo, veikimo, administravimo ir finansavimo*.¹²⁶

¹²⁶ Grumadaitė R. Baltijos valstybių karinis bendradarbiavimas – nauji projektai ir naujos iniciatyvos//KA KAMIL. – 2002 03 08 – 03 21. – Nr. 5(8). – P. 15.

KARINIO BENDRADARBIAVIMO PROJEKTAI

Baltijos jūros regiono saugumo pagrindinė spręstina problema yra Baltijos valstybių saugumo problema. Kaip pasakyta JAV ir Baltijos valstybių Chartijoje „Europa nebus visiškai saugi, jeigu nebus saugios Estija, Latvija ir Lietuva“.¹²⁷ Todėl labai svarbus yra Šiaurės Europos (Danija, Islandija, Suomija, Švedija, Norvegija) ir Baltijos valstybių bendradarbiavimas, kuris vyksta politikos, gynybos, ekonomikos, kultūros, švietimo, aplinkos apsaugos, infrastruktūros, socialinės apsaugos ir kitose srityse. Antai Švedija ir Danija padėjo Lietuvai sukurti nacionalinę jūros stebėjimo sistemą. Danija buvo pagrindinė rėmėja prisidedant Lietuvai prie tarptautinių taikos palaikymo pastangų. Norvegija prisidėjo prie karinio laivyno pajėgumų stiprinimo. Švedija, Danija ir Suomija padeda įgyvendinti visuotinės gynybos koncepciją ir efektyvią šaukimo karinėn tarnybon bei mobilizacijos sistemą. Danija ir Norvegija teikia kariuomenei medžiaginę paramą. Šiaurės Europos valstybės moko karininkus savo karinėse mokyklose. Baltijos šalių bendradarbiavimas su Šiaurės Europos valstybėmis ir transatlantine partneryste su JAV yra lygiagrečios ir viena kitą papildančios. Paramos Baltijos šalių saugumui vadybos grupės BALTSEA, transatlantinės, Šiaurės bei Vakarų Europos ir trijų Baltijos valstybių saugumo politikos kryptys susilieja ir duoda sinergetinį efektą.

Lietuvos, Latvijos ir Estijos praktinis bendradarbiavimas su Šiaurės Europos šalimis vyksta keliais būdais – pvz., intensyvių dvišalių kontaktų, konsultacijų metu; bendradarbiaujama pagal „Šiaurės – Baltijos 8“ (NB8) formulę ir tarptautinėse organizacijose. Kai kurie šalių regionai taip pat palaiko glaudžius ryšius. Politiniu lygmeniu Šiaurės Europos šalys yra vienos svarbiausių trijų Baltijos valstybių narystės ES ir NATO rėmėjų. 1992 m. ministrų pirmininkų lygiu prasidėjo 5+3 susitikimai. Ministrai pirmininkai susitinka kasmet ir aptaria bendrus užsienio politikos ir regiono klausimus. Nuo 1993 m. kasmet susitinka užsienio reikalų ministrai, nuo 1994 m. – gynybos ministrai, nuo 1996 m. – regiono bendradarbiavimo ministrai (Baltijos valsty-

¹²⁷ Žr.: Lietuvos rytas. – 1998 m. sausio 17 d.

bėms atstovauja užsienio reikalų ministrai). Taip pat rengiami *ad hoc* susitikimai dalyvaujant vienam svečiui. Pvz., 2000 m. rugpjūčio 29–30 d. Danijoje, Midelfarte, vykusiame užsienio reikalų ministrų susitikime dalyvavo *Javier Solana*, ES aukštasis atstovas bendrajai užsienio ir saugumo politikai. Šiame susitikime buvo nuspręsta ateityje susitikimus vadinti „Šiaurės – Baltijos 8“.

1997 m. Osle įkurta *Paramos Baltijos šalių saugumui koordinavimo grupė – BALTSEA (Baltic Security Assistance Management Group)*. Kartu su Lietuva, Latvija ir Estija BALTSEA forume kaip remiančios valstybės dalyvauja Belgija, Danija, Didžioji Britanija, Islandija, JAV, Kanada, Lenkija, Nyderlandai, Norvegija, Prancūzija, Suomija, Švedija, Šveicarija ir Vokietija. Grupė koordinuoja Vakarų valstybių paramą Baltijos šalių saugumui ir gynybai, derina partnerių Vakaruose pagalbos teikimo galimybes prie Baltijos šalių kariuomenių poreikių, padeda Lietuvai, Latvijai ir Estijai vykdyti šiuos karinio bendradarbiavimo projektus: BALTBAT, BALTNET, BALTRON ir BALTDEFCOL.¹²⁸ Ši parama suteikia galimybę vykdyti tokius projektus, kurių Lietuva, Latvija ir Estija savarankiškai nebūtų pajėgios įgyvendinti, ji taip pat leidžia diegti vakarietiškus standartus Baltijos valstybių kariuomenėse.

„Mūsų ir kitos Skandinavijos šalys ypač daug dėmesio skyrė Baltijos šalims. Jautėme, kad tai mūsų pareiga padėti mažoms valstybėms ekonominiu bei kariniu atžvilgiu kuo greičiau pasivyti didesnes šalis. Be to, priėmus Lietuvą, Latviją bei Estiją į NATO, atsirastų galimybė nustumti potencialų priešą kelis šimtus kilometrų į rytus. Tai naudinga ir mums, tokia realybė...– sakė Danijos Atlanto Sutarties Asociacijos generaliniais sekretorius Troels Froling’as. – Be abejo, į Danijos bendradarbiavimą su Baltijos šalimis reikia žiūrėti ne tik kaip į dvišalį bendradarbiavimą, bet ir kaip į ryšius su NATO. Mes nepamiršome, ką reiškia būti paliktiems, bet privalu viską daryti NATO lygmeniu. Tai ne regioninių karinių struktūrų plėtra, tai pasirengimas narystei Aljanse.“¹²⁹

¹²⁸ Žr.: „Tarptautinis bendradarbiavimas“, <http://www.kam.lt/tarptaut.htm>

¹²⁹ Kaladinskas V. Saugumas – kiekvienos valstybės teisė//Karys. – 2001. – Nr. 5. – P. 4-

Baltijos taikos pajėgų batalionas (BALTBAT). 1994 m. rugsėjo 11 d. Kopenhagoje memorandumą „*Dėl bendradarbiavimo kuriant jungtinį Baltijos valstybių taikdarių dalinį*“ pasirašė Danijos, Didžiosios Britanijos, Suomijos, Švedijos, Norvegijos, Latvijos, Estijos ir Lietuvos gynybos ministrai. Tų pačių metų rugsėjo 13 d. Rygoje *Sutartį dėl BALTBAT kūrimo ir formavimo* pasirašė trijų Baltijos šalių vyriausybės vadovai. 1994 m. Lietuva, Estija ir Latvija pradėjo kurti bendrą batalioną būsimam dalyvavimui tarptautinėse taikos palaikymo operacijose. Bataliono vadovavimo ir operacijų kalba – anglų. Projektą remia Švedija, Norvegija, Prancūzija, Olandija, Šveicarija teikdamos batalionui ir jo nacionaliniams komponentams Baltijos šalyse įrangą, mokydamos jų karius anglų kalbos, karo tarnybos pagrindų ir taikos palaikymo technikos, skirdamos karinius instruktorius ir patarėjus. *Taip šis projektas padeda Baltijos šalių kariuomenėms įsigyti vakarietiškos karinės įrangos, ginkluotės, ryšių priemonių, išmokti pagrindinę NATO integruotos karinės struktūros kalbą, perimti vakarietiškus karybos principus ir karinę kultūrą.*

Šis batalionas ypatingas tuo, kad trijų tautų, trijų kultūrų vaikinais tarnauja kartu, dirba kasdien petys į petį, o juos supa instruktoriai iš Danijos, Norvegijos, Nyderlandų, Didžiosios Britanijos, Švedijos ir Suomijos. Šis jungtinis batalionas kalba įvairiomis kalbomis, tačiau „*pirmasis kanalas*“ yra anglų, „*antrasis*“ – rusų, o „*trečiasis*“ – gimtoji kalba.

BALTBAT turi savo vėliavą ir emblemą. Vėliava yra mėlyna-raudona-geltona. Ji sudaryta iš trijų Baltijos šalių – Estijos, Latvijos ir Lietuvos – vėliavų viršutinių spalvų. Emblemoje esantis kardas yra nukreiptas žemyn, apie jį apšivijusi palmės šakelė – taikos simbolis. Spalvotame emblemos variante bataliono šūkis – „*Unitas in Fortitudine*“, o žalioje-juodoje: „*Fortitude in Unitas*“, kas išvertus iš lotynų kalbos reiškia „*Jėga vienybėje*“.

Aukščiausia politinė BALTBAT valdžia – trijų Baltijos šalių ministrų komitetas, aukščiausia karinė – Baltijos karinis komitetas, kurį sudaro trijų Baltijos šalių kariuomenių vadai. BALTBAT vado, vado pavaduotojo ir štabo viršininko pareigos užimamos rotacijos būdu, juos skiria Baltijos šalys, kai jų kandidatūras patvirtina Baltijos karinis komitetas.

BALTBAT sudaro 3 nacionalinės pėstininkų kuopos ir jungtinė štabo kuopa. Lietuviškąją BALTBAT dalį sudaro 120 karių kuopa, 30 žmonių inžinerijos būrys, 24 žmonių medicinos būrys ir 6 žmonių karo policijos skyrius. Panašios yra latvių ir estų dalys.

BALTBAT yra dislokuotas visose trijose valstybėse. Bataliono štabas, kai kurie štabo aprūpinimo kuopos būriai ir latvių kuopa – bravo kuopa – yra Adažiuose, Latvijoje; estų kuopa – alfa kuopa – Paldiske, Estijoje; lietuvių kuopa ir medikų būrys – čarli kuopa – Rukloje, Lietuvoje.

Pirmą kartą BALTBAT kaip savarankiškas dalinys, tiesa, ne visos sudėties, buvo išskleistas per mokymus „Baltic Challenge 97“, vykusius 1997 m. liepos 10–22 d. Paldiske, Estijoje. Tuose mokymuose BALTBAT karių uždavinys – mokyti kitus, jie buvo instruktoriai ir žaidėjai.

Keturi jungtiniai mokymai „Baltic Trainer 97-I“ (1997 09 09–11, Rukla), „Baltic Trainer 97-II“ (1997 11 04–07, Adažiai), „Baltic Trial 97-I“ (1997 11 10–13, Adažiai) ir „Baltic Trial 97-II“ (1997 12 09–12, Paldiskas) buvo paskutiniai, skirti Baltijos batalioną parengti taikos palaikymo operacijoms.

„Baltic Trainer 97-I“ vykusiose štabų mokymuose buvo praktikuojamas taikos palaikymo operacijų planavimas brigadoje. Daug dėmesio buvo skirta vidinėms štabo procedūroms: veiksams koordinuoti, bendradarbiauti, vadovauti ir kontroliuoti.

Antruosius mokymus „Baltic Trainer 97-II“ gen. mjr. J. Chr. Frandsen pradėjo tylos minute pagerbdamas Estijoje žuvusius žvalgų būrio karius. Antrieji štabo ir tretieji lauko mokymai vyko vieni po kitų Adažiuose, Latvijoje. Mokymo situacijos buvo paremtos realia Bosnijos patirtimi.

Lauko mokymų „Baltic Trial 97-I“ metu BALTBAT pirmą kartą veikė kaip batalionas, vadovaujamas savo štabo. Tai buvo gana didelis išbandymas bataliono štabui, taip pat ir kuopų vadams. Reikėjo tarpusavio susiklausymo. Baltijos batalionas mokymuose dalyvavo įtrauktas į jungtinę brigadą. Visas mokymų štabas buvo pilnas suomių, norvegų ir švedų karininkų, imitavusių du batalionus (NORFINBAT ir SWEBAT). Per visus „Baltic Trial 97-II“ mokymus veikė spaudos ir informacijos centras, lankytojų biuras. Mokymų metu

buvo išleistas laikraštis „Baltic Post“. Šie mokymai buvo vertingi tiek BALTBAT štabui, vadovaujančiam batalionui, tiek visiems kariams, „atidirbantiems“ kiekvieną smulkmeną, šlifuojantiems veiksmus.¹³⁰

Tarptautinį BALTBAT projekto įgyvendinimą koordinuoja Koordinacinė ir Karinė grupės, abiem grupėms pirmininkauja Danija. Iš Baltijos šalių pusės koordinatorė buvo Latvija, o nuo 2001 m. – Estija.

1997 m. BALTBAT buvo rengiamas pagal karinės darbo grupės sudarytą planą. Pėstininkų kuopos nuo 1996 m. spalio mėn. iki 1997 m. balandžio mėn. dalyvavo SFOR (*Stabilization Force* – stabilizavimo pajėgos) misijoje Bosnijoje Danijos bataliono sudėtyje. Sugrįžus iš misijos, BALTBAT mokymas buvo tęsiamas, nes stengtasi kuo geriau parengti batalioną savarankiškai dalyvauti misijose. Nuo 1998 m. sausio vidurio daugiau kaip du mėnesius Danijoje, prie Viborgo, bendras Baltijos valstybių batalionas BALTBAT rengėsi taikos palaikymo misijai Bosnijoje. 155 Lietuvos kariai (118 pėstininkų, kiti – medikai, inžinieriai ir karo policininkai) be poilsio dienų klausėsi teorinių paskaitų ir dalyvavo pratybose. Mokymai vyko atšiauraus peizažo fone, nuo jūros pūtė stiprus vėjas, tolumoje stūksojo kalnai, primenantys Jugoslavijos gamtą.¹³¹

Šiuo metu BALTBAT yra visiškai pasirengęs dalyvauti tarptautinėje taikos palaikymo misijoje. Nuo 1998 m. spalio mėn. BALTBAT dalimis dalyvauja NATO vadovaujamoje SFOR misijoje Bosnijoje. Šiuo metu ten Danijos bataliono sudėtyje tarnauja Latvijos BALTBAT kuopos pagrindu sukurtas kontingentas. Dabar BALTBAT iš taikos palaikymo bataliono pertvarkomas į visiškai pajėgų pėstininkų batalioną su integruotais prieštankiniais ir ugnies paramos (minosvaidžių) padaliniais, galintį vykdyti ir visų rūšių tarptautines taikos operacijas. BALTBAT turi mokymo bazę kiekvienoje Baltijos valstybėje. Lietuvoje toks mokymo centras yra Rukloje.

¹³⁰ Žr.: Mertinaitė M. Visa tiesa apie BALTBAT'ą// Karys. – 1998. – Nr.1. – P. 6-7; Karys. – 1998. – Nr. 2. – P. 3;

¹³¹ Meilūnaitė A. Pasirengę karui ir taikai// Karys. – 1999. – Nr. 7. – P. 8-11.

Pagrindinės veiklos kryptys įgyvendinant bendro Baltijos šalių bataliono projektą yra: dalyvavimas SFOR operacijoje Bosnijoje; bataliono reorganizavimas iš taikos palaikymo bataliono į pėstininkų batalioną; BALTBAT plėtros po 2000 m. planas.

2000 m. spalio 9-20 d. Latvijoje, Adažių poligone, vyko didžiausios bendros Baltijos šalių lauko pratybos BALTIC EAGLE – 2000, jose dalyvavo daugiau kaip 1000 karių iš 10 šalių. Lietuvai šiose pratybose atstovavo daugiau kaip pusantro šimto karių. Pagrindiniai mokymų uždaviniai – mokytis koordinuoti pratybų veiksmus, vadovauti, didinti pajėgų sąveikumą planuojant ir įgyvendinant tarptautines taikos palaikymo operacijas.

Pagal pratybų scenarijų – Jungtinių Tautų Saugumo Taryba nusprendė įvesti taikos palaikymo pajėgas į dviejų, jau metus kariaujančių šalių – Northlando ir Southlando teritoriją. Taikdarių pajėgos buvo sudarytos iš trijų Baltijos šalių bendro bataliono BALTBAT karių. Spalio 20 d. stebėti pratybų atvykusiems užsienio šalių gynybos atašė, kitiems aukštesiems pareigūnams ir spaudos atstovams buvo pademonstruotas gynybinis mūšis. Jo metu BALTBAT kariai turėjo neleisti priešui kirsti gynybinės linijos, einančios palei Bauskės upę. Ginkluoti tik lengvaisiais ginklais „taikdariai“ turėjo atsilaikyti prieš lengvaisiais tankais ir šarvuotais džipais puolusius „priešus“, kuriuos imitavo Skandinavijos šalių kariai. BALTBAT kariai užduotį įvykdė sėkmingai.¹³²

2001 m. rugpjūčio 28 – rugsėjo 6 d. Lietuvoje vyko AMBER HOPE 2001 pratybos, kuriose dalyvavo ir BALTBAT.

1999–2001 m. BALTBAT buvo pertvarkytas iš taikos palaikymo bataliono į viso pajėgumo pėstininkų batalioną su integruotais prieš-tankiniais ir ugnies paramos (minosvaidžių) padaliniais, galinti vykdyti visų rūšių tarptautines taikos operacijas.

2001 m. balandžio 2 d. Krašto apsaugos ministerijoje Lietuvos kariuomenės vadas brg. gen. J. Kronkaitis apdovanojo Danijos Karalystės karininkus – plk. J. C. Lund ir mjr. K. Lorentzen kariuomenės lygmens medaliu „Už nuopelnus“ ir padėkojo jiems už paramą Lietuvos kariuomenei.

¹³² Bekešius M., Kaladinskas V. „Baltijos erelis“ vėl pakėlė sparnus// Karys – 2000. – Nr. 21. – P. 19.

„Nuo pat 1963 metų, kai tapau kariu, vertingiausia mano patirtis – tai geri santykiai su Baltijos šalimis“, – sakė plk. J. C. Lund, kuris dažnai vadinamas Lietuvos karių tėvu. Plk. J. C. Lund vadovauja Danijos pulkui „*Prince Life Regiment*“, kuriame, prieš išvykdamį į misiją Bosnijoje ir Hercegovinoje, Lietuvos kariai rengiasi dalyvauti taikos operacijose.

Mjr. K. Lorentzen nuo pat pradžių dalyvavo kuriant BALTBAT. Šiuo metu abu šie karininkai dalyvauja kuriant LITBAT projektą, pagal kuri Lietuvai, remiama Danijos, iki 2005 m. pagal NATO standartus suformuos ir parengs kovos veiksmams batalioną, aprūpintą Vokietijos Lietuvai perduotais šarvuočiais M-113. Šis batalionas kuriamas Ruklos LDK Algirdo motorizuotojo pėstininkų bataliono pagrindu. Jo pagrindinė užduotis bus šalies gynyba, antrinė – dalyvauti tarptautinėse taikos misijose. Panašūs nacionaliniai batalionai bus sukurti Estijoje ir Latvijoje. Su šiais batalionais bendras Baltijos šalių projektas BALTBAT pereina į naują lygmenį. Dabar bendrą Baltijos šalių karinį junginį sudarys nebe atskiros nacionalinės kuopos, o didesni ir savarankiškesni vienetai – batalionai. Tai bus pirmasis lietuviškas batalionas, atitinkantis NATO standartinio bataliono struktūrą.¹³³ Anot KA viceministro J. Gečo, „BALTBAT padėjo Lietuvos ir kitų Baltijos šalių kariškiams prasiveržti į tarptautinę areną ir pausti, kas yra tikrasis tarptautinis bendradarbiavimas“. Viceministro teigimu, tarnyba BALTBAT padėjo įgyti trijų šalių kariškiams neįkainojamos karinės patirties, pagerinti anglų kalbos žinias, šis junginys buvo aprūpintas NATO standartus atitinkančiais ginklais, technika, amunicija. BALTBAT „išaugo taikos bataliono rėmus“, jo pagrindu baigiami kurti trys nacionaliniai taikos palaikymo batalionai, tarp jų – Rukloje įsikūręs Lietuvos taikdarių dalinys LITBAT.

Šiuo metu Baltijos šalių gynybos vadovai svarsto idėją BALTBAT pagrindu sukurti trijų šalių taikos palaikymo brigadą.¹³⁴

¹³³ Bendradarbiaujame// Karys. – 2001. – Nr. 7. – P. 2.

¹³⁴ Žr.: Baltijos taikdarių batalionas – vienas sėkmingiausių Lietuvos projektų//KA KAMIL– 2002 02 22 – 03 07. – Nr. 4(7). – P. 15.

Baltijos valstybių oro erdvės stebėjimo sistema (Baltic Air Surveillance Network BALTNET). Centrinės ir Rytų Europos valstybėms 1994 m. JAV buvo pasiūlyta regioninė oro erdvės stebėjimo iniciatyva, o 1995 m. išplėsta ir Baltijos šalims. Ši idėja tapo svarbia Baltijos ir Vakarų valstybių bendradarbiavimo programa. Pagal ją Baltijos valstybėse turi būti įsteigta bendra oro erdvės stebėjimo sistema.

Siekdamos sukurti tarptautinio bendradarbiavimo principais paremtą regioninę oro erdvės stebėjimo sistemą, 1998 m. balandžio 16 d. Estijos Respublikos, Latvijos Respublikos ir Lietuvos Respublikos vyriausybės pasirašė Sutartį *dėl Regioninės trijų Baltijos valstybių oro erdvės stebėjimo BALTNET sistemos sukūrimo*. Sistemos tikslai – plėsti Baltijos šalių ir jų nacionalinės oro erdvės stebėjimo sistemos pajėgumus; sukurti regioninį oro erdvės kontrolės tinklą, kuris leistų: a) priimti, apdoroti ir demonstruoti regiono radarų duomenis, b) užtikrinti regiono radarų lauke esančių skraidomųjų aparatų sekimą ir identifikavimą; c) perduoti bendrą viršum Baltijos valstybių esančių oro erdvės vaizdą kiekvienam nacionaliniam centrui; d) koordinuoti regioninę informaciją. Be to, projektas turėtų padėti Baltijos šalims integruotis į NATO ir garantuotų efektyvų resursų naudojimą.

BALTNET projektas yra ne tik naudingas, bet ir būtinas Lietuvai, Latvijai ir Estijai integruojantis į NATO. Jo įgyvendinimas suteiks galimybę naudoti BALTNET duomenis nacionalinei oro erdvės gynybai, integruotis į bendrą NATO oro erdvės stebėjimo sistemą, užtikrinti tarptautinį civilinių ir karinių institucijų bendradarbiavimą aviacijos srityje, yra svarbus sprendžiant Lietuvos nacionalinius gynybos interesus. Regioninis Baltijos valstybių centras sujungtas su Latvijos ir Estijos nacionaliniais centrais. Tai leidžia gauti operatyvią informaciją apie viso Baltijos regiono oro erdvės padėtį, efektyviai kontroliuoti savo oro erdvę, užtikrinti jos nepažeidžiamumą ir orlaivių skrydžių saugumą, keistis informacija ne tik tarp trijų Baltijos valstybių, bet ir su kitomis šalimis.

BALTNET – tai integruota civilių ir kariškių sistema, sąveiki su NATO regionine organizacija, įsteigta gauti, koordinuoti ir demonstruoti oro erdvės stebėjimo duomenims. BALTNET sistemą sudaro Regioninės oro erdvės stebėjimo ir koordinavimo centras (ROESKC),

nacionaliniai oro erdvės stebėjimo ir kontrolės centrai, nacionaliniai radarai, ryšių sistema ir personalas. Regioninio centro įkūrimas Lietuvoje numatytas pagal pasirašytą sutartį. Į šį centrą bus įjungti Baltijos valstybių radarai, kurie leis sukurti vientisą padėties viršum Baltijos valstybių vaizdą ir perduoti jį į nacionalinius oro erdvės stebėjimo centrus, o kai reikės – keistis informacija su kitomis šalimis.

Tarptautiniai projekto menedžeriai yra JAV ir Norvegija. BALTNET projektui įgyvendinti JAV yra numaciusi skirti trims Baltijos valstybėms 10 mln. dolerių oro erdvės stebėjimo duomenų apdorojimo įrangai įsigyti, taip pat suteikia konsultacijas, mokant personalą, ir praktinę paramą, instaliuojant įrangą. JAV finansavo ir analogiškų nacionalinių centrų įrengimą Lietuvoje (greta ROESKC), Latvijoje ir Estijoje. Didelę paramą teikia Norvegija. Ji padėjo įrengti bendrą radiorelinio ryšio tinklą, aprėpiantį Baltijos šalis, išsipareigojo suteikti radarinių duomenų konvertavimo įrangą, sietuvus, paremti įrengiant RASCC apsaugos sistemą ir pastatyti mokymo korpusą su valgykla ir praleidžiamuoju postu. Be to, projektą dar remia Danija, Lenkija ir Švedija.

Be abejo, Lietuva taip pat turi savo išsipareigojimų. Pirmiausia – tai Regioninio ir Nacionalinio centrų patalpų įrengimas, tam tikrų specialių technologinių sistemų instaliavimas, personalo atranka ir parengimas. Tačiau, kad ši sistema būtų veiksminga, būtina įsigyti šiuolaikinių radarų. Tai yra labai aktualus ir kartu problematiškas klausimas.

1999 m. gruodžio 1–7 d. Karmélavoje, Regioniniame oro erdvės ir stebėjimo centre, vyko oro erdvės stebėjimo sistemos specialistų mokymai. Tarptautinis lietuvių, latvių ir estų centro personalas modelio oro erdvės stebėjimo operacijas pagal įvairius scenarijus. Centro personalo pasirengimą gerai įvertino JAV firmos „Lockheed Martin“, tiekusios centrui elektroninę ir programinę įrangą, atstovai. NATO šalys labai atsakingai vertina BALTNET projektą. Yra ir kitų pozityvių projekto sukūrimo intencijų – išmokyti Baltijos valstybes dirbti kartu ir padėti spręsti problemas, atsirandančias joms stojant į NATO. Per šį projektą bus realizuota didžioji dalis tos srities užduočių, kurias šalys turėtų įvykdyti pavieniui ir tam turėtų išleisti trigubą sumą. Centras patikimai apsaugotas nuo išorės antpuolių ir galės dirbti autonominiu režimu.

2000 m. birželio 6 d. Karmėlavoje buvo oficialiai atidarytas Regioninis oro erdvės stebėjimo ir koordinavimo centras. Tarptautinei BALTNET projekto koordinavimo grupei, jau baigusiai savo veiklą, pirmininkavo Norvegija. Iš Baltijos šalių pusės darbą koordinavo Lietuva, o nuo 2001 m. – Latvija. Oro erdvės stebėjimo sistema yra karinių oro pajėgų sudėtyje, o jos savo užduotis vykdydys sąveikaudamos su KJP ir sausumos pajėgomis, nors tam tikras operacijas galės vykdyti ir savarankiškai.

BALTNET projekto finansavimas yra vienas iš Lietuvos krašto apsaugos sistemos biudžeto prioritetų. 2001 m. pradžioje NATO priėmė politinį sprendimą leisti Regioniniam (BALTNET) oro erdvės kontrolės koordinavimo centrui Karmėlavoje ir analogiškam centrui Lenkijoje keistis informacija. Lenkijos politinė parama strategiškai svarbi, siekiant artimiau bendradarbiauti su NATO struktūromis. Lenkijos žodis lėmė ir palankų Oro gynybos komiteto sprendimą pradėti keistis informacija su Karmėlavos centru.

Tarptautinė ROESKC komanda dirba pagal vieną sistemą. Centro personalą kiekviena valstybė atrenka pagal savo kriterijus, nors yra ir bendrų reikalavimų, pirmiausia – geras anglų kalbos mokėjimas, techninis išsilavinimas ir darbuotojų patikimumas valstybės interesų saugumo srityje. Jie turi gerai suvokti jiems patikėtas funkcijas ir vykdomą politiką. Daugiausia centre įdarbintų lietuvių atrinkta iš Gedimino technikos universiteto Aviacijos instituto studentų. Jie Lietuvos karo akademijoje baigė karininkų rengimo kursus, išlaikė privalomus egzaminus, buvo priimti į KAS, baigė kursus Norvegijoje ir Danijoje, o tada buvo pakviesti dirbti Centre. Per trumpą laiką buvo pasiektas gana geras personalo pasirengimo lygis, sudarytos visos sąlygos bendrai regioninei politikai oro erdvės stebėjimo srityje, stiprinančiai trijų Baltijos šalių saugumą ir nepriklausomybę.¹³⁵

Baltijos karinė jūrų eskadra (Baltic Squadron – BALTRON). 1996 m. pabaigoje Baltijos šalių gynybos ministrai Rygoje pasirašė Pareiškimą dėl bendro karinio laivyno, regioninio bendradarbiavimo ir

¹³⁵ Žr.: Baltrukonytė L. Šios dienos situacija ir perspektyvos// Karys. – 1999. – Nr. 5. – P. 1; Jonušas K. BALTNET projektas// Kartys. – 1999. – Nr. 21. – P. 4-5; Išbandytas regioninės oro erdvės stebėjimo centras// Karys. – 1999. – P. 7; Karys. – 2000. – Nr. 12. – P. 18; Lietuva ir Lenkija – stiprinamas tiltas į NATO// Karys. – 2001. – Nr. 5. – P. 8.

taikos operacijų. Tų pačių metų gruodį Vilniuje vykusiam tarptautiniame seminare buvo aptartas Lietuvos, Latvijos ir Estijos karo laivų bendradarbiavimas. BALTRON projektą remia Belgija, Danija, Didžioji Britanija, JAV, Lenkija, Norvegija, Nyderlandai, Suomija, Švedija ir Vokietija. Vokietija trims Baltijos valstybėms dovanojo laivų (Lietuvai – dabartinį „Sūduvį“), kitos valstybės parėmė įranga ir metodika.

Nuo 1997 m. Lietuva, Latvija ir Estija su Vakarų valstybių pagalba kuria bendrą karinę jūrų eskadrą, kuri galės vykdyti nesprogusių sprogmenų darymo nekenksmingais operacijas Baltijos jūroje, o ateityje ir dalyvauti jūriniame taikos operacijų komponente. BALTRON veikla buvo skirta bendriems veiksams derinti, mokymuisi dirbti pagal NATO standartus. BALTRON susideda iš 6 laivų, kuriuos į eskadrą skiria Lietuva, Latvija ir Estija. Lietuvos įnašas – štabo ir aprūpinimo laivas „Vėtra“ bei minų paieškos laivas „Sūduvis“. Tarptautinei šio projekto koordinavimo grupei pirmininkauja Vokietija. Koordinatorė tarp Baltijos šalių yra Estija. BALTRON eskadra buvo inauguruota 1998 m. rugpjūčio 28 d. Taline. BALTRON vadovauja tarptautinis štabas, kuriam užduotis teikia Lietuvos, Latvijos, Estijos kariuomenių komitetas. Oficiali bendros flotilės kalba – anglų. Pirmojo BALTRON vado garbė teko Latvijos laivyno kpt. I. Lešinskiui.

*BALTRON veikia pagal metinius planus: moko karinių jūrų laivų personalą, ieško Baltijos jūroje nuo Antrojo pasaulinio karo likusių sprogmenų ir juos daro nekenksmingus.*¹³⁶ Antai 2002 m. vasario 11 d. Baltijos karinės jūrų eskadros BALTRON narų rengimo centre Lie-

¹³⁶ Specialistų skaičiavimais, per abu pasaulinius karus, gindami uostus, strategiškai svarbius jūros kelius, Baltijos jūroje vokiečiai padėjo 60 071 miną, Rusija – 18 342 minas, Anglija – 2 090, Švedija – 4 346 jūros minas. Taigi, sprendžiant iš turimų duomenų, Baltijos jūroje buvo padėtos 84 849 minos. Na, jei dar pridėtume nesprogusias lėktuvų bombas ir laivų torpedas, šis skaičius, matyt, išaugtų dvigubai ar net trigubai.

Suprantama, didžioji dalis šių sprogmenų jau sunaikinta, tačiau kiek ir kur jų dar likę – jokios statistikos nėra. Be to, nėra taip lengva „iššukuoti“ jūros dugną. Pavyzdžiui, 1997 m. vyko „Open spirit 97“ pratybos Latvijoje, netoli Rygos uosto. Jų metu buvo padaryta nekenksmingomis 15 minų ir 3 torpedos, o 1998 m. liepos mėnesį toje pačioje, jau anksčiau tyrinėtoje jūros zonoje vėl buvo aptikta 7 jūrų minos, 7 lėktuvo bombos ir 6 torpedos (Žr.: Barkauskas M. *Laimikis – jūrų minos...//Karys. – 1998. – Nr. 37. – P. 12).*

pojoje (Latvija) vyko kursai, kuriuose dalyvavo ir Lietuvos karinių jūrų pajėgų narai. Tai vienas iš Baltijos karinės jūrų eskadros BALTRON narų grupės kūrimo etapų. Kursuose Baltijos šalių narams dėstė Švedijos, Norvegijos, Didžiosios Britanijos instruktoriai, taip pat po vieną instruktorių iš kiekvienos Baltijos šalies. BALTRON mokykloje parengti narai liks tarnauti Lietuvos, Latvijos ir Estijos eskadroje.¹³⁷

Per kelerius metus BALTRON surengė nemažai pratybų. Bendra karinė jūrų eskadra dalyvavo pratybose „Open spirit 98“ Estijos vandenyse netoli Suomijos, BALTOPS, „Open Spirit 99“ Latvijos teritorijoje netoli Ventspilio, minų paieškos operacijose MCOPLIT 99, MCOPLAT 99, paieškos ir gelbėjimo pratybose Danijoje SAREX – 2000, minų paieškos ir likvidavimo pratybose COOPERATIVE BANNERS – 2000, kartu su JAV pakrančių apsaugos laivu „Campbell“ – pratybose „Passex – 2000“, „Amber sea – 2000“ pagal formulę 3x3. Per pirmąsias trijų Baltijos šalių pratybas „Amber sea – 95“ buvo stengiamasi susikalbėti – suderinti ryšį, priprasti prie anglišku komandų, pradėti manevruoti. Per pratybas „Amber sea – 2000“ ne tik buvo sprendžiamos kur kas sudėtingesnės užduotys jūroje, bet ir pasitelktos į pratybas karinės oro ir sausumos pajėgos – pagal formulę 3x3: savo sugebėjimus demonstravo Lietuvos, Latvijos ir Estijos trijų ginklo rūšių atstovai. Pratybos „Amber sea – 2000“ buvo naujas žingsnis stiprinant trijų Baltijos šalių karių tarpusavio veiksmų suderinamumą ir kovinę parengtį.

Praeję metai buvo skirti dirbti pagal NATO standartus. BALTRON toliau bus plėtojamas, kad galėtų bendradarbiauti su Baltijos šalių kariniais jūrų laivynais, siekti suderinamumo su NATO pajėgomis, dalyvauti taikos palaikymo ir humanitarinėse operacijose.¹³⁸

¹³⁷ Žr.: Kuriama Baltijos šalių narų grupė//KA KAMIL. – 2002 02 22 – 03 07. – Nr. 4(7). – P. 17.

¹³⁸ Žr.: „Kario“ kronika// Karys. – 1998. – Nr. 33. – P. 7; „Kario“ kronika// karys. – 1998. – Nr. 35. – P. 2; „Kario“ kronika// Karys. – 1998. – Nr. – 36. – P. 2; Barkauskas M. Laimikis – jūrų minos...// Karys. – 1998. – Nr. 37. – P. 12. Šimaitytė A. BALTRON'o vairą perėmė latvis// Karys. – 2000. – Nr. 14. – P. 7; „Gintaro jūra – 2000“ – ne vien jūroje// Karys. – 2000. – Nr. 20. – P. 6; Starinskas K. „Amber sea – 2000“ pagal formulę 3x3// Karys. – 2000. – Nr. 21. – P. 14.

Baltijos gynybos koledžas (Baltic Defence College – BALTDEFCOL). Įkurti Baltijos gynybos koledžą buvo nuspręsta 1998 m. birželio 12 d. Briuselyje Lietuvai, Latvijai, Estijai ir Skandinavijos šalims pasirašius *Tarpvalstybinį susitarimą*. BALTDEFCOL – bendras Baltijos valstybių projektas, remiamas dar 16 šalių. Tai vienintelis istorijoje karo koledžas, kuris priklauso trims valstybėms – Lietuvai, Latvijai ir Estijai.

Šio projekto autorius, buvęs Danijos gynybos atašė Lietuvai, Latvijai ir Estijai, brigados generolas M. H. Klemesenas (*M. H. Clemesen*) pastebėjo, kad Baltijos šalių kariuomenėms labai trūksta mažų šalių gynybos politiką išmanančių, visapusiškai išsilavinusių karininkų, galinčių dirbti nacionaliniuose, brigadų ar aukštesniuose kariniuose štabuose, NATO. Mažoms valstybėms labai brangu karininkus mokyti kitose šalyse. Nė viena NATO šalis nesiiimtų išmokyti tiek karininkų. Baltijos valstybėms tiktų pasinaudoti Šiaurės Europos mažųjų valstybių karine patirtimi, paremta totalinės gynybos sistema.¹³⁹

Parengtos mokymo programos pagrindas – individualus studentų darbas ir praktinių užduočių vykdymas. Ši 1999 m. vasario 25 d. Tartu mieste Estijoje atidaryta tarptautinė karinio mokymo įstaiga rengia Baltijos valstybių štabų karininkus, kurie tarnaus savo šalių gynybos ministerijose, kariuomenių ir tarptautiniuose (pavyzdžiui, NATO) štabuose nuo brigados lygio ir aukščiau, eis gynybos atašė pareigas arba dėstys karo mokslus nacionalinėse karo akademijose. Baltijos valstybių prašymu Danija skyrė Baltijos gynybos koledžo komendantą (vadovą) – brigados generolą M. H. Klemeseną. BALTDEFCOL mokymo turinys pritaikytas prie Baltijos regiono geopolitinių ypatumų, turimų karinių pajėgų pobūdžio. Mokymo procese stengiamasi kuo daugiau taikyti NATO procedūras ir standartus. Tai turėtų skatinti Baltijos valstybių kariuomenių sąveikumą su NATO.

Studijuoti koledže karininkai atrenkami pagal reikalavimus, kurie nurodyti krašto apsaugos ministro įsakyme. Su jais dalinių vadai supažindina karininkus, norinčius studijuoti koledže. Reikalaujama, kad kandidato karinis laipsnis būtų kapitonas arba majoras. Pradė-

¹³⁹ Pliadis A. Baltijos gynybos koledžo BALTDEFCOL inauguracija// Karys. – 1999. – Nr. 5. – P. 7.

damas studijuoti, jis privalo būti ne vyresnis kaip 35 metų. Pareigos kariuomenėje – ne žemesnės kaip kuopos vado arba jas atitinkančios, turėti darbo su kompiuteriu pagrindus. Kandidato išsilavinimas turi atitikti karybos bakalauro laipsnį, jis privalo mokėti anglų kalbą. Be to, kandidatas turi būti sveikatos komisijos pripažintas tinkančiu profesinei karo tarnybai. Jei kandidatas atitinka šiuos reikalavimus, jis pateikia dokumentus KAM Personalo ir socialinės saugos departamentui, užpildo kandidato mokytis užsienio valstybėse rekomendaciją. Šio departamento pareigūnai rengia kandidatams anglų kalbos testą, jei kandidatas nepakankamai gerai moka užsienio kalbą, gali būti pasiūstas į užsienį (Didžiąją Britaniją ar Kanadą) tobulinti kalbos įgūdžių. Vėliau jų žinios tikrinamos dar kartą, ir tik tada kandidato dokumentai perduodami svarstyti atrankos mokytis užsienio valstybėse komisijai. Komisijai atrinkus kandidatus, jų sąrašą tvirtina KA ministras, jo įsakymu karininkai siunčiami studijuoti.

Koledžo tarybai, koordinuojančiai jo veiklą, pirmininkauja Švedija, o iš Baltijos šalių pusės – Estija, o nuo 2001 m. koordinatorė yra Lietuva. Koledžo dėstytojai nuo 1999 m. pradžios dirba Tartu. Studijos koledže trunka 10,5 mėnesio. Koledže karininkai mokosi karinių operacijų ir logistikos, studijuoja taktiką ir strategiją, totalinę gynybą, politikos mokslus, vadybą ir viešąjį administravimą, karines technologijas. Dauguma koledžo dėstytojų yra Vakarų šalių karininkai ir kariniai ekspertai. Klausytojai daug laiko skiria darbui grupėse – sindikatuose ir individualiam pasiruošimui. *BALTDEFCOL yra Žalgiario, Cėsių, Talino mūšių garbei skirti sindikatų pavadinimai.*

Gavę užduotis, studentai patys sprendžia, kur jas atliks. Jie gali rinktis sindikatus arba mokytis namuose. Nors oficialiai studijos vyksta nuo aštuntos iki penkioliktos valandos, kariai teigia, kad svarbiausia – laiku ir teisingai atlikti užduotį. Moderniai įrengtame koledže sudarytos sąlygos naudotis video-medžiaga, savarankiškai plėsti akiratį.

Vienuolika savaičių kursų dalyviai, keliaudami po įvairias Baltijos regiono ir kitas šalis ir susipažindami su regiono gynybos specifika, rengė praktinius tų vietovių gynybos planus. Antai 2001 m. studentai, lankydamiesi Didžiojoje Britanijoje, Prancūzijoje, susipažino su Karo akademijos veiklos metodais ir kariūnų kasdienybe. Briuselyje studentams buvo atsakyta į klausimus apie Europos Tarybą, NATO šta-

ba, Europos Sąjungą. Vertingiausia šiose kelionėse – galimybė klausyti. Visi mokymai koledže – anglų kalba, karininkai turi skaityti pranešimus, kalbėti auditorijai.

BALTDEFCOL veikia trys pagrindiniai departamentai: taktikos, strategijos ir politikos, planavimo ir administravimo. Dėstytojai daug dėmesio skiria ne tik naujai informacijai ir įgūdžiams perteikti, bet ir moko, kaip studentai turėtų perduoti įgytas žinias pavaldiniams, kaip reikia skleisti informaciją visuomenėje. Kariai taip pat mokosi planuoti kariuomenėje, organizuoti štabų darbą. Karinis išsilavinimas buvo keliamas ir imitacinėmis pratybomis. Koledže įrengta moderni klasė, kurioje, susėdę aplink vietovės maketą, studentai sprendžia įvairias taktines užduotis, keičia dalinių dislokacijos vietą, manevruoja, puola arba vengia susidūrimų su priešu.

Mokomasi ir medicinos pagrindu. Tai ypač svarbu, nes JAV jūrų pėstininkai kiekvienais metais išeina 92 valandų kursą, kaip suteikti pirmąją medicinos pagalbą. Tai daroma siekiant supažindinti karius su dažniausiai pasitaikančiomis traumomis, kovos lauke užklumpančiomis ligomis. Svarbu, kad kariai žinotų, jog kiekvienas jų gali suteikti medicinos pagalbą sau ir padėti kitiems. Vykdamas kovinę operaciją, atsiranda saugumo jausmas, nes karys gali pasitikėti savimi ir kolegomis.

Nors Baltijos gynybos koledže studijuoja kelių kariuomenės rūšių atstovai, mokymo programa visiems studentams vienoda. Studijų organizatorių manymu, karinių oro ir jūrų pajėgų specialistai turi žinoti, kaip karo sąlygomis elgsis sausumos kariuomenė ir atvirksčiai. Taip siekiama didinti sąveiką tarp atskirų kariuomenės rūšių, be to, Baltijos šalių kariuomenių pagrindas – sausumos pajėgos.

2000 m. birželio 22 d. buvo įteikti 32 koledžo baigimo diplomai pirmajai klausytojų laidai, tarp jų – 8 Lietuvos karininkams, parengtiems užimti aukštas ir atsakingas pareigas tarptautiniuose NATO štabuose. 2001 m. birželio pabaigoje BALTDEFCOL baigė antroji karininkų laida – 37 studentai, devyni jų – lietuviai. Keturi majorai ir penki kapitonai gavo paskyrimus į vadovaujamas pareigas kariniuose padaliniuose, Lietuvos karo akademijoje. Vienas absolventas liko dirbti koledže. Rugsjūčio viduryje mokslą koledže pradėjo dar 10 Lietuvos karininkų. Koledže studijuoja ne tik Baltijos valstybių kari-

ninkai, bet ir Čekijos, Danijos, JAV, Suomijos, Švedijos, Vengrijos ir Vokietijos atstovai. BALTDECOL koledžas – puiki galimybė Lietuvai pagal vakarietiškus standartus parengti aukštesniojo rango karininkus, o analogiškai mokslo metai užsienio karo koledže valstybei kainuotų apie milijoną JAV dolerių už asmenį, tuo tarpu dabar Lietuva padengia tik karininkų pragyvenimo išlaidas.

Ateityje numatoma į BALTDEFCOL toliau siųsti karius iš įvairių kariuomenės rūšių. Įvairios ir koledže studijuojančių tautybės.¹⁴⁰

2001 m. lapkričio 19-23 d. Lietuvoje vyko BALDEFCOL mokomosios pratybos „*Brave Gedimino*“, kuriose dalyvavo apie 41 aukštesnįjį karininką ir 6 pulkininkų kursų klausytojai ne tik iš Baltijos šalių, bet ir iš Bosnijos, ir Hercegovinos, Čekijos Respublikos, Danijos, JAV, Jungtinės Karalystės, Kanados, Lenkijos, Suomijos, Švedijos, Vengrijos, Vokietijos.

Pagal programą pratybos buvo rengiamos Tarptautiniame Vilniaus oro uoste ir rytiniame Lietuvos pasienyje. Šias pratybas planavo patys kursantai. Lapkričio 22 d. Nepriklausomybės aikštėje ir aplinkinėje teritorijoje organizuojamos pratybos „Red bridge“. Pratybų dalyviai buvo supažindinti su 1991 m. Parlamento gynimo istorija. Teorinių pratybų metu Lietuvos kariuomenės pareigūnai skaitė pranešimus apie Lietuvos karines sausumos, jūrų, oro, savanorių pajėgas, profesinės krašto apsaugos sistemos karių rengimą, Lietuvos kariuomenės integraciją į NATO ir kt. Lapkričio 23 d. Baltijos gynybos koledžo studentai dalyvavo Lietuvos karių dienai skirtuose renginiuose. Pirmą kartą pratybos organizuojamos ir pulkininkų kursų klausytojams.¹⁴¹

2001–2002 m. trijų kursų – vyresniųjų štabo karininkų, pulkininkų ir civilių – laidos klausytojams buvo įteikti koledžo baigimo diplomai. Lietuvos kariuomenės 9 karininkai sėkmingai baigė studijas Baltijos gynybos koledže. Aštuoni iš jų išklauė vyresniųjų štabo

¹⁴⁰ Žr.: Šapronas R. Baltijos gynybos koledžas// Karys. – 1998. – Nr. 5. – P. 5; Bekešius M. Pirmoji Baltijos koledžo laida// Karys. – 2000. – Nr. 13. – P. 12; Koledže – vakarietiška atmosfera// Karys. – 2000. – Nr. 19. – P. 12; Baltijos gynybos koledžo diplomai – Lietuvos karininkams// Karys. – 2001. – Nr. 12. – P. 25; Antra BALTDEFCOL'o karta// Karys. – 2001. – Nr. 13. – P. 19.

¹⁴¹ Baltijos gynybos koledžo pratybos – Lietuvoje//KA KAMIL. – 2001 11 23 – 12 07. – Nr. (1)1. – P. 11; 2001 12 07 – 12 20. – Nr. (2)2. – P. 14.

karininkų, o vienas – plk. ltn. Aleksandras Kucharevas – pulkininkų kursą. Civilių kurse Lietuvos atstovų nebuvo.

Pagal naujųjų 2001–2002 mokslo metų planą Baltijos gynybos koledže vyresniųjų karininkų kursuose mokėsi 44 studentai (du iš Bosnijos ir Hercegovinos), civilių tarnautojų kursuose – 14 studentų (Lietuva šiuose kursuose nedalyvavo). Taip pat pradėjo darbą nauja pulkininkų (plk. ltn. / plk.) grupė, kuri studijavo pagal specialią programą, orientuotą į karininkų gebėjimų analizuoti, planuoti ir vadovauti projektams lavinimą. Šiame kurse mokėsi 6 studentai (Latvijos, Estijos, Bosnijos, Rumunijos, Lietuvos).

Mokymo koledže turinys pritaikytas konkrečioms Baltijos valstybių sąlygoms, atsižvelgiant į jų geopolitinius ypatumus ir turimas karines pajėgas.

Didelė studijų dalis skirta praktiniams užsiėmimams, t. y. gynybinėms operacijoms planuoti konkrečiuose regionuose. Mokymo procese stengiamasi maksimaliai taikyti NATO procedūras ir standartus. Pagrindinė dėstytojų dalis – Vakarų šalių kariniai ekspertai. Be Baltijos šalių atstovų, Tartu studijuoja karininkai iš Čekijos, Danijos, Didžiosios Britanijos, JAV, Kanados, Lenkijos, Suomijos, Švedijos, Vengrijos, Vokietijos, Bosnijos ir Hercegovinos.

Ilgalaikiame koledžo plėtros plane numatyta didinti kursų studentų skaičių. Plečiasi kursuose dalyvaujančių šalių geografija. 2002–2003 mokslo metais Baltijos gynybos koledžo vyresniųjų karininkų kursuose studijuos Lietuvos remiamas Gruzijos atstovas.

Lietuva 2003 metais planuoja į vyresniųjų karininkų kursus siųsti 9 karininkus, Estija – 12, Latvija – 13. Šiuose kursuose taip pat mokysis po 1 atstovą iš JAV, Didžiosios Britanijos, Kanados, Čekijos, Suomijos, Vokietijos, Lenkijos ir Švedijos, 2 Danijos karininkai, 6 Bosnijos ir Hercegovinos atstovai, kurių mokymąsi pagal projektą BiH apmokės Šveicarija. Į vyresniųjų karininkų kursus Norvegija ir Slovakija taip pat gali atsiųsti studentų.

2002–2003 mokslo metais į pulkininkų kursus Lietuva planuoja siųsti 3 karininkus, Latvija ir Estija – po 2, Vengrija – 1 karininką. Į civilių kursus Lietuva numato siųsti 2, Estija – 7, o Latvija – 6 atstovus. Po vieną studentą gali atvykti iš Nyderlandų ir Švedijos.

Per kitą dešimtmetį bus siekiama, kad koledžui vadovautų ir kursuose dėstyti Baltijos šalių atstovai. 2002 m. kovo 1 dieną Strate-

gijos ir politikos studijų departamentas buvo pertvarkytas į Baltijos gynybos koledžo Gynybos studijų institutą – tai vienas pirmųjų koledžo orientavimo į Baltijos šalis proceso žingsnių. Institutui bus teikiama užsienio šalių akademinė parama. Tikimasi, kad institutas taps viena iš institucijų Baltijos šalyse, kurioje regionų atstovai studijuos karo mokslus.¹⁴²

1998 m. lapkričio 5–6 d. Vilniuje vyko tarptautinis seminaras „*Baltijos šalių gynybos struktūrų plėtra*“. Seminaro tikslas – apibendrinti ir įvertinti laimėjimus plėtojant Baltijos šalių gynybos struktūras, įvardyti ir iširti sunkumus ir problemas. Seminare dalyvavo apie 90 gynybos struktūrų atstovų iš Lietuvos, JAV, Danijos, Jungtinės Karalystės, Vokietijos, Švedijos, Norvegijos, Prancūzijos, Lenkijos, Vengrijos, Čekijos, Suomijos, Estijos, Latvijos, Ukrainos, Moldovos, Baltarusijos ir Rusijos, taip pat NATO būstinės atstovai. Seminaro iniciatorės buvo NATO ir Lietuva. Į Vilnių susirinko „*Partnerystės taktikos labui*“ programoje dalyvaujančių ir Baltijos šalis gynybos srityje remiančių valstybių atstovai. Nemažai dėmesio buvo skirta Baltijos šalių ir Vidurio Europos valstybių, visų pirma Lenkijos, integravimosi į NATO reikalams. Seminaro dalyviai labai teigiamai vertino Baltijos šalių bendradarbiavimą su Vakarų partneriais. Kaip geriausias pavyzdys buvo išskirta Danijos ir Lietuvos gynybos struktūrų sąveika.

Seminare buvo pažymėta, kad viena svarbiausių Rytų Europos šalių ginkluotosioms pajėgoms iškilusių problemų – ginkluotųjų pajėgų perorganizavimas ir naujų struktūrų kūrimas žengiant į NATO.

Didelio seminaro dalyvių dėmesio susilaukė JAV gynybos departamento atstovo Dž. Berio (*J. Berry*) ir Danijos gynybos ministerijos atstovo Peterio Michaeilio Nielseno (*P. M. Nielsen*) paskelbtas oficialus pranešimas „*Baltijos šalių gynybos struktūrų analizė ir įvertinimas*“. Vakarų specialistų išvadose geriausiai buvo įvertinti Lietuvos pasiekimai plėtojant nacionalines gynybos struktūras, visų pirma planų ir realių galimybių suderinamumas, resursų skyrimas, sugebėjimas tinkamai mokyti visų lygių kariškius. Pabrėžtas Lietuvos karo akademijos, Puskarininkų mokyklos ir šauktinių karių mokymo pro-

¹⁴² Mokslo metus baigė Baltijos gynybos koledžo studentai//KA KAMIL. – 2002 06 28 – 07 11. – Nr. 14(17). – P. 8.

gramų suderinamumas. Išvadoje sakoma: „Lietuva turi planą ir jį įgyvendina. Latvija ir Estija kuria planus“. Minėtas gynybos tikslams skirtų resursų ribotumas Estijoje ir Latvijoje.

Užsienio ekspertai labai teigiamai įvertino bendrus projektus BALTBAT, BALTNET, BALTRON, BALTDEFCOL. Tačiau pabrėžta, kad norint užtikrinti nacionalinį ir regioninį saugumą, nepakanka vien stiprinti ginkluotąsias pajėgas. Būtina plėtoti ekonomiką, pritraukti užsienio investicijų, dalyvauti įvairių tarptautinių organizacijų veikloje, paisyti tarptautinės teisės normų ir, žinoma, palaikyti gerus santykius su kaimyninėmis šalimis.¹⁴³

Trijų Baltijos šalių karinių pajėgų kooperacija nuolat stiprėja. Antai 1997 m. pradėtas vykdyti Švedijos finansuojamas bendras Lietuvos, Latvijos ir Estijos projektas BALTPERS. Tai nacionalinių karo prievolės administracijų susitarimas „Pliktverket“ *dėl bendradarbiavimo kuriant šiuolaikišką administravimo sistemą privalomosios karo tarnybos personalui tvarkyti*. Galutinis šio projekto, prie kurio 1999 m. prisidėjo ir Suomija, *tikslas* – sukurti trijose Baltijos šalyse modernią kompiuterinę piliečių karinės prievolės valdymo ir apskaitos sistemą.

Naujoji duomenų kaupimo ir saugojimo sistema susideda iš trijų dalių: centrinės duomenų bazės, apskričių ir rajoninių duomenų bazių. Duomenys bazėse paskirstyti hierarchijos principu pagal organizacijas: kiekviena turi tik jai priklausančius duomenis, aukštesnio lygio organizacija turi visų jai priklausančių organizacijų duomenis.

Centrinėje duomenų bazėje saugomi visi duomenys apie kiekvieną karo prievolinką (išskyrus jo išsamias medicininio patikrinimo diagnozes) ir organizacijų struktūros ir tarnybos postų duomenys (jie saugomi regioninių karo prievolės centrų bazėse). Informaciją turėtų teikti švietimo įstaigos, policija, Vidaus reikalų ministerija, teismai, Statistikos departamentas, civilinės metrikacijos įstaigos, darbo biržos, darbovietės, socialinės apsaugos ir savivaldybių administracijos. 2001 m. KAM pradėjo bendradarbiauti su VRM informacijos teikimo klausimais.

¹⁴³ Vitkūnas M. Įvertintos Baltijos šalių gynybos struktūros// Karys. – 1998. – Nr. 44. – P. 12.

Apskričių duomenų bazėse saugomi apskrities šaukiamojo amžiaus vaikinių pirminės registracijos duomenys. Į jas turimi duomenys imami iš centrinės duomenų bazės ir paskirstomi apskrčiai priklausantiems rajonams. Rajonuose papildyti duomenys per apskritis perduodami į centrinę duomenų bazę.

Regioninės duomenų bazės yra laikomos asmeniniuose kompiuteriuose. Juose saugomi rajono šaukiamojo amžiaus vaikinių pirminės registracijos duomenys. Į rajonines duomenų bazes duomenys imami iš apskričių duomenų bazių ir jų pagrindu vaikinai šaukiami pirminei registracijai. Registracijos ir pirminio patikrinimo metu papildyti duomenys perduodami į apskričių duomenų bazes.

Savivaldybės administracijos tarnautojas karo prievolei administruoti visus duomenis, kuriuos jis pagal savo kompetenciją privalo surinkti, turės pateikti savo apskrities duomenų bazei. Savo kompiuteryje jis turės rajoninės duomenų bazės kopiją, į ją duomenys būtų siunčiami iš apskrities duomenų bazės.

BALTPERS projekto pagrindu sukurta moderni duomenų kaupimo ir saugojimo sistema padės efektyviau įgyvendinti karo prievolės administravimą visais lygiais.¹⁴⁴

Švedija drauge su trijų Baltijos valstybių karo medicinos tarnybomis plėtoja BALTMED projektą. 2001 m. birželio pabaigoje Lietuvoje lankėsi BALTMED projekto koordinatorius Švedijos ginkluotųjų pajėgų Karo medicinos tarnybos atstovas plk. Jan Hage. Per jo apsilankymą Gynybos štabe ir Karo medicinos tarnyboje buvo diskutuota apie projekto įgyvendinimą, kuris numatomas vykdyti iki 2005 m. Plk. J. Hage paminėjo, kad iš trijų Baltijos šalių Lietuva – aktyviausia projekto dalyvė. Projekto įgyvendinimas numatomas vykdyti iki 2005 m.

Lietuvos apsisprendimą dalyvauti bendrame Baltijos šalių ir Švedijos projekte nulėmė tai, kad per penkerius metus pavyktų techniškai visiškai aprūpinti visų lygių karinių operacijų medicininės paramos vienetus (medicinos būrys, medicinos kuopa, karo lauko ligoninė). Be to,

¹⁴⁴ Žr.: BALTPERS delegacija Lietuvoje// Karys/ - 2000. - Nr. 8. - P. 11; Starinskas K. Apžvelgiami visi horizontai // Karys. - 2000. - Nr. 12. - P. 19; Cibulskienė L. Seminaras administracijų tarnautojams// Karys. - 2001. - Nr. 20-21. - P. 5; Kuriama kompiuterinė piliečių karinės prievolės valdymo ir apskaitos sistema//KA KAMIL. - 2002 04 19 - 05 02. - Nr. 8(11). - P. 10.

atsirado galimybė turėti karinių operacijų medicininės paramos vienetų lauko įrangos standartą, atitinkantį šio meto Vakarų šalių karo medicinos reikalavimus. Lietuvos karinių operacijų medicinos paramos organizavimo ir taktikos samprata sutampa su Vakarų šalių, todėl gaunamos medicinos įrangos nereikės papildomai pritaikyti: ji bus naudojama taip pat kaip ir Švedijoje. Švediška įranga, skirta kovinio vieneto medicininei paramai, yra kompaktiška ir labai patogi naudoti manevrinės gynybos ir mažų grupių taktikos karinių operacijų metu.

Projekto iniciatorė Švedija mažina savo ginkluotąsias pajėgas ir perduoda Baltijos šalims perteklinę stacionariąją ir lauko medicinos įrangą. Pagal BALTMED projekto I etapą – kiekvienos Baltijos šalies vienas karių sveikatos priežiūros centras buvo aprūpintas švediška stacionariąja medicinos įranga. Švedams padedant, jau įrengta Ruklos įgulos ambulatorija. Taip pat perduota po komplektą skyriuje, būryje, kuopoje ir batalione naudojamų medicinos priemonių ir įrangos. Estijos, Latvijos ir Lietuvos karo medikų grupės buvo išmokytos, kaip naudotis šia įranga. Be materialinės techninės paramos, pagal BALTMED projekto nuostatas Švedija padeda rengti įvairių lygių trijų Baltijos šalių karo medikus.

2000 m. lapkričio 2-3 d. Lietuvoje lankėsi Švedijos vyriausioji kariuomenės gydytoja gen. mjr. Ana-Mari Goransson. Ji susitiko su kariuomenės vadu brg. gen. J. Kronkaičiu, Baltijos šalių vyriausiais kariuomenės gydytojais, susipažino su BALTMED projekto įgyvendinimo eiga ir aplankė Rukloje švedų organizuotus medicinos instruktorių kursus. Po šio vizito Švedija nusprendė toliau tęsti projekto įgyvendinimą.

2000 m. pabaigoje prasidėjo II BALTMED projekto įgyvendinimo etapas. Jis truks kelerius metus: iki 2003 m. bus įsteigtos dar keturios karių sveikatos priežiūros įstaigos (Vilniaus, Panevėžio, Klaipėdos įgulų ambulatorijos, Kauno karo medicinos centro stacionaras), Lietuvai bus perduota lauko ligoninė, kuri teiktų aukštesnio lygio medicinos pagalbą per karą, tarptautines operacijas, ekstremaliomis situacijomis. Taip pat bus organizuojami kursai: vieni – medicinos (bus rengiami medicinos įrangos eksploatacijos ir remonto specialistai), kiti – medicininės paramos vienetų instruktoriams ir BATLS (gyvybės gelbėjimas kovinės traumos atveju) kursas medikams.

Projekto finansinė vertė siekia ne vieną milijoną litų. Jeigu Lietuva tokį projektą bandytų įgyvendinti savarankiškai, jo kaina padidėtų keletą kartų, o realizavimas pačiomis optimistiškiausiomis prognozėmis užtruktų ilgiau nei porą dešimtmečių. Lygiagrečiai su šiuo projektu Lietuva privalės paspartinti atsargos karo medikų rengimo ir civilinių medikų mobilizacijos sistemų kūrimą. Kasdieninėje veikloje bus taikoma tik dalis įrangos, kita – saugoma rezerve ir išleidžiama per eksploatacinį patikrinimą, pratybas, tarptautines misijas, karines operacijas ar katastrofas. Kaip tik atsargos medikai ir bus paskirti prie šių medicinos rezervo vienetų. BALTMED projektas suartino trijų Baltijos šalių ir Švedijos medicinos tarnybas. Padėtas tvirtas ilgalaikio keturšalio bendradarbiavimo karo medicinos srityje pagrindas.¹⁴⁵

* * *

*Karinėje srityje taip pat aktyviai bendradarbiauja ir kitos trijų Baltijos šalių karinės organizacijos. Antai Krašto apsaugos savanorių pajėgos KASP (iki 1998 m. vasario 2 d. – Savanoriškoji krašto apsaugos tarnyba – SKAT) kaip sudedamoji kariuomenės dalis dalyvauja beveik visose Lietuvos kariuomenėje rengiamose pratybose. Pradedama intensyviai bendradarbiauti su užsienio šalių savanorių pajėgomis. 1995 m. spalio 21 d. Tartu (Estija) pasirašyta SKAT, Latvijos Zemessardzes ir Estijos Kaisteliito *bendradarbiavimo sutartis*. Iki to laiko bendradarbiavimas vyko pagal atskirus iškvietimus ir susitarimus. Jau 1991 m. pavasarį Latvijos Zemessardze atstovai lankėsi Lietuvoje ir perėmė patirtį, kaip sukurti savanoriškąją karinę operaciją. Nuo 1991 m. draugiškus ryšius palaiko SKAT Panevėžio rinktinė ir Latvijos Zemessardze 5-oji brigada. 1995 m. gegužės mėnesį 24 SKAT karininkų grupė mokėsi Latvijos Zemessardze pėstininkų mokymo centre rengiamuose skyrių vadų kursuose. Nuo 1995 m. kiekvieniems metams sudaromas bendradarbiavimo planas, kuriame didelis dėme-*

¹⁴⁵ Berkevičius G. Projektas suartino Baltijos šalių karo medikus// Karys. – 2000. – Nr. 24. – P. 7; Parama Baltijos regiono saugumui// Karys. – 2001. – Nr. 6. – P. 4; Lietuva – aktyviausia BALTMED projekto dalyvė// Karys. – 2001. – Nr. – 14. – P. 5.

sys skiriamas trijų Baltijos šalių savanorių štabų parengimui keistos informacija ir pasienio dalinių tarpusavio ryšiams, sugebėjimui vykdyti bendrus veiksmus, reguliariai organizuojami bendri mokymai, keičiamasi karine operatyvine mokymų metodika ir kitų sričių informacija, technikos parama, aktyvinami kontaktai tarp personalo tarnybų; organizuotas reguliarius šalių radijo ryšys, vyksta šalių kolektyvų ir komandų kultūros ir sporto renginiai.¹⁴⁶

Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija kaip sudedamoji krašto apsaugos sistemos dalis aktyviai dalyvauja įgyvendinant Lietuvos ir Vakarų šalių karinio bendradarbiavimo uždavinius. Nuo 1994 iki 2001 m. 122 kariūnai dalyvavo tarptautinėse pratybose užsienio šalyse: Olandijoje (1994 m.), JAV (1995 ir 1997 m.), Kanadoje (1999 m.), Rumunijoje (2000 m.), Austrijoje (2001 m.) ir kt. Karo akademija yra pasirašiusi bendradarbiavimo sutartis su užsienio šalių aukštosiomis karo mokyklomis: JAV West Point'o karo akademija, JAV Virdžinijos karo institutu, Prancūzijos Saint-Cyr'o karo mokykla, Didžiosios Britanijos Sandhurst'o karo akademija, Danijos karališką karo akademija, bendradarbiaujama su Baltijos gynybos koledžu, Latvijos nacionaline gynybos akademija ir Estijos aukštąja karo mokykla.

Karališkoji Sandhurst'o karo akademija buvo viena pirmųjų karinių mokymo įstaigų, kuri suteikė pagalbą Lietuvos karo akademijai. Padedant jos instruktoriams buvo parengtas vienas kariūnų mokymo etapų – programa „Individualus kario rengimas“. Kuriant naują karinio rengimo programą ir toliau bendradarbiaujant su Sandhurst'o karo akademija buvo pakviesti šios aukštosios karo mokyklos instruktoriai, kad perteiktų savo patirtį, kaip jų valstybėje tikrinamos kadetų žinios, įgytos studijų metu. Tai buvo pradmenys, kuriais remiantis buvo sukurtas šiuo metu į karinio rengimo programą įtrauktas „Būrio vado kursas“.

2000 m. liepos mėn. Karo akademijoje lankėsi dvi karininkų grupės iš JAV Fort Benning'o ir Fort Leavenworth'o karinių mokymo įstaigų. Jos pasidalijo kapitonų kursų organizavimo patirtimi. 2000 m.

¹⁴⁶ Krašto apsaugos savanorių pajėgos (sudarė P. Dabulevičius, V. Voveris). – V., 2001. – P. 104-105, 123; Pajėgos stiprėja// Karys. – 2001. Nr. 2. – P. 8.

rugsėjo mėn. Akademijos kapitonų kursų ir Taktikos katedros karininkai lankėsi JAV Generalinio štabo koledže, kur susipažino su karininkų kursų mokymo programomis, dėstymo metodika, domėjosi mokymo proceso organizavimo klausimais, buities sąlygomis. Dėl kapitonų kursų programų tobulinimo 2001 m. pavasarį buvo užmegzti ryšiai ir su Drezdeno karo akademija.¹⁴⁷

Intensyviai bendradarbiaujama civilinės saugos ir kitose srityse. Lietuvos, Latvijos ir Estijos įvairios karinės struktūros dalyvauja bendrai rengiamose ir tarptautinėse konferencijose bei seminaruose. 2000 m. antrojoje pusėje Vilniuje, „Draugystės“ viešbutyje, vyko Baltijos jūros valstybių (BJV) kariuomenės rezervo karių konferencija „Baltijos pokalbiai 2000“ („Baltic talks 2000“). 1999 m. Danijoje pirmą kartą konferencijoje dalyvavę Lietuvos kariuomenės rezervo karių asociacijos (LKRKA) atstovai pasiūlė kitą konferenciją surengti Lietuvoje, ir jiems buvo suteikta ši garbė. Konferencijoje BJV rezervo karių visuomeninės organizacijos aptarė bendrus veiksmus stiprinant taiką ir saugumą regione. Dalyvavo Švedijos, Danijos, Suomijos, Latvijos ir Estijos rezervo karių organizacijų atstovai, taip pat svečiai iš Prancūzijos, Belgijos, Lenkijos, Vokietijos. Konferencijoje pranešimus skaitė Baltijos gynybos koledžo vadas brg. gen. M. Klemensen, Lietuvos kariuomenės vadas brg. gen. J. Kronkaitis ir KASP vadas plk. A. Pocius.

LKRKA yra visuomeninė nepolitinė organizacija, susikūrusi prieš kelerius metus, turinti asocijuotos NATO valstybių rezervo karininkų asociacijos narės statusą. Asociacija vienija per 400 karo tarnybą atlikusių karių. LKRKA tikslas – palaikyti atsargos karių fizinį ir psichologinį pasirengimą, tobulinti kariuomenėje įgytus įgūdžius, propaguoti Lietuvos kariuomenę ir krašto gynimo idėją, padėti savo nariams neatitrūkti nuo kariuomenės aktualijų.

Pirmasis pranešimą „Lietuvos kariuomenė. Rezervo vieta joje“ skaitė Lietuvos kariuomenės vadas brg. gen. J. Kronkaitis. Dėmesingai išklausę brigados generolo kalbos, konferencijos dalyviai, atvykę iš Vakarų valstybių, stebėjosi, kad šalis per 10 nepriklausomybės me-

¹⁴⁷ Žr.: Žigaras F. Baltijos šalys: saugumas ir gynyba//Kariūnas. – 2002 m. kovas. – Nr. 14. – P. 9–11.

tų sugebėjo išmokyti ir dabar turi apie 40 tūkst. Lietuvos kariuomenėje paruoštų rezervo karių. „Protingas sprendimas“, – sakė svečiai iš Švedijos, sužinoję, kad dalis iš 300 tūkst. sovietinėje kariuomenėje tarnavusių karių po priesaikos Lietuvos valstybei bus įtraukti į aktyvų Lietuvos kariuomenės rezervą.

Konferencijos dalyviai ne tik klausė pranešimų, bet ir aktyviai dirbo grupėse, pristatė savo šalių kariuomenes, gynybos koncepcijas. Buvo kalbama ir apie eilinių rezervo karių kasdienybę, problemas, su kuriomis jie dažniausiai susiduria. Didelį konferencijos dalyvių susidomėjimą kėlė bendrosios geopolitinės padėties Baltijos regione apžvalga. Švedams, danams, vokiečiams pats rūpimiausias klausimas – „ar tikrai eilinis lietuvis žino, kas yra NATO, ir ar jis nori, kad jo Tėvynė priklausytų tiek Aljansui, tiek Europos Sąjungai?“. Konferencijos svečiams buvo atsakyta, kad Lietuvos integracija į tarptautines organizacijas yra ne tik saugumo garantas, bet ir ilgalaikių, svarbių investicijų iš užsienio pritraukimo būdas. Tapę asocijuotais NATO valstybių rezervo karininkų asociacijos nariais, Lietuvos atsargos kariai gali dalyvauti įvairiuose kolegų kongresuose, konferencijose, dalytis patirtimi, siųsti savo narius į įvairius karinius ir kalbos kursus NATO valstybėse.¹⁴⁸ *Taigi Lietuvos, Latvijos ir Estijos saugumo politika, paremta gerų tarpusavio santykių ir su visomis euroatlantinės erdvės valstybėmis plėtra, padėjo sukurti tvirtą regioninio gynybinio bendradarbiavimo tinklą su daugeliu NATO ir jos partnerių šalių.*

Kaip matome, Lietuva yra sukaupusi nemažą regioninio bendradarbiavimo patirtį, gana sėkmingai plėtojama viena iš svarbiausių sričių – *kariniai ryšiai*. Bendri projektai padeda taupyti lėšas, didina tarpusavio supratimą, santykių skaidrumą.

Užkaukazės regione yra susiklosčiusi gana sudėtinga padėtis karinių ir politinių santykių požiūriu. Todėl Lietuvos ambasadorė prie NATO Gintė Damušis vyriausiajam Aljanso pajėgų Europoje vadui Džozefui Ralstonui (*Joseph W. Ralston*) pristatė Lietuvos iniciatyvą pasiūlyti pagalbą Kaukazo ir Vidurio Azijos valstybėms plėtojant tarpusavio karinį bendradarbiavimą ir kontaktus su NATO.

¹⁴⁸ Žr.: Rezervo karių asociacija jau įžengė į NATO// Karys/ - 2000. – Nr. 16. – P. 5; Bekešius M. „Baltijos pokalbiai 2000“// Karys. – 2000. – Nr. – 18. – P. 12.

Lietuva šią patirtį sukaupė bendradarbiaudama gynybos srityje su Latvija ir Estija, dalyvaudama NATO Taikos partnerystės programose ir taikos palaikymo operacijose Balkanuose.

Lietuva siūlo Kaukazo ir Vidurinės Azijos regiono valstybėms taikyti šiuolaikinius modelius ir savo patirtį prisijungiant prie įvairių NATO taikos partnerystės programų.

Ambasadorė taip pat pristatė Lietuvos antiteroristinę programą, nacionalinio saugumo koncepcijos projektą ir naujausias Lietuvos iniciatyvas stiprinant euroatlantinį saugumą.¹⁴⁹

¹⁴⁹ Žr.: Lietuva siūlo pagalbą Kaukazo ir Vidurio Azijos valstybėms; Lietuvos karinio bendradarbiavimo iniciatyvų patirtis – Užkaukazės šalims//KA KAMIL. – 2002 04 19 – 05 02. – Nr. 8(11). – P. 7, 10.

LIETUVOS BENDRADARBIAVIMAS SU STRATEGINIAIS PARTNERIAIS

Lietuvos saugumo strategija – tai tvirtas apsisprendimas siekti narystės Šiaurės Atlanto gynybinėje bendrijoje, t. y. NATO. Siekdama šio aiškiai apibrėžto politinio tikslo, Lietuva naudojasi tarptautiniu gynybiniu bendradarbiavimu savo integracijai į Šiaurės Atlanto Sąjungą paspartinti tiek politiniu, tiek kariniu lygmeniu.

Dvišalio bendradarbiavimo gynybos srityje su valstybėmis NATO narėmis ir narystės NATO siekiančiomis valstybėmis plėtra yra viena iš prioritetinių Lietuvos gynybinės ir karinės integracijos į NATO priemonių, nes ji taip pat padeda plėtoti nacionalinės gynybos sistemos galimybes ir siekti suderinamumo su NATO pajėgomis, įgyvendinti visas kitas integracijos į NATO priemones. Stengiamasi kuo daugiau pasinaudoti NATO narių pagalba Lietuvai integruotis į NATO. Tuo tikslu „Partnerystės taikos labui“ (*PfP*) dvasia Lietuva vykdo dvišalį ir daugiašalį karinį bendradarbiavimą. *Ypač glaudūs Lietuvos strateginės partnerystės santykiai su Jungtinėmis Amerikos Valstijomis ir Lenkija: jos remia Lietuvos pastangas integruotis į Europos ir transatlantines struktūras.*

LIETUVA IR JUNGGINĖS AMERIKOS VALSTIJOS

Ypač išskirtinis dvišalis gynybinis Lietuvos bendradarbiavimas su Jungtinėmis Amerikos Valstijomis. *Lietuvą su JAV sieja strateginės partnerystės santykiai.* Bendradarbiavimas su JAV yra ypač svarbus Lietuvai siekiant užsitikrinti šios valstybės paramą integruojantis į NATO, plečiant gynybinius pajėgumus, stiprinant nacionalinio saugumo sistemą nekarinėmis priemonėmis. Lietuvos Respublika tęsia bendradarbiavimą su Jungtinėmis Amerikos Valstijomis – strateginiu šalies partneriu. „Lietuvos Respublika laiko Jungtines Amerikos Valstijas pagrindiniu Europos saugumo partneriu. 1998 m. JAV ir Baltijos valstybių Partnerystės chartijos įgyvendinimas lieka svarbia priemone plėtojant strateginę partnerystę su JAV. Lietuvos Respublika palaiko ir plėtoja glaudžius ryšius su Lietuvos išeivija JAV, didžiausia

Lietuvos bendruomene užsienyje, kaip svarbų savo strateginės partnerystės su JAV veiksnį. Lietuvos Respublika ir toliau teiks politinę ir praktinę paramą antiteroristinei kampanijai, vadovaujamai Jungtinių Amerikos Valstijų, tapusių teroristinių išpuolių 2001 m. rugsėjo 11 d. taikiniu“, – pabrėžiama Lietuvos Respublikos „*Nacionalinio saugumo strategijoje*“.¹⁵⁰ (*Apie JAV poziciją Lietuvos integravimosi į NATO klausimu taip pat rašoma skyriuje „Baltijos šalių integracijos į NATO problema“.*)

Lietuvos Respublika ir JAV oficialius diplomatinius santykius užmezgė 1922 m. liepos 28 d. Nuo 1940 m. iki 1991 m. JAV nepripažino Lietuvos inkorporavimo į SSRS. 1991 m. rugsėjo 6 d. buvo atkurti JAV ir Lietuvos diplomatiniai santykiai.

JAV gynybos departamentas pasiūlė įrengti tiesioginę ryšio liniją tarp Lietuvos KAM ir JAV gynybos departamento. 1997 m. lapkričio mėn. pradžioje, atvykus JAV specialistams, tokia linija buvo instaliuota.

JAV pozicija dėl NATO plėtros. Poziciją dėl NATO plėtros JAV iš esmės formuoja prezidentas kartu su administracija (Valstybės ir Gynybos departamentu) ir Senatas. Didelę įtaką turi ir akademinė institucijų bei NVO nuomonės (pvz., *RAND, Council on Foreign Relations, etc.*). Oficialiai JAV laikosi NATO Vašingtono komunikate įrašytos pozicijos: plėtra turi tęstis, kiekviena šalis, atitinkanti pasirošimo kriterijus, gali būti pakviesta, geografinė padėtis nesvarbu, ne NATO šalys neturi veto. Nuo 1999 m. JAV pozicijoje pastebima pozityvi trijų Baltijos šalių diferenciacija ir individualizacija. Lietuva išskiriama iš kitų dviejų Baltijos šalių kaip labiau pažengusi dėl savo išipareigojimų modernizuoti karines pajėgas ir padidinti gynybos biudžetą iki 2 proc. BVP.

Esminiai debatai dėl kito NATO plėtros etapo turėtų prasidėti 2002 m. rudenį, o sprendimas turėtų būtų priimtas iki Prahos samito 2002 m. JAV prezidentas G. W. Bushas savo rinkiminės kampanijos metu 2000 m. spalio 31 d. pareiškime dėl NATO ateities teigė, kad NATO plėtra turi apimti valstybes, kurios išpažįsta demokratines vertybes, turi pliuralistines politines ir laisvos rinkos ekonomikos siste-

¹⁵⁰ Žr.: Valstybės žinios. – 2002. – Nr. 56-2233. – P. 31.

mas; nei geografinės, nei istorinės aplinkybės neturėtų diktuoti vientisos ir laisvos Europos ateities. G. W. Bushas teigė, kad: „Aš per kitą Aljanso susitikimą 2002 m. sieksiu, kad mūsų Europos partneriai toliau tęstų NATO plėtimo procesą. Rusija neturėtų duoti veto NATO plėtimo procesui“.

JAV valstybės sekretorius C. Powel 2001 m. sausio 17 d. Senato URK klausimuose teigė, kad „JAV santykiai su Rusija negali būti grindžiami baime. Ir jei, pavyzdžiui, mes tikime, kad NATO plėtra turi tęstis, o mes tuo tikime, tai neturime bijoti Rusijos prieštaravimo, kuomet laisvę mylinčios tautos nori būti NATO dalimi“. C. Powell pažymėjo, kad prieš priimant naujus narius būtina įvertinti jų pasirengimo lygį. NATO plėtra jokių būdu negali silpninti Aljanso. C. Powell nuomone, jei valstybė yra demokratinė, ekonomiškai tvirta, turinti tinkamai pasirengusias karines pajėgas ir išpažįstanti pripažintas vertybes, tai NATO turi būti pasirengusi tokią valstybę priimti.

JAV Atstovų rūmų spikeris D. Hastert, lankydamasis Vilniuje 2001 m. kovo 22 d., pareiškė padarysias viską, kad Lietuva būtų priimta į Aljansą 2002 m., jei ji dės reikiamas pastangas atitikti narystės NATO reikalavimus. „Aš dirbsiu kartu su prezidentu Bush, viceprezidentu Cheney, valstybės ir gynybos sekretoriais Powell bei Rumsfeld, kad tai taptų realybe. Amerika visus 50 metų ryžtingai atsisakė pripažinti neteisėtus ir amoralius sovietų veiksmus, ir NATO suklystų, neišpildydama laisvę mylinčios Lietuvos troškimų.“

Kai kurių įtakingų senatorių, pvz., J. Bingaman, J. Warner, nuostatos dėl Baltijos šalių narystės NATO yra neigiamos. J. Bingaman 1999 m. siūlė pataisą dėl Baltijos valstybių išskyrimo, reikalaujant specialaus jų priėmimo į NATO svarstymo. Ši pataisa nebuvo teikiama balsuoti. 2000 m. liepos pradžioje senatorius J. Bingaman pateikė Užsienio asignavimų įstatymo pataisą, kurioje pažymima, kad sprendimas skirti FMF (*Foreign Military Financing*) lėšas Baltijos valstybėms neturi reikšti Senato pritarimo pagreitinti Baltijos įstojimą į NATO. Pataisa nebuvo priimta.¹⁵¹

¹⁵¹ <http://www.urm.lt/data/5LF4109447jav.htm>

JAV nevyriausybių organizacijų vaidmuo. 1999 m. JAV buvo išleista politologijos studija, kurioje itin remiamas Lietuvos siekis tapti NATO nare. Studijos „*Strateginė raida Šiaurės ir Baltijos regione: poveikis JAV politikai*“ išvadose teigiama, kad 2002 m. būtina tęsti NATO plėtrą pakviečiant dvi Pietryčių Europos šalis ir bent vieną Baltijos valstybę. Tokia valstybe studijoje siūloma Lietuva, nes ji jau yra pakankamai gerai pasiruošusi narystei NATO. Be to, atsižvelgiant į gerus Lietuvos santykius su Rusija, Lietuva Aljanse sukeltų ne tokią neigiamą Maskvos reakciją, – mano JAV politologai. Vienas studijos autorių Michaelas J. Sweeney pažymėjo konkrečius Lietuvos veiksmus siekiant narystės NATO. Kaip žinoma, Lietuva dalyvauja tarptautinėse taikos misijose, reformuoja ir stiprina kariuomenę, laipsniškai didina gynybos finansavimą. Studiją išleido Vašingtono užsienio politikos analizės institutas.¹⁵²

1999 m. balandį Z. Brzezinskio vadovaujama tyrimų grupė, remiama Užsienio ryšių tarybos (*Council on Foreign Relations*), išleido studiją „*U.S. Policy Toward Northeastern Europe*“. Studijoje rekomenduojama kito NATO plėtros etapo metu priimti vieną, geriausiai pasiruošusią NATO narystei Baltijos valstybę.

Kita vertus, kai kurios įtakingos NVO, pvz., CATO Institute, National Defense University, Forum for International Policy, pasisako prieš Baltijos šalių priėmimą į NATO.

Tokias nuostatas reiškia ir kai kurie JAV dienraščiai. Pavyzdžiui, apie NATO plėtrą ir Baltijos valstybių narystę šioje organizacijoje dažnai nepalankiai rašo kai kurie „*The New York Times*“ žurnalistai.

Dalis Amerikos žydų organizacijų Lietuvos integraciją į transatlantines saugumo struktūras netiesiogiai sieja su holokaustu Lietuvoje palikimo ir žydų turto gražinimo klausimais.

JAV pozicija dėl Europos Sąjungos plėtros. JAV palaiko Europos Sąjungos plėtrą ir jos tolesnę integraciją. Šalies vadovai įsitikinę, kad būti dalimi demokratiškos ir klestinčios Europos yra stiprus aktyvus palaikyti demokratijos ir laisvosios rinkos reformas Vidurio ir Rytų Europoje. Tuo pačiu JAV siekia plėtros procese užtikrinti ir sa-

¹⁵² NATO//Karys. – 2000. – Nr. 1. – P. 5.

vo interesų apsaugą, tačiau tikima, kad ES plėtra atitinka JAV planus regiono atžvilgiu. Kita vertus, jokių aktyvių veiksmų paskatinti ar paraginti Europos Sąjungą plėstis JAV nesiima; JAV atstovai netgi gana plačiai reiškia ES „sunkumų dėl biudžeto performavimo“ supratimą; iš kitos pusės daug vilčių dedama į Vokietijos sugebėjimus paveikti partnerius Europos Sąjungoje.

JAV valstybės sekretorius C. Powell, 2001 m. sausio 17 d. dalyvaudamas Senato URK klausymuose, teigė kad „Europoje vyksta istoriniai pokyčiai, apie kuriuos liudija Nicoje aukščiausiojo lygio susitikimo rezultatai. Europiečiai savais būdais siekia sukurti tobulesnę sąjungą, kurioje svarbus vaidmuo tektų užsienio politikai ir gynybinių poreikių tenkinimui. Mes sveikiname labiau integruotą, tvirtesnę ir stipresnę Europą – dar pilnavertiškesnį partnerį naujų iššūkių žadančiais laikais“.

JAV Atstovų rūmų spikeris D. Hastert, lankydamasis Vilniuje 1999 m. kovo 29–31 d., teigė: „Didesnė ES yra geresnė ES. Ji turi plėstis į Rytus, apimdama Rytų Europos demokratijas. Tai yra geriau ir JAV dėl prekybos ir saugumo... Kongresas remia Lietuvos siekį tapti pilnateise ES nare“. Savo paramą šiam Lietuvos siekiui jis taip pat pareiškė antrą kartą lankydamasis Vilniuje 2001 m. kovo 22 d.: „Lietuvos pažanga integruojantis į Europos Sąjungą – tai ką aš remiu – yra būtina, siekiant išplėsti prekybos ryšius“.¹⁵³

Pagrindiniai pasirašyti dokumentai. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija (KAM) ir JAV gynybos departamentas (GD) 1994 m. spalio 28 d. Vašingtone pasirašė memorandumą „*Dėl bendradarbiavimo gynybos ir karinių santykių srityse*“. Abiejų šalių vyriausybės, siekdamos plėtoti abipusį bendradarbiavimą ir užtikrinti slaptosios karinės informacijos saugumą, 1995 m. lapkričio 21 d. pasirašė sutartį „*Dėl saugumo priemonių slaptajai karinei informacijai apsaugoti*“¹⁵⁴. Lietuvos KAM ir JAV GD 1996 m. balandžio mėn. pasirašė susitarimą „*Dėl išsigijimų ir tarpusavio aptarnavimo*“ (reguliuojant abipusės logistinės paramos, aprūpinimo, paslaugų teikimo tvarką).

¹⁵³ http://www.urm.lt/data/5/LF41091417_jav.htm

¹⁵⁴ Valstybės žinios. – 1995. – Nr. – 99-2206. – P. 28-30.

1996 m. sausio 31 d. Lietuva pasirašė *Karinių pajėgų statuso susitarimą* (*Status of Forces Agreement – SOFA*), kuris nustato dalyvaujančių Pfp programos pratybose karinių pajėgų statusą kitų Pfp dalyvių teritorijose, o tai sudarė palankias teises sąlygas rengti Lietuvoje karines pratybas ir mokymus pagal Pfp programą. Susitarimas įsigaliojo 1996 m. rugsėjo 15 d. Jis taip pat pasirašytas ir galioja JAV. Vėliau ne kartą jis buvo papildomas.¹⁵⁵

1997 m. spalio mėn. buvo pasirašytas JAV GD ir Lietuvos KAM Susitarimas *dėl tyrimų ir plėtos informacijos mainų*, o spalio 14 d. *Lietuvos kariuomenės vado ir Pensilvanijos generolo-adjutanto ketinimų protokolas*. Tų pačių metų gegužės 8 d. JAV GD ir Lietuvos KAM pasirašė bendrą Pareiškimą *dėl mokslinio techninio bendradarbiavimo gynybos srityje*.

1998 m. sausio 16 d. JAV ir Baltijos valstybių Partnerystės chartija¹⁵⁶ patvirtino, kad JAV pritaria valstybių siekiui integruotis į transatlantines ir europines institucijas, konkrečiai – į NATO ir Europos Sąjungą, ir padės siekti šių tikslų bendradarbiaudama politikos, ekonomikos, saugumo, gynybos, kultūros ir aplinkos apsaugos srityse. Bendradarbiavimo įgyvendinimą užtikrina Partnerystės chartija.

Šis keturšalis dokumentas nekalba apie vienašales saugumo garantijas, ir negali būti interpretuojamas kaip narystės NATO pakaitalas. Tai atitinka Lietuvos poziciją, kuri nesvarsto vienašalių saugumo garantijų klausimo, nes istorinė patirtis rodo, jog vienašalės garantijos neužtikrina Europos saugumo, kuris yra nedalomas. Karinio

¹⁵⁵ Lietuvos Respublikos ir Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacijos saugumo susitarimas. Įsigaliojo 1994 m. birželio 13 d.//Valstybės žinios. – 2001. – Nr. 73-2574. – P. 67-68; Valstybių Šiaurės Atlanto Sutarties dalyvių ir kitų valstybių, dalyvaujančių programoje „Partnerystė taikos labui“, susitarimo dėl karinių pajėgų statuso ir šio susitarimo papildomo protokolo ratifikavimo įstatymo, pasirašyto 1996 m. sausio 31 d. Briuselyje// Valstybės žinios. – 1996. – Nr. 48-1143. – P. 13; Nr. 116-2704. – P. 21-23; Lietuvos Respublikos Seimas ratifikavo Tolesnį papildomą protokolą prie NATO valstybių ir Partnerystės taikos labui programoje dalyvaujančių kitų valstybių susitarimo dėl jų karinių pajėgų statuso, pasirašytą 1997 m. gruodžio 19 d. Briuselyje// Valstybės žinios. – 2000. – Nr. 48-1369. – P. 3; Nr. 48-1372. – P. 4-5; Protokolas dėl tarptautinių karinių vadavječių, ikurtų pagal Šiaurės Atlanto Sutartį, statuso//Valstybės žinios. – 2000. – Nr. 48-1373; Šiaurės Atlanto Sutarties šalių susitarimas dėl karinių pajėgų statuso//Valstybės žinios. – 2001. – Nr. 61-2182. – P. 5-14.

¹⁵⁶ Žr.: Lietuvos Respublikos Seimo Deklaracija dėl Amerikos Valstijų, Lietuvos Respublikos, Latvijos Respublikos ir Estijos Respublikos 1998 m. sausio 16 d. pasirašytos Partnerystės chartijos// Valstybės žinios. – 1998. – Nr. 31-823. – P. 9; Lietuvos rytas. – 1998 m. sausio 17 d.

bendradarbiavimo srityje JAV finansiškai remia Lietuvos siekius, padėdama įgyvendinti daugelį programų, taip pat teikia techninę paramą pagal karinių įrenginių pertekliaus programą.

1999 m. birželio 11 d. JAV NIMS (Nacionalinės vaizdų ir kartografavimo struktūros) pasirašė *sutartį dėl tarpusavio bendradarbiavimo karo topografijos srityje*. Ši sutartis palengvino Lietuvoje kartografijos struktūros sukūrimą ir darbą.

2000 m. sausio 28 d. buvo pasirašytas Lietuvos didžiausių parlamentinių partijų komunikatas, kuriame išsipareigota tvirtai siekti, kad Lietuva artimiausiu plėtros laikotarpiu būtų pakviesta į NATO. JAV administracijos pareigūnai sveikino Lietuvos parlamentinių partijų komunikatą, remiantį šalies narystę NATO. Apie tai pranešė Lietuvos ambasada JAV. Susitikimuose su diplomatu G. Čekuoliu JAV pareigūnai aiškiai išsakė savo šalies politinę paramą Lietuvai ir jos siekiams. Jie pasveikino konservatorių, krikščionių demokratų, socialdemokratų partijų, Centro sąjungos ir LDDP pasirašytą komunikatą dėl Lietuvos narystės NATO.

Lietuvos, Latvijos ir Estijos įsitvirtinimas Vakarų struktūrose yra nacionalinis JAV interesas, ir tikėtina, kad kita JAV administracija tęs Bilo Klintono administracijos politiką. Tai keturių šalių konferencijoje 2000 m. vasario mėn. Vašingtone pareiškė JAV valstybės sekretorės pavaduotojas S. Talboras. Jis skaitė pagrindinį pranešimą konferencijoje „*JAV – Baltijos valstybių chartija po dvejų metų: pasiekimai, problemos ir perspektyvos*“. Konferencijoje buvo apžvelgtas JAV ir Lietuvos, Latvijos ir Estijos bendradarbiavimas politinėje, saugumo, ekonominėje ir visuomenės integracijos srityse.¹⁵⁷

Į Lietuvą nuolat kviečiami JAV Kongreso nariai, senatoriai jų patarėjai ir kiti pareigūnai. Maždaug 40 politikų ir tiek pat jų patarėjų iki 2000 m. aplankė Lietuvą. Visas šio ir kitų JAV valdžios atstovų vizitų išlaidas padengia Potomac fondas, kurį 1998 m. įkūrė stambūs verslininkai, turintys profesinį išsilavinimą tarptautinio saugumo srityje. Antai 2000 m. birželio 10 d. Vilniuje įvyko JAV gynybos sekretoriaus, Danijos, Suomijos, Švedijos ir trijų Baltijos valstybių gynybos

¹⁵⁷ Didžiausios parlamentinės partijos – už Lietuvos siekį tapti NATO nare; NATO link/
/Karys. – 2000. – Nr. 4. – P. 6.

ministrų susitikimas. Pokalbių metu buvo aptarta NATO plėtra ir Baltijos valstybių pasirengimo narystei Šiaurės Atlanto Aljanse procesas, taip pat galimybė plėtoti daugiašalį regiono šalių bendradarbiavimą gynybos srityje.

Susitikimo dalyviai gerai vertino 2000 m. gegužės mėn. Vilniuje vykusios konferencijos „*NATO vaidmuo besikeičiančioje Europoje*“ rezultatus. Ministrai pabrėžė, kad Baltijos valstybių karinės pajėgos yra pasiekusios neabejotinos pažangos, dalyvaudamos NATO „*Partnerystės taikos labui*“ ir „*Narystės veiksmų plano programose*“. Taip pat buvo įvertinti rimti Lietuvos, Latvijos ir Estijos kariuomenių žingsniai, siekiant suderinamumo su NATO struktūromis. Kaip tik tos šalys, kurios pasieks reikiamo suderinamumo ir skirs pakankamai lėšų gynybos reikmėms, gali tikėtis, jog 2002 m. bus pakviestos į naują NATO plėtros etapą.

Po bendro posėdžio JAV, Šiaurės ir Baltijos šalių ministrai buvo pakviesti į iškilmingą priėmimą Prezidentūroje. Ten pat surengtoje spaudos konferencijoje į žurnalistų klausimus atsakė JAV gynybos sekretorius Viljamas S. Koenas (*William S. Cohen*) ir Lietuvos krašto apsaugos ministras Č. Stankevičius.

V. S. Koenas akcentavo ypač didelę Lietuvos pažangą, pasiektą stiprinat savo kariuomenę ir dalyvaujant Europos saugumo palaikymo programose. JAV gynybos sekretorius taip pat pažymėjo, kad Lietuvoje rimtas dėmesys skiriamas gynybos biudžetui formuoti, karių buities sąlygoms gerinti. Kadangi Lietuva gauna nuolatinės paramos iš užsienio šalių – tarp jų ir iš JAV, tai padeda vykdyti įvairius tarptautinio saugumo projektus. V. S. Koenas sakė, kad labai teigiamai vertina gerus Lietuvos santykius su Rusija, įnašą į Europos saugumo stiprinimą.

Atsakydamas į žurnalistų klausimą, ką gynybos sekretorius mano apie griežtą Rusijos nusistatymą prieš NATO plėtrą į Rytus, V. S. Koenas pastebėjo, kad narystė Aljanse ir santykiai su Rusija yra skirtingi dalykai. *Rusija neturi veto teisės stojantiems į NATO*. Kita vertus, – labai svarbu, kad Lietuva palaikytų gerus santykius su Rusija ne tik karinėje, bet ir aplinkos apsaugos srityje, bendrai organizuodamos žmonių gelbėjimo ir paieškos darbus. Tai reikalinga ir Europos saugumui.

V. S. Koenas, kalbėdamas apie gynybai skirtas išlaidas, pažymėjo, kad bendrojo vidaus produkto dalis, skiriama vienos ar kitos šalies kariuomenei, dar nėra lemiamas veiksnys, sprendžiant apie tos šalies pasirengimą tapti NATO nare, nors, gynybos sekretoriaus teigimu, kiekviena valstybė kandidatė ir privalo modernizuoti savo ginkluotąsias pajėgas, įnešti savo indėlį į kolektyvinio saugumo organizaciją. 2002 m. bus priimtas sprendimas dėl naujų narių priėmimo į NATO. Ne kas kitas, o visos Aljanso valstybės nuspręs, kurios valstybės yra pasirengusios stoti į Šiaurės Atlanto Organizaciją. V. S. Koenas dar pažymėjo, kad Rusija nepritarė suvienytos Vokietijos stojimui į NATO. Tačiau tai neturėjo įtakos sprendžiant šios šalies narystės klausimą. V. S. Koenas išsakė viltį, kad ekonominių sunkumų turinti Lietuva iki minėtos datos vis dėlto bus pasirengusi tapti Šiaurės Atlanto Organizacijos nare.

Gynybos sekretorius dar kartą pabrėžė: su Rusija reikia bendrauti visais taikos palaikymo regione lygmenimis. Jis sakė, kad partnerystės reikalai nuolat aptariami per JAV ir Rusijos politikų susitikimus.

Lietuvos krašto apsaugos ministras Č. Stankevičius pažymėjo, kad pastaruoju metu plėtojamas Lietuvos ir Rusijos Kaliningrado srities karinių struktūrų bendradarbiavimas. Rusija mato šioje tarptautinių santykių srityje Lietuvos gerą valią.¹⁵⁸

2000 m. rugpjūčio 24 d. krašto apsaugos viceministras R. Kiliuskas ir Lietuvos kariuomenės vadas brg. gen. J. Kronkaitis susitiko su Lietuvos Seimo kvietimu šalyje viešinėčia JAV Senato ir Atstovų rūmų komitetų patarėjų grupe. Krašto apsaugos viceministro ir kariuomenės vado pranešimai apie tai, kaip panaudota užsienio parama, kokia Lietuvos kariuomenės struktūra ir ištekčiai bei gynybos strategija, svečiams pasirodė išsamūs ir padarė gerą įspūdį. Šiuo metu fondas pagrindinį dėmesį skiria NATO plėtrai, strategijai, vykdo projektus, susijusius su JAV saugumu, „Šaltojo karo“ pasekmėmis, analizuoja Rusijos ir buvusių Sovietų Sąjungos respublikų politinę, karinę raidą.¹⁵⁹

¹⁵⁸ Starinskas K. Orientacija – visuotinis regiono saugumas//Karys. – 2000. – Nr. 12. – P. 2-3.

¹⁵⁹ JAV politikų nuomonę formuoja patarėjai//Karys. – 2000. – Nr. – 17. – P. 5.

2002 m. sausio 16–17 d. Lietuvoje viešęją JAV Senato Užsienio reikalų komiteto patarėjai sausio 17 d. susitiko su KA ministru L. Linkevičiumi. Senato patarėjai Patti McNervey, Davidas Merkelis ir Markas Esperas domėjosi, kaip Lietuva rengiasi narystei NATO karinėje srityje, kuo šalis gali prisidėti prie savitarpio saugumo, taip pat – regioninio bendradarbiavimo projektams.

Ministras L. Linkevičius papasakojo apie Lietuvos pasirengimą dalyvauti tarptautinėse operacijose – iki 2002 m. pabaigos bus sukurtas NATO standartus atitinkantis batalionas, o iki 2006 m. – nuolatinės parengties brigada. Lietuvos kariai jau septynerius metus tarnauja taikos palaikymo misijose Balkanų regiono šalyse ir turi sukaupę patirties veikti išvien tarptautiniuose junginiuose. L. Linkevičius informavo apie galimą Lietuvos karių dalyvavimą antiteroristinėje kampanijoje Afganistano regione, Seime priimtą svarbų įstatymą, kuris nustato teisinį mechanizmą, kaip Lietuva galės dalyvauti NATO operacijose, kai bus priimta į Aljansą.

L. Linkevičius pažymėjo, kad prasidėję metai – svarbus etapas, per kurį reikia padirbėti tobulinant rezervą rengimą, mobilizacijos srityje, plėtoti infrastruktūrą sąjungininkų pajėgoms priimti.

JAV Senato patarėjai viešėjo Mokomajame pulke Rukloje ir Karmėlavoje esančiame Regioniniame oro erdvės stebėjimo ir kontrolės centre. Jie lankėsi narystės NATO siekiančiose šalyse, kad geriau pasirengtų būsimiems debatams Senate dėl NATO plėtros.¹⁶⁰

2002 m. vasario 26–27 d. Lietuvoje lankėsi Jungtinių Amerikos Valstijų delegacija, vadovaujama JAV ambasadoriaus prie NATO Nikas Bernsas (*Nick Burns*). JAV atstovai Vilniuje susitiko su Prezidentu V. Adamkumi, Seimo Pirmininku A. Paulausku, premjeru A. Brazausku, KA ministru L. Linkevičiumi, užsienio reikalų ministru A. Valioniu ir kitais už šalies integraciją į NATO atsakingais pareigūnais.

N. Bernso vadovaujama delegacija lankė narystės NATO siekiančias šalis. Vizitų tikslas – susipažinti su naujaisiais šalių kandi-

¹⁶⁰ Grumadaitė R. JAV Senato patarėjai susipažino su Lietuvos pasirengimu narystei NATO//KA KAMIL. – 2002 01 24 – 02 07. – Nr. (2)5. – P. 14.

dačių pasiekimais įgyvendinant NATO Narystės veiksmų planą (MAP) ir aptarti reformų prioritetus bei geriausius išteklių panaudojimo būdus, ruošiantis NATO viršūnių susitikimui Prahoje 2002 m. lapkritį, kuriame bus priimtas sprendimas dėl tolesnės Aljanso plėtros. „Mes esame labai patenkinti, jog Lietuvos kariuomenė nusprendė įsigyti prieštankinių „Javelin“ sistemų ir tikimės, jog įsigis ir „Stinger“ sistemą“, – Prezidentūroje surengtoje spaudos konferencijoje pareiškė N. Bernsas. – Tai sukurs sąlygas labai artimam bendradarbiavimui tarp Pentagono ir Lietuvos kariuomenės, nes kartu su ginklų sistemomis bus vykdomi mokymai, seminarai, lauko pratybos.“

Lietuvos KA ministras L. Linkevičius sakė, jog „yra didelė tikimybė“, kad priešlėktuvinių raketų įsigijimo planai bus įgyvendinti.

Pasak N. Bernso, JAV yra susirūpinusios, jog kai kurios NATO sąjungininkės Europoje turėtų skirti daugiau lėšų ir pastangų šioms naujoms technologijoms įsigyti. „Mes patarėmė visoms šalims kandidatėms pradėti galvoti apie perėjimą prie modernių technologijų“, – pažymėjo N. Bernsas. – Šiuo atžvilgiu esame labai patenkinti, kad Lietuva išpareigojo skirti nacionalinei gynybai 2 proc. bendrojo vidaus produkto (BVP)“, – pabrėžė N. Bernsas, pavadinęs šias išlaidas „tinkamomis“. JAV ambasadorius prie NATO Lietuvą pavadino rimta kandidatė, tačiau pažymėjo, jog kol kas nepriimta sprendimų, kurios šalys bus pakviestos tapti Aljanso nare.

Susitikime su krašto apsaugos ministru L. Linkevičiumi N. Bernsas palankiai įvertino Lietuvos, Latvijos ir Estijos bendradarbiavimą karinėje srityje, pavadindamas tai geros veiklos modeliu. Kalbant apie Lietuvos pasirengimą narystei NATO gynybos srityje, pažymėta, kad karinis planavimas turi būti paremtas ne grėsmių analize, o realiais gynybiniais pajėgumais. Resursai, skiriami karinių struktūrų pertvarkai, turėtų būti nukreipti kariniams padaliniais parengti, kurie galėtų dalyvauti bendrose operacijose ir už Lietuvos ribų.

N. Bernsas paneigė žiniasklaidos pranešimus, esą Rusijai planuojama suteikti lygiavertį su kitomis 19 NATO narių statusą politinėje sprendimų priėmimo institucijose Šiaurės Atlanto Taryboje. „NATO valdymo organas Šiaurės Atlanto Taryba ir toliau susitikinės 4–5 kartus per savaitę, o Rusija neturės veto teisės NATO veiksmams, – pareiškė N. Bernsas žurnalistams po susitikimo su Lietuvos premjeru A. Brazausku. – Ko

mes nedarome – tai nekeičiame NATO funkcionavimo principų. NATO išlaikys savo gebėjimą veikti nepriklausomai, NATO plėtros klausimą spręs tiksliai 19 NATO šalių, jokia kita valstybė iš šalies negalės turėti veto teisės“, – pabrėžė N. Bernsas.

Įtakingas Didžiosios Britanijos dienraštis „*Financial Times*“ paskelbė, kad NATO pasiūlė Rusijai ypatingą vaidmenį NATO politinių sprendimų organe – Šiaurės Atlanto Taryboje. Anot pranešimo, taip pat ketinama transformuoti NATO bloką iš gynybinio karinio aljanso į saugumo politinę organizaciją, apimančią visas buvusio Varšuvos pakto šalis.

N. Bernsas pabrėžė, kad dabar iš tiesų siekiama gerų ryšių tarp NATO ir Maskvos. „Prezidentai Geoge Bush ir Vladimir Putin yra geri partneriai ir mes dedame daug pastangų, kurdami santvarką, kuri sutvirtins mūsų pozityvius santykius“, – sakė JAV diplomatas.

Lietuvą jis pavadino rimta kandidate tapti NATO nare per 2002 m. rudenį Prahoje vyksiantį NATO viršūnių susitikimą. „Lietuva padėjo labai daug pastangų, kad taptų gera NATO šalių drauge. Jūs palaikėte NATO operacijas Balkanuose, remiate antiteroristinę kampaniją, daug nuveikėte reformuojant armiją“, – gyrė Lietuvą N. Bernsas.¹⁶¹

Pagrindinės bendradarbiavimo kryptys. Pasirašius Memorandumą (1994 m. spalio 28 d.) dėl bendradarbiavimo gynybos ir karinių santykių srityje, buvo įforminta dvišalė darbo grupė (*Bilateral Working Group – BWG*), kurios tikslas yra numatyti dvišalio bendradarbiavimo plėtojimo gaires. Susitikimai vyko 1994 m., 1997 m. sausio mėn., 1998 m. gegužės mėn. ir 1999 m. kovo mėn. Lietuvoje, 2000 m. balandžio 6-7 d. – Vašingtone. Susitikimų metu aptariamos tarptautinės saugumo problemos, JAV delegacija supažindinama su Lietuvos kariuomenės plėtra ir numatomos dvišalio bendradarbiavimo gairės. Antai 1997 m. sausio 26-28 d. Vilniuje dirbo dvišalė JAV gynybos ministerijos ir Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos pareigūnų grupė. Diskusijose buvo aptartos tolesnio šalių bendradarbiavimo perspektyvos, NATO plėtimosi galimybės, parama Lietuvos

¹⁶¹ Galdikienė O. Lietuva padėjo labai daug pastangų, kad taptų gera NATO šalių drauge / KA KAMIL. – 2002 03 08 – 03 21. – Nr. 5(8). – P. 11.

kariuomeni ir t. t. „Mūsų dvišalės darbo grupės veikla – tai vienas iš bendradarbiavimo būdų, padedančių Lietuvai integruotis į Vakarų saugumo struktūras, – sakė JAV delegacijos vadovas JAV gynybos sekretoriaus pavaduotojo pirmasis pavaduotojas F. C. Smith. – Vizito metu apsvarstėme dvišalius ryšius, gynybos reformas, pagalbos saugumo srityje reikalus. Manau, kad mūsų diskusijos tapo savotišku šalių bendradarbiavimo visiems metams planu.“ Svečias pabrėžė, kad „Lietuva ypač pasižymėjo „*Partnerystės taikos labui*“ programos renginiuose. Kelyje į NATO šalims partnerėms tai yra labai svarbu. JAV labai remia Lietuvos ir kitų Baltijos šalių valstybių nepriklausomybę, jų saugumą“.

Lietuvos delegacijai vadovavęs Lietuvos krašto apsaugos ministras Č. Stankevičius, apibendrinamas dvišalės darbo grupės diskusijas, pabrėžė šių derybų svarbą: „Mūsų šalis bendradarbiavimui su JAV teikia ypatingą reikšmę. Dabartinių ryšių programos, konkretūs planai bus intensyviai vystomi. Dėl NATO plėtimosi mūsų pozicija žinoma – Lietuva pasiryžusi būti lydere stojant į Aljansą. Ir tai, manau, bus naudinga visų Baltijos valstybių saugumui. Svečiai pažymėjo, kad nė vienai šaliai kandidatėi durys į NATO nebus uždarytos, niekas neturi teisės to vetuoti“.

Šis klausimas buvo svarstomas ir JAV delegacijai apsilankius Lietuvos užsienio reikalų ministerijoje. Diskutuota dėl Lietuvos ir Rusijos santykių, Lietuvos dalyvavimo taikos operacijose, dėl JAV administracijos parengto projekto „*Baltijos veiksmų planai*“, kuris turėtų skatinti šių valstybių integraciją į vakarų struktūras.¹⁶²

Darbinės grupės trečiojo susitikimo metu buvo pristatyta galutinė Lietuvos kariuomenės įvertinimo studija, daug dėmesio skirta bendradarbiavimo karinio mokslo srityje galimybėms aptarti.

Vašingtone darbo grupės susitikimo metu Lietuvos delegacija pristatė 1999 m. kariuomenės veiklą, karių mokymo reformas, intensyvaus anglų kalbos mokymosi sistemą, MAP'o (*Membership Action Plan* – Narystės veiksmų plano) ir Partnerystės tikslų įgyvendinimą,

¹⁶² JAV ir Lietuva: ryšiai tvirtėja//Karys. – 1997. – Nr. 3. – P. 5.

PPBS (planavimo, programų ir biudžeto sistemos ciklas) sistemos įdiegimą. Taip pat kalbėta apie kariuomenės plėtrą ir kariuomenės 10 metų planą.

JAV delegacija gerai įvertino Lietuvos kariuomenės plėtros planus. Ypač palankiai atsiliepė apie *FMF* (Užsienio šalių finansavimo programos) lėšų panaudojimą. Pranešė, kad 2000 m. Lietuvai bus skirta 4,4 mln. dol. įrangai įsigyti ir 700 tūkst. dol. kariams mokyti pagal *IMET* (tarptautinė karinio mokymo) programą. JAV delegacija teigiamai vertino Lietuvos karininkų ir karių mokymo programas – bazinį kario kurso Rukloje, puskarininkių mokymą Kaune ir karininkų Vilniuje, Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijoje. JAV remia šioje Akademijoje vykstančias reformas.

Lietuvos krašto apsaugos viceministras R. Kilikauskas po konferencijos turėjo progos susitikti su JAV Kongreso, Baltųjų rūmų ir Pentagono atstovais. Geoge Washington universitete skaitė paskaitą apie Lietuvos gynybos sistemą. Franklin Kramer, JAV gynybos sekretorius pavaduotojas tarptautiniams ryšiams, išsakė pasitenkinimą Lietuvos kariuomenės reformomis ir rekomendavo toliau dirbti pagal *MAP* programą.¹⁶³

2002 m. balandžio 9 d. jau šeštą kartą susitiko Lietuvos ir JAV darbo grupė. Lietuvos KA ministerijoje įvykusiame Lietuvos ir JAV darbo grupės posėdyje buvo aptartas Lietuvos pasirengimas narystei NATO ir užduotys, kurios turėtų būti vykdomos ir po Aljanso viršūnių susitikimo 2002 m. rudenį Prahoje.

Pasibaigus šiam susitikimui, JAV delegacijos vadovas – gynybos sekretoriaus pavaduotojas Europos ir NATO reikalams Janas Bžezinskis (*Ian Brzezinski*) konstatavo, kad sustiprėjo įsitikinimas, jog abi pusės vienodai supranta gynybinių pajėgų plėtros prioritetus. Tai – mobilių greitojo reagavimo pajėgų kūrimas, tolesnis bendradarbiavimas strateginio planavimo ir krizių valdymo srityse, kūrimas infrastruktūros, kuri skirta priimti bendras sąjungininkų pajėgas, ir kiti prioritetai.

Nutarta, kad į Lietuvą atvyks JAV ekspertų grupė, kuri domėsis mokslinio bendradarbiavimo galimybėmis gynybos srityje.¹⁶⁴

¹⁶³ Turiningi pokalbiai Vašingtone//Karys. – 2000. – Nr. 9. – P. 3

¹⁶⁴ Lietuvos ir JAV darbo grupė aptarė Lietuvos gynybos struktūrų plėtros prioritetus//KA KAMIL. – 2002 04 19 – 05 02. – Nr. 8(11). – P. 6.

Karių mokymas ir švietimas. IMET programa. Tai – Tarptautinė karių mokymo ir švietimo programa (*International Military Education and Training*). Lietuvoje pradėta 1992 m. 1995 m. buvo skirta 200 tūkst. dol., 1996 m. – 498 tūkst. dol., 1997 m. – 520 tūkst. dol., 1998 m. – 650 tūkst. dol., 1999 m. – 727 tūkst. dol., 2000 m. – 760 tūkst. dol., 2001 m. – 800 tūkst. dol. Kasmet į JAV mokytis pagal IMET programą vyksta 20-30 Lietuvos karių. Siūlomos specialybės patenkina Lietuvos poreikius. Antai nuo 1992 m. iki 2001 m. mokėsi 152 kariai. Už šias studijas JAV moka 700 tūkst. dolerių.

2000 m. sausio 1 d. duomenimis iš viso į užsienį mokytis išvyko 794 kariai ir civiliniai darbuotojai. 709 žmonės baigė kursus, 85 dar mokėsi. Studijos, kursai ir seminarai kariams ir civiliams vyksta Vokietijoje, kurioje kasmet studijuoja 30 karių ir civilių, Šveicarijoje, Vengrijoje, Čekijoje, Jungtinėje Karalystėje, Kanadoje, Norvegijoje, Danijoje ir Švedijoje. Taip pat užsienio valstybės rengia profiliuotus kursus Lietuvos specialistams, pavyzdžiui, JAV rengia karo kartografijos specialistus, Norvegija ir Kanada – logistikos specialistus, Danija – karo inžinerijos specialistus ir kt. Daugelio valstybių ekspertai konsultuoja Lietuvos specialistus ir dalijasi patirtimi įvairiais klausimais, kartu dalyvauja pratybose ir mokymuose.¹⁶⁵

JAV remia Lietuvos kariuomenę rengiant mokymo programas Lietuvos pareigūnams. IMET programa įgyvendinama šiomis kryptimis: su programą kuriojančiu JAV karininku KAM kasmet suderina poreikius, nustato mokymo sričių prioritetus (JAV karo mokyklose gali būti rengiami įvairiausių sričių specialistai: ryšio karininkai, pėstininkai, štabo karininkai, gynybos resursų valdymo specialistai ir pan.); kasmet sudaroma Lietuvos karių mokymosi JAV mokyklose programa. Mokslas paprastai trunka 5-6 mėnesius. Prieš mokslą karo mokyklose kariai mokomi anglų kalbos. Be karinių specialybių mokymo, teikiama pagalba mokant anglų kalbos. Taip pat rengiami seminarai Lietuvoje. Antai gynybos resursų valdymo JAV specialistai 1994 m. mokė Vilniuje surengtame dvi savaites trukusiame seminare trijų

¹⁶⁵ Žr.: Budrys K. Gen. Klausas Naumanas: „Sąveika su NATO svarbiau už ginkluotę“ /Karys. – 1997. – Nr. 9. P. 8-9; Starinskas K. Karinė JAV parama Lietuvai//Karys. – 1999. – Nr. 20. – P. 14; Kaupas L. Apie studijas užsienyje//Karys. – 2000. – Nr. 4. – P. 14.

Baltijos valstybių atstovus. 1995 m. buvo surengtas ekonominės zonos apsaugos ir žvejybos apsaugos teisinių klausimų seminaras. 1997 m. birželio mėn. Vilniuje buvo surengtas seminaras „*Lietuvos demokratinės gynybos planavimas ir vadyba*“.

2001 m. birželio pabaigoje Vilniuje vyko NATO Šiaurės Rytų Jungtinės vadovietės surengtas NATO karinės terminologijos seminaras štabo karininkams. Tarptautiniame seminare dalyvavo kariniai atstovai iš 11 šalių, tarp jų – pirmąkart ir Albanijos atstovas. Lietuvai atstovavo 19 karininkų ir seržantų. Šis mokomasis seminaras – tai dar viena projekto pagal tarptautinę Partnerystės darbo programą (PDP) dalis. *Jis skirtas įvairių šalių partnerių kariniams atstovams, atėityje dirbsiantiems tarptautiniuose gynybos štabuose.*

Partnerystės darbo programa apima daug veiklos sričių, viena pagrindinių – NATO terminologijos seminarai. Juose nagrinėjami ne vien kariniai terminai, bet ir NATO struktūra, štabų darbo ypatumai. Be to, rengiami informacijų, vadovavimo, logistikos ir planavimo mokymai.

Šiuos seminarus itin vertina Lietuvos kariai – susipažinę su terminais, karininkai galės juos pritaikyti Lietuvos kariuomenėje, jiems bus lengviau dalyvaujant tarptautinėse pratybose, taikos įvedimo ir palaikymo misijose. Nors pirmas žingsnis jau žengtas – lietuvių kalba išleistas NATO terminų žodynas, tačiau jo dar negalima pavadinti vykusiu. Pasak Lietuvos gynybos štabo viršininko plk. A. Jurgaičio, šiuolaikinė lietuvių kalba dar neturi tiksliai apibrėžtų karybos terminų. Po seminarų atsiveria galimybė pritaikyti NATO terminus lietuvių kalba. „Nesusipažinę su NATO struktūra, terminologija, negalėtume dalyvauti taikos palaikymo operacijose, tarptautiniuose mokymuose“, – sakė plk. A. Jurgaitis.

„Nuo 1999 m., kai buvo pradėti tokie seminarai, pastebėjome didelę pažangą, manome, jog šis projektas itin sėkmingas“, – per spaudos konferenciją apibendrino NATO Šiaurės Rytų Jungtinės vadovietės (ŠRJV) vado pavaduotojas kontradmirolas Franco D’Agostino. Plk. Hansas Joachimas Gerberis, ŠRJV karinio bendradarbiavimo skyriaus vadas, pasakojo, jog šalių partnerių, dalyvaujančių programoje, prašymu štabas gali atsiųsti nedideles karininkų grupes į įvairias šalis. Pavyzdžiui, prieš kelias savaites trys ŠRJV karininkai ste-

bėjo Baltijos gynybos koledže Tartu studijuojančių karininkų pratybas, padėjo praktiškais patarimais.

Kartą per metus sušaukiamas vadinamasis aukšto lygio seminaras Danijoje, Karupe, kur dalyvauja visų PDP šalių atstovai. Šiame svarbiausiame susitikime pristatoma ateities programa, aptariamos aktualios temos, nagrinėjami šalių partnerių poreikiai. Šie seminarai itin vertingi. Lietuvos kariai galės dalyvauti NATO štabų darbe, perteis žinias kitiems kariams. PDP programoje dalyvauja 27 šalys, ateiityje į ją planuojama įtraukti ir Rusiją.

Kontradmirolas F. D'Agostino pagyrė lietuvių karinius atstovus, kad jie jau dabar gali dalyvauti bendrose projektuose su NATO. Pasak NATO ŠRJV vado pavaduotojo, Lietuvos kariai pasirengę ne prasčiau nei šalių, prieš kelerius metus įstojusių į Aljansą.¹⁶⁶

Bendradarbiavimas su Pensilvanijos nacionaline gvardija (State Partnership Program), „Kariai – kariams“ (Military to Military) programa. Subirėjus Sovietų Sąjungai ir Varšuvos sutarties blokui, į naujų tarptautinio pripažinimo ir narystės įvairiose Europos ir pasaulio ekonominėse bei karinėse organizacijose siekiančių šalių demokratizavimo, stabilizavimo, karių profesinio tobulėjimo ir glaudesnių santykių su NATO plėtros procesą įsitraukė ir JAV.

Remdama išsivadavusių valstybių demokratizavimo ir stabilizavimo procesą, JAV pasiūlė „Kariai – kariams“ programą. Dabar šią programą vykdo net 16 Vidurio ir Rytų Europos šalių iš buvusios Sovietų Sąjungos ir Varšuvos bloko. „Kariai – kariams“ programoje dalyvauja ir jauniausios NATO narės: Lenkija, Čekija ir Vengrija. Pagalba pasiūlyta beveik visoms buvusioms priešininkėms.

Lietuvos kariuomenės partneris bendradarbiaujant su JAV nacionaline gvardija yra Pensilvanijos nacionalinė gvardija. Viena pagrindinių bendradarbiavimo programų yra programą „Kariai – kariams“, pradėta 1993 m. pavasarį. Nuo 1993 m. Lietuvoje nuolatos dirba JAV karinių ryšių grupė, kurios vadu skiriamas Pensilvanijos nacionalinės gvardijos karininkas, padedanti plėtoti ir vykdyti „Kariai – kariams“ programą. Ši programa nenumato materialinės paramos. *Tai – teorinė programa. Programą finansuoja JAV ginkluotųjų pajėgų vadavietė*

¹⁶⁶ Žr.: Cibulskienė L. NATO terminologijos seminaras//Karys. – 2001. – Nr. 12. – P. 9.

Europoje. Per metus surengiama keliasdešimt renginių, per kuriuos Lietuvos kariškiai gauna informacijos įvairiausiomis temomis. Nuo 1993 m. iki 2000 m. Lietuvoje ir užsienyje vyko daugiau negu 550 renginių. Kadangi Lietuva ir Pensilvanijos valstija yra partnerės Valsčių partnerystės programoje, penktadalį „*Kariai – kariams*“ programos renginių vykdo Pensilvanijos gvardija.

Vilniuje dirbanti karinė ryšių grupė organizuoja diskusijų seminarus Lietuvoje ir pažintinius vizitus į JAV karines bazines Europoje ir kontinentinėje Amerikos dalyje. Lietuvos kariškiai susipažįsta su JAV kariškiais darbo metodais ir procedūromis. Renginiai, ekspertų konsultacijos, pažintiniai vizitai organizuojami pagal Lietuvos pageidavimus ir atsižvelgiant į nustatytus prioritetus bei sąveikumo reikalavimus. Lietuvos kariai buvo kviečiami ir dalyvavo JAV nacionalinės gvardijos Pensilvanijoje rengiamose pratybose GUARDEX, glaudūs ryšiai sieja Civilinės saugos departamentą ir Nacionalinės gvardijos Ypatingųjų situacijų valdymo centrą, Puskarininkų mokyklą ir Nacionalinės gvardijos Liktnių akademią. 1999 m. vyko Nacionalinės gvardijos pratybos PARTNER CHALLENGE'99, į kurias taip pat buvo pakviesti Pensilvanijos ir Merilendo valstijų Nacionalinės gvardijos kariai. Lietuvai pratybose atstovavo 30 KASP karių (žvalgų) būrys.

Pensilvanijos nacionalinės gvardijos delegacija, vadovaujama vado gen. mjr. J. W. Mac Vay, Lietuvoje pirmąkart lankėsi 1996 m. 1997 m. buvo pasirašytas ketinimų protokolas, kuriuo Lietuvos kariuomenės vado pavaduotojas ir Pensilvanijos generolas–adjutantas patvirtino ketinimą toliau plėtoti ryšius ir bendradarbiavimą. 2001 m. rugsėjo mėn. į pratybas AMBER HOPE - 2001 atvyko dalyvauti Pensilvanijos kariai.

„Mano nuomone, Lietuvos ir JAV pasikeitimas informacija yra labai svarbus. Nors grupės vadu dirbu tik pusę metų, tačiau pastebėjau, kad jūsų kariuomenės profesinis lygis ir karių moralinės ypatybės yra aukšto lygio, – sakė 22 metų darbo kariuomenėje patirtį turintis plk. Johnas L. Gronski. – Mūsų programoje įgytas žinias Lietuvos kariškiai gali pritaikyti daugelyje sričių. Remdamasi amerikiečių pateikta informacija, Lietuvos kariuomenė gali tobulinti savo specialistų rengimo programas. Pastaruoju metu daugiau dėmesio skiriame Mokymų ir doktrinų valdybai, puskarininkų rengimo programai,

ryšių sistemai tobulinti. Lietuvos „*Military to Military*“ – viena iš labiausiai išplėtotų, o jūsų šalies kariuomenė – gana toli pažengusi. Manau, kad tobulinant informacijos pasikeitimo mechanizmą, vis daugiau kariuomenės sričių bus galima priartinti prie NATO standartų“.¹⁶⁷

Kursai George C. Marshall strateginių studijų ir gynybos ekonomikos centre Garmiše, VFR. Centras pradėjo savo veiklą 1994 m. viduryje. Specialiuose kursuose klausytojai supažindinami su ginkluotųjų pajėgų demokratinės kontrolės, gynybos, resursų vadybos principais, skaitomos paskaitos tarptautinės politikos klausimais (iki 1998 m. kursų trukmė buvo 5 mėn., nuo 1998 m. kursai rengiami skirtingo lygio pareigūnams ir yra 2, 9 ir 15 savaičių trukmės). Kiekviename kurse skiriama vietos Lietuvai. Be to, Centras nuolat rengia trumpalaikius kursus ir seminarus aktualiomis temomis. Pvz., 1999 m. gegužės 10–14 d. Vilniuje buvo surengtas seminaras išsigijimų klausimais, o lapkričio mėn. – krizių valdymo klausimais.

Mokslas JAV karo akademijose – Sausumos kariuomenės West Pointe, Karinio jūrų laivyno Anapolyje, Pakrančių apsaugos New Londone ir Karinių oro pajėgų Colorado Springse. Stodami į šias akademijas, lietuviai dalyvauja bendrame konkurse. Antai 1999 m. studijas baigė 1 laivyno karininkas, 2000 m. – 2 oro pajėgų karininkai. Šiuo metu studijuoja: 2 laivyno, 1 oro pajėgų ir 1 sausumos karininkas. JAV vyriausybė finansuoja kadeto mokymą ir išlaikymą (vieno kadeto išlaikymas ir mokslas per metus kainuoja 42 tūkst. dol.). Kiekvienais metais JAV skiria 750 tūkst. JAV dolerių tam, kad Lietuvos kariškiai galėtų studijuoti šios šalies karo mokslo institucijose.¹⁶⁸

Palaikomi glaudūs santykiai su JAV karinių jūrų laivynu. Nuo 1993 m. Lietuvos karo laivai kasmet dalyvauja JAV rengiamose tarptautinėse laivyno pratybose BALTOPS Baltijos jūroje. Kasmet vyksta JAV karo laivų vizitai Klaipėdoje. 1995 m. birželio mėn. po manevrų BALTOPS-95 į Klaipėdos uostą buvo įplaukęs vienas moderniausių JAV karo laivų „USS Philipine Sea“. Vizito į Klaipėdą laivu

¹⁶⁷ Žr.: Kaladinskas V. NATO ir mes. Petys į petį//Karys. – 2000. – Nr. 16. – P. 10-11; Aukškalnis R. Seminarą vedė JAV instruktoriai//Karys. – 2000. – Nr. 23. – P. 6.

¹⁶⁸ Grinys E. Stoti į NATO – būtina//Karys. – 2000. – Nr. – 17. – P. 9.

atplaukė kontradmirolas Joseph S. Mobley, kuris vadovavo JAV laivams BALTOPS-95 pratybų metu. 1998 m. vasarą KJP laivas „Vėtra“ lankėsi JAV, Bostone, vykusiose JAV KJP flagmano USS CONSTITUTION 200-mečio iškilmėse.

FMF (Foreign Military Financing), „Varšuvos iniciatyva“. JAV – viena iš šalių, suteikiančių didžiausią paramą Lietuvos krašto apsaugai.¹⁶⁹ 2000 m. rugpjūčio 7 d. Lietuvoje įvyko JAV gynybinio bendradarbiavimo skyriaus (Office of Defense Cooperation – ODC) inauguracija.

Dauguma NATO šalių jau seniai yra įkūrusios atskirus gynybinio bendradarbiavimo skyrius. JAV remia NATO „atvirų durų“ politiką, o ODC skyrius stengsis daryti viską, kad Lietuva kiek įmanoma greičiau įstotų į Aljansą. Gynybinio bendradarbiavimo skyrius, dabar žinomas ODC pavadinimu, buvo įkurtas SAO (*Security Assistance Office*) pavadinimu. SAO/ODC koordinuoja tarptautines programas, kurioms padedant pasirašomi kontraktai JAV karinei produkcijai gauti.

SAO buvo įkurtas 1995 m. gruodžio mėnesį. Nuo įkūrimo skyrius koordinavo 14,4 mln. JAV dolerių fondą, kurį skyrė užsienio šalis Lietuvos kariniam finansavimui, geriau žinomam „Varšuvos iniciatyvinio fondo“ pavadinimu. Pagal programą Lietuvai nuo 1996 iki 2001 m. buvo skirta daugiau kaip 24,5 mln. dolerių: 1996 m. skirta 1,25 mln. dolerių (išigytos taktinio ryšio priemonės ir papildomai 500 tūkst. dol. Lietuvos dalyvavimui Pfp pratybose paremti); 1997 m. – 1,5 mln. dol. (taktinio ryšio priemonėms); 1998 m. – 5,7 mln. dol. (RASCC, kartografijos centras, WHNS įrangai pargabenti); 1999 m. – 4,7 mln. dol. (kartografijos centras, ryšio priemonės LITPOLBAT, WHNS įrangai pargabenti); 2000 m. – 4,4 mln. dol. (ROESKC, ryšio priemonės); 2001 m. – 6,468 mln. dol. Pažymėtina, kad JAV lėšos koncentruojamos numatytiems Lietuvos kariuomenės plėtros projektams įgyvendinti, tam tikslui kartu naudojant ir Lietuvos krašto apsaugos biudžeto lėšas. Ši programa yra labai naudinga siekiant pertvarkyti Lietuvos ginkluotąsias pajėgas ir įgalinant jų bendradarbiavimą su NATO pajėgomis taikos ar krizių metu.¹⁷⁰

¹⁶⁹ Starinskas K. Karinė JAV parama Lietuvai//Karys. – 1999. – Nr. 20. – P. 14.

¹⁷⁰ Žr.: http://www.urm.lt/data/5/LF41091417_jav.htm

JAV remia Lietuvos gynybos sistemą, finansuodama Regioninį oro stebėjimo ir koordinavimo centrą (ROESKC) Karmėlavoje, kur dirbs Latvijos, Estijos ir Lietuvos kariai. JAV ši centrą parėmė 10 mln. JAV dolerių. Prie šio mokymo centro statybos ir personalo rengimo prisidėjo ir Norvegija su Danija.

Pagalba taip pat teikiama kuriant bendrą Lietuvos ir Lenkijos batalioną LITPOLBAT, BALTBAT ir BALTNET. JAV teikė paramą bendriems Lietuvos, Latvijos ir Estijos projektams įgyvendinti. 1995 m. birželio mėnesį JAV vyriausybė skyrė 3,7 mln. dol. BALTBAT, iš kurių Lietuvai tiesiogiai – 706 tūkst. dol. (FMF). Į taikos pajėgų rengimo centrą Adažiuose buvo nugabenti automobiliai, uniformos, ryšio technika, automatai M-16 su amunicija. Iš Lietuvai skirtų lėšų, pavyzdžiui, apmokėtos 30 Lietuvai skirtų BALTBAT automobilių atsarginės dalys (112, 9 tūkst. dol.) ir radijo ryšio įrengimas šiuose automobiliuose (194, 0 tūkst. dol.) ir kt. Ruklos taikos palaikymo pajėgų rengimo centre įrengtos dvi 15 vietų anglų kalbos mokymo laboratorijos.

BALTNET (*Regional Airspace Initiative arba RAI*) – įkurtas ir 2000 m. birželio mėnesį pradėjo veikti Regioninis oro erdvės stebėjimo ir koordinavimo centras. Šios programos tikslas yra padėti Vidurio Europos šalims sukurti bendrą oro erdvės kontrolės sistemą, apimančią karinių ir civilinių skrydžių kontrolę ir suderintą su Vakarų valstybių standartais. Pirmą kartą RAI buvo pasiūlyta 1994 m. sausio mėn. Lenkijai, Čekijai, Vengrijai ir Slovakijai. 1995 m. pasiūlyta prie RAI prisijungti Bulgarijai, Rumunijai, Slovėnijai ir Albanijai.

JAV viceprezidentas A. Gore, lankydamasis Taline 1995 m. kovo mėn., pasiūlė Baltijos valstybėms apsvarstyti galimybę prisijungti prie šios iniciatyvos. JAV gynybos sekretorius W. Perry vizito į Lietuvą 1995 m. metu perdavė oficialų pasiūlymą Lietuvai prisijungti prie Regioninės oro erdvės kontrolės iniciatyvos. 1996 m. rugsėjo mėn. buvo baigta studija Baltijos valstybėse. Oro erdvės kontrolės studijos išlaidas finansavo JAV vyriausybė.

Baltijos valstybės 1997 m. sausio mėn. perdavė JAV vyriausybei laiškus, kuriuose Baltijos valstybės pritarė bendro oro erdvės kontrolės informacinio centro kūrimui. Siūlymui, kad bendras oro erdvės stebėjimo centras būtų įkurtas Lietuvoje, 1997 m. balandžio mėn.

pritarė Baltijos valstybių gynybos ministrai ir vyriausybės. Programa pavadinta BALTRON (*Baltic Air Surveillance Network*), jos koordinatoriumi tapo Norvegija, pradėjo dirbti karinė ir koordinacinė Baltijos valstybių ir programą remiančių valstybių grupės. Tai buvo įtraukta į 1998 m. JAV biudžetą; išlaidos vertinamos 10,4 mln. dol. Didžioji jų dalis buvo išleista RASCC įkūrimui Lietuvoje.

BALTRON (*Baltic Squadron*), BALTDEFCOL (*Baltic Defence College*) – JAV gynybos departamente BALTRON idėja buvo su tikta palankiai. JAV atstovai dalyvauja koordinacinės grupės darbe, tačiau pagrindinę paramą JAV skiria BALTRON, BALTBAT ir BALTDEFCOL įgyvendinimui. JAV remia BALTDEFCOL, kur dirba dėstytojas, mokytis atvyko vienas studentas.

Gynybos resursų vadybos studija. Šis projektas Baltijos valstybėms buvo pasiūlytas 1995 m., Lietuvoje pradėtas vykdyti 1996 m. liepos mėnesį. Tikslas – suteikti pagalbą gynybos resursų vadybos srityje, įdiegiant ir pritaikius Lietuvos reikmėms JAV gynybos departamente naudojamą programinę įrangą. Tokius projektus JAV gynybos departamentas yra jau įgyvendinęs Lenkijoje, Vengrijoje, Čekijoje. Šiai programai JAV skyrė 500 tūkst. dol., programa baigta 1997 m. gegužės mėn., o Lietuvos krašto apsaugos ministerijoje buvo įkurtas Gynybos resursų analizės skyrius, 1998 m. vasario mėn. perorganizuotas į departamentą, dirba savarankiškai. Modelis naudojamas planuojant krašto apsaugos biudžetą.

Bendros pratybos ir bendradarbiavimas, remiantis Pfp. Kasmet Lietuvoje rengiamos bendros pratybos pagal dvišalio JAV ir Lietuvos karinio bendradarbiavimo programą: vienos jų, pradžioje vadintos WINTER FOREST, skirtos veiksams žiemos sąlygomis, kitų pratybų – AMBER VALLEY (pirmosios vyko Rukloje 1995 m.) – metu treniruojamasi vykdyti desantavimą ir dalis pratybų skiriama paieškos bei gelbėjimo darbams. Didžiausios bendros pratybos Lietuvoje buvo BALTIC CHALLENGE, inicijuotos 1996 m. Tai – JAV ir Baltijos valstybių bendros taikos palaikymo pratybos *Pfp* dvasia. 1997 m. šios pratybos vyko Estijoje. Baigiamoji šių pratybų fazė vyko Lietuvoje 1998 m. liepą. Pratybose dalyvavo 4474 kariai iš 12 valstybių, 6 valstybių kariniai laivai, 5 valstybių kariniai lėktuvai ir sraigtasparniai.

Nuo 1995 m. JAV kviečia ir finansuoja Lietuvos kariuomenės būrio dalyvavimą JAV rengiamose humanitarinės pagalbos suteikimo taikos palaikymo operacijų metu pratybose COOPERATIVE NUGGET. Nuo 1996 m. Lietuvos kariai dalyvauja Šiaurės Karolinos valstijoje rengiamose NATO/PfP pratybose COOPERATIVE OSPREY. JAV remia Lietuvos karių dalyvavimą daugelyje kitų *PfP* pratybų, įtrauktų į Lietuvos IPP (pvz., COOPERATIVE BANNERS, BALTOPS, COOPERATIVE BALTIC EYE, COMBINED ENDEAVOR, COOPERATIVE GUARD). Civilinės saugos departamentas kartu su JAV karinių pajėgų Europoje štabu organizavo avarinių situacijų pratybas AGLE LION.

JAV vyriausybė 1995 m. rudenį skyrė 205 tūkst. dol. paramą Lietuvai dalyvavauti *PfP* programoje, 1996 m. – 500 tūkst. dol. (finansuojamas tik dalyvavimas *PfP* renginiuose ir tose pratybose, kuriose, be kitų valstybių, dalyvauja JAV ir Lietuva). 1997 m. taip pat gauta finansinė parama įgyvendinat individualią partnerystės programą. 1998 m. skirta 2,425 mln. dol., iš kurių 1,7 mln. dol. – pratyboms BALTIC CHALLENGE finansuoti.

1999 m. JAV rėmė Lietuvos karių dalyvavimą šešiose pratybose pagal *PfP* (BALTIC EYE, BALTOPS, COMBINED ENDEAVOR ir kt.), Lietuvoje vyko dvejios dvišalės JCET pratybos, kurios Lietuvos kariškių yra vertinamos kaip itin naudingos.

2000 m. JAV rėmė Lietuvos karių dalyvavimą aštuoniose tarptautinėse pratybose pagal *PfP*, tarp jų BALTOPS, COOPERATIVE BANNERS, COMBINED ENDEAVOR ir kt. Lietuvoje buvo surengtos trejos JCET pratybos (su jėgerių batalionu, dragūnų batalionu, KASP).

2001 m. kelias kovo–balandžio savaites LDK Vaidoto motorizuotajame pėstininkų batalione šeši dešimtosios specialiųjų pajėgų grupės nariai iš JAV Colorado Springs valstijos mokė Šiaulių bataliono karius lengvųjų pėstininkų taktikos gudrybių.

Vizitas į Lietuvą – ne pirmas amerikiečių karių meistriškumo išmėginimas. Ne vienas jų yra buvęs Kosove, Bosnijoje, dalyvavęs karinėje operacijoje prieš Iraką. Komandoje nėra nė vieno kario, tarnavusio kariuomenėje mažiau kaip aštuonerius metus. Patirtis ir specialus parengimas leido jiems mokytį karius Lenkijoje, Italijoje, kito-

se šalyse. Pasak į Lietuvą atvykusių amerikiečių, mokant karių, svarbu įdiegti jam pasitikėjimą. Mūšyje geras tik tas, kuris pasirengęs bet kokiems išbandymams, kuris ramiai ras išeitį iš beviltiškos padėties.

Suprantama, lietuviams amerikiečiai atskleidė ir nemažai naujo, nes Ruklos mokomajame pulke rengiami instruktoriai pagal Didžiosios Britanijos karių taktiką. „Iš esmės britų ir amerikiečių taktika vienoda. Skiriasi nebent mokymų ir kovos veiksmų detalės. O tai mums ir nauja, ir naudinga, – sakė lietuvių. – Įdomu pamatyti, kaip veikia vienos geriausių pasaulyje karo meno mokyklos atstovai, pasi-semti patirties.“

Amerikiečiai mokė Šiaulių bataliono karius suteikti pirmąją pagalbą itin sudėtingomis sąlygomis, mokė žvalgybos, pastatų valymo, desantavimo, kovos prieš užnugaryje, mūšio mieste, pasalos taktikos paslapčių. Mokymo pabaigoje buvo tikrinami įgyti įgūdžiai.

Kasdien po kelis, kartais keliolika kartų kartodami tuos pačius derinius, lietuvių išmoko tų kariavimo paslapčių, kuriomis naudojami Amerikos specialiosios pajėgos, pradėjo suprasti amerikiečių kariavimo kalbą.¹⁷¹

2001 m. birželio 1-18 d. Baltijos jūros regione vyko didžiausios kasmetinės pratybos Baltijos regione BALTOPS 01. Tai – JAV organizuojami NATO ir ne NATO šalių mokymai pagal *PfP* programą. Mokymų tikslas – didinti tarpusavio supratimą, plėtoti bendradarbiavimą vykdant tarptautines operacijas. Mokymuose dalyvavo 4 povandeniniai laivai, 44 antvandeniniai, 29 įvairios paskirties lėktuvai, 12 sraigtasparnių iš 14 šalių.

Mokymų metu vyko jūrinių pažeidimų, elektroninės kovos, oro erdvės gynybos, vizualinio ir radijo ryšio, greitaiegių katerių, minų dėjimo, tralavimo ir išminavimo, paieškos ir gelbėjimo, povandeninės, oro ir kitos operacijos, taip pat koviniai veiksmai. Lietuvai šiuose mokymuose atstovavo fregatos „Žemaitis“ ir „Aukštaitis“. Lietuvos karinių jūrų pajėgų laivai jau devintą kartą dalyvavo šiuose mokymuose ir sulaukė teigiamo mokymų vadovybės įvertinimo.¹⁷²

¹⁷¹ Kaladinskas V. Amerikos specialiųjų pajėgų kariai – Šiauliuose//Karys. – 2001. – Nr. 7. – P. 12-13.

¹⁷² Didžiausi Baltijos jūros regiono mokymai//Karys. – 2001. – Nr. 10-11. – P. 9.

2000 m. balandžio mėn. vyko dvi savaites trukusios Karo medicinos tarnybos, Karmėlavos oro uosto ir JAV karo medikų (jiems atstovavo 109 medikų eskadrilė) pratybos. Paskutinę dieną buvo surengta operacija „Baltijos feniksas 2000“ – evakuojami per lėktuvo katastrofą „nukentėję“ kariai. Pratybų metu buvo rengiami seminai, lankomos karių gydymo įstaigos, ligoninės, mokomasi sąveikauti operacijų metu, keistasi patirtimi, darbo metodais.¹⁷³

Pirmosios AMBER HOPE pratybos buvo surengtos Lietuvoje 1995 m. Gaižiūnų poligone. Vėliau tokios pratybos vykdavo kasmet, tačiau 1997 m. buvo nuspręsta jas rengti kas dveji metai. 1999 m. surengtose AMBER HOPE pratybose dalyvavo 1300 karių iš 5 valstybių ir bendras Lietuvos ir Lenkijos batalionas LITPOLBAT.

AMBER HOPE 2001 pratybos, vykusios 2001 m. rugpjūčio 28 – rugsėjo 6 d., išsiskyrė tuo, kad jos – didžiausios programos *PfP* dviasia rengiamos pratybos, vykusios dviejose vietovėse – Pabradės ir Gaižiūnų poligonuose. Pagal dalyvaujančių šalių skaičių – tai didžiausios Baltijos valstybėse kada nors vykusios pratybos. Jose dalyvavo 14 šalių, iš viso 2860 karių. Jie atstovavo Taikos pajėgoms (PFOR), Čekijai, Danijai, Estijai, Italijai, Jungtinei Karalystei, JAV, Kanadai, Latvijai, Lietuvai, Lenkijai, Olandijai, Suomijai, Švedijai ir Vokietijai. Taip pat dalyvavo inžinerijos batalionas, karo medikų, karinių oro pajėgų grupė, tarptautinės ir civilinės organizacijos: vyriausiasis pabėgėlių reikalų komisaras (UNHCR), tarptautinis (ICRC) ir Lietuvos Raudonasis Kryžius, Tarptautinė migracijos organizacija (IOM).

Pratybų AMBER HOPE 2001 pagrindiniai tikslai: NATO šalių ir šalių partnerių bendradarbiavimas planuojant ir vykdant bendras taikos palaikymo operacijas; pratybose dalyvaujančių šalių pajėgų sąveikos stiprinimas, civilinių organizacijų įtraukimas į tarptautinių pratybų planavimą, pratybas ir kt. *Lietuvos tikslas – prieš NATO viršūnių susitikimą 2002 m. pademonstruoti, ką sugeba Lietuvos kariuomenė, kad Lietuva savarankiškai sugeba organizuoti dideles pratybas, kad jos rengiamos pagal tarptautinius NATO standartus.* Be abejo, tai prisideda prie Europos saugumo ir tautų bendradarbiavimo.

¹⁷³ Kaladinskas V. „Baltijos Feniksas“ – Karmėlavoje//Karys. – 2000. Nr. 9. – P. 31.

PFOR sudarė trys pėstininkų Baltijos (BALTBAT), Lietuvos ir Lenkijos (LITPOLBAT), Tarptautinis batalionai. Tarptautinis batalionas buvo sudarytas iš Lietuvos, Italijos, JAV ir Jungtinės Karalystės karių. Abu Lietuvos tarptautiniai daliniai – BALTBAT ir LITPOLBAT – pirmą kartą dalyvavo bendrose pratybose. Didžiausias ligi šiol Baltijos šalyse vykusias tarptautines pratybas stebėjo kariniai stebėtojai iš Rumunijos, Baltarusijos, Rusijos ir Čekijos.¹⁷⁴

Pasaulyje padaugėjus „karštųjų taškų“, įprastomis priemonėmis sunku palaikyti taiką, todėl NATO 1996 m. ėmė kurti naujos kartos taikos palaikymo pajėgas – Bendras jungtines tikslines pajėgas (CJTF – *Combined Joint Task Forces*). Dalis Lietuvos karininkų jau yra supažindinti su pagrindiniais CJTF principais, su NATO štabuose formuojama jų koncepcija.

Atsižvelgiant į tarptautinio saugumo pokyčius Europoje, atsirado būtinybė keisti ir NATO pajėgas bei vadovavimo struktūras. Dar 1993 m. rudenį neformaliame NATO gynybos ministrų susitikime Vokietijoje, Travemuendėje, pirmą kartą buvo iškelta CJTF idėja. Kaip atsakas į naujus konfliktų židinius buvo pradėta formuoti CJTF koncepcija, pradėtos kurti mobilesnes pajėgos, galinčios vykdyti įvairias karines operacijas (tiek gynybines, tiek ir taikos palaikymo) NATO valstybių teritorijoje ir už jos ribų (anksčiau tokio poreikio nebuvo). Numatyta, kad į jas būtų įtrauktos ir NATO nepriklausančių šalių karinės pajėgos.

NATO viršūnių susitikime 1996 m. sausį buvo patvirtinta CJTF koncepcija, nustatytos pajėgų plėtojimo gairės. Nuspręsta, kad koncepcija turi atspindėti pagrindinius elementus – NATO paramą Europos pajėgų plėtrai.

Bendras jungtines tikslines pajėgas sudarys ne vienos, o kelių šalių kariniai padaliniai. Pajėgos priklausys ne vienai, o kelioms karuomenės rūšims ir atskiroms jų kombinacijoms. NATO valstybės jau daugelį metų formavo tikslines pajėgas specialioms užduotims atlikti. Tačiau pati NATO, nors ir turėdama daugianacionalinio ir jungtinio darbo patirtį, tokioms pajėgoms operacijų dar nebuvo vykdžiusi.

¹⁷⁴ Paskutiniai pasirošimai prieš AMBER HOPE 2001//Karys. – 2001. – Nr. –10-11. – P. 9; Pratybų atidarymo iškilmės. Didžiausios pratybos Baltijos valstybėse//Karys. – 2001. – Nr. 15. – P. 2-5.

CJTF vadaviečių koncepcijos plėtotė buvo bandymas pakeisti šią padėtį. IFOR, SFOR, AFOR ir KFOR operacijos Balkanų regione yra pirmosios operacijos, kurioms NATO vadovauja už savo teritorijos ribų, tačiau jas vykdyti, CJTF koncepcija nebuvo pasinaudota.

Plėtojant CJTF koncepciją, daugiausia dėmesio buvo skiriama vadaviečių, kurios vykdytų vadovavimo ir kontrolės funkcijas, plėtrai.

Numatyta, kad Europoje turės būti trys CJTF vadavietės, sudarysiančios štabo branduolį. Priklausomai nuo operacijų, prie štabo branduolio gali būti prijungti kitų NATO štabų skyriai, asmenys iš kitų Aljanso valstybių. Į CJTF vadavietes gali būti priimami asmenys ir iš valstybių partnerių, dalyvaujančių konkrečiuose CJTF veiksmuose.

CJTF atliks tiek Vašingtono sutarties 5-ajame straipsnyje (kollektivinė gynyba) numatytas operacijas, tiek kitas, straipsnyje nenumatytas operacijas, įskaitant humanitarines, taikos palaikymo, taikos įvedimo ir kitas operacijas.

Krizės atveju CJTF pajėgos būtų dislokuojamos „karštuose taškuose“, o taikos metu kariniai daliniai ir vadaviečių elementai būtų dislokuojami nuolatinėse buvimo vietose. NATO štabo karininkai taikos metu galėtų vykdyti dvigubas funkcijas – nuolatinės funkcijas NATO vadavietėse ir papildomas, susijusias su CJTF vadaviečių reikalais.

Lietuvoje integravimosi į CJTF srityje dirba visa kariuomenė, nors apie visišką įsitraukimą kalbėti sunku, nes net NATO dar nėra visiškai suformavusi Jungtinių pajėgų koncepcijos. Nepaisant to, nuo 1998 m. Lietuvos kariai dalyvauja pratybose ir mokymuose, susijusiuose su CJTF. Įgyvendinant partnerystės su NATO programą, vienas iš tikslų buvo susijęs su karininkų rengimu darbui CJTF vadavietėse. Prireikus lietuvius galėtų pakviesti dirbti Bendrų jungtinių tikslinių pajėgų štabai.¹⁷⁵

Perteklinės įrangos perdavimas. Siekdama narystės NATO, Lietuvos kariuomenė įsigyja vis daugiau NATO standartus atitinkančių ginklų. Nemažai jų dovanoja užsienio valstybės. 1996 m. vasario mėn.

¹⁷⁵ Žr.: Kaladinskas V. CJTF – nauja tarptautinių pajėgų karta//Karys. – 1999. – Nr. 20. – P. 4-5.

pargabenta naudotų 30 lengvųjų visureigių kovinių automobilių (Lietuva mokėjo tik transportavimo išlaidas). Tų pačių metų rugpjūčio mėn. buvo pargabenti 103 lengvieji visureigiai koviniai automobiliai (viską apmokėjo JAV). 1996 m. buvo atgabenta 6,2 mln. dol. vertės perteklinės įrangos siunta („*Wartime Host Nation Support*“).

1999 m. pabaigoje buvo atgabenta Lietuvos kariuomenei skirtų automatų M14 ir jiems priklausanti amunicija. Prieš tai Lietuvos žiniasklaida pakėlė triukšmą, kai buvo sužinota, jog JAV kariuomenė dovanojo Lietuvos kariuomenei M14 automatinių šautuvų: „Nepasiteisinę šautuvai atiduodami Lietuvai“, „Vietnamo karo laikų ginklai – mūsų kariams“, „Kam reikalingi nurašyti ginklai?“ – klausė tretį. Kilusias abejones išsklaidyti ir gandus paneigti ėmėsi pats kariuomenės vadas.

Automatinis šautuvas M14 JAV pradėtas gaminti 1957 m. Vėliau gamyba buvo nutraukta, o 1974 m. atnaujinta komerciniais pagrindais. 1990 m., operacijos „Audra dykumoje“ metu, automatiniais šautuvais M14 buvo ginkluoti elitiniai JAV kariuomenės narų daliniai SEAL. M14 Lietuvai atiteko pagal specialią JAV vykdomą programą, pagal kurią perteklinė ginkluotė perduodama patikimomis laikomoms šalims. Iš viso Lietuvai buvo perduota 40 tūkst. tokių šautuvų ir 2 mln. jiems skirtų šaudmenų. Visa siunta buvo nugabenta į arsenalą Linkaičiuose. Čia buvo patikrintas kiekvienas šautuvas ir įregistruotas jo gamyklinis numeris.¹⁷⁶

Šešių Amerikos kariškių instruktorių grupė 2000 m. Lietuvos savanorių kvietimu atvyko į Lietuvą ir surengė kariams M14 automatinio šautuvo pagrindų ir instruktorių kursus. Tris savaites nuo liepos 17 iki rugpjūčio 4 d. 36 Lietuvos kariai iš pačių įvairiausių dalinių Pabradės poligone pradėjo detalesnę pažintį su prieš metus padovanotais šautuvais.

Pasižiūrėti, ko išmoksta per kursus, rugpjūčio 4 d. buvo pakviesti krašto apsaugos ministras Č. Stankevičius, kariuomenės vadas brg. gen. J. Kronkaitis, užsienio šalių gynybos atašė, žurnalistai, kiti garbingieji asmenys. Susirinkusiesiems instruktorių vadas kpt. Kelly Smit-

¹⁷⁶ Vaišvila M. Lietuva ginkluojasi amerikietiškais M-14//Karys. – 1999. – Nr. 24. – P. 26-27.

has aiškino, kad M14 buvo sukurtas Europos karo laukui, o pasikeitęs JAV karinei strategijai, 1964 m. jis buvo pakeistas modernesne ginklo modifikacija – M16, senasis šautuvas vis dar geras mūšiams Lietuvos geografinėje zonoje. Jo veiksmingos ugnies tolį ir šūvių sklaidos rodikliai daug geresni už „Kalašnikovo“ sistemos automatų.

„Mūsų strategija reikalauja tolimų atstumų ginklo, – per spaudos konferenciją kalbėjo kariuomenės vadas brg. gen. J. Kronkaitis. – Jei keli miške pasislėpę kariai galės sustabdyti priešą koloną atstumu, iš kurio priešas nesugebės jų pastebėti ar pasiekti savo ginklais, – jie nugalės“. Kariuomenės vadas dėstė savo planus ateityje šiuos šautuvus paversti snaiperiniais ginklais, vertinamais dešimtimis tūkstančių JAV dolerių. Trūksta tik iki tūkstančio JAV dolerių kainuojančių optinių taikiklių, atraminių ginklo kojelių, ir šauliai su šiuo ginklu galės šaudyti iš 1000 metrų atstumo patys išlikdami nepastebėti ir nepažeisti. M14 nebus pagrindinis reguliariųjų pajėgų ginklas. Pritaikius optinius taikiklius, taiklumu pasižymintys M14 galėtų būti skiriami snaiperiams. Tokią funkciją jau kurį laiką jie atlieka Izraelio kariuomenėje. M14 gerai vertinti ir Vietnamo karo metu.¹⁷⁷

2001 m. kovo 1 d. Rukloje buvo pristatytas Lietuvoje modifikuotas amerikiečių šautuvas M14. „Pergalės koncerne“ buvo pagaminta patogi buožė, optinio ir naktinio matymo prietaiso laikiklis bei kojelės. Lietuvoje modifikuotas M14 skirtas naikinti pasirinktiems objektams. Lietuvių modifikuotas ginklas papildomai žymimas L1 (Lietuva, pirmasis modelis). Bazinio šautuvo M14 veiksmingo šūvio tolis – 480 m, o šautuvo su optika ir kojelėmis – 700 metrų. Modifikuojant šį ginklą, buvo siekta kaip galima maksimaliau išnaudoti jo kovines savybes – užtaiso galingumą, šūvio tolį. Su paprastu taikikliu veiksmingai šaudyti galima iki keturių šimtų metrų, todėl ir buvo nuspręsta pirkti optinį taikiklį. Tai ne pirmasis bandymas modifikuoti M14. Taip daryta ir Izraelyje, ir JAV. Izraelyje modifikuotasis vadinamas M14 IDF (Israel defence Forces). Jis truputį kitoks – ten buvo pritaikyta optika ir kojelės, nekeičiant buožės. Šis ginklas iki šiol yra naudojamas.¹⁷⁸

¹⁷⁷ Žr.: Pristatyti standartus atitinkantys ginklai//Karys. – 2000. – Nr. 3. – P. 27; Vaišvila M. Išbandytas amerikiečių šautuvas//Karys. – 2000. – Nr. 16. – P. 14.

¹⁷⁸ Pristatytas automatinis šautuvas M14L1// Karys. – 2001. – Nr. 5. – P. 18-19.

Ginkluotės įsigijimo galimybės. Lietuvos krašto apsaugos ministro 1995 m. birželio 12 d. laiškas dėl galimos JAV pagalbos ginklais BALTBAT perduotas JAV gynybos sekretoriui ir pirmoji siunta BALTBAT skirtų ginklų (M-16) buvo atgabenta į Adažius 1996 m. Baltijos valstybėms buvo pasiūlyti ginklai (automatai M-16, 45-ojo kalibro pistoletai ir atitinkama amunicija), likę Kenijoje po taikos palaikymo Somalyje. 1997 m. pavasarį ginklai pasiekė Baltijos valstybes. BALTBAT taip pat buvo skirta 750 to paties tipo automatų ir tam tikras skaičius amunicijos. Ginkluotės transportavimo išlaidas apmokėjo JAV vyriausybė.

Taip pat Lietuvos krašto apsaugos ministerija yra davusi prašymus dėl prieštankinių ginklų TOW, šarvuočių M113 ir kt. įrangos gavimo. KAM taip pat yra išreiškusi pageidavimą, kad JAV suteiktų pagalbą kuriant oro erdvės gynybos sistemą ir aprūpinant Lietuvos kariuomenę priešlėktuviniais ginklais. Kreiptasi su prašymu įvertinti oro erdvės gynybos sistemos poreikius.

1999 m. spalio 24–30 d. JAV karinių pajėgų Europos logistikos agentūros darbuotojai Vilniuje surengė seminarą, kurio tikslas – supažindinti Lietuvos kariuomenės aprūpinimo tarnybų darbuotojus su JAV karinių įsigijimų praktika ir procedūromis. Seminarui vadovavo plk. ltn. Michael J. Muzinich, kuris yra atsakingas už visas JAV Europos gynybos logistikos agentūros operacijas. (Paminėtina, jog Agentūros biudžetas – apie 8,2 milijardo dolerių.) Seminaro rengėjai pabrėžė, kad svarbiausias jų renginio tikslas – padėti kurti nacionalinę karinių medžiagų (inventoriaus) įsigijimo sistemą.

Lietuvos kariniai pareigūnai pažymėjo, kad JAV modelis, arba sistema, gerokai lankstesnė, labiau pasitikima savais darbuotojais, jiems suteikiamos didelės teisės. Gera amerikiečių praktika sukurti nuolatinių tiekėjų JAV ginkluotosioms pajėgoms ratą, o Lietuvos įstatymai ir poįstatyminiai aktai dar nenumato konkrečių būdų ir kelių, kaip aprūpinti karius ekstremalių situacijų atveju.¹⁷⁹

2000 m. vasario 15–18 d. Lietuvos gynybos štabe JAV kariuomenės specialistai organizavo seminarą sausumos pajėgų kovinio aprūpi-

¹⁷⁹ Starinskas K. Kariniai pirkimai, amerikiečių praktika//Karys. – 1999. – Nr. 23. – P. 24-25.

nimo klausimais. Renginio tikslas – supažindinti Lietuvos atstovus su amerikiečių kariuomenės kovinio aprūpinimo organizavimu ir funkcijomis, padėti parengti tam reikalingą dokumentaciją.

Amerikiečiai ypač pabrėžė, kad sprendžiant kario aprūpinimą ginkluote, amunicija ir kasdienės buities reikmenimis, negalima ignoruoti mažiausių smulkmenų, pavyzdžiui, labai svarbu, ar visi ir visada turi šilto maisto, vietą normaliai pailsėti, ar gali laiku nusiprausti, išdžiovinti drabužius. Be to, kiekvienas karys turi žinoti, jog nelaimės ar sužeidimo atveju jam laiku bus suteikta pagalba – jis bus laiku nuvežtas ar nuskraidintas į medicinos punktą, ligoninę. Viena iš seminaro temų ir buvo apie medicinos bataliono veiklos organizavimą. Be to, apžvelgta, kaip turi tvarkytis tiekimo ir transporto, techninės priežiūros padaliniai, kaip formuojamos amerikiečių karinės logistikos struktūros. Tarp svarbiausių seminaro temų buvo pašnekesys apie JAV ir NATO pajėgų sąveikumą.

Lietuvos gynybos štabo Logistikos skyriaus specialistų nuomone, daugelis amerikiečių teiginių sutampa su Lietuvos parengta kariuomenės logistikos doktrina – dažniausiai skiriasi tik terminai. Ypač seminaro dalyvius domino temos, skirtos padalinių kovinės gebos atkūrimui kautynių metu, judėjimo kontrolės centrų veiklai. Pažymėtina, jog sėkmingas karių aprūpinimas daug priklauso nuo įstatymų ir poįstatyminių aktų. Ypač tai svarbu ekstremaliomis aplinkybėmis. Tuo buvo įsitikinta 1999 m., kai reikėjo skubiai aprūpinti amunicija ir technika į Kosovą siunčiamus Lietuvos karo medikus. Darbas pareikalavo palyginti nemažai laiko. Tie patys amerikiečiai nupirko ir nušuntė į Kosovą palapinių miestelį per penkias dienas.¹⁸⁰

2001 m. gruodžio 17 d. Lietuvos krašto apsaugos ministras L. Linkevičius ir JAV kariuomenės pagalbos saugumo reikalams vadovybės vadas gen. mjr. Bruce'as Scottas pasirašė tarpvyriausybę su tartą dėl modernios prieštankinės ginkluotės įsigijimo. Už 38,5 mln. litų Lietuva įsigis vidutinio nuotolio prieštankines valdomas sistemas „Javelin“ (*medium range antitank weapon system*). Pasak JAV ambasadoriaus Johno Tefft, „<...> Lietuvos investicija į šitokią techno-

¹⁸⁰ Starinskas K. Seminaras sausumos pajėgų kovinio aprūpinimo klausimais//Karys. – 2000. – Nr. 4. – P. 27.

loginiu atžvilgiu pažangią sistemą yra dar vienas pavyzdys, patvirtinantis šalies siekį tapti Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacijos nare. Tarp NATO narystės siekiančių šalių, Lietuva užsitarnavo šalies, labiausiai pažengusios, plėtojant šiuolaikines, vakarietiškas ginkluotąsias pajėgas, reputaciją. Lietuvos individualaus rengimo programos, pradedant baziniu parengimu Rukloje, tęsiant Puskarininkių mokykla Kaune ir baigiant Karo akademija Vilniuje, sulaukė daug pagiriamųjų žodžių iš JAV ir NATO valstybių karininkų lūpų. Jūsų ryžtas gerinti gyvenimo sąlygas ir kelti personalo kvalifikaciją tapo sektinu pavyzdžiu daugeliui šio regiono šalių.

<...> JAV vyriausybės sprendimas pasiūlyti Lietuvai įsigyti „Javelin“ sistemas liudija apie mūsų puikius santykius su Krašto apsaugos ministerija. <...> Šis sutarties pasirašymas, žinoma, nebūtų buvęs įmanomas be JAV paramos saugumui ir sutartys sudarančio personalo paramos bei atkaklumo. Generole majore Skotai, prašau priimti mano padėką už visą sunkų darbą, kurį teko atlikti įgyvendinant šį projektą nuo puikios idėjos iki Lietuvos ir JAV vyriausybių tvirtos sutarties <...>“.¹⁸¹

Lietuvos Vyriausybė priėmė sprendimą pirkti „Javelin“ po to, kai buvo atlikta rinkos analizė, įvertintas ginklų veiksmingumas. Vadovaujantis sutartimi, ginkluotę numatoma pristatyti iki 2004 m., tačiau JAV vyriausybė sutiko ieškoti galimybių, kad Lietuvos kariuomenei reikalingos „Javelin“ prieštankinės sistemos būtų pateiktos iki 2002 m. spalio mėnesio. Iki šio termino Lietuva yra įsipareigojusi parengti NATO standartus atitinkantį Ruklos mechanizuotąjį pėstininkų batalioną.

Vidutinio nuotolio prieštankinių raketų sistemomis „Javelin“ bus apginkluota ir nuolatinės parengties brigada, kurią, be Ruklos bataliono, sudarys Panevėžio mechanizuotasis ir Alytaus motorizuotasis pėstininkų batalionai. Ši brigada pagal NATO standartus turi būti parengta iki 2006 m. pabaigos. Lietuva pirmoji iš Europos valstybių perka iš JAV tokias modernias vidutinio nuotolio prieštankines sistemas.

¹⁸¹ JAV ambasadoriaus John Tefft kalba, pasakyta „Javelin“ pirkimo sutarties pasirašymo ceremonijoje//KA KAMIL. – 2001 12 21 – 2002 01 11. – Nr. 3(3). – P. 5.

„Javelin“ pradėta gaminti 1994 m. Tokiomis prieštankinėmis sistemomis apginkluotos JAV sausumos pajėgos ir jūrų pėstininkų korpusas. „Javelin“ prieštankinių raketų sistema gali būti panaudota šaudyti iš transporto priemonės arba nuo šaulio peties, taip pat ir iš uždarų patalpų. Tai ypač svarbu kovojant urbanizuotoje teritorijoje. Aukšta raketos skrydžio trajektorija garantuoja tikimybę sunaikinti taikinį didesniu negu 2,5 km atstumu, net ir tuo atveju, kai taikinyi judėdamas manevruoja ar pasislepia už priedangos ir dingsta iš matymo zonos. „Javelin“ turi dienos ir nakties taikymo įrangą, todėl galima šaudyti prasto matomumo sąlygomis ir tamsoje. Ugnies posto su taikymo įranga svoris – 5 kg, raketos svoris – 16 kg, bendras vienos sistemos svoris – 25 kg. Net jeigu šaulys nepatyręs, šaudymo veiksmingumas – apie 94 procentus.

„Javelin“ sistemos Lietuvai parduodamos palankiausiomis sąlygomis ir tokia pačia kaina, kokia taikoma perkant ginklus JAV kariuomenės reikmėms. Pirmosios JAV vyriausybės karinių pardavimų užsienio šalims (*Foreign military sales*) programos sutartys su Lietuva buvo pasirašytos 1995 m. Iki 2001 m. buvo sudarytos 28 sutartys už 72,8 mln. litų (18,2 mln. dol.). Tačiau iš KAM biudžeto buvo sumokėta tik 288 tūkst. litų (72 tūkst. dol.). Kita pirkinų dalis buvo apmokėta iš JAV Karinio finansavimo užsienio šalims (*Foreign military Financing*) programos pinigų. FMF lėšos negali būti panaudotos ginkluotei įsigyti. Už jas buvo perkama įranga Karo kartografijos centrui, Regioniniam oro erdvės stebėjimo ir koordinavimo centrui, radijo ryšio stotys. „Javelin“ – 2001 m. antrasis didelis KAM pirkinys.

2001 m. gruodžio 7 d. buvo pasirašyta sutartis su Vokietijos bendrove EADS dėl vidutinio nuotolio erdvės stebėjimo radarų įsigijimo. Šios sutarties vertė – 75,1 mln. litų. 2003 m. pabaigoje – 2004 m. pradžioje Lietuva gaus mobiliųjų radarų, padedančių aptikti ir atpažinti taikinius ore ir jūroje, perduoti ir apdoroti informaciją. 2001 m. krašto apsaugos biudžete yra skirta 22 procentai visų lėšų.¹⁸²

Kariškių ir civilių programos projektai. 2001 m. Šiaulių ligoninės

¹⁸² Žr.: Grumadaitė R. Lietuvos kariuomenė apginkluota moderniais ginklais//KAM KAMIL. – 2002 12 21 – 2002 01 11. – Nr. 3(3). – P. 4; Lietuva nusitaikė į modernią JAV ginkluotę. – Lietuvos rytas. – 2001 m. gruodžio 18 d.; Starinskas K. Lietuvos kariuomenės pirkinys – „Javelin“//Karys. – 2002. – Nr. 1. – P. 20.

Kardiologinės reanimacijos skyriaus remontą finansavo JAV karinės pajėgos Europoje (USEUCOM). Šiam projektui buvo skirta 320 tūkst. litų (80 tūkst. dol.).

Ta proga JAV ambasadorius Lietuvoje Johnas Tefftas atsiuntė KA ministrui L. Linkevičiui laišką, kuriame pateikiama informacija apie kariškių ir civilių bendradarbiavimo programos projektus, įgyvendinamus Lietuvoje.

1999–2001 m. USEUCOM skyrė beveik 36 mln. litų (9 mln. dol.) humanitarinės pagalbos projektams finansuoti. Vilniaus universitetinei vaikų ligoninei buvo padovanota medicinos reikmenų, greitosios pagalbos automobilis, sunkvežimis, generatorius. Suremontuoti Palangos vaikų globos namai „Ažuoliukas“, įrengtas liftas ir padaryti kiti darbai Tauragės ligoninėje, rekonstruotas Civilinės saugos mokymo centras Vilniuje. Kai kurie darbai dar tęsiasi, rengiama nemažai naujų projektų.

„Šie projektai liudija, kokią naudą visuomenei gali teikti kariniai ryšiai tarp Lietuvos ir JAV bei NATO“, – sakoma ambasadoriaus J. Tefftto laiške ministrui L. Linkevičiui. Šį bendradarbiavimą ketinama tęsti, kad politikai ir visuomenė įsitikintų tokių santykių nauda.¹⁸³

Bendradarbiavimas mokslo srityje. Lietuvos KAM atstovas nuo 1995 m. yra kviečiamas dalyvauti kasmetinėse EMDO (Balistinių raketų gynybos organizacija) konferencijose. EMDO buvo pateikta informacija apie Lietuvos mokslininkų atliekamus darbus bei galimybes ir pavyko užmegzti ryšius tarp šios organizacijos ir Lietuvos mokslininkų. Tikimasi plėtoti šį bendradarbiavimą.

Kitas mokslinis bendradarbiavimas: 1997 m. spalio mėn. buvo pasirašytas JAV gynybos departamento ir Lietuvos KAM susitarimas dėl tyrimo ir plėtros informacijos mainų, kuriame įforminta tokių mainų tvarka. Per dvišalės darbo grupės susitikimą 1998 m. gegužės 8 d. JAV gynybos departamento pareigūnai aptarė su Lietuvos mokslininkais potencialios bendradarbiavimo mokslo srityje kryptis. Nors šioje srityje bendradarbiavimas šiuo metu vyksta nelabai intensyviai, vis dėlto yra pradėta bendra programa telemedicinos srityje. 1998 m.

¹⁸³ JAV karinės pajėgos suteikė Lietuvai paramos už 9 mln. dolerių//KA KAMIL. – 2001 12 07 – 12 20. – Nr. 2(2). – P. 3.

buvo pasirašytas bendras JAV gynybos departamento ir Lietuvos krašto apsaugos ministerijos pareiškimas dėl mokslinio techninio bendradarbiavimo gynybos srityje.

NATO Mokslo komiteto, įkurto 1957 m., veiklos prioritetai – mokslo ir technologijų stiprinimas ir tarptautinio mokslinio bendradarbiavimo rėmimas ne vien NATO, bet ir su šalimis partnerėmis Centrinėje ir Rytų Europoje. Pastarasis veiklos aspektas ypač akcentuojamas naujojoje Mokslo komiteto programoje „Mokslas – taikai“ (*Science for Peace*), kuri buvo patvirtinta Šiaurės Atlanto Taryboje 1997 m. vasarą. Naujoji programa pakeitė iki tol buvusiąją – „Mokslas – stabilumui“ (*Science for Stability*), kuri rėmė taikomuosius tyrimus tik Aljanso partnerių šalyse. NATO paramos politika nukreipta į individualius mokslininkus – skatinami jų intensyvesni kontaktai su partneriais kitose šalyse („*Linkage Grant*“ programa). Skiriamos stipendijos, palaikomi bendri tyrimo grantai, kasmet finansuojama daugiau kaip 100 mokslinių simpoziumų. Šiaurės Atlanto Aljansas ir jam priklausančios šalys rūpinasi ne vien saugumu ir karyba. NATO yra trijų matmenų struktūra: Aljanso orbitoje lygiareikšmės dalys – karyba, politika ir mokslas. Suprantama, remdama bet kokią taikomojo mokslo projektą, NATO dažnai prisideda prie vienos ar kitos šalies ekonominio potencialo, taip pat ir jos saugumo stiprinimo.

Lietuvoje jau vykdomi keturi pagal NATO programą „Mokslas – taikai“ projektai. Lietuvos krašto apsaugos ministerija taip pat remia mokslą. Šia programa siekiama, kad per bendradarbiavimą su NATO šalių mokslininkais stiprėtų ne tiek šalių partnerių gynybinis potencialas, o socialinė ir ekonominė infrastruktūra. Juk nuo to taip pat priklauso valstybės stabilumas ir taikos išsaugojimas. Tam tikslui Lietuvoje ar kurioje kitoje valstybėje per 3–4 metus įgyvendinami bendri su viena iš NATO šalių projektai, per juos palaikomi aukšto lygio moksliniai ir technologiniai tyrimai, svarbūs šalies pramonei, aplinkosaugai ar saugumui. Stengiamasi į šiuos projektus įtraukti jaunų mokslininkų. Jei projekto rezultatai bus pritaikomi šalies pramonėje, tuomet konkrečiai veiklai pritraukiamas pramonės atstovas.

Sėkmingai apgynus projektą, skiriamos lėšos jam įgyvendinti – iki 10 mln. Belgijos frankų (apie 1 mln. Lt) šaliai NATO partnerei ir tik nedidelė dalis lėšų (10-15 proc.) – NATO narei. Aljansas stengiasi

suteikti didesnės paramos mažiau pažengusioms šalims – NATO partnerėms. Tad „*Mokslas – taikai*“ programos projektai yra nepaprastai palankūs šalims partnerėms. Institucijos, kur bus vykdomi projektai, prisiima atsakomybę adekvačiai remti šiuos darbus, suteikdamos patalpas ir lėšas jiems išlaikyti, teikdamos ryšio paslaugas ir mokėdamos atlyginimus projekto dalyviams (projekto „*Mokslas – taikai*“ taisyklės kategoriškai draudžia išlaikyti darbuotojus iš projekto lėšų). NATO lėšomis įsigyta moderni mokslinė aparatūra lieka institucijos balanse, naudojama tolesniam moksliniam darbui ir doktorantams rengti.

Šiuo metu Lietuvos mokslo institucijos vykdo keturis išplėstinius NATO programos „*Mokslas – taikai*“ projektus. Tai Vilniaus universiteto Medžiagotyros ir taikomųjų mokslų instituto mokslininkų projektas „*Naujų būdų ir įrenginių neardančiam puslaidininkinių medžiagų charakterizavimui sukūrimas*“. Vadovas prof. K. Jarašiūnas. NATO parama apie 900 tūkst. Lt. Projekto partneris – Italijos Lečės (Lecce) universiteto Naujų medžiagų institutas. Šio projekto tikslas – sukurti naujos kartos matavimo prietaisus puslaidininkinių medžiagų elektrinėms savybėms matuoti naudojant lazerio spinduliuotę. Tai leis bekontakčiu būdu nustatyti šių medžiagų parametrus ir kontroliuoti šiuolaikines jų gamybos technologijas. NATO investicijų dėka sukūrus modernią tyrimų bazę, bus galima kurti ir diegti naujas puslaidininkinių medžiagų tyrimo ir taikymo technologijas Lietuvoje. Tiesioginės naudos krašto apsaugai galima laukti tik tuo atveju, jei Lietuvos Vyriausybė parems NATO investicijas savo subsidijomis, siekdama tęsti aukštųjų technologijų plėtrą puslaidininkinės optoelektronikos kryptimi. Juk akivaizdu, kad jokie praktiniai taikymai be adekvačių puslaidininkinių medžiagų tyrimų neįmanomi.

Vilniaus universiteto Gamtos fakulteto biochemikai drauge su kolegomis iš Biotechnologijos instituto ir Paryžiaus universiteto įgyvendina NATO remiamą projektą „*Gamtiniai resursai gamybai: baltymų renatūracijos faktorių tyrimų panaudojimas biotechnologijoje*“. Vadovas dr. K. Sužiedėlis. NATO parama apie 700 tūkst. Lt. Projekto tikslas – sukurti modernią technologiją naudojant biologiškai aktyvias medžiagas. Įgyvendinus šį projektą, tikimasi biotechnologinio proceso efektyvumą padidinti du tris kartus. Be to, jo metu bus gali-

ma atsisakyti toksiškų medžiagų. Mokslinio atradimo poveikį visų pirma turėtų pajusti Lietuvos biotechnologijos pramonė, kurios plėtočiai Lietuvoje labai palankios sąlygos, nes biotechnologiniai procesai nereikalauja brangių žaliavų, bet reikalauja kvalifikuotų ir modernių technologijų.

NATO suteikė 800 tūkst. Lt paramą VU Lazerinių tyrimų centro projektui „*Lazerinis spektrometras kristalų ir optinių elementų dangų testavimui plačioje spektro ir kampų srityje*“. Projekto vadovas prof. V. Sirutkaitis. Taip pat NATO suteikė apie 600 tūkst. Lt paramą VU Teorinės fizikos bendram projektui, vykdomam kartu su partneriais iš Vengrijos, Nyderlandų, Rumunijos ir Turkijos, „*Keraminiai substratai su kontroliuojamomis pjezoelektrinėmis savybėmis paviršinių akustinių bangų taikymui*“. Projekto vadovas prof. V. Šugurovas.

2000 m. Lietuvos puslaidininkių fizikos institutas sėkmingai baigė karinių laivų priešgaisrinės signalizacijos projektą pagal programą „*NATO vardan taikos*“. Jame dalyvavo 12 NATO šalių, taip pat galėjo dalyvauti šalys kandidatės.

NATO remiami projektai – akivaizdus pavyzdys, kad ryšiai su šią įtakinga organizacija veda ne tik į karinių struktūrų stiprinimą, bet ir į naujas technologijas, o jos daro įtaką šalies ekonomikai ir mokslui. Bet kokia parama mokslui, be kita ko, padeda įdarbinti jaunus gabius aukštųjų mokyklų absolventus, stabdo protų nutekėjimą į užsienį.¹⁸⁴ Padedant JAV, Lietuvoje buvo įdiegta PIMS (*US sponsored Partnership for Peace Information Management System*) sistema.

Lietuvos kariuomenės įvertinimas. JAV labai operatyviai reagoavo į Lietuvos prašymą parengti Lietuvos kariuomenės būklės ir raidos planų studiją. JAV gynybos ir valstybės departamentų ekspertų grupė, vadovaujama gen. mjr. Kievenaar, 1997 m. pabaigoje – 1998 m. pradžioje atliko Lietuvos ginkluotųjų pajėgų įvertinimą, kurio tikslas yra padėti plėtoti nacionalinę gynybos strategiją, atsižvelgiant į grėsmes ir turimus resursus, ir numatyti ginkluotųjų pajėgų plėtros

¹⁸⁴ Žr.: „Partnerystė“: <http://www.kam.lt/main.php?cat=NATO&sub=2>; Starinskas K. Lietuvos mokslininkai – gynybai//Karys. – 1999. – Nr. 23. – P. 2; Starinskas K. Aljanso mokslo programos ir Lietuva//Karys. – 2000. – Nr. 10. – P. 4; Vilniaus mokslininkų darbai – NATO laivuose//Karys. – 2000. – Nr. 18. – P. 7; Moksliniai tyrimai – krašto apsaugai//Karys. – 2001. – Nr. 2. – P. 9; Aljanso investicijos į mūsų šalies mokslą//Karys. – 2001. – Nr. 5. – P. 24-25; NATO remia Lietuvos mokslą//Karys. – 2001. – Nr. 7. – P. 26-27.

perspektyvas. Galutinė įvertinimo ataskaita buvo pateikta dvišalės darbo grupės susitikimo metu 1998 m. gegužės 8 d. Įvertinimo studija, kuri padėjo tobulinti sąveiką ir siekti bendrų integracijos tikslų, turėjo didelės įtakos vykdomos gynybos reformos turiniui; 1999 m. JAV ekspertai atliko oro gynybos sistemos studiją; 2000 m. pradžioje – aerodromų navigacijos įrangos studiją, pradėta vertinti C4 sistema; 2001 m. pradžioje paprašyta atlikti gen. mjr. Kievenaar studijos „re-assessment“.

Aplinkos apsaugos iniciatyva. Bendra JAV ir Švedijos iniciatyva buvo parengtos „*Aplinkos apsaugos gairės kariniams objektams*“, kurių įgyvendinime pageidavimą dalyvauti Lietuva išreiškė per susitikimą NATO būstinėje 1998 m. kovo mėn. Vienas pirmųjų šios iniciatyvos projektų buvo Regioninis karių aplinkos apsaugos mokymo centras, kuris su JAV ir Švedijos pagalba buvo įsteigtas Nemenčinėje Mokymo centre. Nuo 1999 m. vyksta kursai, kuriuose dalyvauja Estijos ir Latvijos atstovai, o 2001 m. pakviesti Rusijos atstovai. Antai Gen. A. Ramanausko karių profesinio tobulinimo centre 2000 m. kovo 28-30 d. vyko tarptautinis seminaras „*Karių mokymas aplinkos apsaugos*“. Jame dalyvavo Lietuvos kariuomenės padalinių, Aplinkos ministerijos, JAV ir Švedijos kariniai bei civiliniai aplinkosaugos specialistai. Buvo pristatyta Centre parengta nauja aplinkosaugos mokymo Lietuvos kariuomenėje programa. Su amerikiečių ir švedų rengiamais Baltijos šalių karių dalinių pareigūnų, atsakingų už aplinkos apsaugą, mokymo projektais supažindino JAV aplinkos apsaugos valdybos 5-ojo regiono Tarptautinių ryšių skyriaus direktoriaus pavaduotojas V. Saulys ir Švedijos branduolinės, biologinės ir cheminės saugos mokyklos viršininkas plk. Dick Stode. Seminare buvo tariamasi dėl tolesnio Lietuvos, Latvijos ir Estijos aplinkos apsaugos instruktorių mokymo KPTC, apsvarstyti Rusijos karių, tarnaujančių Kaliningrado srityje, dalyvavimo regioniniuose kursuose Nemenčinės centre galimybės. Seminara dalyviai lankėsi Švietimo ir mokslo ministerijoje ir Kauno technologijos universitete, nagrinėjo su šių įstaigų specialistais karių nuotolinio mokymo perspektyvas.¹⁸⁵

¹⁸⁵ Radvilas G. Tarptautinis seminaras „Karių mokymas aplinkos apsaugos“//Karys. – 2000. Nr. – 7. – P. 11.

Krizių valdymas. 2001 m. kovo 9 d. Lietuvos krašto apsaugos ministras L. Linkevičius ir JAV ambasadorius Lietuvai Johnas Tefftas pasirašė paramos Lietuvos civilinės saugos struktūroms perdavimo raštą – JAV 2001 m. skyrė 285 tūkst. dol. krizių valdymo centrams stiprinti.

KAM surengtoje konferencijoje dalyvavo L. Linkevičius ir J. Tefftas. Ministras sakė, kad ši parama leis atnaujinti Nemenčinėje Mokymo centrą: pakeisti šildymo sistemą, įrangą ir pagerinti besimokančiųjų gyvenimo sąlygas. Remiantis JAV parama, 2002 m. civilinės saugos sistemos mokomąjį centrą numatoma įkurti Kaune, o 2003 m. – ir Klaipėdoje. Ministro teigimu, krizių valdymas, reagavimas į katastrofas yra vieni svarbiausių požymių, pagal kuriuos vertinamas valstybės sugebėjimas apsaugoti piliečius. Ministras taip pat pabrėžė, kad tie 285 tūkst. dol. – tik dalis JAV paramos Lietuvos saugumui stiprinti.¹⁸⁶

2001 m. kovo pradžioje Vilniuje Lietuvos civilinės saugos departamentas prie KAM su JAV gynybos departamentu surengė ekstremalių situacijų planavimo konferenciją. Renginys buvo įtrauktas į *Partnerystės darbo programą*. Konferencijoje aptartas Baltijos šalių regiono bendradarbiavimas civilinio ir karinio planavimo srityje, patikrintas reagavimo į galimas nelaimes ir avarijas jūroje planų realumas, galimybės koordinuoti tarptautinių pajėgų veiksmus nelaimių atveju ir pasinaudoti PIMS (Partnerystės šalių informavimo valdymo sistema) informacijai perduoti. Ši konferencija – tai pasirengimas birželio 26–29 d. vyksiančiam *seminarui-pratyboms „Baltic 2001“*.

Remiantis Lietuvos krašto apsaugos ministerijos ir JAV gynybos departamento susitarimu, 2001 m. birželio 26–29 d. Lietuvoje vyko civilinių ir karinių ekstremalių situacijų planavimo seminaras-pratybos „Baltic 2001“. Renginį organizavo Civilinės saugos departamentas prie KAM, bendradarbiaudamas su JAV gynybos departamentu.

Seminaro-pratybų tikslas – skatinti Baltijos šalių regiono bendradarbiavimą civilinio-karinio planavimo srityje, gerinti bendrą reagavimą į nelaimes, atskleisti įvairius regioninio krizių valdymo aspektus, su-

¹⁸⁶ 285 000 dolerių krizių valdymo programoms//Karys. – 2001. – Nr. 5. – P. 8.

kurti regioninę civilinių ir karinių ekstremalių situacijų planavimo sistemą. Kitas svarbus tikslas – tobulinti šalių partnerių komunikacijos sistemą, kuriant bendrą informacinę bazę, bendradarbiauti su NATO Euroatlantinio reagavimo koordinaciniu centru (EADRCC), JT Humanitarinės pagalbos koordinavimo biuru (UN OCHA), JT Tarptautine jūrų organizacija (UN IMO), Švedijos krizių valdymo tyrimo ir mokymo centru (CRISMART), Helsinkio komisija (HELCOM), Baltijos jūros valstybių taryba (CBSS) ir Didžiosios Britanijos Cranfieldo universitetu.

„Kelioninis laivas, esantis Lietuvos Respublikos išskirtinėje ekonominėje zonoje, susiduria su tanklaiviu, gabenančiu 100 000 tonų naftos... Lietuvos Respublika, įvertinusi turimas pajėgas ir galimybes, kreipiasi pagalbos į kaimynines šalis. Rūpinamasi žmonių paieška ir gelbėjimu bei išsiliejusių naftos produktų lokalizavimu, surinkimu“, – toks scenarijus buvo pasiūlytas civilinių ir karinių ekstremalių situacijų planavimo seminarui-pratyboms „Baltic 2001“.

Į seminarą-pratybas buvo pakviesti Estijos, Latvijos, Lietuvos, Lenkijos ir Rusijos dalyviai. Stebėtojų teisėmis renginyje dalyvavo tarptautinių organizacijų ir Švedijos krizių valdymo tyrimo ir mokymo centro (CRISMART), Helsinkio komisijos (HELCOM), Baltijos jūros valstybių tarybos (CBSS) ir Didžiosios Britanijos Cranfieldo universiteto atstovai. Dalyviai turėjo unikalią galimybę susipažinti su ekstremalių situacijų valdymu visose minėtose šalyse, pasidalyti patirtimi su tarptautinių organizacijų (NATO EADRCC, UN OCHA, HELCOM) veikla, humanitarinės pagalbos teikimo procedūromis ir koordinavimu.

Seminarą-pratybas „Baltic 2001“ sudarė dvi dalys: seminaras ir stalo pratybos. Dalyvaujančių šalių aplinkos apsaugos specialistams buvo organizuotas papildomas mokymas naudotis CAMEO progamine įranga, skirta rizikai įvertinti ekologinių nelaimių atveju.

Seminare buvo išklaustyti visų dalyvaujančių šalių ir tarptautinių organizacijų pranešimai apie įvykusias ekstremalias situacijas, jų valdymą, nacionalinių agentūrų veiksmus. Pratybose dalyvavo Estijos, Latvijos, Lenkijos, Lietuvos ir Rusijos komandos, sudarytos iš 2–5 kiekvienos šalies atstovų. Informacija buvo teikiama kompiuterinio ryšio sistema PIMS, naudojantis tiek NATO EADRCC, tiek UN OCHA pranešimų formomis.

Renginyje dalyvavusių šalių atstovai pabrėžė, kad svarbiausia – skatinti įvairių šalių ir tarptautinių organizacijų, dalyvaujančių ekstremalių situacijų metu, tarptautinį ir regioninį bendradarbiavimą. Ypač didelės reikšmės, dalyvių nuomone, turėjo tai, kad renginyje buvo atstovauta civilinės saugos, kariuomenės, medicinos ir gelbėjimo tarnyboms. Vykstant stalo pratyboms, sprendimai buvo priimami kartu.

Kai kurie dalyviai teigė, kad jų šalių vyriausybės remia programas, skatinančias tarptautinį bendradarbiavimą ekstremalių situacijų valdymo srityje. Taip pat buvo nutarta, jog CMEP renginys prisideda prie Baltijos šalių siekio integruotis į NATO.

Renginį dalyviai įvertino ir kaip puikią galimybę užmegzti asmeninius ryšius su kitų šalių atstovais ir pasisemti žinių bei patirties iš kolegų.

Dalyvių nuomone, seminare išklausti pranešimai apie ekstremalių situacijų valdymą skirtingose šalyse, įvairių gelbėjimo tarnybų veiksmus, sprendimų priėmimą buvo labai naudingi ir informatyvūs. Ypač gerai įvertinti Estijos ir Didžiosios Britanijos atstovų pranešimai apie realias ekstremalias situacijas, o Švedijos pranešimą apie socialinių ir psichologinių poveikį krizės metu pasiūlyta ateityje įtraukti į būtinų pranešimų sąrašą.¹⁸⁷

EIPC (*Enhanced International Peacekeeping Capabilities*). Pagal šią programą JAV ketina skirti papildomai 300 tūkst. dol. Lietuvos KAM gynybos resursų grupė ketina pinigus panaudoti: a) prie SHIRBRIG priskiriamų 2 medicininės paramos vienetų (medical support unit) aprūpinimui transportu ir medicinine įranga; b) PSO training classroom įkūrimui (kompiuterizuoti taktikos treniruoklį Nemėnčinėje); c) nupirkti LITBAT ir LITPOLBAT 16 nešiojamųjų kompiuterių.

Taigi pateiktos faktinės medžiagos analizė rodo, kad Lietuvos bendradarbiavimas su Jungtinėmis Amerikos Valstijomis saugumo ir gynybos srityje yra įvairiapusis ir platus. JAV, įgyvendindamos įvairius

¹⁸⁷ Pasiruošimai ekstremalioms situacijoms//Karys. – 2001. – Nr. 5. – P. 9; Seminaras-pratybos „Baltic 2001“//Karys. – 2001. – Nr. 10-11. – P. 21; Baltijos šalyse – dėmesys žinioms ir saugumui//Karys. – 2001. – Nr. 14. – P. 22.

tarptautinius projektus, teikia Lietuvai didžiulę karinę paramą, kurios tikslas – padėti Lietuvos ginkluotosioms pajėgoms pasiekti NATO standartus ir integruotis į europines ir transatlantines organizacijas.

LIETUVA IR LENKIJA

Dabartinis Lietuvos ir Lenkijos santykių etapas yra neatskiriamai susijęs su persilaužimu, įvykusi Europoje po 1989 metų. Lietuvos Respublikos Aukščiausiajai Tarybai 1990 m. kovo 11 d. paskelbus Aktą dėl Lietuvos nepriklausomos valstybės atkūrimo, buvo užmegzti ryšiai tarp Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos ir Lenkijos parlamento. Tie kontaktai ypač suintensyvėjo dramatiškų 1991 m. sausio 13 d. įvykių metu. Ėmė plėtotis ryšiai ir tarp vyriausybių. 1991 m. rugpjūčio 26 d. Lenkija pripažino Lietuvos nepriklausomybę, o rugsėjo 5 d. buvo atnaujinti diplomatiniai santykiai. Atskleistas naujas Lietuvos ir Lenkijos santykių istorijos puslapis.

Sudėtinga, turinti daug bendra Lietuvos ir Lenkijos istorija, bendros valstybingumo tradicijos, tapdamos bendru išipareigojimu, sieja lietuvių ir lenkų tautas. Daug pastangų skyrė abi valstybės ryšiams ir iniciatyvoms, skatinančioms tarpusavio pasitikėjimą, sukurti. Pradžią nebuvo lengva, tačiau Lietuvos ir Lenkijos veiksams palankus buvo abiejų pusių išsąmonintas istorinis momentas, atsiradęs dėl palankių tarptautinių sąlygų. Esminis Lietuvos ir Lenkijos suartėjimo stimulus taip pat buvo Lietuvos ir Lenkijos užsienio politikos tikslų tapatumas, t. y. siekis integruotis į Vakarų bendradarbiavimo struktūras, taip pat panašus tų struktūrų vaidmens naujoje Europoje suvokimas.

Žymus JAV politologas Zbignevas Bžezinskis (*Zbignew Brzeziński*) 1995 m. rašė: „<...> nes tik tos valstybės, kurios įrodys, kad sugeba bendradarbiauti regiono mastu, taps platesnės Europos dalimi.

Todėl Europos plėtimasis į šį regioną [*į Rytus – F. Ž.*] bus labai atsargus, palaipsnis. Vakaruose egzistuoja įsitikinimas, ypač dėl įvykių buvusioje Jugoslavijoje, kad Vakarų Europai būtų žalinga per anksti išplėsti Europą. Tik valstybės, kurios pademonstruos saikin-

gumą ir darną, sugebėjimą plačiau bendradarbiauti, taps didesnės Europos dalimi.

Ir šiuo požiūriu Lietuvos ir Lenkijos santykiai vaidina labai svarbų pozityvų vaidmenį. Glaudesnė draugystė yra argumentas, kad ta Europos dalis yra pasiruošusi dalyvauti platesniame Europos bendradarbiavimo, o sykiu ir Europos bei Amerikos bendradarbiavimo saugumo srityje, procese.¹⁸⁸

Dešimties gero kaimyninio bendradarbiavimo metų rezultatas – partneriškų politinių, gynybinių, ekonominių, kultūrinių santykių ir teisinio-sutarinio pagrindo sukūrimas. 2001 m. rugsėjo 5 d. Lietuvos ir Lenkijos santykių dešimtmečio paminėti į Lenkiją atvyko Lietuvos Respublikos Prezidentas Valdas Adamkus. Per susitikimą su Lenkijos Respublikos Prezidentu Aleksandru Kvasnevskiu (*Aleksander Kwasniewski*) V. Adamkus aptarė Lietuvos ir Lenkijos dešimties metų diplomatiškų santykių eigą ir artimiausias perspektyvas. V. Adamkaus teigimu, kaimyninių šalių ryšiai pasikeitė iš esmės – nuo tarpusavio įtarumo ir nepasitikėjimo pereita prie strateginės partnerystės, kuri gali būti sektinu pavyzdžiu ir kitoms valstybėms. „Nors dešimt metų yra labai trumpas laikas, tačiau mes galime visam pasauliui drąsiai pasakyti, kaip reikia dviem kaimyninėms valstybėms atkurti savo demokratines tradicijas, atkurti savo valstybes ir būti net pavyzdžiu kitoms Europos valstybėms <...>. Mes pasirinkome dvišalę partnerystę, Europos Sąjungą ir NATO“, – sakė Varšuvoje Lietuvos Prezidentas V. Adamkus. JAV prezidentas Džordžas Bushas (*George W. Bush*) pasveikino Lietuvą ir Lenkiją, švenčiančias diplomatiškų santykių atkūrimo dešimtmetį. „Jūsų santykiai yra naujosios Europos partnerystės pavyzdys. Partnerystės, kuri įveikia istorinius skirtumus ir prieštaravimus“, – rašoma į Lenkijos prezidentūrą, kurioje susitiko Lietuvos ir Lenkijos prezidentai, atsiųstoje sveikinimo telegramoje¹⁸⁹.

Lietuva ir Lenkija tarpusavio santykius pagrindė partneryste, abipuse pagarba ir gera kaimynyste. Tie principai išdėstyti „*Deklaracijoje dėl draugiškų santykių ir kaimyninio bendradarbiavimo tarp Lie-*

¹⁸⁸ Brzeziński Z. Pokyčiai Vidurio ir Rytų Europoje: Lenkija ir Lietuva po komunizmo žlugimo//Politologija. – 1995. – Nr. 1. – P. 12.

¹⁸⁹ „Pranešimai spaudai“ <http://www.president.lt/one.phtml?id=2360>

tuvos Respublikos ir Lenkijos Respublikos“, kurią 1992 m. sausio 13 d. Vilniuje pasirašė Lietuvos ir Lenkijos užsienio reikalų ministrai. Deklaracijoje pabrėžiama, kad „<...> 1. Lietuvos Respublikos ir Lenkijos Respublikos tarpusavio santykiai grindžiami abipusiu valstybių nepriklausomybės pripažinimu, tarptautinės teisės gerbimu, o ypač pagarba suverenumui, lygiateisiškumo, kaimyninės santarvės ir abipusiai naudingo bendradarbiavimo, žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių gerbimo, nesikišimo į vidaus reikalus, susilaikymo nuo grasinimo panaudoti jėgą ar jos panaudojimo principais. 2. Lietuvos Respublika ir Lenkijos Respublika neturi viena kitai jokių teritorinių pretenzijų ir nekels jų ateityje, sutinkamai su Helsinkio Konferencijos principais <...>“¹⁹⁰. 1994 m. balandžio 26 d. abiejų šalių prezidentai pasirašė *Sutartį dėl draugiškų santykių ir gero kaimyninio bendradarbiavimo tarp Lietuvos Respublikos ir Lenkijos Respublikos*.¹⁹¹

*Ši sutartis yra labai reikšminga Lietuvos ir Lenkijos santykiams. Sutarties pasirašymas ir ratifikavimas atvėrė naujas Lietuvos ir Lenkijos santykių plėtotės perspektyvas ir suteikė tvirtą pagrindą šalių bendradarbiavimui užsienio politikos, saugumo, gynybos, ekonomikos ir prekybos, transporto ir ryšių, infrastruktūros, kultūros ir švietimo srityse. Abiem šalims ji yra ypač reikšminga siekiant narystės Europos Sąjungoje ir NATO, nes santykių su kaimynais sureguliacija šiandien yra svarbi narystės minėtose organizacijose sąlyga. Sutarties pasirašymas pagerino ne tik dvišalius Lietuvos ir Lenkijos santykius, bet ir sudarė palankesnes sąlygas plėtoti Baltijos ir Višegrado šalių bendradarbiavimą. Sutartimi įtvirtinti draugiški santykiai su Lenkija pagerino ir Lietuvos politinę bei diplomatinę padėtį jos santykiuose su Rusija. Sutartyje abi valstybės pripažino tarp jų esančios sienos neliečiamybę. Patvirtindamos lietuvių ir lenkų tautų istorijos sudėtingumo suvokimą ir galimybę abiem tautoms skirtingai suprasti bendrą istoriją.*¹⁹² Lietuva ir Lenkija sutartyje deklaravo valią bendra-

¹⁹⁰ Lietuvos ir Lenkijos santykiai. 1917-1994. Dokumentų rinkinys/Sudarė V.P. Plečkaitis, J.Widackis. – V., 1998. – P.193-196.

¹⁹¹ Lietuvos Respublikos ir Lenkijos Respublikos draugiškų santykių ir gero kaimyninio bendradarbiavimo sutartis (1994 balandžio 26 d.)// Valstybės žinios. – 1994. – Nr. 97-1907. – P. 3-8.

darbiauti dvišaliu ir regioniniu pagrindu, taip pat ir tarptautinėse institucijose. Abi valstybės pripažino, kad jas jungia bendri interesai ir bendra atsakomybė už taiką ir saugumą. Sutartis numatė daugelio Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimo sričių principus, taip pat Lenkijoje gyvenančių lietuvių ir Lietuvoje gyvenančių lenkų teises. Taigi sutartis sukūrė solidžius pastarųjų metų Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimo plėtojimo pagrindus. Sutartis taip pat pildoma kitais susitarimais, reguliuojančiais įvairias bendradarbiavimo ir abipusių santykių sutartis. Šiuo metu Lietuva ir Lenkija yra pasirašiusi daugiau kaip 50 sutarčių ir susitarimų, iš kurių daugiau kaip 20 tarpvalstybiniai ir tarpžinybiniai.

¹⁹² Lietuvos Respublikos Prezidentas Algirdas Brazauskas Lietuvos Seime po dvišalės Lietuvos ir Lenkijos sutarties pasirašymo 1994 m. balandžio 26 d. kalbėjo: „<...> Svarbu pastebėti; kad po modernių Lietuvos ir Lenkijos valstybių sukūrimo XX amžiuje šis Lenkijos vadovo [*Lecho Wałęsos – F. Ž.*] vizitas į Lietuvą yra pirmasis mūsų istorijoje. Dar svarbiau, kad šis vizitas yra vainikuojamas draugystės ir bendradarbiavimo sutarties pasirašymu. Tai užbraukia teisinį brūkšnį ir atskiria ilgamečius lietuvių ir lenkų nesutarimus nuo dabarties ir ateities.

<...> Ypač skaudžias ir iki šiol jaučiamas žaizdas mūsų tautoms paliko XX a. pradžios įvykiai. Turime pripažinti, kad dar daug lietuvių ir lenkų prieštarigai vertina ne vieną mūsų praeities puslapį. Lietuva ir šandien neatsisako savo principinės pozicijos, kad Vilnius ir Vilniaus kraštas tarpukario metais priklausė Lenkijai tik faktiškai, o ne teisiškai. Ne mažiau mums svarbi nuostata, kad 1939 m. spalio mėn. Lietuva Vilnių su jį supančiomis teritorijomis atgavo teisėtai. Ši nuostata pagrįsta faktais, kad kraštas buvo atplėštas jėga, kad Vilnius iki 1920 m. Lenkijai niekada nepriklausė ir kad jo įjungimo į Lenkijos sudėtį Lietuva niekad nepripažino. Mes žinome, kad Lenkijos istoriografija šiuos įvykius vertina kitaip. Pridurčiau, kad ir mūsų kai kurių istorikų nuomonė yra kur kas griežtesnė negu aš čia išdėščiau.

Aš nežinau, ar mes kada nors galėtume susitarti dėl vienodo istorinių įvykių vertinimo, na ir apskritai, ar to reikia. Mūsų bandymai buvo nevaisingi, o metai ėjo ne mūsų naudai. Turėjome sekti Europa, kuri gyveno kitu laiku ir demonstravo visai kitokius pavyzdžius. Po Antrojo pasaulinio karo, užgnaužusios patirtas skriaudas bei neteisybes, susitarė Prancūzija ir Vokietija, Vokietija ir Lenkija, Lenkija ir Rusija. Tai gal ryškiausi pavyzdžiai, kurių yra ir daugiau. Svarbiausia, ko Europa išmoko ir savo pavyzdžiu moko kitus, – praeitis negali trukdyti ateičiai, viena epocha – kitai. Žinoma, praeitį privalome prisiminti ir iš jos mokytis. Galėčiau ir taip pasakyti: valstybė, norinti atverti duris į ateitį, turi priverti duris praeičiai.

Noriu priminti, kad Lietuvos ir Lenkijos priešiškus tarpukario laikotarpiu palengvino totalitariniams režimams įgyvendinti savo agresyvius kėslus prieš mūsų valstybes. Nežmirškime to ir šandien.“ (Žr.: *Lietuvos Respublikos Seimo dokumentų rinkinys. Respublikos Prezidento dekretai. Konstitucinio Teismo nutarimai. – Vilnius. 1995. – T. 4(10). – P. 856-857*).

„Šis bendradarbiavimas vyksta visais lygiais: tarp abiejų šalių parlamentų, vyriausybių, įvairių institucijų, universitetų, vietos ir savivaldybių valdžios bei kitų nevyriausybinų institucijų, skatinančių visuomeninius santykius. Lietuvos Respublika siekia pasiremti Lenkijos (ir kitų naujųjų NATO narių) stojimo į NATO ir adaptavimosi prie narystės reikalavimų patirtimi. Dėl savo geografinės padėties Lenkija laikoma būtina grandimi integruojant Lietuvos ūkio, informacinę, ryšių, transporto, energetikos infrastruktūrą į atitinkamas Vakarų Europos sistemas, o jos gynybinę infrastruktūrą įtraukiant į NATO integruotą karinę struktūrą“, – teigiama Lietuvos Respublikos „*Nacionalinio saugumo strategijoje*“.¹⁹³

Aukšto ir aukščiausio lygio politiniai susitikimai įgavo nuolatinį, darbinį ir paprasčiausiai draugišką pobūdį. Tai rodo, kokią reikšmę abi šalys teikia dvišaliams santykiams ir bendriems interesams, kurių pagrindu plėtojama partnerystė ir kaimyninis bendradarbiavimas. Valstybių vadovų susitikimų metu buvo tikslinta, kaip vykdomos abiejų šalių pasirašytos tarpvalstybinės ir kitos sutartys, aptariamose ir derintos abiejų valstybių pozicijos dėl integracijos į ES ir NATO.

Manydamos, kad būtina paspartinti šalių, siekiančių narystės ES, integracijos procesą, *Lietuva ir Lenkija 1996 m. gegužę iškėlė bendrą iniciatyvą pagyvinti politinį ES ir asocijuotų šalių dialogą.* Europos integracijos ir saugumo klausimai yra nuolatiniai Lietuvos ir Lenkijos glaudaus bendradarbiavimo ir dialogo elementai. Antai 1996 m. rugsėjo 19 d. Gdynėje abiejų šalių prezidentai paskelbė bendrą *Deklaraciją*, kurioje pabrėžiama, kad Lietuva ir Lenkija yra įsitikinusios, kad ES ir Vakarų saugumo struktūrų išplėtimas į Vidurio Europos valstybes įtvirtins ir suaktyvins tose šalyse reformų procesus, visam laikui įtvirtins jas demokratinėse institucijose ir išplės saugumo ir stabilumo zoną Europoje. Lietuvos Respublika ir Lenkijos Respublika ir toliau remis viena kitą integracijos į Europos Sąjungą, Vakarų Europos Sąjungą ir NATO procesuose ir glaudžiai bendradarbiaus reguliariai konsultuodamosi įvairiais lygiais. Pabrėžiama, kad NATO išplėtimas padės Sąjungai įgyvendinti naujus uždavinius ir taps

¹⁹³ Žr.: Valstybės žinios. – 2002. – Nr. 56-2233. – P. 32.

svarbiu naujos Europos saugumo elementu. Valstybių bendradarbiavimas Šiaurės Atlanto bendradarbiavimo taryboje (*North Atlantic Cooperation Council* – NACC), Taikos įgyvendinimo (*Peace Implementation Forces* – IFOR) ir Partnerystės taikos labui (*Partnership for Peace* – PfP) rėmuose – tai nauja europinė patirtis, kuri turi būti įtvirtinama. Abi valstybės toliau glaudžiai bendradarbiaus įgyvendindamos regioninės oro erdvės iniciatyvų ir jūros sienų sistemą. Lenkijos bendradarbiavimas su Baltijos šalimis yra svarbus Europos integracijos proceso elementas, kuris padeda sustiprinti stabilumą, saugumą ir demokratiją Baltijos jūros regione.¹⁹⁴

1997 m. rugsėjo 5-6 d. Lietuvos ir Lenkijos prezidentų iniciatyva Vilniuje buvo sušaukta tarptautinė konferencija „*Tautų sambūvis ir geri kaimynų santykiai – saugumo ir stabilumo Europoje garantas*“. Dalyvauti Lietuvos sostinėje vykusiame forume pirmą kartą buvo susirinkę 12 šalių vadovai – Baltarusijos, Bulgarijos, Estijos, Latvijos, Lenkijos, Lietuvos, Moldovos, Rumunijos, Suomijos, Ukrainos, Vengrijos prezidentai, Rusijos ministras pirmininkas. Konferencijoje taip pat dalyvavo JAV, Vokietijos, Islandijos, Norvegijos, Danijos politikos, visuomenės, kultūros, mokslo veikėjai, ESBO ir ET Parlamentinės Asamblėjos vadovai. Konferencijoje dalyvavę vadovai akcentavo, jog būtina plėtoti kaimyninių šalių bendradarbiavimą, siekti stabilumo, naikinti priešišumą ir įtarumą. Tuo labiau kad yra problemų, kurios nepripažįsta jokių politinių sprendimų ir sienų. Dauguma kalbėjusių prezidentų akcentavo kiekvienos šalies teisę pasirinkti būdus, kaip užtikrinti valstybės saugumą. Iš Vilniaus pasauliui pasiūsta žinia, kad Vidurio Europos šalys yra visos tarptautinės bendrijos saugumo ir stabilumo dalis.¹⁹⁵

Su Lenkija, kuri nuo 1999 m. kovo 12 (taip pat Čekija ir Vengrija) yra NATO narė, nuo 1997 m. *plėtojami strateginės partnerystės santykiai*: abi šalys remia viena kitos pastangas integruotis į Europos ir transatlantines struktūras, įskaitant ES ir NATO. 1997 m. birželio 19 d. buvo įsteigtas *Lietuvos ir Lenkijos Prezidentų Konsultacinis Ko-*

¹⁹⁴ LRSDR . – Vilnius, 1997. – T. 9(15). P. 580-582.

¹⁹⁵ Žr.: Lietuvos rytas. – 1997 m. rugsėjo 6, 7, 8 d.

mitetas, abiejų valstybių parlamentai įkūrė *Lietuvos ir Lenkijos Seimų narių Asamblėją* (1997 m. liepos 1-3 d. Vilniuje įvyko pirmasis posėdis), o premjerai įsteigė vykdomosios valdžios bendrą instituciją – *Vyriausybės Bendradarbiavimo Tarybą* (1997 m. rugsėjo 14-15 d. Vilniuje įvyko pirmasis posėdis), turinčią daug bendrų komisijų. Lenkijos užsienio politikoje šis žingsnis neturėjo precedento. Nuo šių struktūrų funkcionavimo kokybės daugeliu atvejų, priklauso strateginės partnerystės efektyvumas. Šie sumanymai Vakaruose buvo teigiamai įvertinti. Lietuva yra vienintelis rytinis Lenkijos kaimynas, turintis tokius pačius strateginius tikslus. Tai sudaro galimybę bendradarbiauti tarptautinėje arenoje ir dalintis politine patirtimi. Naujoji bendradarbiavimo forma įgalino kur kas greičiau ir efektyviau priimti sprendimus. Geranoriškumas ir dalykiškumas tapo abiejų šalių politinių santykių raidos principu ir pagrindu ryšiams ūkinėje (ypač prekybos) ir kultūrinėje sferoje: *prasidėjo naujas Lietuvos ir Lenkijos santykių etapas vadinamas „strategine partneryste“*.¹⁹⁶

Jau pirmajame bendrame Lietuvos ir Lenkijos Seimų narių Asamblėjos posėdyje Vilniuje 1997 m. liepos 2 d. buvo priimtas Kreipimasis į „*Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacijos ir Europos Sąjungos valstybių parlamentus*“, kuriame skelbiama, kad „Lietuvą ir Lenkiją sieja bendras Europos istorinis ir kultūrinis paveldas. Mus taip pat vienija padėtis, susidariusi žlugus Jaltoje nustatyta tvarkai, ir XX amžiaus pabaigos iššūkiai – noras bendradarbiauti pagal geros kaimynystės principus ir noras užtikrinti saugumą mūsų šalims, visam regionui ir Europai.

Lietuvos ir Lenkijos Seimų atstovai pabrėžia, kad abi valstybės savo vidaus ir užsienio politiką grindžia bendrais euroatlantiniais principais ir vertybėmis – demokratija, teisinės valstybės principu, žmogaus teisėmis, tarp jų ir mažumų, vidaus teisės aktų pritaikymu prie Europos Sąjungoje galiojančių teisės standartų ir rinkos ekonomika.

Siekdamos užimti deramą vietą suvienytoje Europoje ir vie-

¹⁹⁶ Žr.: Teichmann E. Od dobrosąsieddzkiej współpracy do partnerswa strategicznego Polski i Litwy; Valionis A. Litwa i Polska na droże w XXI wiek// Lithuania. X-lecie odnowienia stosunków dyplomatycznych Polski z Litwą. Warszawa. – 2001. Nr. 1(38). – P. 82-91; 228-233.

ningoje euroatlantinėje saugumo erdvėje, abi valstybės įrodė pasiryžimą ir sugebėjimą įveikti praeities nesutarimus bei susitarė sudaryti tvirtą strateginę partnerystę ateičiai.

Bendri užsienio politikos tikslai ir įsijungimas į Europos integracijos procesus padėjo pagrindus intensyviems mūsų šalių tarpusavio ryšiams ir geriems santykiams su kitais kaimynais. Tai – svarbus abiejų valstybių įnašas į regiono ir tuo pačiu visos Europos saugumą ir stabilumą

Lietuvos ir Lenkijos Seimų narių Asamblėja kviečia NATO valstybes užtikrinti NATO plėtimosi proceso tęstinumą, lygiateisį visų šalių-kandidačių traktavimą ir suteikti instituciškai pagrįstą nuolatinio dialogo galimybę suinteresuotiems partneriams, kad galėtų ruošti priimti narystės atsakomybę ir įsipareigojimus.

Asamblėja ragina NATO šalių vadovus susitikime Madride aiškiai pareikšti, jog Lietuva ir kitos Baltijos šalys dalyvauja NATO plėtimosi procese, ir paremti jų siekius bei pasiruošimo veiksmus.¹⁹⁷

1998 m. balandžio 2 d. Lenkijos prezidentas Aleksandras Kvasnievskis, susitikęs Varšuvoje su Lietuvos Prezidentu Valdu Adamkumi, pareiškė, *kad Lenkija tvirtai remia Lietuvos stojimą į NATO*, o 1999 m. balandžio 13–15 d. Lenkijos prezidentas vizito Lietuvoje metu pareiškė, *kad įstojusi į NATO Lenkija tapo Lietuvos advokatė Aljanso viduje ir nenurims, kol Lietuva netaps NATO nare*.¹⁹⁸

2002 m. vasario 28 d. su dviejų dienų vizitu Lietuvoje viešėjęs Lenkijos aukštesniųjų parlamento rūmų – Senato pirmininkas Longinas Hieronimas Pastusiakas (*Longin Hieronim Pastusiak*) Seime patikino, jog Lenkija remia Lietuvos integraciją į NATO ir pasveikino Vilnių su pažanga derybose dėl stojimo į Europos Sąjungą. „Lietuvių tautos drąsa ir atkaklumas, kuriant nepriklausomą valstybę, visų lenkų širdyse kelia nuostabas ir simpatijos jausmą. Kaip kaimynai ir partneriai norime jus paremti jūsų teisinguose siekiuose, norime, kad mūsų dvišaliai santykiai sėkmingai plėtotųsi ir kad galėtume atvirai, dalykiškai, be emocijų aptarinėti net ir sunkiausius klausimus“, – sakė jis, kreipdamasis į Lietuvos parlamentarus iš Seimo tribūnos.

¹⁹⁷ Žr.: Seimo kronika. – 1997. – Nr. 19(47). – P. 22; Nr. – 20(48). – P. 18; Nr. – 21(49). – P. 20; Nr. – 23(51). – P. 16-17.

¹⁹⁸ Žr.: Lietuvos rytas. – 1999 m. balandžio 14-16 d.

„Lietuva visuomet gali tikėtis Lenkijos paramos kelyje į Šiaurės Atlanto Aljansą. <...> Tikiuosi, jog jau šiais metais rudenį Prahoje bus priimti Lietuvą tenkinantys sprendimai ir ji taps visateise Aljanso nare“, – pažymėjo jis. Pasak Senato pirmininko, Lenkijos ir Lietuvos vienybės jausmą tvirtina šalių kariškių bendradarbiavimas taikos palaikymo operacijose, bendros pastangos kovojant prieš terorizmą, narkotikų kontrabandą ir prekybą žmonėmis.¹⁹⁹

Dvišalio bendradarbiavimo gynybos srityje su valstybėmis NATO narėmis ir narystės NATO siekiančiomis valstybėmis plėtra yra viena iš prioritetinių Lietuvos gynybinės ir karinės integracijos į NATO priemonių, nes ji taip pat padeda plėtoti nacionalinės gynybos sistemos galimybes ir siekti suderinamumo su NATO pajėgomis, įgyvendinti visas kitas integracijos į NATO priemones. Stengiamasi kuo daugiau pasinaudoti NATO narių pagalba Lietuvai integruotis į NATO. Tuo tikslu Pfp dvasia Lietuva ir Lenkija vykdo dvišalį ir daugiašalį karinį bendradarbiavimą.

*Pagrindinės Lietuvos ir Lenkijos dvišalio bendradarbiavimo sritys yra konsultacijos dėl saugumo ir gynybos politikos, keitimasis informacija, karinis rengimas, organizuojamos dvišalės karinės pratybos ir mokymai, seminarai ir konferencijos. Lenkija neatlyginamai perduoda Lietuvai perteklinę ginkluotę ir amuniciją, jos aukštosiose karinėse mokslo įstaigose nuolat rengiami Lietuvos karininkai. Sėkmingai plėtojama partnerystė tarp abiejų šalių kariuomenių dalinių. Dažni nuolatiniai ir abipusiškumo pagrindais organizuojami politikų, gynybos ir karinių pareigūnų vizitai. 1999 m. buvo suformuotas bendras Lietuvos ir Lenkijos batalionas (*Lithuanian-Polish Battalion* – LITPOLBAT), taip pat Lenkija dalyvauja trijų Baltijos valstybių bendruose projektuose: BALTBAT, BALTNET, BALTRON ir BALTDEFCOL.*

Lietuvos ir Lenkijos dvišalio karinio bendradarbiavimo pagrindai buvo padėti 1993 m. Vilniuje pasirašius *Sutartį tarp Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro ir Lenkijos Respublikos nacionalinės gynybos ministro*. Remiantis šia sutartimi pasirašytas bendradar-

¹⁹⁹ Lenkijos Senato pirmininkas žadėjo Lietuvai paramą kelyje į NATO//KA KAMIL. – 2002 03 08 – 03 21. – Nr. 5(8). – P. 14.

biavimo planas 1994 metams ir 1994 m. sausio bei spalio mėnesį Varšuvoje pasirašyti karių profesionalaus rengimo ir kvalifikacijos kėlimo karo mokyklose planai. 1995 m. gegužės 12 d. abiejų šalių gynybos ministrai pasirašė Protokolą *dėl tarpusavio konsultacijų kuriant ir tobulinant oro erdvės kontrolės sistemas*, Protokolą *dėl dvišalio bendradarbiavimo sutarties*, pasirašytos 1993 m. birželio 15 d., išplėtimo „*Partnerystės vardan taikos*“ rėmuose, taip pat buvo sudarytas Lietuvos ir Lenkijos renginių pagal „*Partnerystės vardan taikos*“ programos planas 1995 m. Tų pačių metų liepos 15 d. Žalgirio mūšio lauke buvo pasirašyta *Lietuvos motorizuotosios pėstininkų brigados „Geležinis vilkas“ ir Lenkijos Respublikos Vladislavo Jogailos vardo 15-osios Varmijos-Mozūrijos mechanizuotosios divizijos dvišalio bendradarbiavimo santykių užmezgimo deklaracija*. O Vilniuje rugpjūčio 28 d. buvo pasirašytas Protokolas *dėl Lietuvos karių mokymosi Vroclavo aukštojoje karininkų mokykloje, ginkluotės ir įrangos perdavimo aktas*. 1996 m. kovo 5 d. Vilniuje pasirašyta Lietuvos Respublikos ir Lenkijos Respublikos Sutartis *dėl karinių orlaivių skydžių abiejų valstybių oro erdvėje*. 1997 m. birželio 19 d. Lietuvos Respublikos Seimas ratifikavo Lietuvos ir Lenkijos vyriausybių Sutartį *dėl apsikeičiamos išlaptintosios karinės informacijos apsaugos*, pasirašytą 1997 m. vasario 14 d. Alytuje²⁰⁰, o lapkričio 4 d. – Sutartį *dėl bendro karinio dalinio sudarymo tarptautiniam saugumui ir taikai palaikyti bei atkurti*, pasirašytą 1997 m. birželio 25 d. Trakuose.²⁰¹

*Lenkijai tapus NATO nare, Lietuvos ir Lenkijos santykiai gynybinio bendradarbiavimo srityje perėjo į kokybiškai naują lygmenį. Atsižvelgiant į tai 2001 m. vasario 5 d. šalys pasirašė Lietuvos Respublikos ir Lenkijos Respublikos vyriausybių Sutartį dėl bendradarbiavimo gynybos srityje*²⁰², kuri pakeitė sutartį dėl dvišalio karinio bendradarbiavimo, pasirašytą 1993 m. liepos 15 d. Vilniuje, ir Sutartį dėl dvišalio karinio bendradarbiavimo protokolo dėl susitarimo taikymo bendradarbiavimui „Partnerystės taikos labui“ dvasia apimties, pasirašytą 1995 m. gegužės 12 d. Varšuvoje dviejų valstybių gynybos mi-

²⁰⁰ Valstybės žinios. – 1997. – Nr. 77-973. – P. 2.

²⁰¹ Valstybės žinios. – 1997. – Nr. 106-2664. – P. 3.

²⁰² Žr.: Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Lenkijos Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl bendradarbiavimo gynybos srityje// Valstybės žinios. – 2001. – Nr. 73-2570. – P. 23-27.

nistrų. Ši sutartis sudaryta penkeriems metams. Ji gali būti pratęsta dar dvejiems metams, jei nė viena šalis prieš 6 mėnesius iki baigiantis šios sutarties terminui nepraneša kitai šaliai apie savo ketinimą šią sutartį nutraukti.

Naujoji sutartis atspindi saugumo politikos realijas: Lenkijos narystę NATO ir Lenkijos paramą Lietuvai siekiant narystės NATO. Sutartyje teigiama, kad Lietuva ir Lenkija laiko bendradarbiavimą gynybos srityje svarbiu saugumo ir stabilumo elementu, itin reikšmingu kuriant, pertvarkant ir tobulinant saugumo sistemą Europoje; pripažįsta, kad NATO tenka svarbiausias vaidmuo užtikrinant tarptautinį saugumą ir taiką; pabrėžia abiejų šalių tarpusavio supratimą ir būtinybę plėtoti visapusišką bendradarbiavimą, taip pat ir gynybos srityje, atsižvelgiant į tai, kad Lenkija tapo NATO nare ir remia Lietuvos siekį įstoti į šią organizaciją; laiko viena kitą strateginėmis partnerėmis, siekiančiomis bendrą transatlantinės integracijos tikslų. Šia sutartimi šalys nustato bendrą dvišalio bendradarbiavimo gynybos srityje sistemą.

Naujoje sutartyje šalys numatė tokias bendradarbiavimo sritis:

- 1) gynybos politika ir strategija; 2) ginkluotųjų pajėgų funkcionavimas demokratinėje visuomenėje, įskaitant teisinius klausimus; 3) tarptautinių sutarčių gynybos, saugumo ir ginklų kontrolės srityse nuostatų įgyvendinimas; 4) taikos palaikymo ir humanitarinės operacijos; 5) ginkluotųjų pajėgų organizavimas, karinių dalinių struktūra ir logistinis aprūpinimas, parengimas ir mokymas, personalo administravimas ir valdymas; 6) nacionalinių ginkluotųjų pajėgų sąveikos su NATO plėtra; 7) oro erdvės kontrolės ir gynybos sistemų plėtra, keitimasis informacija apie padėtį oro erdvėje; 8) jūros stebėjimo sistemos plėtra; 9) gynybai reikalingų medžiagų ir įrangos išsigijimas; 10) karinė infrastruktūra ir jos modernizavimas atsižvelgiant į integracijos į NATO procesą; 11) aplinkosaugos klausimai ir taršos kontrolė karinėse teritorijose; 12) klausimai, susiję su keitimu išlaptinta informacija; 13) klausimai, susiję su krašto apsaugai svarbių objektų saugumu; 14) paieškos ir gelbėjimo tarnybų veikla; 15) karo mokslas ir tyrimai; 16) karo medicina; 17) karo istorija; 18) karinės sporto šakos; 19) karinė kultūrinė veikla. Specifiniai bendradarbiavimo klausimai pirmiau išvardytose ar kitose abipu-

siai suderintose srityse gali būti sprendžiami remiantis atskirais valstybių krašto apsaugos ministrų susitarimais.

Sutartyje taip pat nurodytos abiejų valstybių gynybinio bendradarbiavimo formos: 1) rengiant krašto apsaugos ministrų, kariuomenės vadų ar valstybių krašto apsaugos ministerijų kitų pareigūnų susitikimus; 2) rengiant kasmetines politines ir karines konsultacijas, kuriose dalyvauja šalių krašto apsaugos ir užsienio reikalų ministerijų atstovai; 3) rengiant kasmečius kariuomenių generalinių štabų delegacijų susitikimus, kurių metu keičiamasi informacija apie valstybių ginkluotųjų pajėgų plėtrą ir nustatomi bendradarbiavimo projektai; 4) rengiant konsultacijas aktualiais integracijos į NATO klausimais; 5) keičiantis ekspertų patyrimu; 6) dalyvaujant taikos palaikymo misijose ir humanitarinėse operacijose; 7) rengiant bendrus taikos palaikymo dalinius; 8) organizuojant ir įgyvendinant bendrą veiklą pagal programą „Partnerystė taikos labui“ ir partnerystės dvasia; 9) organizuojant bendras dvišales karines pratybas ir mokymus; 10) kartu dalyvaujant tarptautinėse karinėse pratybose; 11) palaikant ryšius su panašias funkcijas atliekančiomis karinėmis institucijomis; 12) dalyvaujant kursuose, simpoziumuose ir konferencijose; 13) vykdant personalo mokymą ir karinį rengimą; 14) atvykstant karo laivams ir orlaiviams; 15) organizuojant studijas ir kursus karinėse mokymo įstaigose ir karinio rengimo centruose; 16) keičiantis informacija ir mokomąja medžiaga; 17) organizuojant kultūrinius ir sporto renginius bei dalyvaujant juose. Valstybių krašto apsaugos ministrai mažiausiai kartą per metus konsultuojasi abi šalis dominančiais klausimais, taip pat gali įgalioti kitas jiems pavaldžias institucijas palaikyti ryšius ir bendradarbiauti pagal šią Sutartį.²⁰³

Reikia pažymėti, kad 2000 m. balandžio 3 d. Lietuvos lenkų organizacijų atstovai pasirašė *Deklaraciją*, kuria kreipiamasi į NATO šalių prezidentus, parlamentus, vyriausybes, visus lenkus, gyvenančius Lenkijoje ir už jos ribų, Lenkijos bendruomenę JAV, Kanadoje, Vokietijoje, Prancūzijoje, Didžiojoje Britanijoje ir kitose NATO šalyse su prašymu paremti Lietuvos siekį tapti NATO nare. Tų pačių metų gruodžio 18 d. Varšuvoje Višegrado šalių užsienio reikalų gy-

²⁰³ Ten pat. – P. 24-25.

nybos ir Europos integracijos komisijų pirmininkai pasirašė bendrą *Pareiškimą*, kuriame kreipėsi su prašymu į Šiaurės Atlanto Aljansą ne vėliau kaip 2002 m. į NATO pakviesti Slovakiją, Lietuvą ir Slovėniją.²⁰⁴

Svarbiausiu dabar vykdomu Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimo gynybos srityje projektu ir toliau lieka karinio dalinio LITPOLBAT tarptautiniam saugumui ir taikai palaikyti plėtra. Lenkijai tapus NATO nare, LITPOLBAT projektas tapo svarbia priemone Lietuvai integruojantis į NATO. LITPOLBAT yra vienintelis Lietuvos karinis dalinys su NATO valstybe. 1996 m. kovo 15 d. Lietuvos ir Lenkijos gynybos ministrai Varšuvoje pasirašė sutartį dėl bendro Lietuvos ir Lenkijos taikos palaikymo bataliono įkūrimo. Jis sukurtas Lietuvos motorizuotosios pėstininkų brigados „*Geležinis vilkas*“ Alytaus Didžiosios kunigaikštienės Birutės pėstininkų bataliono ir Lenkijos 15-osios Varmijos-Mozūrijos karaliaus Jogailos mechanizuotosios divizijos 4-osios brigados pagrindu. Bataliono lietuvių ir lenkų dalys, formuojamos ir mokomos atskirai Lenkijoje ir Lietuvoje, yra sujungiamos bendram pratybų ar mokymų laikotarpiui, tokiu būdu rengiamas batalionas tarptautinėms taikos operacijoms. Bataliono finansavimas pagrįstas ekvivalentiškumo principu. LITPOLBAT sudaro 784 kariai: 351 iš Lietuvos ir 433 iš Lenkijos. Štabas yra Ožyšo (*Orzysz*) vietovėje Lenkijoje. Bataliono vadovavimo ir operacijų kalba – anglų. Pagal LITPOLBAT tarpusavio supratimo memorandumą vado ir vado pavaduotojo pareigas užima vienos šalies, štabo viršininko – kitos šalies karininkas. Rotacija – kas dveji metai. 1999 m. balandžio 14 d. Vilniuje *memorandumą apie Lietuvos ir Lenkijos jungtinį batalioną pasirašė Lietuvos ir Lenkijos prezidentai, gynybos ministrai ir grupė abiejų šalių karininkų.* Lenkijos ir Lietuvos prezidentai oficialiai įteikė LITPOLBAT kariams pašventintas vėliavas.²⁰⁵

Įteisinus karinį bendradarbiavimą, pradėtas kurti bendras karinis dalinys – imtos taikyti vienodos procedūros, pradėta rengti bendra

²⁰⁴ Krašto apsaugos ministerija: „Tarptautinis bendradarbiavimas“, <http://www.kam.lt/tarpt.htm>, „Integracija į NATO“, <http://www.kam.lt/nato.htm>, „Partnerystė“, <http://www.kam.lt/main.php?cat=nato&sub=2>, „Programos“ – <http://www/kam/lt/main.php?cat=bendradard&sub=3>.

²⁰⁵ Pašventintos LITPOLBAT vėliavos//Karys, 1999. – Nr. 8. – P. 7; Cibulskienė L. Apie draugystę, išbandytą amžiu// Karys, 2001. – Nr. 9. – P. 4-5.

štabo darbo dokumentacija, patvirtinti lenkų ir lietuvių karių etatai, pradėti konkretūs bataliono rengimo darbai. Pirmieji LITPOLBAT šabo mokymai²⁰⁶ „Jungtinių tautų užduočių vykdymas buferinėje zonoje“ buvo surengti 1998 m. Lenkijoje, Ožyšė, gegužės 12-15 d. Pratybose dalyvavo 20 karių iš Lietuvos ir 34 kariai iš Lenkijos. Tų pačių metų rudenį Lenkijoje buvo surengti pirmieji bendri taktiniai mokymai „Griunvaldo vėjas – 98“. 1999 m. buvo surengti štabo mokymai, o rudenį visas LITPOLBAT jau dalyvavo bendrose su užsienio valstybėmis mokymuose AMBER HOPE – 99 Rukloje.²⁰⁷ Be Lietuvos ir Lenkijos, dalyvavo karių iš Danijos, Vokietijos, Rumunijos. 2000 m. vasario 21-23 d. MPB „Geležinis vilkas“ Alytaus batalione pagal taikos palaikymo scenarijų buvo surengti LITPOLBAT šabų mokymai „Baltijos erelis – 2000“ tema – bataliono perdislokavimas į misijos rajoną ir taikos palaikymo operacijų vykdymas. Mokymų tikslas – pasiruošti stambiems tarptautiniams mokymams „Griunvaldo vėjas – 2000“, kurie buvo surengti rugsėjo mėnesį Lenkijoje, Ožyšės poligone. Tam tikslui buvo skirti dar du LITPOLBAT šabų mokymai: balandžio mėn. Lenkijoje ir birželio mėn. Alytuje.

2002 m. kovo 4-8 d. Generolo Adolfo Ramanausko karių profesinio tobulinimosi centre Nemenčinėje vyko LITPOLBAT štabo mokymai tema „Bataliono štabo veiksmų planavimas misijos rajone ir taikos palaikymo operacijų vykdymas“. Juose dalyvavo 29 Lenkijos kariai. Lietuvai atstovavo 43 kariai – 14 karių iš Motorizuotosios pėstininkų brigados „Geležinis vilkas“ štabo ir 29 kariai iš Didžiosios kunigaikštienės Birutės motorizuotojo pėstininkų bataliono. Mokymų tikslai – tobulinti LITPOLBAT štabo ir padalinių vadų įgūdžius vykdant taikos palaikymo operacijų užduotis, tobulinti LITPOLBAT štabo elementų ir padalinių sąveiką, mokyti karius anglų kalbos. LITPOLBAT štabo mokymai parodė, kad šis batalionas pasirengęs vykdyti taikos palaikymo operacijas.²⁰⁸

²⁰⁶ Vadovaujantis Lietuvos ir Lenkijos dvišalio bendradarbiavimo planu ir Lietuvos ir Lenkijos krašto apsaugos ministrų pasirašytu tarpusavio supratimo memorandumu dėl jungtinio taikos palaikymo bataliono LITPOLBAT rengimo per metus turi įvykti dveji tokie štabo mokymai: vieni – Lietuvos, kiti – Lenkijos teritorijoje.

²⁰⁷ Putnikienė R. AMBER HOPE “99: „Lietuvai nereikia slėptis už NATO šalių“// Karys. – 1999. – Nr. 20. – P. 15-18.

²⁰⁸ LITPOLBAT pasirengęs vykdyti savo užduotis//KA KAMIL. – 2002 03 22 – 04 04. – Nr. 6(9). – P. 16.

Nuo 1999 m. rugsėjo mėn. Lietuvos kariuomenės specialiosios paskirties būrys Lenkijos sudėtyje dalyvauja NATO vadovaujamoje operacijoje „Joint Guardian“ Kosove, KFOR pajėgų sudėtyje. Nuo 2001 m. sausio iki liepos mėn. šioje tarptautinėje operacijoje dalyvavo 30 Lietuvos karių. 2000 m. lapkričio 21 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė nutarimą „*Dėl Lietuvos karių dalyvavimo NATO vadovaujamoje taikos stabilizavimo operacijoje Bosnijoje ir Hercegovinoje pratęsimo*“. Lietuvos kariai šioje operacijoje dalyvauja Šiaurės šalių ir Lenkijos kovinės grupės sudėtyje (Nordic Poland Battle Group). Nuo 2000 m. rugpjūčio iki 2001 m. vasario 74 dalyvavo misijoje BALTSQ-2. Nuo 2001 m. kovo iki rugsėjo 2 d. Lietuvos kariai dalyvavo misijoje BALTSQ-3.²⁰⁹ 2001 m. gegužės 8-10 d. Gen. A. Ramausko karių profesinio tobulinimo centro taktikos treniruoklyje vyko antrosios taisyklės metais LITPOLBAT štabo pratybos BLUE HOPE 01, vykusios pagal taikos palaikymo scenarijų. Tai buvo pasiruošimas prieš tarptautines pratybas – AMBER HOPE 2001.²¹⁰

Jau nuo 1995 m. Ruklos Lietuvos Didžiojo kunigaikščio Algirdo motorizuotajame pėstininkų batalione vyksta tarptautinės pratybos AMBER HOPE, kuriose dalyvauja Lietuvos, Lenkijos ir Danijos kariai. 2001 m. rugpjūčio 28 – rugsėjo 6 d. LITPOLBAT dalyvavo tarptautinėse pratybose AMBER HOPE 2001.²¹¹ Šiuo metu 15-oji Lenkijos mechanizuotoji divizija yra išformuota, tačiau bendras darbas tęsis: 4-oji brigada pasirašė sutartį su 1-ąja divizija.

2002 m. kovo 1-15 d. Lenkijoje ir Norvegijoje vyko vienos iš didžiausių pastarojo metų NATO pratybų „Strong Resolve 2002“, kuriose dalyvavo apie 40 tūkst. karių iš 24 šalių (*NATO ir šalių partnerių*): Belgijos, Čekijos, Danijos, Prancūzijos, Vokietijos, Italijos, Olandijos, Norvegijos, Lenkijos, Portugalijos, Ispanijos, Jungtinės Karalystės ir JAV. *Šalys partnerės*: Austrija, Bulgarija, Estija, Latvija, Lietuva, Rumunija, Slovakija, Slovėnija, Švedija, Ukraina ir Uzbekija.

Jose sėkmingai pasirodė ir Lietuvos kariai – Marijampolės bataliono 37 pėstininkų būrys, Baltijos BALTBAT bataliono kariai, 7 ka-

²⁰⁹ Krašto apsaugos ministerija: „Partnerystė“, <http://www.kam.lt/main.php?cat=NATO&sub=2>

²¹⁰ Baigėsi LITPOLBAT pratybos// Karys. – 2001. – Nr. 8. – P. 3-4.

²¹¹ Didžiausios pratybos Baltijos valstybėse// Karys. 2001. – Nr. 15. – P. 4-5.

rininkai, dirbantys tarptautiniame pratybų štabe. Karinėms oro pajėgoms atstovavo sraigtasparnis MI-17 ir lėktuvas AN-26, kurie atliko logistines funkcijas.

Vyriausiojo jungtinių pajėgų Europoje vado generolo Džozefo Ralstono (*Joseph Ralston*) kvietimu šiuose mokymuose susitiko ir dalyvaujančių šalių kariuomenių vadai, kad apsilankytų ir stebėtų mokomąsias karines pratybas. Lietuvos kariuomenės vadas gen. mjr. J. Kronkaitis po vizito sakė, kad aukštųjų karininkų susitikimas buvo turiningas ir naudingas dėl karinės informacijos pasikeitimo, gynybinės patirties pasidalijimo.

Pratybose Norvegijoje (Trnelago rajone) dalyvavo tik NATO šalis. *Lenkijoje* (Drawsko Pomorskie poligone ir kitose teritorijose) su NATO šalimis dalyvavo ir šalys partnerės.

Norvegijos teritorijoje vykusiose karinėse pratybose „Strong Resolve 2002“ pagrindinis dėmesys buvo skirtas jūrų ir oro karinių pajėgų sąveikai organizuojant kolektyvinę gynybą, pagal NATO 5-ąjį straipsnį. Šiuose mokymuose dalyvavo apie 50 karinių laivų ir 150 karinių lėktuvų. NATO vadovybė Norvegiją šioms pratyboms pasirinko norėdama išbandyti kariškių kovinius pajėgumus atšiauriomis klimatinėmis sąlygomis. Anot Norvegijos ginkluotųjų pajėgų vado Sigurdo Frizvolio (*Sigurd Frisvol*), NATO reikia patirties tokias operacijas atliekant šaltos žiemos sąlygomis, o kaip tik tokią patirtį galima įgyti per pratybas Norvegijoje. Lietuvos kariuomenės vadas gen. mjr. J. Kronkaitis sakė, kad karinės pratybos įvairiose geografinėse platumose, smarkiai besiskiriančiose klimatinėmis sąlygomis, padeda įgyti atitinkamo kovinio pasirengimo, koreguoja logistikos planavimą, greitina karių psichologinę ir fizinę adaptaciją.

Pagal „Strong Resolve 2002“ pratybų scenarijų Lenkijoje dislokuotos NATO ir šalių partnerių karinės tarptautinės pajėgos vykdė taikos palaikymo, krizių prevencijos, dalyvavo operacijų planavimo štabų veikloje. Pagrindinis pratybų štabas buvo įsikūręs Lenkijoje, Štetine, NORTHEAST korpuso teritorijoje. Lenkijos Drawsko Pomorskie poligone dislokuoto karinio dalinio veiksmuose užduotis atliko ir Lietuvos kariuomenės kariai, esantys BALTBAT sudėtyje. Lietuvos kariai per pratybas aktyviai dalyvavo ir taikos palaikymo operacijose pratybų teritorijoje, ir pratyboms vadovaujančiuose štabuo-

se. Ypatinga užduotis buvo patikėta Baltijos šalių batalionui BALTBAT – jo štabas vadovavo tarptautiniam batalionui, dislokuotam pietinėje Drawsko Pomorskie poligono dalyje. Kartu su lietuviais, latviais ir estais mokomąsias kovos užduotis atliko ukrainiečiai ir bulgarai. Šiam tarptautiniam šalių partnerių kariniam junginiui (420), įeinančiam į NATO narės Danijos brigadą, vadovavo BALTBAT vadas mjr. Darius Petryla.

„Aš manau, kad esame vienas daugiašališkiausių batalionų pasaulyje“, – sakė mjr. Kristianas Lorentsas (*Kristian Lorentzen*) iš Danijos operacijų planavimo štabo. Jis dirbo beveik metus ruošdamas BALTBAT dalyvavimą pratybose. Danų kariškių nuomone, į karines operacijas paprastai neturėtų būti įtraukiami tarptautiniai padaliniai, žemesni nei bataliono lygio. Kadangi į „Strong Resolve 2002“ buvo įtrauktos ir krizių valdymo operacijos, mjr. K. Lorentsas manė, kad daugiatautiškumas tarptautiniame batalione reikalingas dalykas.²¹² Šiose pratybose įvairių šalių kariai įgijo daugiau karinės sąveikos įgūdžių, įtvirtino NATO veiksmų procedūrų žinias, įgavo kovinio ir abipusio vieni kitų pasitikėjimo.

Lietuva aktyviai dalyvauja tradiciniuose trišaliuose Danijos, Lenkijos ir Vokietijos gynybos ministrų susitikimuose „trys plius trys“, kuriuose nagrinėjami karinio bendradarbiavimo, NATO plėtros ir kiti klausimai.²¹³

Lenkija sutiko būti strateginiu partneriu siekiant narystės NATO, todėl dabar kiekvienais metais vyks maždaug po 10 abiejų valstybių karinio bendradarbiavimo renginių.

Kai kurios karybos sritys iki šiol likdavo nuošalyje. *Viena jų bendradarbiavimas mokslo ir karinės pramonės srityje.* Iki šiol su Lenkija buvo bendradarbiauta civilinio, o ne karinio mokslo srityje. Šalinant šią spragą, 2000 m. gegužės 24-26 d. Lietuvos parodų centre LITEXPO ir buvo surengta pirmoji bendra paroda „Lietuvos ir Len-

²¹² Lietuva sėkmingai dalyvauja vienose didžiausių NATO pratybų//KA KAMIL– 2002 03 08 – 03 21. – Nr. 5(8). – P. 17; Bičkauskienė D. STRONG RESOLVE pratybose susitiko kariuomenių vadai//KA KAMIL. – 2002 03 22 – 04 04. – Nr. 6(9). – P. 15.

²¹³ Žr.: Aptarta karinio bendradarbiavimo perspektyva// Karys. – 2000. – Nr. 8. – P. 11; Susitikimas „trys plius trys“ Berlyne// Karys. – 2001. - Nr. 8. – P. 2; Krašto apsaugos ministerija: „Partnerystė“, <http://www.kam.ltmainphp?cat &sub=2>

kijos mokslas ir pramonė saugumui ir gynybai“. Tris dienas vykusios parodos metu abiejų šalių pramonės įmonės ir mokslo institucijos demonstravo savo įrangą, technologijas ir kitą produkciją, kuri yra arba gali būti naudojama saugumo ir gynybos srityje. Parodos metu vyko seminaras, kuriame Lietuvos ir Lenkijos mokslininkai supažindino su moksliniais tiriamaisiais darbais saugumo ir gynybos technologijų srityje.

Parodos atidarymo dieną Lenkija padovanojo LITPOLBAT Lietuvos kariams 10 šarvuočių MTLB, du pabūklus transporteriams LB-60K, daugiau kaip 100 šaunamųjų ginklų – kelių modifikacijų automatų „Beryl“, pistoletų, du kulkosvaidžius PK, taip pat 11 radijo stočių, kelis tūkstančius šaudmenų, termosų maistui, vaistų komplektų. Visa apie 1 mln. JAV dolerių vertės ginkluotė ir amunicija, pagaminta Lenkijoje, buvo perduota LITPOLBAT, siekiant suvienodinti taikos palaikymo bataliono visų karių ginkluotę ir aprūpinimą.²¹⁴

Lietuvos ir Lenkijos įvairios karinės struktūros dalyvauja bendrai rengiamose ir tarptautiniuose seminaruose bei konferencijose. Intensyviai bendradarbiaujama civilinės saugos ir kitose srityse.

Taigi šiandien Lietuvos ir Lenkijos santykiai plėtojami gero kaimynų bendradarbiavimo ir partnerystės dvasia. Nuosekliai kartu dirbant, Lietuvai ir Lenkijai pavyko įveikti įvairias problemas, taip pat gerinti tolesnio bendradarbiavimo sąlygas. Dabartiniai Lietuvos ir Lenkijos santykiai tapo tvirtu regiono stabilumo veiksmu, svarbiu Europos bendradarbiavimo elementu.

Lietuva ir Lenkija ne kartą patvirtino nekintančią savo strateginės partnerystės nuostatą ir bendrą tikslą – narysę NATO ir Europos Sąjungoje. Su jomis siejamos mūsų šalių ir Europos ateitis. Lietuvos gynybinis bendradarbiavimas su Lenkija ir kitomis užsienio valstybėmis yra svarbus jos saugumo, užsienio ir gynybos politikos įgyvendinimo įrankis. Toks bendradarbiavimas remia strateginį Lietuvos siekį integruotis į Vakarų saugumo institucijas.

²¹⁴ Bekešius M. Lenkijos ir Lietuvos paroda-seminaras// Karys. – 2000. – Nr. 11. – P. 26-27.

IŠVADOS

Lietuvos, Latvijos ir Estijos nepriklausomybės atkūrimas sudarė prielaidas atnaujinti šių valstybių bendradarbiavimą. Atkūrus Baltijos valstybių nepriklausomybę iš karto kilo jų nepriklausomybės išsaugojimo, nacionalinio saugumo ir jo įtvirtinimo problemos. Lietuvoje kaip ir kitose Baltijos valstybėse nacionalinio saugumo sistema buvo plėtojama kaip Europos bendros saugumo ir transatlantinės gynybos sistemų dalis. Kitaip nei visos kitos Europos šalys, trys Baltijos valstybės ne tiek reformuoja, kiek iš naujo kuria savo gynybos sistemas. Todėl ypač aktualus tapo kaimyninių valstybių bendradarbiavimas saugumo ir gynybos srityje.

1990 m. įkurta (veikusi iki 1994 m.) Baltijos Valstybių Taryba buvo labai naudinga nepriklausomybės atkūrimo laikotarpiu politiškai integruojant tris Baltijos valstybes ir formuojant jų bendrą solidarią poziciją, taip pat – trijų Baltijos valstybių, kaip vieningo politinio vieneto, įvaizdį pasaulyje. 1991 m. įkurtos Tarpparlamentinės Baltijos Asamblėjos (BA) ryžtinga veikla už trijų Baltijos valstybių nepriklausomybę ir jos įtvirtinimą buvo ir lieka pagrindiniu BA tikslu ir svarbiausia veiklos kryptimi. BA skiria daug dėmesio Baltijos valstybių užsienio ir saugumo politikai koordinuoti, išreiškia bendrą trijų šalių poziciją ir formuoja bendrus užsienio politikos ir saugumo politikos tikslus. Didžiausias BA dėmesys sutelktas į Baltijos šalių stojimo į ES ir NATO.

Trijų Baltijos šalių prezidentų aukščiausiojo lygio susitikimai yra konsultacinė ir koordinacinė Estijos, Latvijos ir Lietuvos Respublikų prezidentų institucija, kuri padėjo plėtoti glaudesnę Baltijos valstybių bendradarbiavimą, koordinuoti savo strategijas saugumo ir užsienio politikos klausimais, taip pat kitomis problemomis, kurios turi įtakos trišaliams santykiams.

Baltijos regionas, kaip visuma ir kiekviena šalis atskirai, palaike ilgalaikius saugumo ryšius su svarbiais partneriais už savo regiono ribų. Šie ryšiai rodo, kad Baltijos jūros teritorija nėra izoliuota, ekonomiškai nepriklausoma ir subalansuota saugumo sistema, bet priklauso vienai iš platesnio europinio ir transatlantinio saugumo tinklo regioninių posistemų. Baltijos šalių saugumo politika paremta gerų

santykių plėtra su visomis euroatlantinės erdvės valstybėmis. Lietuva, Latvija ir Estija sukūrė tvirtą regioninio gynybinio bendradarbiavimo tinklą tarpusavyje ir su daugeliu NATO ir jos partnerių šalių.

Trišalis Baltijos šalių gynybinis bendradarbiavimas vyksta per BA ir Baltijos Ministrų Tarybą. Baltijos šalys, remiamos užsienio valstybių, aktyviai įgyvendina trišalius bendradarbiavimo projektus (BALTBAT, BALTNET, BALTRON, BALTDEFCOL ir kt.), rengia trišalius karinius mokymus ir pratybas, koordinuoja dalyvavimą daugiašaliuose kariniuose mokymuose, pratybose, taip pat pastangas įgyvendinti suderinamumo su NATO karinėmis pajėgomis reikalavimus; vykdo konsultacijas dėl saugumo ir gynybos politikos, karinį rengimą, keičiasi informacija. Šiuo bendradarbiavimu siekiama didinti regiono saugumą, kurti tarpusavyje suderinamas kariuomenės ir taikos palaikymo pajėgas, derinti oro erdvės, jūros stebėjimo ir ryšio bei informacijos sistemas, operatyviai keistis informacija, kartu ieškoti kelių spęsti problemas, kurios dažnai būna labai panašios. Visa tai yra ir bus svarbus veiksnys, siekiant padidinti regiono saugumą ir integruotis į Vakarų saugumo ir gynybines sistemas.

Lietuvos, Latvijos ir Estijos bendradarbiavimas gynybos ir karinėje srityje yra svarbus jų saugumo, užsienio politikos ir gynybos politikos įrankis. Toks bendradarbiavimas remia strateginį trijų Baltijos valstybių siekį integruotis į Vakarų saugumo institucijas; padeda stiprinti Baltijos šalių kariuomenių gynybinį potencialą, užtikrinti sąveiką su NATO ir atitikti šios organizacijos standartus ir reikalavimus, užtikrina aktyvų jų indėlį į tarptautines operacijas ir padeda siekti atvirumo ir pasitikėjimo tarp valstybių gynybos ir saugumo srityje.

Tarptautiniam Lietuvos įvaizdžio gerėjimui didelę įtaką darė dėl įvairių priežasčių Lietuvai itin palanki JAV – svarbiausios tarptautinės arenos veikėjos – politika. JAV iš esmės palaiko visus svarbiausius Lietuvos siekius.

Didžiulę paramą Baltijos šalims suteikė ir JAV valstybės pareigūnai – demokratai ir respublikonai. Per JAV NATO komitetą jie įtikinamai argumentavo, kad trys Baltijos šalys užsitarnavo teisę 2002 m. būti pakviestos į Aljansą.

Ypač glaudūs Lietuvos strateginės partnerystės santykiai su

Jungtinėmis Amerikos Valstijomis ir Lenkija: jos remia Lietuvos paštangas integruotis į Europos ir transatlantines struktūras.

Lietuvos bendradarbiavimas su JAV saugumo ir gynybos srityje yra įvairiapusis ir platus. Jungtinės Valstijos, įgyvendindamos įvairius tarptautinius projektus, teikia Lietuvai didžiulę karinę paramą, kurios tikslas – padėti Lietuvos ginkluotosioms pajėgoms pasiekti NATO standartus ir integruotis į europines ir transatlantines organizacijas.

Oficialiai JAV laikosi NATO Vašingtono komunikate įrašytos pozicijos: plėtra turi tęstis, kiekviena šalis, atitinkanti pasiruošimo kriterijus, gali būti pakviesta, geografinė padėtis nesvarbu, ne NATO šalys neturi veto. Nuo 1999 m. JAV pozicijoje pastebima pozityvi trijų Baltijos šalių diferenciacija ir individualizacija. Lietuva išskiriama iš kitų dviejų Baltijos šalių kaip labiau pažengusi dėl savo išpareigojimų modernizuoti karines pajėgas.

1994 m. spalio 28 d. pasirašius Memorandumą dėl bendradarbiavimo gynybos ir karinių santykių srityje, buvo įforminta dvišalė darbo grupė (*Bilateral Working Group*) kurios tikslas – numatyti dvišalio bendradarbiavimo plėtojimo gaires. JAV aktyviai remia Lietuvą per Tarptautinę karių mokymo ir švietimo programą (*International Military Education and Training*), kuri Lietuvoje pradėta 1992 m.

Ypač aktyvus Lietuvos kariuomenės bendradarbiavimas vyksta su *JAV Pensilvanijos nacionaline gvardija*. Viena pagrindinių bendradarbiavimo programų yra programa „*Military to Military*“. Nuo 1993 m. Lietuvoje nuolatos dirba JAV karinių ryšių grupė, padedanti plėtoti ir vykdyti šią programą. Tai – teorinė programa, kurią finansuoja JAV ginkluotųjų pajėgų vadovietė Europoje.

JAV – viena iš šalių, suteikiančių didžiausią finansinę paramą Lietuvos krašto apsaugai pagal FMF (*Foreign Military Financing*), „Varšuvos iniciatyva“. Kasmet Lietuvoje rengiamos bendros pratybos pagal dvišalio JAV ir Lietuvos karinio bendradarbiavimo programą *PfP*.

JAV Lietuvai perduoda atliekamą perteklinę įrangą, sudaro sąlygas išigyti šiuolaikinę modernią ginkluotę, taip pat teikia ne tik karinę, bet ir vykdo kariškių ir civilių bendradarbiavimo projektus. JAV gynybos ir valstybės departamentų ekspertų grupė atliko Lietu-

vos ginkluotųjų pajėgų įvertinimą, kurio tikslas yra padėti išplėtoti nacionalinę gynybos strategiją atsižvelgiant į grėsmes bei turimus resursus ir numatyti ginkluotųjų pajėgų plėtros perspektyvas. JAV skatino Baltijos šalių regiono bendradarbiavimą civilinio-karinio planavimo srityje, kurio tikslas – gerinti bendrą reagavimą į nelaimes, atskleisti įvairius regioninio krizių valdymo aspektus ir sukurti regioninę civilinių-karinių ekstremalių situacijų planavimo sistemą, tobulinti šalių partnerių komunikacijos sistemą kuriant bendrą informacinę bazę, bendradarbiauti su NATO.

Po 2001 m. rugsėjo 11 d. teroro aktų JAV, Lietuva pasiūlė ne tik moralinę, bet ir praktinę paramą teroro aukoms. Lietuva, įgyvendinanti 2001 m. rugsėjo mėnesį patvirtintas JT Saugumo Tarybos rezoliucijas kovai su terorizmu, numatė vidutinės trukmės ir ilgalaikės kovos su terorizmu veiklos kryptis bei konkrečias antiteroristines priemones. Lietuva parengė nacionalinę kovos su terorizmu programą, pateikė galimos paramos pasiūlymą dalyvauti JAV vadovaujamoje operacijoje.

Taigi bendradarbiavimas su JAV yra ypač svarbus Lietuvai siekiant užsitikrinti šios valstybės paramą integruojantis į Šiaurės Atlanto Sutarties Organizaciją, plėtojant gynybinius pajėgumus, stiprinant nacionalinio saugumo sistemą.

Šiandien Lietuvos ir Lenkijos santykiai plėtojami gero kaimynų bendradarbiavimo ir partnerystės dvasia. Abi šalys aktyviai dalyvauja kuriant įvairiapusio bendradarbiavimo formas, kurios apima ne tik oficialius vyriausybių ir parlamentų ryšius, bet ir sieja savivaldybes, nevyriausybinis institucijas, platesnius mokslininkų, menininkų ir intelektualų sluoksnius. Nuosekliai kartu dirbant, Lietuvai ir Lenkijai pavyko įveikti įvairias problemas, taip pat pagerinti tolesnio bendradarbiavimo sąlygas. Dabartiniai Lietuvos ir Lenkijos santykiai tapo tvirtu regiono stabilumo veiksmu, svarbiu Europos bendradarbiavimo elementu.

Lietuva ir Lenkija ne kartą patvirtino nekintančią savo strateginės partnerystės nuostatą ir bendrą tikslą – narystę NATO ir Europos Sąjungoje. Su jomis siejamos mūsų šalių ir Europos ateitis. Lietuva ir Lenkija įsitikinusios, kad tik integracijos procesai ir įvairiapusis partnerių bendradarbiavimas gali neleisti sugražinti nacionaliz-

mą, bet užtikrinti Europos harmoningos raidos sąlygas. Europos Sąjungos ir Vakarų struktūrų išplėtimas į Vidurio ir Rytų Europos valstybes pagrįs ir suintensyvins reformų procesus tose šalyse, visiems laikams įtvirtins jaunas Vakarų demokratijas ir stabilumo bei saugumo zoną.

Lietuva ir Lenkija ne tik plėtojo tarpusavio kontaktus, bet taip pat kūrė ir realizavo bendrus projektus, formavo bendras pozicijas regioninės integracijos ir politikos klausimais, informavo viena kitą apie tai, kaip abiejų šalių piliečiai vertina bendradarbiavimą, kas tarpusavio santykiuose kelia nerimą ir kas reikalauja geresnių sprendimų.

Lietuvos gynybinis bendradarbiavimas su Lenkija ir kitomis užsienio valstybėmis yra svarbus jos saugumo, užsienio ir gynybos politikos įgyvendinimo įrankis. Toks bendradarbiavimas remia strateginį Lietuvos siekį integruotis į Vakarų saugumo institucijas.

Tarptautinis karinis bendradarbiavimas padeda stiprinti Lietuvos kariuomenės gynybinį potencialą, užtikrinti sąveiką su NATO ir atitikti šios organizacijos standartus ir reikalavimus; užtikrina aktyvų Lietuvos indėlį į tarptautines taikos operacijas ir padeda siekti atvirumo ir pasitikėjimo tarp valstybių gynybos ir saugumo srityje.

BALTIC COUNTRIES: SECURITY AND DEFENSE (1990-2002)

S u m m a r y

The restoration of the independence of Lithuania, Latvia and Estonia made it possible to resume cooperation between these states. As soon as the independence of the Baltic States was restored, problems related to maintaining of their independence, national security and its establishment arose. Therefore, in Lithuania, as in other Baltic States, the system of national security has been developed as part of the European common security and trans-Atlantic defense systems. Unlike all other European countries, the Baltic States are rather developing anew than reforming their defense systems. For this reason, the cooperation of neighboring countries in the areas of security and defense has become of particular importance.

In 1990, the Council of the Baltic States (CBS) was established. It functioned until 1994 and was very beneficial in the period of the restoration of independence for the political integration of the three Baltic States and for the formation of their common position and creation of the image of the three Baltic States as a unanimous political entity. Resolute activity of the Inter-Parliamentary Baltic Assambly (BA) (founded in 1991) for the independence of the three Baltic States and its establishment was and still remains to be the key objective and the most important direction of action. The BA places emphasis on the coordination of foreign and security policy of the Baltic States, demonstrates common position of the three States and formulates common objectives in foreign and security policy. The attention of the BA focuses on the Baltic States joining the European Union and NATO.

Summit meetings of the Presidents of the three Baltic countries is a consultative and co-ordinative presidential institution within the context of Estonia, Latvia, and Lithuania, maintaining the development of closer co-operative relationships between Baltic states, co-ordination of security and foreign policy strategies, as well as other issue relevant to tripartite relationships.

The Baltic region as a whole as well as each individual country enjoys security relations with important partners beyond the boundaries of the region. These relations demonstrate that Baltic Sea region is not an isolated, economically independent and balanced security system but belong to one of the wider regional sub-systems of European and trans-Atlantic security network. The security policy of the Baltic States is based on the development of good relations with all the states of the Euro-Atlantic system. Lithuania, Latvia and Estonia have created a reliable network of cooperation in regional defense both inside the region and with many other NATO – and partner-countries.

Trilateral cooperation between the Baltic States is maintained via the BA and the Baltic Ministers Council. The Baltic States, supported by foreign countries, actively implement trilateral cooperation projects (BALTBAT, BALTNET, BALTRON, BALTDEFCOL, etc.), arrange trilateral military trainings and exercises, coordinate participation in multinational military trainings and exercises and put their efforts together to meet the requirements of interoperability with NATO forces; also, they hold consultations on security and defense policy, execute military training and make exchange of information. This cooperation is aimed at enhancing the security of the region, forming interoperable armies and peacekeeping forces, coordinating air-space and sea surveillance and communications and information systems, carrying out effective exchange of information, joining efforts to find ways to solve problems which often are very similar. This is and will be a significant factor in strengthening security in the region integrating into Western security and defense systems.

Cooperation between Lithuania, Latvia and Estonia in defense and military areas is an important instrument for their security, foreign and defense policies. This kind of cooperation greatly adds to the aspiration of the three Baltic States to integrate into Western security institutions. It helps reinforce the defensive potential of the Armed Forces of the Baltic States, ensure operability with NATO and meet the standards and requirements of this organization. It also guarantees their active contribution to international operations and aids in seeking openness and confidence between states in the area of defense and security.

Positive changes in international environment has for the most part depended on highly auspicious USA policy towards Lithuania. In fact, the United States supports Lithuania in all her major aspirations.

It should be noted, that state officers, both democrats and republicans, have also rendered considerable assistance to all three Baltic States. Through the USA NATO Committee the officers produced convincing arguments that Baltic States had earned the right to be invited to the Alliance in 2002.

Particularly close strategic partnership relations have been established with United States and Poland. Both the countries approve the efforts of Lithuania to be integrated into European and transatlantic structures.

The USA and Lithuania maintain extensive co-operation in the area of defense and security. The States, implementing different international projects, render considerable assistance the aim of which is to help Lithuanian military forces to reach NATO standards and be integrated into European and transatlantic organizations.

Officially the USA keeps to the position expressed in the NATO Washington Commonage which claims that the development of the NATO is to be continued, that any country meeting criteria of readiness, regardless of geographical location, can be invited to the organization; and that NATO member states do not have the power of veto. Since 1999, positive differentiation Baltic States is being observed, and as a result, Lithuania has been distinguished for her commitment to military forces modernization.

After conclusion of the Memorandum on co-operation in defense and military affairs on 28 October 1994, *Bilateral Working Group* for planning co-operation development directions was set up and started its activity. Earlier in 1992, International Military Education and Training Programme had been launched in Lithuania through which again the USA intensively promotes the country.

Particularly productive co-operation implementing the objectives of "*Military to Military*" Programme, has been established between the Forces of Lithuania and the National Guards of Pennsylvania. Since 1993 a working group from the USA Military Communications has on regular basis been engaged in Lithuania for the "*Military*

to Military” Program development and execution. The program is theoretical in content, and is funded by the USA Forces Command Post in Europe.

The USA is one of major donors aiding defense forces in accordance with the Foreign Military program the “Warsaw Initiative”. Following bilateral military co-operation between two countries each year combined exercises are being organized in Lithuania within the *Partnership for Peace* framework.

Besides, Lithuania is supplied with redundant equipment as well as favorable conditions for modern armament purchase. Along with military support, the USA participates in public relations projects. The USA Defense and State Departments group of experts has been sent to Lithuania for the assessment of its armed forces. And for assistance in working out national defense strategy, planning events of aggression and recourses available, and an outline of force development perspectives.

The USA also promotes and facilitates co-operation between Baltic states in the area of civil-military planning with the aim to improve common response to calamities; to reveal aspects of regional crisis management and to work out regional civil-military management system of critical situations, to accomplish communications system by establishing common data base; and of course, co-operation with the NATO.

After September the 11th acts of terror in the USA, Lithuania expressed its commitment to both moral and practical support to the victims of terror. Accomplishing the resolutions of the UN Security Committee, approved in September 2001, Lithuania set up medium – and long range operation plans as well as the plan of concrete actions against terrorism. Besides, Lithuania has drawn up national programme and struggle against terrorism, and the proposal and potential support and participation in USA operations.

Thus, co-operation with the USA is beyond any doubt more than important in seeking the country’s assurance on Lithuania’s to the NATO; to the development of national defense powers and consolidation of national security system.

The present stage of the relations between Lithuania and Po-

land is inseparably related with the historical changes in Europe after 1989. On 26 August 1991, Poland recognized the independence of Lithuania, and on 5 September diplomatic relations were reestablished. A new period in the history of the relations between Lithuania and Poland began. The now existing relations between the two states have become a reliable factor for stability in the region and an important in European cooperation.

Since 1997, Lithuania has been developing its partnership relations with Poland which in 1999 became a member of NATO: both countries show mutual support to their efforts to integrate into European and trans-Atlantic structures, including the EU and NATO. In 1997 the Consultative Committee of Presidents of Lithuania and Poland was established, the Parliaments of both countries set up the Assembly of the Members of Lithuanian and Polish Parliaments, and the Prime Ministers established an institution of executive power – the Concil of Cooperation between Governments. After Poland had become a member of NATO, the relations between Lithuania and Poland in the field of cooperation relating to defense have entered a qualitatively new stage.

The main spheres of mutual cooperation between Lithuania and Poland are consultations on the policy of security and defense, exchange of information, military training, organization of joint military exercises and training. Poland provides a free supply of its redundant weaponry and equipment to Lithuania. Frequent visits of politicians, defense and military officers are constantly arranged on a mutual basis. In 1999 a joint Lithuanian-Polish Battalion (LITPOLBAT) designed to maintain security and peace was formed. Moreover, Poland takes part in joint projects of the three Baltic States.

Military cooperation of Lithuania with Poland and other foreign countries is an important instrument in the implementation of its foreign, defense and security policy. Such cooperation contributes to the strategic objectives of Lithuania to integrate into Western security institutions.

PRIEDAI

DEKLARACIJA

**Dėl Lietuvos Respublikos, Latvijos Respublikos
ir Estijos Respublikos santarvės ir bendradarbiavimo**

Mes, Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos pirmininkas Vytautas LANDSBERGIS, Latvijos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos pirmininkas Anatolijus GORBUNOVAS ir Estijos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos pirmininkas Arnoldas RIUITELIS, reikšdami savo tautų nenukrypstamą ištikimybę valstybinės nepriklausomybės ir laisvės idealams, vadovaudamiesi trišalio bendradarbiavimo istorine patirtimi,

patvirtindami ištikimybę visuotinai pripažintiems tarptautinės teisės principams,

tvirtai trokšdami tęsti ir vystyti trijų valstybių politinį ir ekonominį bendradarbiavimą ir siekdami toliau dalyvauti šiuolaikinio Europos proceso raidoje,

kaip atstovai trijų valstybių – buvusių Tautų Sąjungos narių, pasirengusių užimti savo teisėtas vietas Suvienytųjų Tautų Organizacijoje lygiomis teisėmis su kitomis valstybėmis,

nusprendėme:

Atnaujinti 1934 m. rugsėjo 12 d. Ženevoje sudarytą Sutartį ir Deklaraciją dėl Lietuvos, Latvijos ir Estijos santarvės ir bendradarbiavimo, kuri buvo neteisėtai nutraukta 1940 metais.

Sukurti Baltijos Valstybių Tarybą, tuo padedant visiškai atstatyti trijų respublikų valstybinę nepriklausomybę.

Remiantis naujomis sąlygomis tobulinti tarpusavio ryšių mechanizmą, numatytą 1934 m. sutarties Antrame (2) straipsnyje.

Nustatyti, kad į Baltijos Valstybių Tarybos, kuri renkasi periodiškai arba vienos iš valstybių iniciatyva, sudėtį įeina Baltijos respublikų Aukščiausiųjų Tarybų pirmininkai ir kiti aukščiausio lygio asmenys šalių nuožiūra.

Penki šios Deklaracijos egzemplioriai lietuvių, latvių, estų, anglų ir rusų kalbomis pasirašyti Taline 1990 m. gegužės 12 d. ir visi jie yra lygiaverčiai.

Vytautas **LANDSBERGIS**

Lietuvos Respublikos
Aukščiausiosios Tarybos
Pirmininkas

Anatolijus **GORBUNOVAS**

Latvijos Respublikos
Aukščiausiosios Tarybos
Pirmininkas

Arnoldas **RIUITELIS**

Estijos Respublikos
Aukščiausiosios Tarybos
Pirmininkas

Šaltinis:

Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos ir Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo dokumentų rinkinys (toliau – LRAT LRATP DR). – V., 1991. – T. 1. – P. 374.

LIETUVOS RESPUBLIKOS, ESTIJOS RESPUBLIKOS IR LATVIJOS RESPUBLIKOS AUKŠČIAUSIŲJŲ TARYBŲ PIRMININKŲ SUSITIKIMO

KOMUNIKATAS

1990 m. gegužės 12 d. Taline įvyko Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Pirmininko Vytauto Landsbergio, Estijos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Pirmininko Arnoldo Riutelio ir Latvijos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Pirmininko Anatolijaus Gorbunovo susitikimas.

Susitikimas vyko nuoširdžiai, vyravo savitarpio supratimas, atsispindėjo senesnių laikų Lietuvos, Estijos ir Latvijos tautų troškimas kaimyniškai bendradarbiauti ir paremti vieni kitus. Susitikimo dalyviai dar kartą patvirtino ištikimybę laisvės ir valstybinės nepriklausomybės idealams.

Įvyko trišalės derybos dėl Lietuvos, Estijos ir Latvijos savitarpio santykių stiprinimo. Pasirašyta Lietuvos Respublikos, Estijos Respublikos, Latvijos Respublikos santarvės ir bendradarbiavimo deklaracija, priimti kreipimaisi į TSRS Prezidentą Michailą Gorbačiovą ir JAV Prezidentą Džordžą Bušą, taip pat bendras pareiškimas apie dalyvavimą Pasitarime dėl saugumo ir bendradarbiavimo Europoje.

Susitikimo dalyviai informavo vieni kitus apie padėtį savose šalyse ir užsienio politikos veiklą.

Lietuvos, Estijos ir Latvijos Aukščiausiųjų Tarybų Pirmininkai dar kartą konstatavo, kad jų valstybių istorinis likimas yra bendras. Kaip pilnateisės Tautų Sąjungos narės, Lietuvos Respublika, Estijos Respublika ir Latvijos Respublika buvo visuotinai pripažinti ir aktyvūs pasaulinės politikos subjektai. Jų santykiai su RTFSR ir TSRS buvo grindžiami ir ateityje turi būti pagrįsti dvišalėmis taikos sutartimis, pasirašytais 1920 metais, ir iš jų kylančiais dokumentais. Prievartinis Baltijos respublikų įjungimas į Tarybų Sąjungą po 1939 metų TSRS–Vokietijos nepuolimo sutarties ir jos slaptųjų protokolų pasirašymo buvo okupacijos ir aneksijos aktas. Lietuvos, Estijos ir Latvijos Respublikų Aukščiausiosios Tarybos yra priėmusios nutarimus, kuriais 1940 metų nutarimai dėl įstojimo į TSR Sąjungą pripažinti negaliojančiais. Kaip žinia, dauguma valstybių – SNO narių nepripažįsta Baltijos šalių aneksijos ir laikosi nuomonės, kad Lietuvos, Estijos ir Latvijos Respublikos toliau egzistuoja de jure.

Pastaraisiais metais Baltijos valstybių tautos galėjo atvirai patvirtinti savo nepalaužiamą siekimą atstatyti nepriklausomybę. Tatai buvo pademonstruota masinių akcijų, rinkimų metu ir įstatymų leidybos procese. 1990 metų kovo 11, kovo 30 ir gegužės 4 bei gegužės 8 dienomis trijų valstybių Aukščiausiosios Tarybos priėmė istorinius nutarimus dėl visiško jų valstybingumo atstatymo. Su tuo susijusias deribas su TSRS Baltijos valstybės ketina vesti, tarpusavyje derindamos pozicijas ir neišsižadėdamos nepriklausomybės principo.

Baltijos valstybės siekia įsijungti į tarptautinį gyvenimą. Jų tikslas – būti pilnateisėmis SNO ir kitų tarptautinių organizacijų narėmis.

Baltijos valstybės yra tvirtai pasiryžusios įnešti savo indėlį į Helsinkio procesą ir todėl stengsis, kad būtų įtrauktos į Antrojo Helsinkio pasitarimo dalyvių tarpą. Baltijos valstybių nuomone, jų nepriklausomybės klausimas turi būti įrašytas į naujo aukščiausiojo lygio susitikimo ir Pasitarimo dėl saugumo ir bendradarbiavimo Europoje darbotvarkę.

Baltijos valstybės mano, jog nepaprastai svarbu yra laikytis visuotinai pripažintos tarptautinės teisės praktikos ir normų, tarp jų ir tokių, kaip atsisakymas naudoti prievartą ir ekonominį spaudimą tarptautiniuose santykiuose. Jos smerkia tokias akcijas, taikomas bet kuriai valstybei, taigi ir valstybei – šio susitikimo dalyvei.

Savo sugrįžimą į pasaulinę politiką Baltijos valstybės vertina kaip žingsnį, kuriuo stiprinamas tarptautinis pasitikėjimas, saugumas ir bendradarbiavimas.

Lietuvos Respublikos vardu
Lietuvos Respublikos
Aukščiausiosios Tarybos Pirmininkas

Vytautas LANDSBERGIS

Estijos Respublikos vardu
Estijos Respublikos
Aukščiausiosios Tarybos Pirmininkas

Arnoldas RIUTELIS

Latvijos Respublikos vardu
Latvijos Respublikos
Aukščiausiosios Tarybos Pirmininkas

Anatolijus GORBUNOVAS

Talinas, 1990 m. gegužės 12 d.

Šaltinis:

LRAT LRATP DR. – T. 1. – P. 375-376.

BALTIJOS VALSTYBIŲ TARYBOS DELEGACIJŲ SUSITIKIMO

SPRENDIMAS

1990 m. birželio 6 d. Jūrmaloje įgaliotieji Lietuvos Respublikos, Estijos Respublikos ir Latvijos Respublikos atstovai, vadovaudamiesi 1990 m. gegužės 12 d. pasirašyta Lietuvos Respublikos, Estijos Respublikos ir Latvijos Respublikos santarvės ir bendradarbiavimo deklaracija, pirmajame Baltijos Valstybių Tarybos posėdyje nusprendė:

1. Aukščiausiasis Baltijos Valstybių Tarybos organas yra šalių įgaliotųjų delegacijų, kurioms vadovauja aukščiausieji valstybių pareigūnai, susitikimas.

2. Eiliniai delegacijų susitikimai rengiami du kartus per metus. Vienos iš valstybių iniciatyva gali būti rengiami neeiliniai susitikimai.

3. Eilinio delegacijų susitikimo darbotvarkė nustatoma anksčiausiam susitikime ir gali būti papildoma arba keičiama šalių susitarimu.

4. Be 1934 m. rugsėjo 12 d. Ženevos sutartimi įsteigtos Užsienio reikalų ministrų konferencijos, Baltijos Valstybių Tarybos darbo organai yra:

- a) Vyriausybių vadovų pasitarimai;
- b) Parlamentų komisijų pasitarimai;
- c) Ministrų konferencijos;
- d) Kiti darbo organai, steigiami delegacijų susitikimo sprendimu.

5. Nuolatinis Baltijos Valstybių Tarybos darbo organas yra Sekretoriatas, esantis Vilniaus mieste. Kiekviena šalis į Sekretoriatą deleguoja savo atstovus.

6. Visuose Baltijos valstybių Tarybos organuose kiekviena šalis turi vienodas teises, o sprendimai priimami konsensusu.

Lietuvos Respublikos
Aukščiausiosios Tarybos Pirmininkas

Vytautas LANDSBERGIS

Estijos Respublikos
Aukščiausiosios Tarybos Pirmininkas

Arnoldas RIUTELIS

Latvijos Respublikos
Aukščiausiosios Tarybos Pirmininkas

Anatolijus GORBUNOVAS

Jūrmala, 1990 m. birželio 6 d.

Šaltinis:

LRAT LRATP DR. – T. 1. – P. 386-387.

BALTIJOS VALSTYBIŲ PREZIDENTŲ PAREIŠKIMAS

DĖL VEIKSMŲ KOORDINACIJOS, PLĖTOJANT RYŠIUS SU EUROPOS SAJUNGA, NATO, KITOMIS TARPTAUTINĖMIS STRUKTŪROMIS, TAIP PAT STIPRINANT STABILUMĄ EUROPOJE

Mes, Estijos, Latvijos ir Lietuvos prezidentai, 1994 metų kovo 25 dieną susitikome Lietuvoje, Palangoje, aptarti šalims svarbių klausimų, ypač trijų Baltijos valstybių integravimosi į Europos ekonomines, politines ir saugumo struktūras.

Mes aptarėme iki šios dienos pasiektą pažangą, plėtojant mūsų šalių bendradarbiavimą įvairiose srityse. Be kita ko, atkreipėme dėmesį į mūsų užsienio reikalų ministrų susitikimą, įvykusį 1994 metų kovo 23 dieną Rygoje, ir ypač – principinį susitarimą dėl Baltijos Ministrų Tarybos įsteigimo. Su pasitenkinimu pažymėjome, jog Laisvos prekybos sutartis tarp mūsų valstybių įsigalios 1994 metų balandžio 1 dieną, ir pabrėžėme svarbą tebesitęsiančių derybų dėl šios sutarties papildymo protokolu dėl laisvos prekybos žemės ūkio produktais.

Taip pat pažymėjome pažangą, pasiektą praėjusiais metais, plečiant bendradarbiavimą tarp Baltijos jūros valstybių. Mes pareiškėme įsitikinimą, kad Baltijos jūros valstybių taryba (BJVT), kuri turėtų būti sušaukta Taline 1994 metų gegužės 24-25 dienomis, atkreips ypatingą dėmesį į diskusijas dėl BJVT komisaro, atsakingo už žmogaus teisių bei tautinių mažumų problemas, posto įsteigimo, taip pat į siekimą susitarimo dėl tarptautinių specialistų dalyvavimo, išmontuojant branduolinius įrenginius Paldiske.

Mes pažymėjome, kad politinių ir ekonominių santykių su Europos Sąjunga stiprinimo procesas turėtų artėti Laisvos prekybos sutarčių su Europos Sąjunga sudarymo link. Taip pat pareiškėme viltį, kad netrukus, ne vėliau kaip iki 1994 metų pabaigos, bus sudarytos ir asocijuotos (Europos) sutartys. Dėl to mes patvirtinome, kad asocijuotos narystės statusas Vakarų Europos Sąjungoje prisidės prie saugumo ir stabilumo Europoje.

Mes pitarėme NATO pastangoms stiprinti ryšius su Centri-

nės ir Rytų Europos šalimis ir patvirtinome, kad NATO yra pagrindinis saugumo garantas Baltijos regione. Mes pareiškėme savo įsitikinimą, kad suaktyvėjęs bendradarbiavimas su NATO „Partnerystės vardan taikos“ programoje toliau didins saugumą ir palengvins Baltijos valstybių tapsmą pilnateisėmis bloko narėmis. Todėl mes pabrėžėme neseniai paskelbto prezidento B. Klintono sprendimo panaikinti ginklų prekybos embargą trims Baltijos valstybėms svarbą, nes tai patvirtina greitą pažangą, pasiektą atkuriant demokratines institucijas ir pereinant į rinkos ekonomiką mūsų šalyse.

Mes tikimės, kad Europos Sąjungos inicijuotas Stabilumo Paktas ne tik sustiprins saugumą ir stabilumą Europoje, bet taip pat padės siekti pažangos Baltijos valstybių dialoge su Europos Sąjunga ir padės mums tapti pilnateisėmis Europos Sąjungos narėmis tuo pačiu pagrindu kaip ir Višegrado šalys bei kitos valstybės, pasirašiusios asocijuotos narystės sutartis su Europos Sąjunga.

Mes taip pat pabrėžėme Ukrainos nutarimo prisijungti prie NATO „Partnerystės vardan taikos“ programos svarbą ir pareiškėme įsitikinimą, kad Ukraina vaidins vis svarbesnį vaidmenį, garantuojant ilgalaikį saugumą bei stabilumą Europoje, ir ypač netoli Baltijos jūros regiono. Neseniai tarp Ukrainos ir Lietuvos, taip pat tarp Ukrainos ir Estijos pasirašytos dvišalės sutartys sudaro rimtą pagrindą tolesniam santykių su Ukraina plėtojimui ekonomikos, kultūros bei saugumo srityse.

Mes dar kartą patvirtinome savo įsitikinimą, kad visos Rusijos karinės pajėgos turi būti išvestos iš Estijos bei Latvijos iki 1994 metų rugpjūčio 31 dienos. Mes paraginome tarptautinę bendriją toliau stebėti esamą padėtį, kad šios datos būtų laikomasi. Estijos ir Lietuvos prezidentai pasveikino paskutiniame Latvijos ir Rusijos derybų raunde pasiektą susitarimą dėl kariuomenės išvedimo.

Mes, trijų Baltijos valstybių prezidentai, pareiškėme viltį, kad susitarimas dėl kariuomenės išvedimo bus pasiektas balandžio mėnesį įvyksiančiame Estijos ir Rusijos derybų raunde.

Mes pabrėžėme, jog tarptautinės organizacijos turi griežtai stebėti, kaip bus panaudojami Skrundos radiolokaciniai įrenginiai, kad šios zonos gyventojai nepajustų neigiamų padarinių, taip pat kad įren-

gimai nebūtų naudojami kaip karinė bazė bei nebūtų pavojaus Latvijas suverenumui.

Mes esame įsitikinę, jog šių svarbių klausimų išsprendimas paskatins konstruktyvesnius bei vaisingesnius santykius su Rusija ir padidins stabilumą ir saugumą Baltijos jūros regione.

Lenartas MERIS

Estijos Respublikos
Prezidentas

Guntis ULMANIS

Latvijos Respublikos
Prezidentas

Algirdas BRAZAUSKAS

Lietuvos Respublikos
Prezidentas

Palanga, 1994 m. kovo 25 d.

Šaltinis:

Valstybės žinios. – 1994. – Nr. 26-418. – P. 3-4.

ESTIJOS, LATVIJOS IR LIETUVOS PREZIDENTŲ PAREIŠKIMAS

DĖL SAVITARPIO IR REGIONINIO BENDRADARBIAVIMO PLĖTOJIMO

Mes, Baltijos valstybių prezidentai, susitikę Palangoje 1994 metų kovo 25 dieną, su pasitenkinimu konstatuojame, kad 1993 metai buvo efektyvūs, stiprinant bendradarbiavimą tarp Baltijos valstybių. Šie teigiami pokyčiai turėtų būti tęsiami ir šįmet. Baltijos valstybės, bendrai derinančios savo veiksmus ir egzistuojančias galimybes, sieks koordinuoti savo užsienio politiką, ypač stiprinant ryšius su Europos politinėmis, ekonominėmis bei saugumo struktūromis. Prezidentai taip pat skatins glaudesnę bendradarbiavimą tarp trijų šalių ambasadų ir kitų diplomatinių misijų, remis jungtinių šalių atstovavimą kai kuriose valstybėse. Mūsų trys šalys siekia glaudžiau bendradarbiauti su Šiaurės šalimis ir formulė „5 + 3“ visiškai atitinka Baltijos valstybių interesus. Mes taip pat visiškai remiame bendradarbiavimo plėtojimą tarp Baltijos jūros regiono šalių.

Mes pabrėžėme tą faktą, jog ryšiai tarp Baltijos ir Višegrado valstybių politikos, ekonomikos ir saugumo kūrimo srityse gali atlikti didesnę vaidmenį visapusiškai naudingame bendradarbiavime. Mes konstatuojame savo pasirošimą intensyvuoti dialogą visose srityse ir visais lygiais, kad būtų palengvintas Višegrado ir Baltijos šalių integravimasis į Europos politines, ekonomines ir saugumo struktūras. Svarbus žingsnis šia kryptimi bus laisvos Prekybos sutarties tarp Baltijos ir Višegrado šalių sudarymas.

Mes sveikiname parafuotą Lietuvos ir Lenkijos Draugystės ir bendradarbiavimo sutartį. Mes tikime, kad ši ir panašios sutartys

bus politiškai svarbus laimėjimas, kuriant pasitikėjimą ir skatinant integravimąsi į Europos Šiaurės – Pietų ašį – tarp Baltijos ir Višegrado šalių.

Lenartas MERIS

Estijos Respublikos
Prezidentas

Guntis ULMANIS

Latvijos Respublikos
Prezidentas

Algirdas BRAZAUSKAS

Lietuvos Respublikos
Prezidentas

Palanga, 1994 m. kovo 25 d.

Šaltinis:

Vyriausybės žinios. – 1994. – Nr. 26-419. – P. 4-5.

SUTARTIS DĖL BALTIJOS VALSTYBIŲ PREZIDENTŲ AUKŠČIAUSIOJO LYGIO SUSITIKIMŲ

1. Baltijos prezidentų aukščiausiojo lygio susitikimai yra konsultacinė ir koordinacinė Estijos, Latvijos ir Lietuvos Respublikų prezidentų institucija.

2. Baltijos prezidentų susitikimų tikslas yra plėtoti glaudesnį bendradarbiavimą tarp Baltijos valstybių, koordinuoti savo strategijas saugumo ir užsienio politikos klausimais, taip pat kitomis problemomis, kurios turi įtakos trišaliams santykiams.

3. Baltijos prezidentų susitikimų darbas vyksta trijų prezidentų sesijų metu. Sesijos vyksta mažiausiai du kartus per metus. Šiose sesijose dalyvauja visų trijų prezidentų personalas ir, jei reikia, kiti pakviesti asmenys.

4. Baltijos prezidentų susitikimų, rengiamų rotaciniu principu, laikas ir vieta nustatomi remiantis prezidentų susitarimu ir paprastai paskelbiami likus mažiausiai mėnesiui iki sesijos.

5. Tarp Baltijos prezidentų sesijų visos trys prezidentūros koordinuoja susitikimų veiklą, reguliariai besikeisdamos informacija apie prezidentų vizitus į užsienį ir apie dokumentus, susijusius su jų veikla tarptautinėje arenoje (kalbos, pareiškimai ir t. t.).

6. Dokumentus kiekvienam Baltijos prezidentų susitikimui rengia priimančioji valstybė, jeigu nėra susitarta kitaip.

Lenartas MERIS

Estijos Respublikos
Prezidentas

Guntis ULMANIS

Latvijos Respublikos
Prezidentas

Algirdas BRAZAUSKAS

Lietuvos Respublikos
Prezidentas

Palanga, 1994 m. kovo 25 d.

Šaltinis:

Valstybės žinios. – 1994. – Nr. 26-420. – P. 5.

ESTIJOS RESPUBLIKOS, LATVIJOS RESPUBLIKOS IR
LETUVOS RESPUBLIKOS
S U S I T A R I M A S

DĒL BALTIJOS ŠALIŲ TARPPARLAMENTINIO IR
TARPVYRIAUSYBINIO BENDRADARBIAVIMO

Estijos Respublika, Latvijos Respublika ir Lietuvos Respublika (toliau šiame susitarime vadinamos Baltijos valstybėmis), norėdamos vystyti abipusį bendradarbiavimą įvairiose bendrų interesų srityse ir sukurti pagrindą bendradarbiavimo koordinacijai, besiremamos 1934 m. rugsėjo 12 d. Ženevoje pasirašyta Estijos, Latvijos ir Lietuvos santarvės ir bendradarbiavimo sutartimi, atsižvelgdamos į deklaraciją dėl Lietuvos Respublikos, Latvijos Respublikos ir Estijos Respublikos santarvės ir bendradarbiavimo, pasirašytą Taline 1990 m. gegužės 12 d., atsižvelgdamos į Baltijos valstybių tarpparlamentinio ir tarpvyriausybinių bendradarbiavimo patyrimą 1990-1994 m., atsižvelgdamos į bendrą Estijos, Latvijos ir Lietuvos prezidentų 1993 m. rugsėjo mėn. 21 d. deklaraciją, 1993 m. spalio mėn. 31 d. ir 1994 m. gegužės 15 d. Baltijos Asamblėjos rezoliucijas dėl Baltijos Tarybos, norėdamos siekti minėto bendradarbiavimo tarp Estijos, Latvijos ir Lietuvos parlamentų bei vyriausybių,

s u s i t a r ė :

1 straipsnis

Baltijos valstybės sieks vystyti bendradarbiavimą užsienio ir saugumo politikos, gynybos, įstatymdavystės, socialinės ir ekonomikos, energetikos, ryšių, aplinkos apsaugos, kultūros bei kitų bendrų interesų srityse, tuo tikslu tardamosis ir laikydamosis dvišalių bei daugiašalių susitarimų, reguliuojančių bendradarbiavimą atitinkamose srityse.

2 straipsnis

Baltijos valstybės priima susitarimą dėl Baltijos bendradarbiavimo, reguliuosiantį santykius tarp Baltijos Asamblėjos ir Baltijos Ministrų Tarybos.

Baltijos valstybės, atsižvelgdamos į šį susitarimą, gali įsteigti specialius bendradarbiavimo organus.

3 straipsnis

Baltijos valstybių parlamentų bendradarbiavimo organas yra Baltijos Asamblėja. Jos veikla grindžiama Baltijos Asamblėjos nuostatais, priimtais Taline 1991 m. spalio 8 d. ir vėliau pakeistais.

4 straipsnis

Baltijos valstybių vyriausybių bendradarbiavimo organas yra Baltijos Ministrų Taryba. Jos veikla grindžiama Baltijos Ministrų Tarybos nuostatais, priimtais Taline 1994 m. birželio 13 d. ir vėliau pakeistaisiais.

5 straipsnis

Baltijos Ministrų Taryba turi teisę priimti sprendimus, kai dalyvauja būtinus kredencialus turintys atstovai iš visų Baltijos valstybių.

Sprendimai Baltijos Ministrų Taryboje turi būti priimami remiantis susitarimo (konsensuso) principu.

Baltijos Ministrų Tarybos sprendimai yra privalomi Baltijos valstybėms.

Prieš priimant sprendimus Baltijos Ministrų Taryboje, kiekviena valstybė turi informuoti Baltijos Ministrų Tarybą apie būtinumą atitinkamuose nacionaliniuose parlamentuose pritarti priimamiems sprendimams.

Sprendimai įsigalioja po to, kai Susitarimo depozitaras gauna pranešimus apie visus reikalaujamus nacionalinių parlamentų pritarimus.

6 straipsnis

Baltijos Ministrų Taryba ir Baltijos Asamblėja turi rengti bendras kasmetines sesijas, vadinamas „Baltijos Taryba“.

Kasmetinėje bendrojoje sesijoje Baltijos Ministrų Taryba turi pateikti pranešimą apie Baltijos valstybių paskutinių metų bendradarbiavimą bei pranešimą apie savo tolesnio bendradarbiavimo planus.

7 straipsnis

Baltijos Asamblėja gali kreiptis į Baltijos Ministrų Tarybą bei pateikti jai siūlymus ir rekomendacijas.

Plenarinėse Baltijos Asamblėjos sesijose Asamblėjos nariai gali pateikti Baltijos Ministrų Tarybai klausimus dėl Baltijos valstybių bendradarbiavimo.

Baltijos Asamblėja ir Baltijos Ministrų Taryba keičiasi informacija per savo sekretoriatų.

8 straipsnis

Baltijos Asamblėja turi teisę išsakyti savo požiūrį į svarbiausius Baltijos valstybių bendradarbiavimo klausimus laikotarpiu tarp savo sesijų.

9 straipsnis

Baltijos Ministrų Taryba ir Baltijos Asamblėja turi vystyti abipusiškai naudingus kontaktus su Šiaurės Taryba, Baltijos Jūros Valstybių Taryba ir kitomis tarpvalstybinėmis struktūromis, turėdama mintyje regioninio bendradarbiavimo svarbą Europos integracijos procesui.

10 straipsnis

Šis susitarimas gali būti keičiamas, Baltijos valstybėms susitarus. Prieš susitariant dėl pakeitimų, Baltijos Asamblėja turi teisę išsakyti savo nuomonę.

11 straipsnis

Baltijos valstybės gali nutraukti susitarimą po raštiško pranešimo depozitarui.

Nutraukimas galioja tik išpėjimą pateikusiai šaliai ir turi įsigalioti pirmąją mėnesio, prasidedančio po šešių mėnesių nuo tos dienos, kai depozitaras gavo išpėjimą apie susitarimo nutraukimą, dieną.

12 straipsnis

Šį susitarimą turi ratifikuoti Baltijos valstybių parlamentai.

Šio susitarimo originalas turi būti saugojamas Estijos Respublikos, kuri yra šio susitarimo depozitarė, Užsienio reikalų ministerijoje.

Šis susitarimas įsigalioja po trisdešimties dienų nuo tos dienos, kai gaunami visi pranešimai apie reikalaujamų vidinių teisinių patvirtinimo procedūrų atlikimą Baltijos šalyse.

Sutartis pasirašyta Taline 1994 metų birželio 13 dieną, viena kopija estų, latvių, lietuvių ir anglų kalbomis, kurių kiekviena turi vienodą galią, tačiau nuomonių nesutapimo atveju, pirmenybė teikiama angliškam variantui.

Estijos Respublikos vardu

Latvijos Respublikos vardu

Lietuvos Respublikos vardu

Šaltinis:

Valstybės žinios. – 1995. – Nr. 11-235. – P. 9-10.

Lietuvos Respublikos, Estijos Respublikos ir Latvijos Respublikos Baltijos Asamblėjos NUOSTATAI

Pagrindinės nuostatos

Baltijos Asamblėja yra Lietuvos Respublikos, Estijos Respublikos ir Latvijos Respublikos parlamentų bendradarbiavimo organas.

Baltijos Asamblėja yra konsultacinė bei koordinacinė institucija, įsteigta bendriems klausimams ir projektams svarstyti.

Baltijos Asamblėjos pozicija gali būti išreikšta kreipimusi, pasiūlymu ar rekomendacija Lietuvos Respublikos, Estijos Respublikos ir Latvijos Respublikos parlamentams bei vyriausybėms, tarptautinėms ir regioninėms organizacijoms.

Baltijos Asamblėjos darbo organai – sesija, Prezidiumas, komitetai ir Baltijos Asamblėjos Sekretoriatas.

Oficialios Baltijos Asamblėjos kalbos – lietuvių, estų ir latvių. Baltijos Asamblėjos darbo kalba pasirenkama delegacijų susitarimu.

Baltijos Asamblėjos sesija

Baltijos Asamblėją sudaro 60 Baltijos valstybių parlamentarų – po 20 parlamentarų iš Lietuvos Respublikos, Estijos Respublikos ir Latvijos Respublikos.

Baltijos Asamblėjoje atstovaujami parlamentai patys nustato savo delegacijų sudarymo tvarką. Baltijos Asamblėja laikoma teisėta, kai jos darbe dalyvauja ne mažiau kaip 2/3 Baltijos Asamblėjos kiekvienos delegacijos narių.

Baltijos Asamblėjos sesijos rengiamos du kartus per metus. Vienos iš delegacijų reikalavimu gali būti rengiamos ir nepaprastosios sesijos – šiuo atveju sesijos vietą ir laiką nustato Baltijos Asamblėjos Prezidiumas.

Į Baltijos Asamblėjos sesijas kviečiami Lietuvos, Estijos ir Latvijos vyriausybės nariai, sprendžiantys Baltijos valstybių bendradarbiavimo klausimus, o jei būtina – ir kiti vyriausybės nariai.

I Baltijos Asamblėjos sesijas svečių ir stebėtojų teisėmis gali būti kviečiami kitų valstybių parlamentų ir administracinių vienetų atstovai.

Baltijos Asamblėjos sesija tvirtina Prezidiumą, Baltijos Asamblėjos Prezidiumo pirmininką, Baltijos Asamblėjos komitetus, jų sudėtį ir Sekretoriatą pagal Baltijos Asamblėjos pasiūlymus. Baltijos Asamblėjos Prezidiumo siūlymu renka Baltijos Asamblėjos Sekretorių.

Baltijos Asamblėjos sesija protokoluojama. Sesijos protokolą pasirašo Prezidiumo pirmininkas ir jo pavaduotojai. Protokolas rašomas Baltijos Asamblėjos darbo kalbomis.

Klausimų teikimas ir sprendimas

Teisę pateikti dokumentų, siūlomų svarstyti Baltijos Asamblėjos sesijos, projektus turi komitetai, partinės grupės ir Baltijos Asamblėjos delegacijos. Projektus gali taip pat pateikti Lietuvos, Estijos ir Latvijos prezidentai bei vyriausybės, pastarosios – per vyriausybės narius, sprendžiančius Baltijos valstybių bendradarbiavimo klausimus.

Baltijos Asamblėjos ir jos darbo organų pozicija nustatoma balsavimu. Baltijos Asamblėjos nariai balsuoja asmeniškai, tačiau, vienai iš delegacijų pareikalavus, visi klausimai, išskyrus procedūrinius, gali būti sprendžiami tik delegacijų susitarimu (konsensusu). Sprendimas, dėl kurio nereikia konsensuso, laikomas priimtu, kai jam pritaria dauguma.

Bendradarbiavimo sutartys su kitomis tarptautinėmis ir regioninėmis organizacijomis sudaromos tik Baltijos Asamblėjos narių susitarimu.

Prezidiumas

Baltijos Asamblėjos Prezidiumas, Sekretoriui padedant, laikotarpiu tarp sesijų koordinuoja visų Baltijos Asamblėjos organų darbą, rengia Baltijos Asamblėjos sesijas, prižiūri, kaip vykdomi Baltijos Asamblėjos nutarimai. Baltijos Asamblėjos Prezidiumas palaiko ryšius su tarptautinėmis ir regioninėmis organizacijomis, Lietuvos, Es-

tijos, Latvijos ir kitų šalių parlamentais bei vyriausybėmis.

Į Baltijos Asamblėjos Prezidiumą įeina po du narius iš kiekvienos valstybės delegacijos – delegacijos pirmininkas ir jo pavaduotojas, kuriuos patvirtino nacionalinis parlamentas.

Baltijos Asamblėjos sesijų metu Prezidiumas iš savo narių tvirtina pirmininką ir du jo pavaduotojus. Prezidiumo pirmininku tvirtinamas šalis, kurioje nuspręsta sušaukti kitą Baltijos Asamblėjos sesiją, delegacijos narys. Pavaduotojais tvirtinami likusių dviejų šalių delegacijų atstovai.

Prezidiumas rengia ne mažiau kaip 4 posėdžius per metus.

Kiekvienoje Baltijos Asamblėjos sesijoje Baltijos Asamblėjos Prezidiumas pateikia savo darbo ataskaitą, kurią įvertina sesija.

Baltijos Asamblėjos Prezidiumo posėdžiai protokoluojami, protokolai prieinami visiems Baltijos Asamblėjos nariams visose sesijose. Protokolą pasirašo Prezidiumo pirmininkas ir jo pavaduotojai tame pačiame arba kitame Prezidiumo posėdyje. Protokolą rengia tos šalies, kurioje Prezidiumas posėdžiavo, delegacijos sekretorius.

Baltijos Asamblėjos komitetai

Baltijos Asamblėja sudaro šiuos nuolatinius komitetus:

- 1) Teisės,
- 2) Socialinių ir ekonominių reikalų,
- 3) Ekologijos ir energetikos,
- 4) Komunikacijų,
- 5) Švietimo, mokslo ir kultūros,
- 6) Saugumo ir užsienio ryšių.

Baltijos Asamblėjos sprendimu gali būti įsteigti kiti nuolatiniai ar laikinieji komitetai, tarp jų ir Biudžeto ir kontrolės Baltijos Asamblėjos išlaidoms kontroliuoti.

Baltijos Asamblėja nustato pagrindines komitetų darbo kryptis.

Komitetai rengia ne mažiau kaip 4 posėdžius per metus.

Kiekvienas komitetas kiekvienos sesijos pabaigoje renka pirmininką ir apie tai praneša sesijoje. Komiteto pirmininku paprastai renkamas tos šalies, kurioje vyks kita Baltijos Asamblėjos sesija, ko-

miteto narys. Komiteto pirmininkas koordinuoja ir derina komiteto darbą.

Komiteto priimti dokumentai išdėstomi kaip kreipimasis, kurie gali būti įteikiami tiek Baltijos Asamblėjai, tiek ir tiesiogiai šalių – Baltijos Asamblėjos narių – parlamentams.

Kiekviena delegacija į komitetus deleguoja savo narius. Į komiteto posėdžius gali būti kviečiami ir kiti Baltijos Asamblėjos nariai, vyriausybių atstovai ir ekspertai.

Sekretoriatas

Nuolatinį Baltijos Asamblėjos darbą garantuoja Sekretoriatas.

Baltijos Asamblėjos Sekretoriata sudaro Rygoje būnantis Baltijos Asamblėjos Sekretorius ir dirbantys prie Lietuvos Respublikos, Estijos Respublikos, Latvijos Respublikos parlamentų Baltijos Asamblėjos delegacijų sekretoriai. Baltijos Asamblėjos Sekretoriaus kandidatūrą parenka Baltijos Asamblėjos Prezidiumas ir pristato tvirtinti Baltijos Asamblėjos sesijoje. Baltijos Asamblėjos Sekretorius renkamas trejiems metams su teise būti perrinktu vienai kadencijai. Baltijos Asamblėjos Sekretorių ir jo veiklą vienodai finansuoja visi trys parlamentai. Baltijos Asamblėjos Sekretoriaus darbo patalpas parūpina Latvijos Respublikos Seimas. Į tris lygias dalis padalintos Baltijos Asamblėjos sąmatos padidinimo, taip pat papildomų pareigų steigimo klausimai sprendžiami tik Baltijos Asamblėjos sesijose.

Sekretorius sudaro savo išlaidų sąmatą, kurią kiekvienais metais tvirtina Baltijos Asamblėja.

Partinių grupių bendradarbiavimas

Baltijos Asamblėjos nariai gali vienytis į nuolatinės ar laikinos grupes, kurios pateiktų projektus svarstyti Baltijos Asamblėje tokiomis pat teisėmis kaip ir komitetai. Partinę grupę gali sudaryti ne mažiau kaip 4 nariai iš ne mažiau kaip dviejų šalių.

Partinė grupė registruojama Baltijos Asamblėjos Sekretariate.

Baigiamosios nuostatos

Baltijos Asamblėjos nuostatai gali būti keičiami tik Baltijos Asamblėjos sesijoje.

Baltijos Asamblėjos veikla nutraukiama tik atitinkamais Lietuvos Respublikos, Estijos Respublikos ir Latvijos Respublikos parlamentų sprendimais.

Baltijos Asamblėjos Prezidiumo
Pirmininkas
Estijos Respublika

Ulo NUGIS

Baltijos Asamblėjos Prezidiumo
Pirmininko pavaduotojas
Lietuvos Respublika

Egidijus BIČKAUSKAS

Baltijos Asamblėjos
Pirmininko pavaduotojas
Latvijos Respublika

Gunaras MEIEROVICAS

Talinas, 1993 m. spalio 31 d.

Šaltinis:
Svarbiausios Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys. 1918–1995. – V.,
1997. – P. 253-257.

Baltijos Asamblėjos Rezoliucija Dėl Baltijos Tarybos

Baltijos Asamblėjos sesija, įvykusi 1993 m. spalio 29-31 dienomis Taline, atsižvelgdama į tai, kad Lietuvos Respublikos, Estijos Respublikos ir Latvijos Respublikos bendradarbiavimas būtinais plėsis, ir apsvarsčiusi rekomendacijas dėl pagrindinių susitarimo dėl Baltijos Tarybos projekto teiginių, siūlo sukurti nuolatinę tarptautinio bendradarbiavimo organizaciją – Baltijos Tarybą, kuri veiktų per Baltijos Asamblėją ir Baltijos Valstybių Ministrų Tarybą.

Baltijos Asamblėja kreipiasi į Lietuvos Respublikos, Estijos Respublikos ir Latvijos Respublikos vyriausybės siūlydama kuo greičiau parengti atitinkamo trišalio susitarimo projektą, kuriame būtų numatyta įsteigti Baltijos Valstybių Ministrų Tarybą ir biudžetą jos darbui finansuoti.

Kad pradėtų dirbti Baltijos Valstybių Ministrų Tarybos atitinkamos struktūros, Baltijos Asamblėja kviečia nacionalinius parlamentus reikiamas lėšas skirti iš 1994 metų valstybių biudžetų.

Baltijos Asamblėja tikisi, kad 1994 m. pavasario sesijoje galės pritarti Baltijos Tarybos struktūrai, funkcijoms ir biudžetui.

Baltijos Asamblėjos Prezidiumo
Pirmininkas
Estijos Respublika

Ulo NUGIS

Baltijos Asamblėjos Prezidiumo
Pirmininko pavaduotojas
Lietuvos Respublika

Egidijus BICĶKAUSKAS

Baltijos Asamblėjos
Pirmininko pavaduotojas
Latvijos Respublika

Gunaras MEIEROVICAS

Talinas, 1993 m. spalio 31 d.

Šaltinis:

Svarbiausios Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys. 1918–1995. – P. 258.

Baltijos Asamblėjos Nuostatų papildymas

1994 m. lapkričio 13 d. Vilnius

Baltijos Asamblėja, remdamasi Sutarties dėl Lietuvos Respublikos, Estijos Respublikos ir Latvijos Respublikos bendradarbiavimo 2, 3, 6, 7, 8, 9, ir 10 straipsniais, 5-ojoje sesijoje, įvykusioje Vilniuje (Lietuva), priėmė sprendimą papildyti 1993 m. spalio 31 d. priimtus nuostatus:

„Baltijos Asamblėjos ir Baltijos Ministrų Tarybos bendradarbiavimas

Baltijos Asamblėjos ir Baltijos Ministrų Tarybos bendradarbiavimas bus įgyvendinamas per Baltijos Asamblėjos Prezidiumą ir nuolatinius jos komitetus. Šį bendradarbiavimą koordinuoja Baltijos Asamblėjos ir Baltijos Ministrų Tarybos sekretoriatai.

Baltijos Asamblėja ir Baltijos Ministrų Taryba (toliau – Baltijos Taryba) kasmet rengia bendras sesijas. Bendrų sesijų vieta ir laikas, taip pat darbotvarkė derinama per atitinkamus sekretoriatus, remiantis Baltijos Asamblėjos Prezidiumo ir Baltijos Ministrų Taryboje pirmininkaujančios valstybės susitarimais.

Baltijos Ministrų Taryba kiekvienoje bendroje sesijoje padaro pranešimą apie Baltijos šalių bendradarbiavimą per praėjusius metus ir apie bendradarbiavimo planus ateityje.

Kasmetinėse bendrose sesijose, taip pat tarp jų, Baltijos Asamblėjos nariai individualiai arba savo valstybių delegacijų, atskiro nuolatinio komiteto ar užregistruotos Baltijos Asamblėjos politinės frakcijos ar bloko vardu žodžiu arba raštu gali pateikti Baltijos Ministrų Tarybai klausimus dėl Baltijos valstybių bendradarbiavimo.

Baltijos Asamblėja gali kreiptis į Baltijos Ministrų Tarybą, teikdama kreipimusis, pasiūlymus ir rekomendacijas.

Eiline informacija Baltijos Asamblėja ir Baltijos Ministrų Taryba keičiasi per abiejų institucijų sekretoriatų“.

Baltijos Asamblėjos Prezidiumo
Pirmininkas
Lietuvos Respublika

Egidijus BIČKAUSKAS

Baltijos Asamblėjos Prezidiumo
Pirmininko pavaduotojas
Estijos Respublika

Ulo NUGIS

Baltijos Asamblėjos
Pirmininko pavaduotojas
Latvijos Respublika

Maris BUDOVSKIS

Šaltinis:

Svarbiausios Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys. 1918–1995. – P. 259-260.

REZOLIUCIJA
Dėl Baltijos Asamblėjos ir Baltijos Ministrų Tarybos
bendradarbiavimo

Baltijos Asamblėja,
išreikšdama norą stiprinti ir gerinti Baltijos valstybių bendradarbiavimą ir

norėdama geriau koordinuoti Baltijos Asamblėjos ir Baltijos Ministrų Tarybos bendradarbiavimą,

remdamasi Tarpparlamentinio ir tarpvyriausybinių Lietuvos Respublikos, Estijos Respublikos ir Latvijos Respublikos bendradarbiavimo sutartimi,

nusprendžia:

patvirtinti prie Baltijos Asamblėjos ir Baltijos Ministrų Tarybos bendradarbiavimo sutarties pridėtą tekstą ir

įgalinti Baltijos Asamblėjos Pirmininką kartu su įgaliotuoju Baltijos Ministrų Tarybos atstovu pasirašyti bendradarbiavimo protokolą.

Baltijos Asamblėjos Prezidiumo
Pirmininkas
Estijos Respublika

Arnoldas RIUITELIS

Baltijos Asamblėjos
Pirmininko pavaduotojas
Latvijos Respublika

Ivaras KAZBERAS

Baltijos Asamblėjos Prezidiumo
Pirmininko pavaduotojas
Lietuvos Respublika

Egidijus BIČKAUSKAS

Talinas, 1995 m. gruodžio 2 d.

Šaltinis:

Svarbiausios Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys. 1918–1995. – P.

ŠIAURĖS ATLANTO SUTARTIS

1949 m. balandžio 4 d. Vašingtonas

Šios Sutarties Šalys patvirtina savo ištikimybę Jungtinių Tautų Įstatų tikslams ir principams bei troškimą taikiai sugyventi su visomis tautomis ir visomis vyriausybėmis.

Jos yra įsipareigojusios saugoti laisvę, bendrą paveldą ir savo tautų civilizaciją, įtvirtintus remiantis demokratijos, asmeninės laisvės bei įstatymo viršenybės principais.

Jos siekia plėtoti stabilumą ir gerovę Šiaurės Atlanto regione.

Jos nusprendė suvienyti savo pastangas kolektyvinės gynybos bei taikos ir saugumo išsaugojimo tikslais.

Todėl šioje Šiaurės Atlanto sutartyje jos susitarė:

1 straipsnis

Šalys įsipareigoja, kaip nustatyta Jungtinių Tautų Įstatuose, bet koki tarptautinį ginčą, kuriame jos gali dalyvauti, spręsti taikiu būdu taip, kad tarptautinei taikai, saugumui bei teisingumui neiškiltų pavojus, ir savo tarptautiniuose santykiuose susilaikyti nuo grasinimo jėga ar jėgos naudojimo, bet koku atveju neatitinkančio Jungtinių Tautų tikslų.

2 straipsnis

Šalys remis tolesnį taikių ir draugiškų tarptautinių santykių plėtojimąsi stiprindamos savo demokratines institucijas, siekdamos geresnio principų, kuriais remiantis tos institucijos buvo sukurtos, supratimo ir stiprindamos stabilumo bei gerovės sąlygas.

Jos stengsis pašalinti prieštaravimus savo tarptautinėje ekonominėje politikoje bei skatins bet kurių iš jų arba jų visų ekonominių bendradarbiavimą.

3 straipsnis

Kuo efektyviau siekdamos šios Sutarties tikslų, Šalys, kartu ir kiekviena atskirai nuolatinės ir veiksmingos saviugdos bei abipusės paramos priemonėmis palaikys ir plėtos individualų ir kolektyvinį pajėgumą pasipriešinti ginkluotam užpuolimui.

4 straipsnis

Šalys viena su kita tarsis tais atvejais, kai vienos iš jų teritoriniam vientisumui, politinei nepriklausomybei ar saugumui iškilus pavojus.

5 straipsnis

Šalys susitarė, kad vienos ar kelių iš jų ginkluotas užpuolimas Europoje ar Šiaurės Amerikoje bus laikomas jų visų užpuolimu, ir todėl susitarė, kad tokio užpuolimo atveju kiekviena iš jų, įgyvendindama individualios ar kolektyvinės saviginos teisę, pripažintą Jungtinių Tautų Įstatų 51 straipsniu, nedelsiant suteiks paramą užpultai ar užpultoms Šalims, individualiai ir kartu su kitomis Šalimis, ir imsis tokių veiksmų, kokie atrodys būtini, įskaitant ginkluotųjų pajėgų panaudojimą, siekiant atkurti ir palaikyti saugumą Šiaurės Atlanto regione¹.

Apie kiekvieną tokį ginkluotą užpuolimą bei visas priemones, kurių buvo imtasi užpuolimo atveju, turi būti nedelsiant pranešama Saugumo Tarybai. Tos priemonės turi būti nutrauktos po to, kai Saugumo Taryba imasi priemonių, būtinų atkurti ir palaikyti tarptautinę taiką ir saugumą.

6 straipsnis

5 straipsnyje vartojama sąvoka „ginkluotas užpuolimas“ reiškia ginkluotą užpuolimą:

bet kurios Šalies teritorijos Europoje ar Šiaurės Amerikoje, Prancūzijos Alžyro Departamentų², Turkijos teritorijos ar salų, esančių vienos iš Šalių jurisdikcijoje Šiaurės Atlanto regione Vėžio atogrąžos šiaurėje;

¹ 5 straipsnyje vartojamas teritorijų sąvokos buvo patikslintos Šiaurės Atlanto Sutarties Protokolo 2 straipsniu po tai, kai prie jos prisijungė Graikija ir Turkija, bei Protokolu, kurie buvo pasirašyti prie jos prisijungiant Vokietijos Federacinei Respublikai bei Ispanijai.

² 1963 m. sausio 16 d. Šiaurės Atlanto Taryboje Prancūzijos atstovas padarė pareiškimą, kuriame nurodė, kad 1962 m. liepos 1 d. Alžyro gyventojai, balsuodami dėl apsisprendimo, pasisakė už Alžyro nepriklausomybę bendraujant su Prancūzija. Todėl 1962 m. liepos 3 d. Prancūzijos Prezidentas formaliai pripažino Alžyro nepriklausomybę. Taigi „Prancūzijos Alžyro departamentai“ nustojo egzistavę ir tuo pat metu jų minėjimas Šiaurės Atlanto Sutartyje neteko prasmės. Atsižvelgdama į šį pareiškimą, Taryba pažymėjo, kad buvusiems Prancūzijos Alžyro departamentams atitinkamos šios Sutarties nuostatos nebetaikytinos nuo 1962 m. liepos 3 d.

vienos iš Šalių pajėgų, laivų ar orlaivių, kai šie yra tose teritorijose ar už jų ribų, ar bet kuriame Europos regione, kur yra dislokuotos bet kurios iš Šalių okupacinės pajėgos nuo Sutarties įsigaliojimo dienos, arba Viduržemio jūroje ar Šiaurės Atlanto regione Vėžio atogrąžos šiaurėje.

7 straipsnis

Ši Sutartis nepažeidžia ir neturi būti interpretuojama kaip pažeidžianti Šalių, kurios yra Jungtinių Tautų narės, teises ir pareigas pagal jų Įstatus arba Saugumo Tarybos pagrindinius išsipareigojimus, palaikant tarptautinę taiką ir saugumą.

8 straipsnis

Kiekviena Šalis pareiškia, kad jokie galiojantys tarptautiniai išsipareigojimai tarp jos ir bet kurios kitos Šalies ar su bet kuria trečiaja šalimi neprieštaruoja šios Sutarties nuostatomis ir išsipareigoja neprisiimti jokių tarptautinių išsipareigojimų, prieštaraujančių šiai Sutarčiai.

9 straipsnis

Šalys įsteigia Tarybą, kurioje kiekviena iš jų yra atstovaujama svarstant klausimus, susijusius su šios Sutarties įgyvendinimu. Taryba įsteigiama taip, kad galėtų susirinkti bet kuriuo metu. Taryba įsteigia tokius savo padalinius, kokius ji laiko esant reikalingais. Visų pirma ji įsteigia gynybos komitetą, kuris rekomenduoja 3 ir 5 straipsnių įgyvendinimo priemones.

10 straipsnis

Šalys, vieningu susitarimu, gali pakviesti bet kurią kitą Europos valstybę, remiančią šios Sutarties principus ir norinčią prisidėti prie Šiaurės Atlanto regiono saugumo, prisijungti prie šios Sutarties.

Taigi kiekviena pakviesta valstybė gali tapti Sutarties Šalimi perdavusi prisijungimo dokumentą deponuoti Jungtinių Amerikos Valstijų Vyriausybei. Jungtinių Amerikos Valstijų Vyriausybė praneša kiekvienai Šaliai apie kiekvieną tokį prisijungimo dokumento deponavimą.

11 straipsnis

Ši Sutartis ratifikuojama, ir jos nuostatas Šalys įgyvendina pagal atitinkamas savo konstitucines procedūras. Ratifikavimo dokumentai kaip įmanoma greičiau perduodami deponuoti Jungtinių Ame-

rikos Valstijų Vyriausybei, kuri apie kiekvieną deponavimą praneša kitoms Sutartį pasirašiusioms valstybėms.

Sutartis ją ratifikavusioms valstybėms įsigalioja nuo tos dienos, kai dauguma ją pasirašiusių valstybių, įskaitant Belgiją, Kanadą, Prancūziją, Liuksemburgą, Nyderlandus, Jungtinę Karalystę bei Jungtines Valstijas, deponuoja ratifikavimo dokumentus, o kitoms valstybėms įsigalioja nuo jų ratifikavimo dokumentų deponavimo dienos³.

12 straipsnis

Po dešimties Sutarties galiojimo metų ar bet kuriuo vėlesniu metu, Šalys, vienos iš jų prašymu, turi peržiūrėti Sutartį, atsižvelgdamos į aplinkybes, darančias įtaką taikai ir saugumui Šiaurės Atlanto regione, įskaitant ir visuotinių, ir regioninių susitarimų pagal Jungtinių Tautų Įstatus, skirtų tarptautinės taikos bei saugumo palaikymui, plėtrą.

13 straipsnis

Po dvidešimties Sutarties galiojimo metų kiekviena Šalis gali iš jos išstoti praėjus vieneriems metams nuo tos dienos, kai ji praneša apie Sutarties denonsavimą Jungtinių Amerikos Valstijų Vyriausybei, kuri apie tai praneša kitoms Šalims.

14 straipsnis

Ši Sutartis, kurios tekstai anglų ir prancūzų kalbomis turi vienodą teisinę galią, deponuojama Jungtinių Amerikos Valstijų Vyriausybės archyvuose.

Tinkamai patvirtintas Sutarties kopijas ši Vyriausybė nusiunčia kitoms ją pasirašiusių valstybių vyriausybėms.

*Autentiškas vertimas
Europos komitetas prie LR Vyriausybės
Vertimo, dokumentacijos ir
informacijos centras*

Šaltinis:

Krašto apsauga. Krašto apsaugos ministerijos informacinis leidinys. – 2002
04 04 – 04 18. – Nr. 7(10). – P. 2-3.

³ Sutartis įsigaliojo 1949 metų rugpjūčio 24 d., kai ratifikavimo instrumentus deponavo visos valstybės signatarės.

LIETUVOS PARLAMENTINIŲ PARTIJŲ SUSITARIMAS

DĖL LIETUVOS GYNYBOS POLITIKOS 2001–2004 m.

Lietuvos Respublikos parlamentinės partijos,

- remdamosios Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymu, kuris nurodo, kad Lietuvos nacionalinė saugumo ir gynybos sistema plėtojama kaip Europos bendros saugumo ir transatlantinės gynybos sistemos dalis, o sprendimus dėl Lietuvos gynybos politikos ir ginkluotųjų pajėgų priima demokratiškai išrinkta civilinė valdžia;

- remdamosios Jungtinių Tautų organizacijos ir kitomis visuotinai pripažintomis tarptautinės teisės normomis, įtvirtinančiomis neatimamą kiekvienos valstybės teisę į individualią ar kolektyvinę savigyną ginkluoto užpuolimo atveju;

- siekdamos įtvirtinti taiką ir stabilumą bei vadovaudamosios Lietuvos Respublikos Konstitucijos nuostata, kad Tauta ir kiekvienas pilietis turi teisę priešintis kiekvienam, kas prievarta kėsina į Lietuvos valstybės nepriklausomybę, teritorijos vientisumą, konstitucinę santvarką;

- siekdamos stiprinti valstybės gynybinius pajėgumus, didinti sąveiką su NATO pajėgomis ir aktyviai dalyvauti ES bendrijoje saugumo ir užsienio politikoje bei užtikrinti stabilų krašto apsaugos sistemos finansavimą;

- pabrėždamos pilietiškumo ugdymo, švietimo, mokslo ir technologijų bei ekonominės ir socialinės politikos svarbą krašto apsaugos sistemos plėtrai,

pasirašo Susitarimą dėl Lietuvos gynybos politikos. Partijos sutaria dėl esminių krašto apsaugos sistemos plėtojimo kryptių ir prioritetų bei būtinų prielaidų, tarp jų ir finansinių, kariuomenės sistemos plėtros planams ir Pasirengimo narystei NATO programai įgyvendinti, taip pat išsipareigoja laikytis šio susitarimo nuostatų.

LIETUVOS GYNYBOS POLITIKA

Lietuva siekia narystės Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacijoje (NATO), taip pat dalyvavimo Europos Sąjungos bendroje užsie-

nio ir saugumo politikoje. Tik priklausydama NATO kolektyvinės gynybos sistemai, Lietuva gali užsitikrinti ilgalaikį ir stabilų saugumą.

1999 m. Vašingtone vykusiame NATO viršūnių susitikime pasiūlyto ir LRV patvirtinto narystės veiksmų plano įgyvendinimas yra vienas iš svarbiausių pasirengimo narystei veiksmų.

Integruodamasi į NATO, Lietuva ir toliau aktyviai dalyvaus NATO Partnerystės taikai programoje, jos Planavimo ir peržiūros procese, įgyvendins priištus įsipareigojimus.

Šiems uždaviniams įgyvendinti yra būtinas politinis partijų susitarimas dėl ilgalaikių krašto apsaugos sistemos plėtros planų ir stabilaus finansavimo.

KRAŠTO APSAUGOS SISTEMOS PLĖTROS PRIORITETAIR IR KRYPTYS

Lietuva sukurs efektyvią teisinę bazę, suderintą su Aljanso šalių tarptautinių sutarčių nuostatomis ir reglamentuojančią Lietuvos kariuomenės padalinių dalyvavimą NATO vadovaujamos tarptautinėse operacijose, įskaitant Šiaurės Aljanso Sutarties 5 str. (kolektyvinės gynybos) operacijas.

Lietuva nuo 1994 m. dalyvavo ir dalyvauja JT ir NATO vadovaujamos tarptautinėse operacijose: 1994–1995 m. UNPROFOR-2 Kroatijoje, nuo 1996 m. IFOR ir SFOR Bosnijoje-Hercegovinoje, nuo 1999 m. KFOR Kosove, 1999 m. AFOR Albanijoje. Lietuvos prioritetas ir ateityje bus dalyvavimas NATO vadovaujamos bei ES tarptautinėse operacijose, krizių ir konfliktų prevencijoje.

Krašto apsaugos sistema stiprinama plėtojant Lietuvos kariuomenę bei institucijų prie Krašto apsaugos ministerijos struktūrą ir efektyvinant jų veiklą.

Lietuvos kariuomenė turi būti profesionaliai parengta kolektyviniams veiksams, apginkluota modernia, patikima ir suderinta su NATO reikalavimais ginkluote bei kovine technika, gebanti veikti su NATO pajėgomis taikos bei Šiaurės Atlanto Sutarties 5 str. operacijose.

Siekiant efektyviai panaudoti kariuomenei skirtas lėšas, jos plėtra koncentruojama pagal nustatytas prioritėtines sritis.

2002–2004 metų pagrindiniai kariuomenės plėtotos prioritetai yra šie: karių mokymo ir švietimo sistemos tobulinimas, karių tarnybos sąlygų gerinimas, valdymo, kontrolės ir ryšių (C3) sistemos tobulinimas, oro gynybos kūrimas ir plėtra, logistikos sistemos plėtra, ginkluotės ir technikos įsigijimas ir modernizavimas, gynybos infrastruktūros plėtra.

Iki 2006 m. „Geležinio vilko“ brigada bus reorganizuota į aukštos parengties „Geležinio vilko“ brigadą, pajėgią veikti kartu su NATO pajėgomis pagal Šiaurės Atlanto Sutarties 5 str. Lietuvoje.

Iki 2002 m. pabaigos bus sukurtas batalionas, kuris vykdys operacijas už Lietuvos ribų kartu su NATO pajėgomis pagal Šiaurės Atlanto Sutarties 5 str.

Taikos metu JT ir NATO tarptautinėms taikos palaikymo operacijoms Lietuva planuoja skirti padalinius iki kuopos dydžio.

Siekdama užtikrinti šalies saugumą, Lietuvą kurs efektyvią oro erdvės stebėjimo bei kontrolės sistemą, stiprins mobilizacinio rezervo rengimą ir parengs infrastruktūrą NATO pastiprinimo pajėgoms priimti.

PLANUOJAMAS KRAŠTO APSAUGOS SISTEMOS FINANSAVIMAS

Gynybos išlaidoms turi būti skiriamas stabilus BVP procentas 2002–2004 m. numatytai pajėgų struktūrai suformuoti ir efektyviai gynybai užtikrinti.

Siekiant efektyviai tikslinti gynybos planus ir projektus, sprendimai dėl finansavimo pakeitimų turi būti priimami prieš trejus metus.

Siekiant užtikrinti gynybos išlaidų panaudojimo atsakomybę, periodiškai turi būti atliekamas krašto apsaugos sistemos auditas, Seimui rengiamos nuolatinės krašto apsaugos sistemos plėtros ataskaitos.

Lietuvos gynybos išlaidos 2002 m. bus 2 proc. BVP, o 2003–2004 metais šis procentas nebus mažinamas.

Lietuvos parlamentinės partijos susitaria, kad ilgalaikiai krašto apsaugos sistemos plėtros planai ir stabilus finansavimas bei Na-

cionalinio saugumo pagrindų įstatymo nuoseklus įgyvendinimas galimas tik parlamentinių partijų sutarimu bei turint platų visuomenės palaikymą ir pritarimą šiems tikslams.

Parlamentinės partijos įsitikinusios, kad vykdoma saugumo ir gynybos politika, integracija į NATO ir ES užtikrina Lietuvos valstybės nepriklausomybę, saugumą, socialinį stabilumą bei sudaro palankias sąlygas ekonomikai plėtoti ir piliečių gerovei kilti.

Centro sąjunga	<i>K. Glaveckas</i>
Moderniųjų krikščionių demokratų partija	<i>A. Kašėta</i>
„Jaunosios Lietuvos“, Naujųjų Tautininkų ir Politinių Kalinių Sąjunga	<i>S. Buškevičius</i>
Naujosios demokratijos partija	<i>K. Prunskienė</i>
Naujosios sąjungos (socialliberalų) partija	<i>A. Paulauskas</i>
Lietuvos lenkų rinkimų akcija	<i>V. Tomaševski</i>
Nuosaičių konservatorių sąjunga	<i>G. Vagnorius</i>
Lietuvos liberalų sąjunga	<i>R. Paksas</i>
Tėvynės Sąjunga (Lietuvos konservatoriai)	<i>A. Kubilius</i>
Lietuvos krikščionys demokratai	<i>K. Bobelis</i>
Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga	<i>P. Jakučionis</i>
Lietuvos socialdemokratų partija	<i>V. P. Andriukaitis</i>

2001 m. gegužės 23 d. Vilnius

Šaltinis:

Krašto apsauga. Krašto apsaugos ministerijos informacinis leidinys. – 2001 12 21 – 2002 01 11. – Nr. (3)3. – P. 15.

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMAS
REZOLIUCIJA
DĖL LIETUVOS PASIRENGIMO NARYSTEI ŠIAURĖS
ATLANTO ALJANSE SVARBIAUSIO ETAPO

2002 m. balandžio 4 d. Vilnius

Artėjant svarbiausiam etapui mūsų krašto kelyje į narystę Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacijoje, Lietuvos Respublikos Seimas, **remdamas ir vertindamas** nuoseklias ilgametes Lietuvos pastangas tapti visateise NATO nare ir

matydamas NATO šalių apsisprendimą toliau plėsti Aljansą, **kviečia** visas valstybes ir Lietuvos visuomenę susitelkti šiam tikslui ir

įsipareigoja padaryti viską, kad Lietuva išlaikytų pirmaujančios kandidatės tapti NATO nare statusą. Todėl, remdamasis politinių partijų 2001 m. gegužės 23 d. pasirašytu susitarimu dėl Lietuvos gynybos politikos 2001–2004 metais, Seimas palaikys nuoseklią bei sistemingą Lietuvos kariuomenės plėtrą ir kartu kreips ypatingą dėmesį į šiuos nekarinius narystės kriterijus:

1) atviros visuomenės ir atviros, patrauklios, patikimos tiek vidaus, tiek užsienio investuotojams Lietuvos ekonomikos plėtojimo. Suprasdamas ypatingą naftos, dujų, energetikos sričių svarbą nacionaliniam saugumui, Seimas ragina Vyriausybę ir Vakarų investuotojus dirbti išvien – taip būtų dedami geri pamatai Lietuvos Respublikos ir Jungtinių Amerikos Valstijų, Europos Sąjungos šalių ekonominiam bendradarbiavimui jau vieningoje euroatlantinėje erdvėje ir atviros demokratinės visuomenės plėtrai Lietuvoje;

2) kovos su konkurencija stiprinimo konkrečiomis ir efektyviomis priemonėmis visuose lygmenyse ir visose valstybės gyvenimo srityse. Seimas įsipareigoja artimiausiu metu ratifikuoti Civilinės teisės konvenciją dėl korupcijos. Seimas ragina Vyriausybę kartu su organizacijos „Transparency International“ Lietuvos skyriumi vykdyti reguliarius kasmetinius korupcijos lygmens tyrimus mūsų šalyje. Sei-

mas kviečia visas atsakingas šalies politines partijas pasiekti susitarimą dėl bendros politikos kovoje su korupcija;

3) euroatlantinės bendruomenės narėmis gali būti tik šalys, atitinkančios teisinės valstybės standartus. Lietuva toliau aktyvins teisinę reformą, todėl stiprės teismų administravimas, kils teisėjų, prokurorų ir kitų teisininkų kvalifikacija;

4) nuoseklus NATO kriterijų diegimas ir laikymasis informacijos apsaugos srityje, kad Lietuva išvengtų problemų, su kuriomis susidūrė neseniai į Šiaurės Atlanto Aljansą įstojusios šalys. Mūsų valstybė privalo jau dabar siekti patikimos partnerystės Aljanso vardo, todėl Seimas įsipareigoja nedelsdamas įgyvendinti Lietuvos Respublikos įstatymuose numatytą specialiųjų tarnybų parlamentinės kontrolės tvarką;

5) ypač svarbu nuolat informuoti visuomenę ir stiprinti visuomenės atsparumą dezinformacijai. Seimas kviečia visas NATO narystę palaikančias ir atitinkamas deklaracijas pasirašiusias politines partijas, jų atstovus Seime, Vyriausybės narius, savivaldybes aktyviai ir vieningai dirbti, kad visuomenė būtų visapusiškai supažindinta su narystės NATO svarba tiek valstybės raidai, tiek saugiam kiekvieno žmogaus ir ateities kartų gyvenimui.

Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkas *Artūras PAULAUSKAS*

Šaltinis: Valstybės žinios. – 2002. – Nr. 38-1366. – P. 13-14.

JUNGTINIŲ AMERIKOS VALSTIJŲ, ESTIJOS RESPUBLIKOS, LATVIJOS RESPUBLIKOS BEI LIETUVOS RESPUBLIKOS PARTNERYSTĖS CHARTIJA

Preambulė

Jungtinės Amerikos Valstijos, Estijos Respublika, Latvijos Respublika ir Lietuvos Respublika, toliau vadinamos Partneriais:

Pažymėdamos, kad jas vienija taikios ir vis labiau integruotos Europos, kurioje nėra padalijimo linijų, išpažįstama demokratija, teisės viršenybė, laisvoji rinka ir gerbiamos visų žmonių teisės bei pagrindinės laisvės, vizija. Pripažindamos istorinę galimybę sukurti naują Europą, kurioje visos valstybės yra saugios savo tarptautiniai pripažintų sienų ribose ir kurios gerbia visų transatlantinės bendrijos narių nepriklausomybę ir teritorinį vientisumą.

Pasiryžusios stiprinti dvišalius santykius ir tuo prisidėti prie naujos Europos kūrimo, taip pat stiprinti visų valstybių saugumą, per tvarkant bei plečiant europines ir transatlantines institucijas.

Išipareigodamos visapusiškai plėtoti žmogaus potencialą teisingose ir atvirose visuomenėse, besirūpinančiose darnių ir lygiateisių santykių tarp įvairioms tautinėms ir religinėms grupėms priklausančių žmonių skatinimu.

Pripažindamos, kad bendradarbiavimu ir abipuse pagarba grindžiamų santykių plėtra su visomis kitomis regiono valstybėmis yra bendras interesas.

Pažymėdamos nuo 1922 metų nuolat palaikomus draugiškus santykius tarp Jungtinių Amerikos Valstijų ir Estijos Respublikos, Latvijos Respublikos bei Lietuvos Respublikos.

Taip pat pažymėdamos, kad Jungtinės Amerikos Valstijos niekada nepripažino prievartinio Baltijos šalių inkorporavimo į TSRS 1940 metais, ir netgi laiko, jog jų valstybingumas nenutrūko nuo nepriklausomybės sukūrimo, ir kad Jungtinės Amerikos Valstijos penkis dešimtmečius nuolat skelbė tokią politiką.

Sveikindamos didžiulį Estijos, Latvijos ir Lietuvos išeivių indė-

lį į Jungtinių Amerikos Valstijų daugialypę etninę kultūrą, taip pat tai, kad europinis paveldas, kuriuo praturtėjo Jungtinės Amerikos Valstijos, gavusios intelektualų, menininkų ir Hanzos pirklių iš Baltijos valstybių indėlį, savo ruožtu prisidėjo prie Europos raidos; pažymėdamos Jungtinių Amerikos Valstijų piliečių indėlį į Estijos, Latvijos ir Lietuvos išlaisvinimą ir atkūrimą.

Aukščiausiu lygiu kaip politinius įsipareigojimus patvirtina šiuos principus ir tvarką, kuriais vadovausis atskirai ir bendrai siekdamos šioje Chartijoje išdėstyto tikslo.

Partnerystės principai

Estijos, Latvijos ir Lietuvos nepriklausomybė, suverenumas ir teritorinis vientisumas bei saugumas yra tikras, gilus ir nuolatinis Jungtinių Amerikos Valstijų interesas.

Jungtinės Amerikos Valstijos nuoširdžiai sveikina Estiją, Latviją ir Lietuvą, sėkmingai atgavusias laisvę ir vėl užėmusias teisėtą vietą tarptautinėje bendrijoje.

Jungtinės Amerikos Valstijos gerbia Estijos, Latvijos ir Lietuvos žmonių aukas bei patirtus sunkumus atkuriant nepriklausomybę. Jos skatina šių valstybių, kaip visateisių transatlantinės bendrijos narių, nuolatinės pastangas plėtoti politinius, ekonominius, saugumo ir socialinius ryšius su kitomis valstybėmis.

Partneriai patvirtina savo įsipareigojimus teisės viršenybei, kuri yra laisvų ir demokratinių tautų transatlantinės bendrijos pagrindas, ir teisingumo principais besivadovaujančių visuomenių atsakomybei ginti ir gerbti visų jų teritorijose gyvenančių asmenų žmogaus teises bei pilietines laisves.

Partneriai pabrėžia bendrą įsipareigojimą Jungtinių Tautų Chartijoje išdėstytiems principams ir įsipareigojimams.

Partneriai patvirtina bendrą įsipareigojimą laikytis tikslo, principų ir nuostatų, kurie išdėstyti Helsinkio Baigiamajame Akte ir vėlesniuose Europos Saugumo ir Bendradarbiavimo Organizacijos (ESBO) dokumentuose, įskaitant Paryžiaus Chartiją ir dokumentus, priimtus ESBO aukščiausiojo lygio susitikime Lisabonoje.

Partneriai garbingai laikysis savo įsipareigojimo skatinti ir gerbti žmogaus teisių normas, išdėstytas aukščiau minimuose ESBO dokumentuose ir Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje. Jie įgyvendins įstatymus, kurie visiškai ir nešališkai gina šias žmogaus teises.

Jungtinės Amerikos Valstijos teigiamai vertina Europos integraciją spartinančius Estijos, Latvijos ir Lietuvos veiksmus užmezgant glaudžius bendradarbiavimo ryšius tarpusavyje ir su kaimynais, taip pat skatinant regioninį bendradarbiavimą, dalyvaujant tokiuose forumuose kaip Baltijos Asamblėja, Baltijos Ministrų Taryba ir Baltijos Jūros Valstybių Taryba.

Manydamos, kad geros kaimynystės santykiai yra transatlantinės bendrijos bendro saugumo ir stabilumo pagrindas, Estija, Latvija ir Lietuva patvirtina savo ryžtą toliau plėtoti dvišalius ryšius tarpusavyje ir su kaimyninėmis valstybėmis.

Partneriai stiprins pastangas įtvirtinti saugumą, gerovę ir stabilumą regione. Siekdami gilinti Baltijos valstybių integraciją į transatlantines ir europines institucijas, skatindami bendradarbiavimą saugumo ir gynybos srityse bei plėtodami Estijos, Latvijos ir Lietuvos ekonomiką, Partneriai remsis toliau išdėstytomis nuostatomis.

Įsipareigojimai integracijos srityje

Partneriai, remdamiesi bendra nedalomos ir laisvos Europos vizija, skelbia, kad bendras jų tikslas yra visiška Estijos, Latvijos ir Lietuvos integracija į Europos ir transatlantines politines, ekonomines, saugumo ir gynybines institucijas. Europa nebus visai saugi, jeigu nebus saugios Estija, Latvija ir Lietuva.

Partneriai dar kartą patvirtina savo įsipareigojimą euroatlantinės bendrijos valstybių saugumo nedalomumo principui, priimtam Helsinkio Baigiamajame Akte, pakartotame ESBO aukščiausiojo lygio susitikimų Budapešte ir Lisabonoje deklaracijose, bei įrašytame ESBO Saugumo politinių ir karinių aspektų elgesio kodekse.

Taip pat Partneriai pripažįsta pagrindinį principą, kuris suformuluotas ESBO Elgesio normų kodekse ir pakartotas vėlesnių ESBO aukščiausiojo lygio susitikimų deklaracijose, kad kiekviena valstybė turi neatimamą teisę į individualią ir kolektyvinę savigyną bei teisę

laisvai pasirinkti savo saugumo kūrimo priemones, įskaitant sutarčių dėl Aljanso sudarymą.

Partneriai pritaria gyvybiškai svarbiam vaidmeniui, kurį atlieka daugelis viena kitą papildančių institucijų ir struktūrų, įskaitant ESBO, Europos Sąjungą (ES), Vakarų Europos Sąjungą (VES), Šiaurės Atlanto Sutarties Organizaciją (NATO), Euroatlantinės Partnerystės Tarybą (EAPT), Europos Tarybą (ET) ir Baltijos Jūros Valstybių Tarybą (BJVT), siekiant bendro Partnerių tikslo – integruotos, saugios ir nepadalytos Europos.

Jie įsitikinę, kad nepriklausomai nuo istorinių ar geografinių veiksnių tokios institucijos turi būti atviros visoms Europos demokratijoms, pareiškusioms norą ir pajėgiančiomis prisiimti su naryste atsakomybę ir pareigas, nustatytas tokių institucijų.

Partneriai sveikina stiprią ir veiklią ESBO, skiriančią savo veiklą demokratinėms institucijoms, žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms remti. Jie ryžtingai remia ESBO, kaip konfliktų ir krizių prevencijos, valdymo bei sprendimo mechanizmo, vaidmenį.

Estija, Latvija ir Lietuva patvirtina, kad jų tikslas – tapti visų europinių ir transatlantinių institucijų, įskaitant ES ir IMATO, visateisėmis narėmis.

Jungtinės Amerikos Valstijos pažymi, kad jos visada palaikė ES plėtrą, patvirtina, kad ES yra viena pagrindinių naujos Europos institucijų, ir skelbia, kad stipresnė, platesnė ir atvira ES yra pajėgi toliau plėtoti visos Europos saugumą bei gerovę.

Partneriai įsitikinę, kad NATO plėtra padidins Jungtinių Amerikos Valstijų, Kanados ir visų Europos Šalių, įskaitant tų valstybių, kurios dar nėra pakviestos tapti narėmis arba kurios šiuo metu nėra suinteresuotos naryste, saugumą.

Jungtinės Amerikos Valstijos sveikina Estijos, Latvijos ir Lietuvos siekius ir remia jų pastangas įstoti į NATO. Jos patvirtina savo nuomonę, kad NATO partneriai gali tapti nariais, kai kiekviena narystės siekianti šalis įrodys, jog yra pajėgi ir nori prisiimti su naryste susijusius išpareigojimus bei atsakomybę, ir kai NATO nutars, kad šių valstybių įstojimas padės Europos stabilumui ir Aljanso strateginiams interesams.

Jungtinės Amerikos Valstijos pakartoja savo nuomonę, kad

NATO plėtra yra nuolat vykstantis procesas. Jos laukia būsimų plėtimų ir yra įsitikinusios ne tik tuo, kad NATO durys liks atviros naujoms narėms, bet ir tuo, kad pirmosios narėmis tapti pakviestos šalys nebus paskutinės. Nė viena šalis, nepriklausanti NATO, neturi veto teisės priimant Aljanso sprendimus. Jungtinės Amerikos Valstijos pažymi, kad Aljansas yra pasirengęs plėsti konsultacijas su visomis narystės siekiančiomis šalimis visais klausimais dėl galimos NATO narystės.

Partneriai sveikina Madrido aukščiausiojo lygio susitikimo rezultatus. Jie remia Aljanso išipareigojimą vykdyti atvirų durų politiką ir sveikina Aljanso pripažinimą, kad Baltijos valstybės yra NATO narystės siekiančios šalys. Estija, Latvija ir Lietuva išipareigoja gilinti glaudžius ryšius su Aljansu, dalyvaudamos Euroatlantinės partnerystės taryboje, Partnerystės vardan taikos programoje ir intensyvaus dialogo procese.

Partneriai pabrėžia savo suinteresuotumą demokratiška bei stabilia Rusijos plėtra ir remia sustiprėjusius NATO ir Rusijos ryšius, kurie yra vienas svarbiausių naujos ir taikios Europos bendros vizijos elementų. Jie sveikina NATO ir Rusijos pasirašytą Santykių pagrindų aktą bei NATO ir Ukrainos chartiją, padedančius užtikrinti tolesnį Europos saugumą.

Bendradarbiavimas saugumo srityje

Partneriai, jei vienas jų nuspręš, kad iškilo grėsmė arba pavojus jo teritoriniam vientisumui, nepriklausomybei ar saugumui, konsultuosis tarpusavyje ir su kitomis šalimis. Partneriai šioms konsultacijoms naudos dvišalius ir daugiašalius mechanizmus.

Jungtinės Amerikos Valstijos sveikina ir vertina Estijos, Latvijos bei Lietuvos indėlių į Europos saugumą, kurių jos įnešė, taikiai atkurdamos savo šalių nepriklausomybę ir aktyviai dalyvaudamos Partnerystės vardan taikos programoje. Jungtinės Amerikos Valstijos taip pat sveikina jų indėlių į IFOR, SFOR ir kitas tarptautines taikos palaikymo misijas.

Remdamosi esamu savo šalių gynybos ministerijų ir ginkluotųjų pajėgų bendradarbiavimu, Jungtinės Amerikos Valstijos remia Estijos, Latvijos ir Lietuvos pastangas patenkinti teisėtus jų gynybinius poreikius, įskaitant reikiamą ir gebančių bendrai veikti karinių pajėgų plėtrą.

Partneriai sveikina Baltijos saugumo paramos grupės (BALTSEA), kaip veiksmingos institucijos, koordinuosiančios tarptautinę paramą saugumo srityje Estijos, Latvijos ir Lietuvos gynybiniams pajėgoms, įsteigimą.

Partneriai toliau bendradarbiaus vystydami ir plėsdami gynybines iniciatyvas: Baltijos taikos palaikymo batalioną (BALTBAT), Baltijos eskadrą (BALTRON) ir Baltijos oro erdvės kontrolės režimą (BALTNET). Jos aiškiai liudija apie praktinį bendradarbiavimą, didinantį Estijos, Latvijos ir Lietuvos bei transatlantinės bendrijos bendrą saugumą.

Partneriai pareikia ketinimą toliau abipusiškai naudingai bendradarbiauti karinėje srityje ir numato reguliariai konsultuotis veikiančioje Gynybinių ir karinių ryšių dvišalėje darbo grupėje.

Bendradarbiavimas ekonomikos srityje

Partneriai įsipareigoja toliau vadovautis laisvosios rinkos mechanizmais – geriausia priemone žmonių materialiniams poreikiams tenkinti.

Jungtinės Amerikos Valstijos teigiamai vertina Baltijos Partnerių padarytą pažangą vykdant bei plėtojant ekonomikos reformą ir pereinant prie laisvosios rinkos ekonomikos.

Estija, Latvija ir Lietuva pabrėžia ketinančios didinti savo ekonominę integraciją į Europos ir pasaulio ekonomiką, vadovaudamosi laisvo žmonių, prekių, kapitalo ir paslaugų judėjimo principu.

Estija, Latvija ir Lietuva įsipareigoja toliau vykdyti į rinką orientuotas ekonomikos reformas ir yra pasiryžusios siekti visiškos integracijos į pasaulines ekonomikos struktūras, tokias kaip Pasaulinę prekybos organizaciją (PPO), kartu sudarant sąlygas sklandžiai įstoti į Europos Sąjungą.

Atsižvelgdamos į šį tikslą, Jungtinės Amerikos Valstijos Estijai, Latvijai ir Lietuvai stengsis padėti tam tikromis komercinėmis sąlygomis integruotis į pasaulinę ekonomiką ir atitinkamas tarptautines ekonomikos organizacijas, ypač PPO bei Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizaciją (EBPO).

Partneriai dirbs individualiai ir kartu savo šalyse kurdami tarptautinėms investicijoms palankias teises ir finansines sąlygas. Estija, Latvija ir Lietuva sveikina JAV investicijas į savo galių ekonomiką.

Partneriai toliau sieks plėtoti abipusiškai naudingus ekonominius santykius, remdamiesi lygybės ir nediskriminavimo principais, kurs tokiam bendradarbiavimui būtinas sąlygas.

Partneriai reguliariai konsultuosis dėl tolesnės bendradarbiavimo plėtros ir reguliariai įvertins pažangą ekonomikos plėtros, prekybos, investicijų ir kitose susijusiose srityse. Tokioms konsultacijoms bus pirmininkaujama atitinkamai aukštu lygiu.

Pripažindami, kad kovoti su tarptautiniu organizuotu nusikaltamumu reikia daugiašalių pastangų, Partneriai susitaria visapusiškai bendradarbiauti kovoje su šia grėsme pasaulio ekonomikai ir politiniam stabilumui. Estija, Latvija ir Lietuva išsipareigoja ir toliau plėtoti šios srities įstatymų bazę ir gerinti tokių įstatymų įgyvendinimą, stiprinant teisingą ir gerai veikiančią teisminę sistemą.

JAV ir Baltijos šalių santykiai

Siekdami visų šių bendrų tikslų, Partneriai, remdamiesi bendra draugystės ir bendradarbiavimo istorija, iškilmingai patvirtina savo išsipareigojimą tęsti plačią ir dinamišką Baltijos ir Amerikos partnerystę XXI amžiuje.

Partneriai mano, kad jų partnerystė politikos, ekonomikos, saugumo, gynybos, kultūros ir aplinkos apsaugos srityse prisideda prie ryšių tarp jų žmonių stiprinimo ir palengvina Estijos, Latvijos ir Lietuvos visišką integraciją į europines ir transatlantines struktūras.

Siekdami toliau stiprinti šiuos ryšius, Partneriai įsteigs Partnerystės komisiją bendrų pastangų vertinimui, kurioje bus pirmininkaujama atitinkamai aukštu lygiu. Tokia komisija susitiks kartą per metus arba tiek, kiek reikės, kad įvertintų Partnerystės aspektus, dvišalių konsultacijų ekonomikos, kariniais ir kitais klausimais rezultatus bei pasiektą pažangą, įgyvendinant šios Chartijos tikslus.

Siekdami geriau atspindėti Europos ir transatlantinės politinės bei saugumo aplinkos pokyčius, pasirašiusieji Partneriai išsipareigoja reguliariai peržiūrėti sutartį aukščiausiu lygiu.

Šaltinis:

Lietuvos rytas. – 1998 m. sausio 17 d.

**Respublikos Prezidento Valdo ADAMKAUS
Pareiškimas
dėl Lietuvos saugumo politikos ir tarptautinės situacijos,
susiklosčiusios po teroro aktų JAV**

2001m. rugsėjo 14 d. Vilnius

Gerbiamieji,

Esame liudininkai kraupios tragedijos, ištikusios Jungtines Amerikos Valstijas. Iki šiol neregėtas teroras nusinešė tūkstančius nekaltų gyvybių. Šiomis dienomis mūsų, Lietuvos žmonių, širdys – drauge su žuvusiųjų artimaisiais, drauge su Amerikos žmonėmis.

Rugsėjo Vienuoliktoji sukrėtė ir pakeitė pasaulį. Šias permainas reikia gerai suvokti ir mums, Lietuvos piliečiams.

Per vieną dieną mūsų pasaulis tapo trapesnis, labiau pažeidžiamas, nes pasirodė pažeidžiama net galingiausia pasaulio valstybė.

Organizuotas terorizmas prasiveržė kaip visa griauianti blogio jėga. Jis paskelbė karą – karą Amerikos laisvei ir demokratijai, karą mūsų laisvei ir demokratijai, karą Vakarų civilizacijai ir jos vertybėms.

Ir ne tik. Rugsėjo Vienuoliktają mestas lemtingas iššūkis visoms pasaulio civilizacijoms, taikiam jų sugyvenimui, mestas iššūkis žmonijos žmoniškumui.

Tai sudėtingas „pilkasis“ karas – be aiškių taisyklių ir fronto linijų. Jį nelengva kariauti. Nelengva kovoti su priešu, kuris pamina visus žmoniškumo principus, kuris nevertina nei kitų, nei savo gyvybės.

Tačiau šį karą pasaulis turi laimėti. Terorizmas nėra beformis ir beveidis. Privalu išaiškinti ir nubausti tiek nusikaltėlius, tiek jų globotojus. To reikalauja ne kerštas, bet teisingumas. Jei teisingumas šiandien pralaimėtų, būtų pakirstas ir tikėjimas žmoniškumu, būtų pakirstas mūsų pasitikėjimas savimi.

Kartoju: būtina atskirti teisingumą nuo keršto. Nes tie, kurie pradėjo karą, tikisi keršto. Jie patys tiki, kad teroro aktais keršija Amerikai už tariamus jos nusikaltimus.

Šiandien kiekvienas turime paklausti savęs: ar tikime tuo, ką mums sako teroristai ir jų gynėjai, kad Amerika ir NATO iki šiol

klydo ir dabar turėtų sumokėti už tariamas savo klaidas? Tai esminis klausimas. Su juo susijęs mūsų tikėjimas pamatinėmis bendro gyvenimo vertybėmis – laisve, demokratija, pagarba žmogui, jo teisėms ir gyvybei. Nuo mūsų atsakymo į šį klausimą priklauso, kokiam vertybių pasauliui save priskiriame, kokiame pasaulyje norime gyventi. Jei renkamės Vakarų, kartu ir bendražmogiškų vertybių pasaulį, turime jį apginti. Apginti kartu su Amerika ir Europa.

Ir ne tik apginti. Bendrosiomis žmonių vertybėmis šiandien būtina kuo plačiau grįsti tarptautinę politiką. Šias vertybes turime stiprinti ir skleisti, nes nenorime gyventi pasaulyje, kuriame žmogus pažemintas, o jo gyvybė nuvertinta.

Žinome, kad tiek pasaulyje, tiek ir Lietuvoje yra žmonių įtariai vertinančių Amerikos politiką.

Iš netolimos praeities pažįstame griaušančią didžiųjų totalitarinių valstybių ekspansiją. Patys esame ją patyrę. Tokia ekspansija pavergia mažesnes tautas, sukelia karus.

Tačiau demokratijos plėtra nėra tokia: ji skleidžia vertybes, bet nepavergia valstybių ir žmonių. Amerika – neabejotina demokratijos plėtros lyderė. Jungtinės Valstijos stabilizuoja dabarties pasaulį, daro jį saugesnį, pažangesnį ir atviresnį. Drauge su Amerika šiandien bendroje transatlantinėje erdvėje demokratijos vertybes gina Europos Sąjunga. Tikiu, kad prie jų prisidės ir kitos šalys, kartu ir Rusija.

Šiandien turime imtis daugiau atsakomybės už bendrą ateitį. Iki šiol buvome linkę manyti, kad tik Amerika turi saugoti mus. Tačiau kai Amerika kviečia mus ginti demokratijos, per dažnai imame galvoti tik apie savo interesus. Po Rugsėjo Vienuoliktosios dar labiau tapo aišku, jog kartu su Amerika turime būti ne tik Bosnijoje ir Kosovo, bet visur, kur gresia pavojus žmogaus teisėms ir laisvėms.

Todėl mūsų valstybė jau dabar privalo būti pasiruošusi kartu su NATO šalimis gintis ir ginti demokratinį pasaulį, veikti kaip Amerikos ir NATO sąjungininkė. Turime įvertinti, kiek išteklių turime ir galime skirti tokiai gynybai sustiprinti.

Trapiame dabarties pasaulyje yra pažeidžiama ir Lietuva. Tad mūsų saugumui reikia naujų iniciatyvų. Su terorizmo apraiškomis ir organizuotais nusikaltimais turime išmokti kovoti efektyviai – pasiitelkę visą įstatymų galią, visas administracines priemones. Mūsų tei-

sėsauga privalo tapti veiklesnė, atsakingesnė ir daug reiklesnė pati sau – nepakanti savo pareigūnų aplaidumui ir nesąžiningumui. Šiandien būtina sustiprinti krašto žvalgybą ir kontržvalgybą.

Negalime daugiau toleruoti anoniminių grasinimų. Turime griežčiau kovoti su nusikaltėliais, naudojančiais internetą ir kitas šiuolaikines technologijas.

Šie siūlymai jokių būdu nereiškia, kad mūsų visuomenė turėtų gyventi karo sąlygomis. Lietuva – ne ta valstybė, kuriai šiandien reikalinga ypatingoji padėtis. Turime gyventi ramiai – nebaugindami patys savęs, neskleisdami abejonių mūsų pasirinkto laisvės kelio teisingumu. Priešingai – Rugsėjo Vienuoliktosios akivaizdoje privalome sutelkti krašto politinę valią, suvienyti visuomenės jėgas tam, kad sustvirtintume Lietuvos demokratiją, kad greičiau pasiektume didesnės šalies pažangos ir tautos gerovės. Juk ne kas kita, o mūsų pilietinis solidarumas, mūsų bendras ryžtas susikurti garbingą ir visavertį gyvenimą savo tėvynėje yra patikimiausi Lietuvos saugumo garantai.

Šiandien gedulo diena. Kartu su Europos ir viso pasaulio žmonėmis reiškiamo gilią užuojautą Amerikos tautai.

Kartu liekame įsitikinę, kad ši tragedija nesusilpnino Amerikos. Priešingai – sustiprėjome mes visi, sustiprėjo visas civilizuotas pasaulis. To teroristai negalėjo tikėtis. Tai viltingas ženklas, kad jie bus įveikti, kad žmoniškumas pasaulyje bus apgintas.

Valdas ADAMKUS

LIETUVOS RESPUBLIKOS
PREZIDENTAS

Šaltinis:

<http://www.president.lt/one.phtml?id=2325>

**LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS
IR LENKIJOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS
SUSITARIMAS
DĖL BENDRADARBIAVIMO GYNYBOS SRITYJE**

Lietuvos Respublikos Vyriausybė ir Lenkijos Respublikos Vyriausybė, toliau vadinamos Šalimis,

laikydamos bendradarbiavimą gynybos srityje svarbiu saugumo ir stabilumo elementu, itin reikšmingu kuriant ir tvarkant, ir tobulinant saugumo sistemą Europoje;

pripažindamos, kad Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacijai (toliau – NATO) tenka svarbiausias vaidmuo tarptautinį saugumą ir taikai užtikrinant;

pabrėždamos Lietuvos Respublikos ir Lenkijos Respublikos tarpusavio supratimą ir būtinybę plėtoti visapusišką bendradarbiavimą, taip pat ir gynybos srityje, atsižvelgiant į tai, kad Lenkijos Respublika tapo NATO nare ir remia Lietuvos Respublikos siekį įstoti į šią organizaciją;

laikydamos viena kitą strateginėmis partnerėmis siekiant bendrą transatlantinės integracijos tikslų susitarė:

I STRAIPSNIS

1. Šiuo Susitarimu Šalys nustato bendrą dvišalio bendradarbiavimo gynybos srityje sistema.

2. Bendradarbiavimas gynybos plėtojamas šiame Susitarime įvardytose srityse numatytais formomis.

II STRAIPSNIS

Šiame Susitarime:

„Bendradarbiavimas“ – tai bendradarbiavimas gynybos srityje;

„Bendradarbiavimo Taryba“ – tai Taryba, sudaryta remiantis Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko ir Lenkijos Respublikos Ministro Pirmininko bendra deklaracija dėl Lietuvos Respublikos ir Lenkijos Respublikos Vyriausybių Bendradarbiavimo Tarybos įkūri-

mo, kurią abu Ministrai Pirmininkai pasirašė Wigry 1997m. rugpjūčio 29 d.;

„Karins personalas“ – tai Šalių valstybių ginkluotųjų pajėgų nariai;

„Civilinis personalas“ – tai Šalių valstybių ginkluotųjų pajėgų darbuotojai civiliai;

„Siunčiančioji Šalis“ – tai Šalis, kuri siunčia savo personalą į kitos Šalies valstybės teritoriją vadovaudamasi šio Susitarimo nuostatomis;

„Priimančioji Šalis“ – tai Šalis, kuri priima Siunčiančiosios Šalies personalą vadovaudamasi šio Susitarimo nuostatomis.

III STRAIPSNIS BENDRADARBIAVIMO SRITYS

1. Šalys gali bendradarbiauti ir keistis informacija šiose srityse:

- 1) gynybos politika ir strategija;
- 2) ginkluotųjų pajėgų funkcionavimas demokratinėje visuomenėje, įskaitant teisinius klausimus;
- 3) tarptautinių sutarčių gynybos, saugumo ir ginklų kontrolės srityse nuostatų įgyvendinimas;
- 4) taikos palaikymo ir humanitarinės operacijos;
- 5) ginkluotųjų pajėgų organizavimas, karinių dalinių struktūra ir logistinis aprūpinimas, parengimas ir mokymas, personalo administravimas ir valdymas;
- 6) nacionalinių ginkluotųjų pajėgų sąveikos su NATO plėtra;
- 7) oro erdvės kontrolės ir priešlėktuvinės gynybos sistemų plėtra, keitimasis informacija apie padėtį oro erdvėje;
- 8) jūros stebėjimo sistemos plėtra;
- 9) gynybai reikalingų medžiagų ir įrangos įsigijimas;
- 10) karinė infrastruktūra ir jos modernizavimas atsižvelgiant į integracijos į NATO procesą;
- 11) aplinkosaugos klausimai ir taršos kontrolė karinėse teritorijose;
- 12) klausimai, susiję su keitimusi išlaptinta informacija;
- 13) klausimai, susiję su krašto apsaugai svarbių objektų saugumu;

- 14) paieškos ir gelbėjimo tarnybų veikla;
- 15) karo mokslas ir tyrimai;
- 16) karo medicina;
- 17) karo istorija;
- 18) karinės sporto šakos;
- 19) karinė kultūrinė veikla.

2. Specifiniai bendradarbiavimo klausimai pirmiau išvardytose ar kitose abipusiai suderintose srityse gali būti sprendžiami remiantis atskirais Šalių valstybių krašto apsaugos ministrų susitarimais.

IV STRAIPSNIS BENDRADARBIAVIMO FORMOS

1. Šalys bendradarbiauja šiomis formomis:
 - 1) rengiant krašto apsaugos ministrų, kariuomenių vadų ar Šalių valstybių Krašto apsaugos ministerijų kitų pareigūnų susitikimus;
 - 2) rengiant kasmetes politines bei karines konsultacijas, kuriose dalyvauja Šalių Krašto apsaugos ir Užsienio reikalų ministerijų atstovai;
 - 3) rengiant kasmečius kariuomenių generalinių štabų delegacijų susitikimus, kurių metu keičiamasi informacija apie Šalių valstybių ginkluotųjų pajėgų plėtrą ir nustatomi bendradarbiavimo poreikiai;
 - 4) rengiant konsultacijas aktualiais integracijos į NATO klausimais;
 - 5) keičiantis ekspertų patyrimu;
 - 6) dalyvaujant taikos palaikymo misijose ir humanitarinėse operacijose;
 - 7) rengiant bendrus taikos palaikymo dalinius;
 - 8) organizuojant ir įgyvendinant bendrą veiklą pagal programą „Partnerystė taikos labui“ ir partnerystės dvasia;
 - 9) organizuojant bendras dvišales karines pratybas ir mokymus;
 - 10) kartu dalyvaujant tarptautinėse karinėse pratybose;
 - 11) palaikant ryšius su panašias funkcijas atliekančiomis karinėmis institucijomis;
 - 12) dalyvaujant kursuose, simpoziumuose ir konferencijose;

- 13) vykdamt personalo mokymą ir karinį rengimą;
- 14) atvykstant karo laivams ir orlaiviams;
- 15) organizuojant studijas bei kursus karinėse mokymo įstaigose ir karinio rengimo centruose;
- 16) keičiantis informacija ir mokomąja medžiaga;
- 17) organizuojant kultūrinius ir sporto renginius bei dalyvaujant juose.

2. Šalių valstybių krašto apsaugos ministrai mažiausiai kartą per metus konsultuojasi abi Šalis dominančiais klausimais.

3. Šalių valstybių krašto apsaugos ministrai taip pat gali įgaluoti kitas jiems pavaldžias institucijas palaikyti ryšius ir bendradarbiauti pagal šį Susitarimą.

V STRAIPSNIS BENROSIOS NUOSTATOS

1. Šio Susitarimo IV straipsnio 1 dalies 1–3 punktuose nurodytos konsultacijos ir susitikimai organizuojami paeiliui Lietuvos Respublikoje ir Lenkijos Respublikoje.

2. Įgyvendindamos šio Susitarimo nuostatas, Šalys bendradarbiavimo veiklą vykdo savo valstybių teritorijose, išskyrus veiklą, susijusią su dalyvavimu trečiųjų Šalių teritorijose vykstančiose tarptautinėse pratybose ir taikos palaikymo operacijose.

3. Šio Susitarimo nuostatos bendradarbiavimo veiklai pradedamos taikyti po to, kai viena Šalis išsiunčia rašytinį kvietimą kitai šaliai ir ši oficialiai jį priima.

VI STRAIPSNIS ĮSLAPTINTOS INFORMACIJOS APSAUGA

1. Šiame Susitarime sąvoka „įslaptinta informacija“ – tai informacija, kurią, nesvarbu, kokia jos pateikimo forma, būtina saugoti, taip pat ir jos rengimo metu, kad ji nebūtų atskleista be leidimo.

2. Šio straipsnio pirmojoje dalyje nurodytai informacijai, atsižvelgiant į jos turinį, nustatomas slaptumo lygis pagal kiekvienos šalies vidaus įstatymus.

3. Šalys laiko, kad šie slaptumo lygiai yra visiškai ekvivalentiški:

Lietuvos Respublika	Lenkijos Respublika	Anglų kalbos ekvivalentas
RIBOTO NAUDOJIMO KONFIDENCIALIAI SLAPIAI VISIŠKAI SLAPTAI	ZASTRZEŻONE POUFNE TAJNE. ŚĆŚLÉ TajNE	RESTRICTED CONFIDENTIAL SECRET TOP SECRET

4. Vadovaudamosi savo nacionaliniais įstatymais, Šalys įgyvendina visas priemones, skirtas apsaugoti įslaptintą informaciją, gautą pagal šį Susitarimą iš kitos Šalies arba parengtą pagal sutartį su kita Šalimi, kuria reikalaujama galimybės naudotis tokia įslaptinta informacija. Tokiai informacijai Šalys užtikrina bent jau tokią pat apsaugą, kokią reikalaujama taikyti jų pačių įslaptintai informacijai, pažymėtai atitinkamu slaptumo lygiu.

5. Įslaptinta informacija, kuria keičiamasi pagal šį Susitarimą, naudojama tik tam tikslui, kuriam ji buvo perduota.

6. Šalys neleidžia tretiesiems asmenims naudotis šio straipsnio 5 dalyje nurodyta informacija be Šalies, kuri įslaptino tą informaciją, atitinkamos institucijos ar įgalioto asmens išankstinio sutikimo.

7. Naudotis įslaptinta informacija, kuria pasikeičiama pagal šį Susitarimą, leidžiama tik asmenims, kuriems būtina su ja susipažinti dėl savo pareigų ir kurie yra įgaliojami ja naudotis po to, kai jiems išduodami reikiami patikimumo pažymėjimai. Patikimumo pažymėjimų išdavimo tvarka turi būti tokia pat griežta kaip ir tokių pažymėjimų išdavimo tvarka, taikoma prieš suteikiant leidimą naudotis nacionaline įslaptinta informacija, pažymėta atitinkamu slaptumo lygiu.

8. Įslaptintą informaciją gabena diplomatiniai arba kariniai kuryeriai. Atitinkama institucija patvirtina, kad gavo įslaptintą informaciją ir perduoda ją pagal nacionalinius įstatymus, taikomus įslaptintos informacijos apsaugai.

9. Jei viena Šalis sužino, kad buvo neteisėtai atskleista kitos Šalies įslaptinta informacija, ji nedelsdama apie tai informuoja tą Šalį. Įstatymų ir kitų teisės aktų dėl abipusės įslaptintos informacijos apsaugos pažeidimus tiria ir už juos baudžiamojon atsakomybėn traukia tos Šalies, kurios valstybės teritorijoje padarytas pažeidimas, valstybinės institucijos. Ta Šalis kiek įmanoma greičiau praneša kitai Šaliai tyrimo rezultatus.

10. Kai šis Susitarimas nustoja galioti, Šalys pagal savo nacionalinius įstatymus ir toliau saugo visą įslaptintą informaciją.

VII STRAIPSNIS PAJĖGŲ IR KARINIO BEI CIVILINIO PERSONALO STATUSAS

Šio Susitarimo Šalių valstybių pajėgų ir civilinio personalo statusui taikomos Valstybių Šiaurės Atlanto Sutarties Dalyvių ir kitų Valstybių, dalyvaujančių programoje „Partnerystė taikos labui“, susitarimo dėl jų karinių pajėgų statuso ir jo Papildomo protokolo, pasirašyto Briuselyje 1995 m. birželio 19 d., nuostatos.

VIII STRAIPSNIS IŠLAIDŲ PASIDALIJIMAS

1. Bendradarbiavimo veikla finansuojama pagal abipusiškumo principą taikant tokias nuostatas:

1) Siunčiančioji Šalis apmoka šias išlaidas:

a) kelionės išlaidas į Priimančiosios Šalies teritoriją ir iš jos;

b) personalo draudimo išlaidas, įskaitant sveikatos draudimo išlaidas;

2) Priimančioji Šalis apmoka šias išlaidas:

a) gyvenimo ir maitinimo išlaidas;

b) transporto išlaidas pagal vizito programą;

c) skubios medicininės ir stomatologinės pagalbos Priimančiosios Šalies teritorijoje išlaidas.

2. Šio straipsnio 1 dalies 1 ir 2 punktuose nurodytos nuostatos netaikomos grupėms, kurias sudaro daugiau kaip dešimt asmenų, įskaitant pagalbinių personalą (vairuotojus, vertėjus ir pan.). Tokių gru-

pių vizitų finansavimo sąlygos kiekvienu atveju nustatomos atskiru Šalių valstybių krašto apsaugos ministrų susitarimu.

3. Su mokslu karo mokslo įstaigose ir karo akademijose, kariėmis pratybomis, mokomosiomis ir taikos operacijomis susijusių finansinių atsiskaitymų tvarka nustatoma atskiru susitarimu.

4. Humanitarinės pagalbos išlaidas apmoka tokią pagalbą teikianti Šalis.

IX STRAIPSNIS BENDROJI KOMISJA IR BENDRADARBIAVIMO PLANAI

Sudaroma Bendroji Lietuvos ir Lenkijos komisija (toliau – Komisija), kuri atsako už bendros dvišalio bendradarbiavimo gynybos srityje koncepcijos kūrimą ir tokio bendradarbiavimo organizavimą bei koordinavimą. Komisija renkasi į posėdį kasmet iki gruodžio 15 d. paileiui Lietuvos Respublikoje ir Lenkijos Respublikoje.

Vadovaudamosi šiuo Susitarimu, Šalių Krašto apsaugos ministerijos kasmet iki spalio 30 d. parengia metinį bendradarbiavimo planą. Plano forma, turinys ir įgyvendinimo tvarka nustatoma pagal šio Susitarimo nuostatas.

Komisijai kartu pirmininkauja abiejų Šalių įgaliotųjų institucijų generolo laipsnį turintys karininkai arba atitinkamo rango civiliai pareigūnai. Komisiją taip pat sudaro: sekretorius, abiejų Šalių gynybos atašė ir, atsižvelgiant į svarstomus klausimus, kiti karininkai, įvairių pajėgų, ginkluočių ir tarnybų atstovai ar atitinkami ekspertai.

Komisija taip pat vertina bendradarbiavimą gynybos srityje, dėl kurio susitarta Šalių Bendradarbiavimo Taryboje, ir pateikia išvadas.

X STRAIPSNIS ĮSIGALIOJIMAS, PAKEITIMAI IR GINČAI

Ši Susitarimą Šalys patvirtina pagal savo nacionalinius įstatymus ir apie tai praneša viena kitai. Šis Susitarimas įsigalioja praėjus trisdešimčiai dienų nuo tos dienos, kai gaunamas antrasis pranešimas.

Šis Susitarimas sudarytas penkerių metų laikotarpiui. Jis gali

būti pratęstas dar dvejiems metams, jei nė viena Šalis prieš 6 mėnesius iki baigiantis šio Susitarimo terminui nepraneša kitai Šaliai apie savo ketinimą šį Susitarimą nutraukti.

Šis Susitarimas bet kada gali būti pakeistas ir papildytas abiejų Šalių rašytiniu sutarimu.

Šalių ginčai dėl šio Susitarimo aiškinimo arba taikymo sprendžiami tik pačių Šalių konsultacijomis.

Šio Susitarimo įsigaliojimo dieną nutraukiami Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro ir Lenkijos Respublikos krašto apsaugos ministro susitarimas dėl dvišalio karinio bendradarbiavimo, pasirašytas 1993 m. liepos 15 d. Vilniuje, ir Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro ir Lenkijos Respublikos krašto apsaugos ministro susitarimo dėl dvišalio karinio bendradarbiavimo Protokolas dėl susitarimo taikymo bendradarbiavimui Partnerystės taikos labui dvasia apimties, pasirašytas 1995 m. gegužės 12 d. Varšuvoje.

Sudaryta Vilniuje 2001 m. vasario 5 d. dviem egzemplioriais lietuvių, lenkų ir anglų kalbomis. Visi tekstai yra vienodai autentiški. Kilus nesutarimų dėl skirtingo šio Susitarimo aiškinimo, remiamasi tekstu anglų kalba.

LETUVOS RESPUBLIKOS
VYRIAUSYBĖS VARDU

Linas LINKEVIČIUS
KRAŠTO APSAUGOS
MINISTRAS

LENKIJOS RESPUBLIKOS
VYRIAUSYBĖS VARDU

Bronisław KOMAROWSKI
KRAŠTO APSAUGOS
MINISTRAS

Šaltinis:

Valstybės žinios. – 2001. – Nr. 73-2570. – P. 23-27.

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO
NUTARIMAS

**DĖL NACIONALINIO SAUGUMO STRATEGIJOS
PATVIRTINIMO**

2002 m. gegužės 28 d.
Vilnius

Lietuvos Respublikos Seimas *nutaria*:

I straipsnis.

Patvirtinti Vyriausybės pateiktą Nacionalinio saugumo strategiją (pridedama).

2straipsnis.

Siūlyti Vyriausybei per 3 mėnesius nuo šio Nutarimo įsigaliojimo peržiūrėti galiojančius teisės aktus, susijusius su Nacionalinio saugumo strategijos nuostatų įgyvendinimu, prireikus juos pakeisti arba parengti reikalingus projektus ir pateikti juos Seimui.

3 straipsnis.

Nutarimas įsigalioja nuo priėmimo.

LIETUVOS RESPUBLIKOS
SEIMO PIRMININKO
PIRMASIS PAVADUOTOJAS

Česlovas JURŠĖNAS

PATVIRTINTA
Lietuvos Respublikos Seimo
2002 m. gegužės 28 d.
nutarimu Nr. IX-907

NACIONALINIO SAUGUMO STRATEGIJA

1. BENDROSIOS NUOSTATOS

1.1. Nacionalinio saugumo strategijos tikslas – numatyti valstybės plėtros viziją, nustatyti nacionalinius interesus bei jų įgyvendinimo priemonės. Nacionalinio saugumo strategija nustato pagrindinius nacionalinio saugumo politikos tikslus ir priemones. Ji apima politinės, diplomatinės, gynybinės, ekonominės veiklos ir kitas sritis.

1.2. Lietuvos Respublika įgyvendina šią Nacionalinio saugumo strategiją kaip ilgalaikių politinių nuostatų ir priemonių sistemą, leidžiančią išsaugoti šalies suverenitetą, teritorinį vientisumą, demokratinę konstitucinę santvarką, žmogaus ir piliečio teises bei laisves, saugią asmens aplinką atsirandant saugumo iššūkiams, gausėjant rizikos veiksniams, kylant grėsmėms, krizinėms situacijoms bei kariniams konfliktams.

1.3. Lietuvos Respublika suvokia savo saugumą kaip suvereniteto ir teritorinio vientisumo išsaugojimą, vidaus saugumo ir tvarkos, demokratinių pagrindų, ūkio subjektų ir gyventojų ekonominio saugumo užtikrinimą bei valstybės gamtinės aplinkos apsaugą.

1.4. Nacionalinio saugumo strategija apibrėžia pagrindinius atskirų valstybės funkcionavimo sričių specializuotų strategijų ir doktrinų tikslus. Šios strategijos ir doktrinos yra tiesiogiai grindžiamos Nacionalinio saugumo strategijos nuostatomis ir yra iš naujo peržiūrimos kiekvieną kartą atnaujinant nacionalinio saugumo strategiją.

1.5. Lietuvos Respublikos saugumo politikos darbotvarkę iki Nacionalinio saugumo strategijos peržiūros lemia šie einamojo laikotarpio saugumo aplinkai būdingi veiksniai:

1.5.1. baigiamieji pasirengimo NATO ir ES narystei darbai;

1.5.2. atsakas į tarptautinio terorizmo iššūkį.

2. SAUGUMO POLITIKOS PAGRINDINĖS PRIELAIIDOS

2.1. Po penkių dešimtmečių okupacijos 1990 m. kovo 11 d. buvo atkurta Lietuvos Respublikos nepriklausomybė ir šalis vystosi kaip moderni, politiniu, ekonominiu, socialiniu ir kultūriniu požiūriu brandi demokratinė valstybė, aktyviai integruojasi į tos pačios vertybinės orientacijos demokratiškas valstybes susivienijimus. Sovietinio bloko iširimasis, laisvės bei nepriklausomybės atkūrimasis sudarė tinkamas sąlygas Lietuvai nustatyti savo saugumo interesus bei politiką.

2.2. Šiandien Lietuvos Respublikos padėtis tarptautinio saugumo sistemoje yra geriausia per pastarąjį dešimtmetį. Pasaulyje visuotinai pripažinta ir gerbiama Lietuvos Respublikos nepriklausomybė, stabiliai auga šalies ekonomika, palaikomi draugiški santykiai ir vykdomas praktinis bendradarbiavimas su kaimynais, mažumas yra sėkmingai integruotos į Lietuvos visuomenę, sukaupia dešimtmetė demokratijos institucijų funkcionavimo patirtis, efektyviai įgyvendinta demokratinė civilinė kariuomenės kontrolė, sėkmingai vyksta integracija į pasaulio ir Vakarų institucijas.

2.3. Dabartiniu laikotarpiu dauguma tradicinių ir naujų iššūkių Lietuvos Respublikos saugumui yra transnacionalinio pobūdžio. Netgi politinės, karinės, ekonominės ar kitokios krizės atskirų valstybių viduje turi didelių pasekmių kitoms valstybėms, tiek kaimyninėms, tiek ir tolimesnėms. Lietuvos Respublika tarptautinę saugumą laiko nedalomu ir savo saugumą siekia užtikrinti kaip platesnės regioninės, europinės ir globalinės valstybių bendrijos saugumo neatskiriama sudedamąją dalį. Šalia nacionalinių saugumo užtikrinimo pastangų Lietuvos Respublika pagal turimus išteklius kartu su tarptautiniais partneriais prisideda prie saugumo ir stabilumo užtikrinimo kituose Europos regionuose, be to, yra pasiryžusi prireikus remtis tarptautinių partnerių pagalba, jei kiltų krizinė situacija Lietuvoje. Todėl Lietuvos Respublika siekia susieti tarpusavio politiniais, kariniais ir ekonominiais sąjungininkų įsipareigojimais su tomis valstybėmis, kurios išpažįsta tas pačias politines, socialines, kultūrinės ir moralines vertybes, ir tuo pat metu ypatingą reikšmę teikia bendradarbiavimui su visais kaimynais, stabiliam demokratijos, pilietinės visuomenės ir lais-

vosios rinkos ekonomikos plėtros funkcionavimui kaimyninėse šalyse. Prisijungimas prie tokiomis vertybėmis pagrįstų tarptautinių institucijų ir dalyvavimas jų veikloje yra esminė Nacionalinio saugumo strategijos dalis. Ypatinę vietą tarp tokių institucijų užima NATO ir ES, o Lietuvos Respublikos narystė jose yra didžiausias nacionalinis prioritetas.

2.4. Lietuvos Respublika šiuo metu nemato tiesioginės karinės grėsmės nacionaliniam saugumui, todėl nė vienos užsienio valstybės nelaiko priešu. Lietuvos Respublikos saugumo politika yra atvira, skaidri ir nekonfrontacinė. Ji nėra nukreipta prieš kitos valstybės teisėtus interesus.

2.5. Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo požiūriu globalizacija vertintina kaip objektyvus procesas, neišvengiamai atsirandantis dėl žmonijos mokslinės, techninės, ekonominės ir kitokios civilizacijos pažangos, su tuo susijusio įvairių šalių ir regionų tarpusavio priklausomybės stiprėjimo bei daugiausia nuo to priklausančių tarptautinės ekonominės, politinės ir kultūrinės integracijos procesų. Pagrindinis globalizacijos padarinys saugumo srityje – pasaulio saugumą ir stabilumą lemiančių veiksnių internacionalizacija. Matydama savo saugumo ateitį kaip saugios Europos ir saugaus pasaulio ateities dalį, Lietuva atsiveria globalizacijos procesams.

Globalizacija nereikia nacionalinio savitumo automatinio ir visiško niveliavimo. Priešingai, ji suteikia galimybę praturtinti Lietuvos nacionalinę kultūrą, civilizaciją ir visuomeninę politinę praktiką vertingiausiais pasaulio atitinkamų sričių laimėjimais ir, atvirkščiai, didžiausi Lietuvos laimėjimai gali tapti integralia pasaulio kultūros ir civilizacijos paveldo dalimi. Todėl Lietuvos Respublika globalizacijos nelaiko grėsme nacionaliniam saugumui.

3.LIETUVOS RESPUBLIKOS SAUGUMO INTERESAI

3.1. *Gyvybiniai interesai.* Lietuvos Respublikos saugumas grindžiamas nacionalinių interesų apsauga. Gyvybiniais interesams apsaugoti naudojamos visos įmanomos priemonės. Pagrindinė nacionalinio saugumo nuostata yra ta, kad nesėkmė saugant gyvybinius interesus iš karto labai grėstų Lietuvos valstybės ir visuomenės egzistavimui. Gyvybiniai interesai yra:

3.1.1. Lietuvos Respublikos suverenitetas, teritorinis vientisumas ir demokratinė konstitucinė santvarka;

3.1.2. pagarba žmogaus ir piliečio teisėms bei laisvėms ir jų apsauga;

3.1.3. taika ir gerovė valstybėje.

3.2. Pirmaeiliai interesai – tai interesai, kurių neginant būtų laikui bėgant pažeidžiami gyvybiniai Lietuvos Respublikos interesai. Pirmaeiliai interesai yra:

3.2.1. globalus ir regioninis stabilumas;

3.2.2. laisvė ir demokratija Vidurio ir Rytų Europoje bei Baltijos šalyse;

3.2.3. visų euroatlantinės erdvės valstybių saugumo politikos atvirumas ir nusakomumas;

3.2.4. strategiškai svarbių žaliavų ir alternatyvių energijos tiekimo šaltinių užtikrinimas;

3.2.5. ekologiniu požiūriu saugus regionas.

4. IŠŠŪKIAI, PAVOJAI IR GRĖSMĖS

4.1. Globalizacija kelia nekarinio pobūdžio iššūkius, pavojus ir grėsmes nacionaliniam saugumui, į kuriuos pavienės valstybės yra nepajėgios efektyviai reaguoti. Tokie transnacionaliniai reiškiniai kaip terorizmas, organizuotas nusikalstamumas, nelegali prekyba ginklais, narkotikais, nelegali migracija, pavojingų ligų (tarp jų ir AIDS) plitimas peržengia valstybių sienas ir tampa tarptautinio saugumo iššūkiais, pavojais ir grėsmėmis. Būtent tokių grėsmių ir pavojaus veiksmų plitimo tikimybė didėja.

4.1.1. Terorizmas kelia rimtą grėsmę pasaulio bendrijos – taigi ir Lietuvos – saugumui, tačiau Lietuvai ši grėsmė yra labiau išorinio pobūdžio. Vidaus situacija ir istorinė šalies patirtis nesudaro sąlygų formuoti plataus masto vidaus teroristinių struktūrų tinklui. Šis pavojus pirmiausia kyla iš užsienio:

4.1.1.1. Lietuva gali tapti potencialiu tarptautinio terorizmo taikiniu. Terorizmo aktai gali būti nukreipti prieš strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčią infrastruktūrą ar (ir) strateginius objektus, taip pat užsienio šalių objektus Lietuvoje.

4.1.1.2. Lietuvos Respublika gali tapti tranzitine šalimi tarptautiniam terorizmui, nukreiptam prieš kitas Šalis. Vidaus terorizmo grėsmę gali padidinti šios aplinkybės:

4.1.1.2.1. politinio ekstremizmo apraiškos Lietuvos Respublikoje;

4.1.1.2.2. socialinė ir ekonominė diferenciacija gali sukurti prielaidas socialiniam terorizmui (tokio teroro aktai gali būti nukreipti prieš atskiras valstybines ar privačias įstaigas, kurių veiklą tam tikros visuomenės grupės sieja su savo blogėjančia socialine padėtimi);

4.1.1.2.3. globalizacijos išsigalėjimas pasaulyje ir antiglobalistinių judėjimų stiprėjimas gali skatinti šių judėjimų vietinių padalinių aktyvumą ir sukurti prielaidas specifiniam terorizmui (prisidengiant kova su globalizacija, aplinkos tarša ir pan.).

Tiesioginės karinės konfrontacijos regione tikimybė yra maža, tačiau karinės jėgos demonstravimas, provokacijos ir grasinimas panaudoti jėgą išlieka pavojumi Lietuvos Respublikos saugumui.

4.1.3. Pernelyg didelė Lietuvos Respublikos priklausomybė nuo vienos šalies strateginių žaliavų bei energijos tiekimo ar užsienio kapitalo, atstovaujančio ekonomikai, kur laisvoji rinka neužtikrinta ar nestabili, koncentracija kuriame nors ar keliuose ekonomikos sektoriuose, strategiškai svarbiuose nacionaliniam saugumui, yra potencialus pavojus ne tik ekonominei gerovei, bet ir šalies saugumui.

4.1.4. Tam tikri ekonominiai veiksniai gali kelti pavojų Lietuvos Respublikos saugumui, jos gyventojų gerovei, valstybės nepriklausomybei ar konstitucinei santvarkai. Tai galėtų būti:

4.1.4.1. turto valdymo perėmimas politiniais tikslais nacionaliniam saugumui strategiškai svarbiuose ūkio sektoriuose ir objektuose, siekiant vykdyti ekonominiam saugumui žalingą veiklą;

4.1.4.2. nacionaliniam saugumui strategiškai svarbių ūkio ir energetikos sektorių nevisavertis funkcionavimas bei nacionaliniam saugumui strategiškai svarbių objektų veiklos sutrikimas, netinkamas šių objektų naudojimas arba nenaudojimas pažeidžiant valstybės interesus.

4.1.5. Netolygi socialinė ir ekonominė raida, didinanti gyvenimo lygio skirtumą tarp įvairių socialinių grupių, yra laikoma pavojaus veiksniu. Ji gali pasireikšti kai kurių socialinių grupių gyvenimo lygio nuosmikiu, augančiu nedarbo lygiu, kartu skatindama socialinį

ir politinį ekstremizmą. Šis pavojus lemia nusikalstamumo didėjimą, o tai taip pat yra pavojaus nacionaliniam saugumui veiksnys.

4.1.6. Antihumaniškų, žmogaus gyvybės vertę menkinančių ar neigiančių, rasistinių, kurstančių etninę ar religinę nesantaiką, propaguojančių ar pateisinančių smurtą, prievartą ir genocidą teorijų, religinių doktrinų ir ideologijų plitimas yra daugelio kitų iššūkių saugumui šaltinis ir prielaida.

4.1.7. Korupcija kelia ypatingą pavojų, kadangi kenkia teisėtiems asmenų bei valstybės interesams ir kompromituoja įstatymo viršenybę, piliečių tikėjimą demokratijos vertybėmis bei demokratinėmis valdžios institucijomis.

4.1.8. Šešėlinių finansinių ir organizuotų nusikalstamų grupuočių veikla kelia didelę grėsmę valstybei ir visuomenei. Ypač didelį rūpestį kelia nelegalus narkotikų ir ginklų platinimas, prekyba žmonėmis, nelegalus verslas.

4.1.9. Užsienio žvalgybos tarnybų veikla, nukreipta prieš Lietuvos Respubliką, kelia rimtą grėsmę nacionaliniam saugumui. Jai būdingas tradicinių ir netradicinių metodų bei naujų technologijų panaudojimas siekiant gauti informacijos destruktiviai veikti ir turėti įtakos kariniams pajėgumams, politiniams procesams ir kitoms socialinio bei ekonominio gyvenimo sritims. Įslaptintos informacijos pagrobimas ir (ar) neteisėtas atskleidimas, praradimas, sunaikinimas, sugadinimas, rinkimas, pirkimas, pardavimas, laikymas ar platinimas ne tik keltų pavojų Lietuvos Respublikos, bet ir griautų pasitikėjimą Lietuvos Respublika.

4.1.10. Masinio naikinimo ginklų, jų sudedamųjų dalių ir gamybos technologijų nelegalus platinimas išlieka globaliniu pavojumi. Ypač kelia susirūpinimą nuolat didėjanti grupė šalių ir subjektų, turinčių ar siekiančių įsigyti šiuos ginklus, ir galimybė, jog branduoliniai, cheminiai ar biologiniai ginklai gali būti panaudoti kaip šantažo ar teroro priemonė.

4.1.11. Nekontroliuojama migracija yra iššūkis nacionaliniam saugumui, nors šiuo metu Lietuvos Respublika nėra pagrindinis migracijos srauto taikyns. Nevaldoma migracijos banga, galinti iškilti kaip regioninių konfliktų pasekmė, gali virsti destabilizuojančiu veiksniu visai Europai ir kartu sukelti pavojų Lietuvos Respublikos interesams.

4.1.12. Lietuvos Respublikos saugumui egzistuoja nelaimingų atsitikimų pramonėje, stichinių nelaimių, epidemijų ar ekologinių katastrofų pavojus.

4.2. Išvardytos grėsmės ir pavojai yra dinamiški, todėl gali smarkiai keistis priklausomai nuo vidaus, regioninių ir globalinių pokyčių bei sąlygų.

5. LIETUVOS RESPUBLIKOS SAUGUMO POLITIKA

5.1. Pagrindiniai tikslai ir uždaviniai:

5.1.1. Pagrindiniai Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo politikos tikslai yra apsaugoti gyvybinius ir pirmaeilius nacionalinius interesus, neutralizuoti grėsmes ir neleisti pavojaus veiksniams virsti grėsmėmis. Šių tikslų prioritetas yra gyvybinių interesų apsauga.

5.1.2. Vienas iš pagrindinių uždavinių yra draugiški santykiai su užsienio valstybėmis, regioninis stabilumas, taika ir integracija į euroatlantinę erdvę.

5.1.3. Artimiausiu metu svarbiausias uždavinys yra pasiekti narystę NATO, gavus pakvietimą NATO viršūnių susitikime Prahoje 2002 metų lapkritį, ir integracija į Europos Sąjungą.

5.2. Nacionalinio saugumo strategijos nuostatos ir įgyvendinimo kryptys:

5.2.1. Esminė Lietuvos Respublikos strateginė nuostata yra įtvirtinti laimėjimus ir pastarojo dešimtmečio teigiamus pokyčius, padaryti juos negrįžtamus. Tinkamiausiu ir patikimiausiu būdu šiems istoriniams laimėjimams stabilizuoti Lietuvos Respublika laiko NATO ir ES plėtrą priimant į šias organizacijas deramai pasirengusias kandidates, tarp jų ir Lietuvos Respubliką. Lietuvos Respublikos ir abiejų kitų Baltijos valstybių – Estijos ir Latvijos – narystė NATO ir ES ilgam įtvirtins ne tik jų pačių, bet ir Baltijos regiono saugumą bei stabilumą, ir tai bus ilgalaikis visų regiono valstybių saugumo laimėjimas.

5.2.2. Lietuvos Respublikos saugumo politika numato karinės jėgos panaudojimą tiek individualios, tiek kolektyvinės gynybos nuo išorinės agresijos atvejais pagal 1945 m. Jungtinių Tautų Įstatų 51-ąjį straipsnį, Lietuvos Respublikos Konstituciją ir kitus įstatymus bei tarp-

tautinius įsipareigojimus arba tarptautinėse taikos palaikymo operacijose Jungtinių Tautų Įstatų VII skyriaus pagrindu pagal konkrečios operacijos ginkluotos jėgos panaudojimo taisykles.

5.2.3. Patvirtinus šią Nacionalinio saugumo strategiją turi būti rengiamos ar peržiūrimos specializuotos strategijos ir doktrinos. Šiuo požiūriu pagrindiniai principai diplomatijos (užsienio politika), kari-
nėje ir žvalgybos (gynybos politika), vidaus saugumo (viešasis saugu-
mas, ekonominė politika, socialinis saugumas, taip pat aplinka ir kul-
tūrinis palikimas) srityse yra:

5.2.3.1. *Vidaus stabilumas ir gerovė.* Lietuvos Respublikos vi-
daus ir užsienio politika orientuota į vidaus socialinio ir ekonominio
stabilumo stiprinimą. Tai apima visuomenės saugumo užtikrinimą,
taip pat fiskalinės ir monetarinės politikos stabilumą, užsienio pre-
kybos augimą, ekonominės plėtros skatinimą, privatizaciją, socialinę
paramą, kovą su korupcija, pilietinės visuomenės stiprinimą, kultū-
ros ir civilizacijos vystymą ir integraciją į tarptautines ekonomines ir
kultūrinės organizacijas. Saugumo politikos prioritetai yra:

5.2.3.1.1. *Vidaus saugumas.* Vienas didžiausių prioritetų užtik-
rinant Lietuvos Respublikos nacionalinį saugumą yra kova su orga-
nizuotu nusikalstamumu ir korupcija. Šios grėsmės socialiniam sta-
bilumui neigiamai veikia visuomenės saugumą ir ekonomikos plėtrą.

5.2.3.1.2. *Žmogaus ir piliečio teisės.* Lietuvos Respublika garan-
tuoja visiems savo piliečiams ir kitiems jos teritorijoje esantiems žmo-
nėms tarptautinės teisės pripažintas žmogaus ir piliečio teises, įskai-
tant tautinių ir kitokių mažumų teises.

5.2.3.1.3. *Teisėti visuomenės interesai.* Lietuvos Respublika ga-
rantuoja visų jos teritorijoje esančių asmenų teisėtų interesų apsau-
gą nuo nusikalstamų pasikėsinimų. Tuo tikslu plėtojama ir įgyvendin-
ama veiksminga nusikaltimų kontrolės ir prevencijos politika.

5.2.3.1.4. *Stabilus ekonomikos augimas.* Strateginis Lietuvos
Respublikos nacionalinio saugumo prioritetas yra sukurti tinkamas
sąlygas ekonomikai augti siekiant užtikrinti aukštesnį piliečių gyve-
nimo lygį.

5.2.3.1.5. *Socialinis saugumas ir stabilumas.* Svarbus saugumo
elementas yra negatyvių struktūrinių ekonominių reformų pasekmių
ir išorės poveikio pasekmių gyventojų užimtumui šalinimas bei šešė-

linio užimtumo mažinimas. Kiekvienas Lietuvos Respublikos pilietis turi turėti pakankamas socialinio, kultūrinio ir ekonominio gyvenimo sąlygas. Socialiai savarankiškos, vieningos ir kartu stabilios visuomenės kūrimas yra pagrindinis Lietuvos Respublikos saugumo elementas.

5.2.3.2. *Atgrasymas ir patikima gynyba.* Valstybės gynyba susideda iš karinio saugumo ir pilietinio pasipriešinimo. Tai viena iš pagrindinių valstybės saugumo politikos priemonių. Išvestinės gynybos politikos ir strategijos turi laikytis šių keturių strateginių principų:

5.2.3.2.1. demokratinė kariškių kontrolė, apimanti pilietiškumo ir patriotizmo skatinimą bei abipusio kariškių ir civilių gyventojų pasitikėjimo įtvirtinimą;

5.2.3.2.2. atgrasymas, kuris remiasi pasirengimu gynybai, o ne puolimui, įskaitant Lietuvos Respublikos gynybos sistemos ir pajėgumų stiprinimą;

5.2.3.2.3. visuotinė ir besąlyginė gynyba;

5.2.3.2.4. euroatlantinis solidarumas ir kolektyvinė gynyba, apimanti tarptautinių įsipareigojimų vykdymą ir aktyvų tarptautinį karinį bendradarbiavimą (diplomacija, pagalba kitų šalių ginkluotosioms pajėgoms).

5.2.3.3. *Euroatlantinė integracija ir stabilumas.* Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo sistema plėtojama kaip Europos bendros saugumo ir transatlantinės gynybos sistemos dalis. Lietuvos Respublika užsienio ir vidaus politikos priemonėmis siekia visavertės ir visapusiškos integracijos į euroatlantinę erdvę. Visos valstybės institucijos pagal savo kompetenciją rengia ir vykdo politiką, užtikrinančią euroatlantinio regiono stabilumo ir integracijos tikslus:

5.2.3.3.1. Integracija į NATO ir ES. Narystė NATO ir ES, apimanti visišką paramą plėtros procesui, yra du lygiaverčiai Lietuvos Respublikos saugumo politikos prioritetai. Integracijos į NATO ir ES procesai stiprina ir papildo vienas kitą. Narystė vienoje organizacijoje (NATO arba ES) nepakeičia narystės kitoje.

5.2.3.3.2. Aktyvus dalyvavimas palaikant taiką ir tarptautinį stabilumą. Lietuvos Respublika teikia prioritetą konfliktų prevencijai, diplomacijai ir tarptautinės teisės priemonėms. Ypatingas prioritetas teikiamas tarptautiniam krizių valdymui, masinio naikinimo ginklų

prevencijai, tarptautiniams ginklų kontrolės režimams, politikai bei įstatymų leidybai, nukreiptai prieš naujas grėsmes, pavojus bei saugumo iššūkius.

5.2.3.3.3. Gerų kaimyninių santykių skatinimas ir regioninis bendradarbiavimas. Lietuvos Respublika teikia prioritetą bendradarbiavimui Baltijos jūros regione, Šiaurės Europoje ir su Rusijos Federacija. Lietuvos Respublika plėtoja ir stiprina dvišalius bei daugiašalius santykius. Taip pat vykdoma specifinė politika, pavyzdžiui, pragmatiškas selektyvus bendradarbiavimas su Baltarusija.

5.2.4. *Įstatymų leidyba.* Nacionalinę įstatymų ir kitų norminių teisės aktų bazę sistemingai siekiama derinti su galiojančiais ES ir NATO teisės dokumentais, joje numatomi teisiniai ir instituciniai narystės šiose organizacijose įsipareigojimų vykdymo mechanizmai. Analizuodama, kaip įgyvendinama Nacionalinio saugumo strategija, Vyriausybė iniciuoja būtinų įstatymų priėmimą ar esamų įstatymų pataisas.

5.2.5. *Bendrieji išteklių prioritetai.* Atsižvelgiant į išteklių paskirstymą įvairioms sritims, tiesiogiai veikiančioms bendrą Lietuvos Respublikos saugumą, prioritetas teikiamas veiksmai, kuri skatina ekonomikos plėtrą, socialinį stabilumą, pilietinės sąmonės ugdymą ir didina atsaką į grėsmes pajėgumus, ypatingą dėmesį skiriant veiksmai, susijusiai su integracija į NATO ir ES.

6. PAGRINDINIAI NACIONALINIO SAUGUMO STRATEGIJOS ĮGYVENDINIMO BŪDAI IR PRIEMONĖS

6.1. *Saugumo aplinkos formavimas.* Lietuvos Respublika, formuodama ir įgyvendindama šalies saugumo politiką, griežtai laikosi visuotinai pripažintų tarptautinės teisės principų, išdėstytų 1945 m. Jungtinių Tautų Įstatuose, 1975 m. Helsinkio Europos Saugumo ir bendradarbiavimo konferencijos Baigiamajame Akte bei kituose tarptautinės teisės dokumentuose. Svarbiausi saugumo aplinkos formavimo būdai ir priemonės yra:

6.1.1. *Integracija į NATO.* Pagrindinė priemonė ateityje užtikrinant tiek vidaus, tiek regiono saugumą ir stabilumą Lietuvos Respublikai yra narystė NATO. Lietuvos Respublika yra skyrusi išteklių veiksams narystei NATO pasiekti. Svarbiausi iš šių veiksmai:

6.1.1.1. *Narystės veiksmų planas.* Iki pat narystės NATO pradžios Lietuvos Respublika įgyvendina pagal Narystės veiksmų plano iniciatyvą rengiamą ir kasmet atnaujinamą Nacionalinę pasirengimo narystei NATO programą. Parlamentinių partijų politinio sutarimo dėl narystės NATO siekio bei jų Gynybos politikos susitarimo pagrindu Lietuvos Respublika ir toliau skiria būtiną valstybės lėšų dalį krašto apsaugai stiprinti ir suderinamumui su NATO didinti. Bendradarbiaudama su nevyriausybinėmis organizacijomis ir visuomenės informavimo priemonėmis, Vyriausybė nuolat šviečia visuomenę NATO politikos, Lietuvos Respublikos narystės šioje organizacijoje privalumų ir su ja susijusios atsakomybės klausimais.

6.1.1.2. *NATO veikla.* Lietuvos Respublika ir toliau aktyviai bendradarbiauja su NATO ir narystės joje siekiančiomis šalimis Euroatlantinės partnerystės taryboje, Partnerystės taikos labui programoje, planavimo ir peržiūros procese, kryptingai panaudodama šį bendradarbiavimą praktiniam pasirengimui narystei NATO. Savo ištekliais Lietuvos Respublika ir toliau aktyviai prisideda prie NATO pagal tarptautinį mandatą vadovaujamų taikos palaikymo operacijų.

6.1.1.3. *Bendradarbiavimas su NATO valstybėmis.* Siekdama narystės NATO, o kartu ir stiprinti regiono saugumą, Lietuvos Respublika toliau plėtoja dvišalį ir daugišalį politinį, saugumo ir gynybinį bendradarbiavimą su NATO valstybėmis, kad:

6.1.1.3.1. konsoliduotų Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo sistemą;

6.1.1.3.2. stiprintų nacionalinio ir tarptautinio krizių valdymo pajėgumus;

6.1.1.3.3. diegtų NATO standartus įvairiose srityse;

6.1.1.3.4. skatintų NATO valstybių vyriausybių ir parlamentų politinę paramą Lietuvos Respublikos narystei NATO.

6.1.1.4. *Strateginė partnerystė su Jungtinėmis Amerikos Valstijomis.* Lietuvos Respublika tęsia bendradarbiavimą su Jungtinėmis Amerikos Valstijomis – strateginiu šalies partneriu. Lietuvos Respublika laiko Jungtines Amerikos Valstijas pagrindiniu Europos saugumo partneriu. 1998 m. JAV ir Baltijos valstybių Partnerystės chartijos įgyvendinimas lieka svarbia priemone plėtojant strateginę partnerystę su JAV. Lietuvos Respublika palaiko ir plėtoja glaudžius ryšius su Lietuvos išeivija JAV, didžiausia Lietuvos bendruomene užsienyje,

kaip svarbų savo strateginės partnerystės su JAV veiksnį. Lietuvos Respublika ir toliau teiks politinę ir praktinę paramą antiteroristinei kampanijai, vadovaujamai Jungtinių Amerikos Valstijų, tapusių teroristinių išpuolių 2001 m. rugsėjo 11 d. taikiniu.

6.1.1.5. *Bendradarbiavimas su narystės NATO siekiančiomis šalimis.* Lietuvos Respublika plėtoja politinį ir gynybinį bendradarbiavimą su panašių saugumo politikos tikslų siekiančiomis Estija, Latvija bei kitomis Vilniaus proceso, t. y. NATO narystės siekiančiomis ir Narystės veiksmų planą įgyvendinančiomis, valstybėmis. Lietuvos Respublika siekia trišalio karinio bendradarbiavimo su Estija ir Latvija: sukurtus bendrus karinius dalinius, mokymo įstaigas ir gynybinės infrastruktūros objektus plėtoti kaip būsimos NATO integruotos karinės struktūros dalis.

6.1.1.6. *Atstovavimo NATO institucijose stiprinimas.* Lietuvos Respublikai integruojantis į NATO bei artėjant visateisei narystei šioje organizacijoje, Lietuvos Respublika plečia ir stiprina savo diplomatinį bei saugumo politiką formuojančių ir įgyvendinančių žinybų atstovavimą NATO būstinėje, NATO specializuotuose komitetuose bei agentūrose, NATO integruotos karinės struktūros štabuose ir vadavietėse.

6.1.2. *Integracija į Europos Sąjungą.* Svarbaus šiuo metu vykstančio su ES naryste susijusio darbo dalis Lietuvos Respublikai yra iki 2002 m. pabaigos baigti stojimo į šią sąjungą derybas ir priimti narystės įsipareigojimus nuo 2004 m. sausio 1 d. Šiuo tikslu Lietuvos Respublika vykdydama administracines ir ekonomines reformas derina savo šalies teisinę sistemą ir praktiką su ES teisyne (*acquis communautaire*). Lietuvos Respublikos Vyriausybė informuoja visuomenę apie ES uždavinius, laimėjimus, atskiras kryptis bei būsimos Lietuvos narystės ES pasekmes ir įsipareigojimus. Kitos svarbios veiklos kryptys Lietuvos Respublikai yra:

6.1.2.1. solidarumas su ES bendrąja užsienio politika ir dalyvavimas kartu su ES formuojant Europos saugumo ir gynybos politiką kaip veiksnį, papildantį ir sustiprinantį transatlantinę Europos ir JAV saugumo partnerystę;

6.1.2.2. bendradarbiavimas su ES valstybėmis ir institucijomis, veiksmingas ES ir jos atskirų valstybių Lietuvos Respublikai teikiamos paramos panaudojimas;

6.1.2.3. administracinis prisitaikymas valstybės viduje;

6.1.2.4. Lietuvos Respublikos diplomatinio ir atskirų žinybų atstovavimo ES institucijose ir specializuotose agentūrose stiprinimas.

6.1.3. *Tarptautinio bendradarbiavimo ir geros kaimynystės santykių stiprinimas*. Lietuvos Respublika dalyvauja veiksmuose ir priemonėse, orientuotose į strateginės aplinkos kaimyniniuose regionuose gerinimą. Svarbiausi veiksmai:

6.1.3.1. *Bendradarbiavimas Baltijos jūros regione*. Lietuvos Respublika deda pastangas skatinti stabilumą ir gerovę Baltijos jūros regione. Tokio bendradarbiavimo saugumo dimensiją sudaro šios kryptys:

6.1.3.1.1. trišalis bendradarbiavimas saugumo srityje su Estija ir Latvija, įskaitant ir bendrus karinius projektus;

6.1.3.1.2. glaudus daugiašalis ir dvišalis bendradarbiavimas su Šiaurės Europos šalimis: Danija, Islandija, Norvegija, Suomija ir Švedija, kurios teikia Lietuvai didelę paramą rengiantis narystei NATO ir ES;

6.1.3.1.3. dalyvavimas daugiašalėse iniciatyvose, įtraukiančiose į bendradarbiavimą regione jo strateginius partnerius, ypač Europos Sąjungą ir jos atskiras valstybes bei JAV, ir skatinančiose įtraukti Rusijos Federaciją į praktinį abipusiškai naudingą bendradarbiavimą su Vakarais;

6.1.3.1.4. aktyvus dalyvavimas Baltijos jūros valstybių tarybos darbe.

6.1.3.2. *Strateginė partnerystė su Lenkija*. Lietuvos Respublika plėtoja bendradarbiavimą su Lenkija – strategine Šalies partnere. Šis bendradarbiavimas vyksta visais lygiais: tarp abiejų šalių parlamentų, vyriausybių, įvairių institucijų, universitetų, vietos ir savivaldybių valdžios bei kitų nevyriausybinių institucijų, skatinančių visuomeninius santykius. Lietuvos Respublika siekia pasiremti Lenkijos (ir kitų naujų NATO narių) stojimo į NATO ir adaptavimosi prie narystės reikalavimų patirtimi. Dėl savo geografinės padėties Lenkija laikoma būtina grandimi integruojant Lietuvos ūkio, informacinę, ryšių, transporto, energetikos infrastruktūrą į atitinkamas Vakarų Europos sistemas, o jos gynybinę infrastruktūrą įtraukiant į NATO integruotą karinę struktūrą.

6.1.3.3. *Santykiai su Rusijos Federacija.* Vienu iš prioritetų Lietuvos Respublikai lieka skatinti tarpusavio pasitikėjimą su Rusijos Federacija tarptautinio saugumo srityje. Lietuvos Respublika naudoja daugiašalių ginklų kontrolės bei pasitikėjimą ir saugumą skatinančių priemonių teikiamomis galimybėmis; įgyvendina dvišales su Rusija sutartas pasitikėjimą ir saugumą skatinančias priemones; imasi vienašališkų saugumo ir gynybos politikos atvirumo Rusijai ir kitoms kaimynėms veiksmy. Lietuvos Respublika remia daugiašales iniciatyvas, skirtas įtraukti Rusiją į glaudesnę prasmingą praktinę bendradarbiavimą su NATO, ir pati aktyviai jose dalyvauja. Lietuvos Respublika bendradarbiauja su Rusija užtikrinant jos karinį tranzitą į Kaliningrado sritį ir iš jos per Lietuvos Respublikos teritoriją abipusiškai priimtinais ir teisiškai reglamentuotais būdais. Šis tranzitas vyksta pagal kasmet pratęsiamo dvišalio susitarimo nuostatas ir atitinka Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų norminių teisės aktų reikalavimus. Lietuva iš esmės patenkinta esamo karinio tranzito režimo funkcionavimu. Artėjanti Lietuvos narystė NATO ir ES nekeičia Lietuvos požiūrio bendradarbiauti su Rusija ir užtikrinti Rusijos civilinio, komercinio ir karinio tranzitų per Lietuvos teritoriją sąlygomis, neprieštaraujančiomis Šengeno *acquis*.

6.1.3.4. Lietuvos Respublika ypač suinteresuota politiniu, socialiniu, ekonominiu ir ekologiniu stabilumu Kaliningrado srityje, kadangi nestabilumas gali sukelti gretimoms valstybėms, tarp jų Lietuvai, rimtų problemų, susijusių su kontrabanda, organizuoto nusikaltamumo plitimu, nekontroliuojamais migracijos srautais ir aplinkos tarša. Kiti Lietuvos Respublikos interesai Kaliningrado srityje – geros kaimynystės ir ekonominės, prekybinės bei kultūrinės partnerystės santykių palaikymas, srities ekonominio išsivystymo atsilikimo ir gyvenimo lygio atsilikimo nuo kaimyninių valstybių, ypač šioms stojant į ES, mažinimas.

6.1.3.5. *Santykiai su Baltarusija.* Kaip demokratinė valstybė ir Baltarusijos kaimynė, Lietuvos Respublika suinteresuota pilietinės visuomenės formavimusi bei demokratinium normų ir principų diegimu šioje šalyje, jos gyventojų gerove ir vidaus padėties stabilumu. Lietuvos Respublika vykdo pragmatiško selektyvaus bendradarbiavimo praktiniu lygiu taktiką. Ši taktika, be kitų sričių, apima valsty-

bės sienos apsaugos ir pasienio kontrolės tarnybų bendradarbiavimą, pasitikėjimą ir saugumą skatinančių priemonių taikymą, bendradarbiavimą su Baltarusijos nevyriausybinėmis organizacijomis, žiniasklaidos atstovais ir pan. Stiprėjant demokratinėms tendencijoms Baltarusijoje, Lietuvos Respublika plėš bendradarbiavimo sričių mastą.

6.1.3.6. *Tarpreigioninis bendradarbiavimas.* Lietuvos Respublika aktyviai dalijasi bendradarbiavimo saugumo srityje Baltijos jūros regione patirtimi su kitų suinteresuotų regionų, ypač Vidurio Europos, Balkanų, Užkaukazės ir Vidurio Azijos, valstybėmis.

6.1.3.7. *Dalyvavimas tarptautinėse taikos operacijose, krizių valdyme ir prevencijoje.* Lietuvos Respublika teikia prioritetą dalyvauti Jungtinių Tautų Saugumo tarybos mandata turinčių organizacijų vadovaujamosiose operacijose. Lietuvos Respublika plėtoja savo šalies karines ir civilines policijos pajėgas, įtrauktas į JTO registrą kaip nuolatinės parengties pajėgas. Lietuvos Respublika ketina prisijungti prie tarptautinių susitarimų, sudarančių daugianacionalinės Nuolatinės parengties greitojo reagavimo brigados (SHIRBRIG), skirtos JTO operacijoms, pagrindą, ir aktyviai dalyvauti šios brigados veikloje. Kiek galėdama Lietuvos Respublika ir toliau prisidės prie konfliktų prevencijos, taikdarystės, taikos kūrimo iniciatyvų ir kitų diplomatinių, civilinės policijos bei stebėjimo JTO, ESBO ir kitų tarptautinių organizacijų vadovaujamų misijų.

6.1.3.8. *Masinio naikinimo ginklai.* Lietuvos Respublika bendradarbiauja su užsienio partneriais ir tarptautinėmis organizacijomis ir pareiškia taiką visas tarptautinių susitarimų bei konvencijų nuostatas, numatančias masinio naikinimo ginklo, jo komponentų bei gamybos technologijų, taip pat branduolinių, cheminių ir biologinių medžiagų platinimo apribojimą ar uždraudimą.

6.1.3.9. *Tarptautinė ginklų kontrolė.* Lietuvos Respublika laiko tarptautinius ginklų kontrolės ir pasitikėjimą bei saugumą skatinančių priemonių režimus svarbiu pasaulio ir ypač Europos saugumo elementu. Lietuvos Respublika aktyviai dalyvauja JTO ir ESBO ginklų kontrolės režimuose. Dalyvaudama daugiašaliuose režimuose, Lietuvos Respublika tariasi su atskiromis kaimyninėmis valstybėmis dėl dvišalių saugumą ir pasitikėjimą skatinančių priemonių taikymo bei aktyviai rengiasi galimam prisijungimui prie tokių tarptautinių gin-

klų kontrolės ir pasitikėjimą bei saugumą skatinančių priemonių režimų, kaip adaptuota 1990 m. Konvencinių pajėgų Europoje sutartis ir 1992 m. Helsinkio atviros oro erdvės sutartis. Remdama 1997 m. Otavos konvenciją dėl sausumos minų naudojimo, kaupimo, gamini- mo ir transportavimo uždraudimo bei jų sunaikinimo ir jau šiuo me- tu laikydama si jos reikalavimų, Lietuvos Respublika sieks kuo efek- tyviau pasirengti būsimam jos ratifikavimui ir visiškam jos nuostatų įgyvendinimui.

6.1.4. *Kova su iššūkiais ir pavojais tarptautiniam saugumui.* Lie- tuvos Respublika teikia pirmenybę konkrečioms veiksmams kovoje su terorizmu, korupcija, organizuotu nusikalstamumu, prekyba žmo- nėmis, nelegalia prekyba narkotikais, nelegalia migracija, kontrabanda ir reagavimui į kitus šiuolaikinius saugumo iššūkius, tokius kaip nusi- kalstamumas informacinių technologijų ir telekomunikacijų srityje. Lietuvos Respublika kartu su kitais užsienio partneriais ir tarptauti- nėmis organizacijomis rengia, ratifikuoja ir įgyvendina tarptautinės teisės dokumentus, kreipdama ypatingą dėmesį į Jungtinių Tautų Sau- gumo tarybos rezoliucijas, skatina tarpžinybinį policijos pajėgų, pa- sienio kontrolės tarnybų, muitinių ir specialiosios paskirties tarnybų bendradarbiavimą dvišalių susitarimų pagrindu bei per tokias tarp- tautines organizacijas, kaip Interpolas ir Europolas.

6.1.5. *Terorizmo prevencija.* Kovos su terorizmu programa ap- ima;

6.1.5.1. dalyvavimą tarptautinės bendruomenės kovoje su te- rorizmu;

6.1.5.2. bendrosios antiteroristinės teisinės bazės plėtrą;

6.1.5.3. potencialių terorizmo taikinių, iš jų svarbios infrastruk- tūros, apsaugą;

6.1.5.4. galimų teroro aktų užsakovų ir vykdytojų nustatymą;

6.1.5.5. teroristinių grupuočių finansinių šaltinių ir finansavi- mo būdų nustatymą ir nutraukimą;

6.1.5.6. aiškiai apibrėžtų teroro aktų tyrimo procedūrų sukūri- mą;

6.1.5.7. nuolatinį pasirengimą likviduoti teroro aktų sukeltas krizines situacijas;

6.1.5.8. antiteroristinės žvalgybos ir kontržvalgybos stiprinimą.

6.2. Vidinio, ekonominio ir socialinio saugumo stiprinimas:

6.2.1. *Nusikaltimų kontrolė ir prevencija.* Yra kuriamas naujas nusikaltimų kontrolės ir prevencijos sistemos modelis, kurį taikant būtų galima nuosekliai ir kompleksiskai šalinti esmines nusikaltimų priežastis bei sąlygas ir racionaliai naudoti tam skiriamus išteklius. Didinamas savivaldybių institucijų vaidmuo kuriant saugią gyvenamąją aplinką. Stiprinama ikiteisminio tyrimo institucijų veikla atskleidžiant ir tiriant nusikaltimus bei užtikrinamas veiksmingas jų tarpusavio bendradarbiavimas ir sąveika su prokuratūra. Siekiama sklandžiai įgyvendinti naujuosius Baudžiamąjį ir Baudžiamojo proceso kodeksus. Pirmenybė nusikaltimų kontrolės srityje yra teikiama kovai su organizuotu nusikalstamumu bei korupcija. Siekiant pažaboti organizuotą nusikalstamumą, imamasi priemonių griauti organizuotų nusikalstamų struktūrų neteisėtai sukauptą ekonominį potencialą. Vykdoma tarptautinius standartus atitinkanti pinigų plovimo prevencija, stiprinama liudytojų ir nukentėjusiųjų apsauga. Kova su korupcija vykdoma įgyvendinant korupcijos prevencijos priemones, kompleksiskai šalinant šio reiškinio priežastis: tobulinama nacionalinė teisinė bazė (priimta Nacionalinė kovos su korupcija programa) atliekant teisės aktų suderinimo su ES teisės aktais procedūras, įtraukiant tarptautinės teisės normas. Nelegaliai migracijai bei nusikalstamumo plitimui per valstybės sieną užkardyti tęsiama valstybės sienos apsaugos sistemos plėtra: įgyvendinami Europos Sąjungos reikalavimai valstybės sienos kontrolei, diegiamas tarptautinius reikalavimus atitinkantis per valstybės sieną vykstančių asmenų ir transporto priemonių patikrinimas, kuriama profesionali valstybės sienos apsaugos tarnyba. Be to, kuriama nacionalinė Šengeno informacinė sistema.

6.2.2. *Informacijos apsauga.* Atsižvelgiant į tarptautinius standartus, tobulinamas informacijos technologijų saugos teisinis reglamentavimas, stiprinama svarbiausių valstybės informacinių sistemų sauga, užtikrinama tinkama informacijos technologijų ir duomenų saugos priemonių įgyvendinimo kontrolė.

6.2.3. *Aplinkos apsauga.* Pagrindiniai teršalų išmetimo į atmosferą šaltiniai Lietuvoje yra transportas, energetika ir pramonė. Kad netinkamos kokybės aplinkos oras nepakenktų žmonių sveikatai ir ekosistemoms, įgyvendinami tarptautiniai susitarimai dėl oro apsaugos reikalavimų. Pasiiekti šį tikslą galima sparčiai ir efektyviai die-

giant transporto taršos mažinimo, energijos taupymo priemonės ir pažangias gamybos bei teršalų valymo technologijas, vietinių ir atsinaujinančių energijos išteklių naudojimą. Siekiant apsaugoti žmonių sveikatą ir aplinką nuo kenksmingo cheminių medžiagų ir preparatų poveikio, vykdomi tarptautiniai reikalavimai, reglamentuojantys šių medžiagų tvarkymą. Apsauga nuo radiacinio pavojaus Lietuvos Respublikoje yra prioritetinė nacionalinio saugumo sritis, kadangi šalyje yra potencialus radioaktyviosios taršos šaltinis – Ignalinos AE. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos įstatymais ir kitais teisės aktais, vykdoma radioaktyviųjų medžiagų išmetimo į aplinką kontrolė bei branduolinės energetikos objektų aplinkos stebėseną (monitoringas). Radioaktyviųjų atliekų bei panaudoto branduolinio kuro saugojimas ir laidojimas yra prioritetinė kryptis užtikrinant saugią aplinką.

6.2.4. *Socialinis saugumas.* Šalies gyventojų socialiniam saugumui užtikrinti sukuriama ir įgyvendinama efektyvi, su Europos Sąjungos teise suderinta darbo, socialinio draudimo ir socialinės paramos sistema.

6.2.4.1. Užimtumo didinimo programos įgyvendinimas leidžia įveikti neigiamas struktūrinių ūkio reformų bei išorės poveikio pasekmes gyventojų užimtumui ir darbo rinkai, didina gyventojų užimtumą bei subalansuoja darbo rinką. Regioninė politika leidžia įveikti regionų išsivystymo netolygumą darbo rinkos, užimtumo, socialinės plėtros aspektais.

6.2.4.2. Taikant Darbo kodeksą, Valstybinę darbuotojų saugos ir sveikatos programą bei kitų programų priemones, siekiama užtikrinti būtinų darbo santykių, darbo apmokėjimo, darbų saugos ir kitų reikalavimų įgyvendinimą iš esmės pagerinant darbo vietų kokybę.

6.2.4.3. Vidaus saugumui išlaikyti yra tobulinama socialinė partnerystė įtraukiant nevyriausybinės organizacijas į sprendimų priėmimo procesus. Socialinio draudimo ir socialinės paramos priemonių derinimas užtikrina, kad visi gyventojai būtų socialiai saugūs, kad būtų garantuotos socialinės paramos priemonės asmenims, kuriems jų labiausiai reikia.

6.2.4.4. Pensijų sistemos reforma siekiama sudaryti Lietuvos Respublikos gyventojams galimybę užsitikrinti didesnes socialines garantijas. Įgyvendinus pensijų sistemos reformą, Lietuvoje pradėtų veikti trijų pakopų pensijų sistema, kurią sudarytų einamojo finansavimo, privalomojo kaupimo ir savanoriškojo kaupimo pensijų pakopos.

6.2.4.5. Skurdo mažinimo Lietuvoje strategijos įgyvendinimo programa siekiama sumažinti skurdą bei socialinę atskirtį, įveikti didžiausią skurdą. Piniginės socialinės paramos reforma siekiama sukurti bendrą pajamų ir turto įvertinimo principu teikiamos piniginės socialinės paramos sistemą. Ši sistema mažintų skurdą ir derintų paramos tikslingumą skatindama remiamas šeimas sugrįžti į darbo rinką ir plėsti ekonominį aktyvumą. Siekiant užtikrinti minėtų reformų ir programų įgyvendinimą, vykdoma institucinė plėtra bei numatomas finansavimas.

6.2.5. *Ekonominis saugumas*. Užtikrinant Lietuvos Respublikos nacionalinį saugumą strateginiuose ūkio sektoriuose, nustatoma, kurie strateginiai objektai privalo būti valstybės nuosavybė, o kuriuose leidžiama dalyvauti privačiam Lietuvos Respublikos bei užsienio kapitalui, paliekant sprendžiamąją galią valstybei. Taip pat neleidžiama vienam Lietuvos Respublikos ar užsienio valstybės investuotojui dominuoti viename ar keliuose strategiškai svarbiuose ūkio sektoriuose bei užkertamas kelias neaiškios kilmės kapitalo skverbimuisi į šalies ūkio objektus. Didelis valstybės prioritetas teikiamas veiksams, kuriais numatyta stiprinti šalies ekonomiką. Tokiais veiksmais siekiama sukurti sąlygas stabiliam šalies ekonomiam augimui, užtikrinti aukštesnį Lietuvos piliečių gyvenimo lygį bei didinti ekonomikos konkurencingumą. Lietuvos Respublikos ekonominės plėtros stabilumui užtikrinti Šalyje vykdomi veiksmai siejami su sklandžia integracija į bendrą ES rinką. Šios srities svarbiausi veiksmai:

- 6.2.5.1. tolesnis struktūrinių reformų įgyvendinimas;
- 6.2.5.2. makroekonominio stabilumo sąlygų užtikrinimas;
- 6.2.5.3. investicijoms ir verslui palankios aplinkos, naudingos ekonominei plėtrai, sudarymas;
- 6.2.5.4. užimtumo politikos įgyvendinimas skatinant smulkų ir vidutinį verslą bei regionų plėtrą;
- 6.2.5.5. eksporto skatinimas;
- 6.2.5.6. energijos išteklių privalomųjų atsargų sudarymas;
- 6.2.5.7. stabilios fiskalinės ir monetarinės politikos užtikrinimas;
- 6.2.5.8. energijos išteklių tiekimo įvairinimas;

6.2.5.9. ekonomikos infrastruktūros bei transporto parengimas veikti ekstremaliomis ir kritinėmis sąlygomis.

6.2.6. *Kultūros paveldo apsauga.* Lietuvos Respublika vadovaujasi UNESCO Pasaulinio kultūros ir gamtos paveldo globos konvencijos nuostatomis, kad didėja kultūros paveldo ir gamtos paveldo sunaikinimo grėsmė ne tik dėl tradicinių irimo priežasčių, bet ir dėl socialinių bei ekonominių sąlygų pokyčių. Lietuvos Respublikai svarbu prisijungti prie tarptautinių susitarimų ir kitų pasaulio bendruomenės pastangų išsaugant kultūros paveldą, taip pat skiriant reikalingą dėmesį paveldo apsaugai galimų konfliktų metu. Lietuvos Respublika siekia sudaryti ekonomines, technologines, informacines, teisines, kultūrinės ir edukacines sąlygas užtikrinant visuomenės kūrybiškumą, leidžiantį perkelti bendras Europos ir pasaulio kultūros vertybes į Lietuvos kultūrinį kontekstą ir išsauganti savitą valstybės tapatumą, praturtinantį pasaulio kultūrą.

6.3. *Atsako į grėsmes pajėgumų stiprinimas:*

6.3.1. *Karinių pajėgumų stiprinimas.* Dėl Lietuvos Respublikos strateginėje aplinkoje vykstančių teigiamų pokyčių, besitęsiančios ekonominės plėtros, reikalavimų ir parengties lygių, būtinų vykdyti tarptautinius įsipareigojimus, Lietuvos Respublika pertvarko savo šalies gynybines struktūras ir pajėgumus. Šiame darbe daugiausia dėmesio yra skiriama:

6.3.1.1. kad optimaliai subalansuoti pajėgumai, kurie būtini reaguoti į pavojingas situacijas, grėsmes ir vykdyti tarptautiniams įsipareigojimams, būtų derinami su turimais išteklių, leidžiančiais sukurti šiuos pajėgumus;

6.3.1.2. aukštos kvalifikacijos, gerai vadovaujamoms ir gerai paruoštomis karinėms pajėgoms ir reguliariam jų mokymui. Šie pajėgumai pirmiausia yra kuriami Lietuvos Respublikos gynybinėms vidaus saugumo reikmėms, tačiau stengiamasi užtikrinti jų suderinamumą su NATO ir atsižvelgiama į jų gebėjimą vykdyti tarptautinius įsipareigojimus, kaip į pagrindinį kriterijų. Šie pajėgumai yra grindžiami karinės grėsmės analize, turimų išteklių realumu ir rizikos įvertinimu. Pirmenybė yra teikiama efektyvioms, patikimoms ir mobilioms sausumos pajėgoms plėtoti;

6.3.1.3. kad būtų plėtojami pajėgumai toliau priimti šalyje sąjungininkų karinę paramą.

6.3.2. *Žvalgybos, kontržvalgybos bei išlaptintos informacijos apsaugos stiprinimas.* Žvalgybą ir kontržvalgybą vykdo nacionalinį saugumą užtikrinančios institucijos, kurioms įstatymu pavesta ši veikla. Lietuvos Respublika taiko ir tobulina valstybės ir karinių paslapčių apsaugos priemones. Ypatingas dėmesys kreipiamas į NATO reikalavimus atitinkančią asmenų, dirbančių su išlaptinta informacija, patikimumo patikrinimo sistemą bei naujų technologijų ir kitas sritis, susijusias su ryšių ir informacinių sistemų saugumu.

6.3.3. *Krizių valdymo ir reagavimo į jas pajėgumų stiprinimas.* Siekiant užtikrinti nacionalinį saugumą ne tik krizių valdymo, bet ir jų nustatymo bei prevencijos srityse, Lietuvoje kuriama krizių valdymo sistema. Tuo būdu yra stiprinamas Lietuvos Respublikos gebėjimas dalyvauti tarptautiniame krizių valdyme. Krizių valdymo sistema rengiama efektyviai dirbti jau prieškrizinėse situacijose, užtikrinant kompleksinį pavojų keliančių situacijų ir grėsmių stebėjimą, krizės nustatymą bei prevencinių priemonių parengimą ir vykdymą. Svarbiausi krizių valdymo ir reagavimo į jas pajėgumų didinimo būdai ir priemonės:

6.3.3.1. siekiant nustatyti pavojingas situacijas ir grėsmes bei neutralizuoti jų atsiradimo ir plėtros galimybes, teikti pirmenybę krizių valdymo sistemos prevenciniam vaidmeniui didinti;

6.3.3.2. sukurti tarptautinius standartus atitinkančią civilinės saugos ir gelbėjimo instituciją, galinčią veiksmingai organizuoti ekstremalių situacijų valdymą bei patenkinti visuomenės poreikius šioje srityje – užtikrinti reikiamą skubią pagalbą žmogui gaisro, pramoninės avarijos ar kitos nelaimės atveju.

6.3.4. *Pilietinio pasipriešinimo sistemos stiprinimas.* Siekiama sukurti ir aukštos kokybės mobilizacijos sistemą, užtikrinant joje reguliarų rezervo karių apmokymą, ir pajėgumus, taikant tuos, kurie būtinai pilietiniam pasipriešinimui išorinės karinės agresijos atveju organizuoti. Šis nacionalinio saugumo aspektas tiesiogiai siejasi su visuotinės ir besąlyginės gynybos principu. Šis principas įpareigoja visus ir kiekvieną pilietį priešintis agresoriui visomis įmanomomis priemonėmis, tarp jų karinės gynybos ir partizaninio karo veiksmis, civilių nepaklusnumu ir atsisakymu bendradarbiauti su okupacine administracija bei kitais metodais. Pilietinį pasipriešinimą lemia tautos pasiryžimas kovoti už savo laisvę bei kiekvieno piliečio pasiryžimas priešintis agresoriui visais įmanomais būdais. Civilių pilietinio pasi-

priešinio mokymo sistemą organizuoja Lietuvos Respublikos Vyriausybė ir jos funkcionavimą reglamentuoja įstatymas. Piliečiai yra reguliariai mokomi įvairių pasipriešinimo ir civilinės saugos priemonių. Patriotizmo ugdymas ir pasipriešinimo būdų bei įgūdžių mokymas ir toliau išliks sudėtine privalomojo lavinimo dalimi.

7. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

7.1. Šiuo metu Lietuvos Respublika dalyvauja visiškos integracijos į Vakarų saugumo struktūras procese. Lietuvos Respublika jau yra pasirengusi prisiimti narystės NATO įsipareigojimus. Narystė šioje organizacijoje užtikrins Lietuvai precedento neturintį karinio, politinio ir ekonominio saugumo lygį.

7.2. Narystė ES sudarys Lietuvai sąlygas kelti ekonominės gerovės lygį ir suteiks nekarines saugumo garantijas. Įsiliejimas į demokratiškas Vakarų šalių visuomenę skatina šalies ekonominę plėtrą ir vidaus stabilumą ir atveria naujas bendradarbiavimo galimybes kovojant su organizuotu nusikalstamumu bei reaguojant į gamtines ar technologines nelaimes.

7.3. Tikėtina, kad sąlygos, galinčios turėti įtakos Lietuvos Respublikos gyvybiniams interesams, ir ateityje labai neakis. Tačiau globalinis dinamiškas vystymasis pateikia naujų iššūkių, pavojingų situacijų ir grėsmių, todėl Lietuvos Respublika turi būti pasiruošusi ateityje atitinkamai prie jų derintis. Ilgalaikės strategijos ir toliau bus įgyvendinamos atsižvelgiant į politinius, ekonominius, socialinius, karinius ir kultūrinius interesus, grindžiamus demokratinio pasaulio pri pažintomis ir paisomomis vertybėmis.

7.4. Nacionalinio saugumo strategija yra lankstus ir atviras dokumentas, reguliariai derinamas prie esminių išorinės ir vidinės saugumo aplinkos pokyčių.

7.5. Nacionalinio saugumo strategijos rengimo, patvirtinimo, įgyvendinimo ir peržiūros tvarką bei procedūras nustato Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas.

Šaltinis:

Valstybės žinios. – 2002. – Nr. 56-2233. – P. 27-35.

NATO RAIDA: svarbiausios datos

- 1948 12 10 Vašingtone prasidėjo JAV, Kanados ir Briuselio sutarties valstybių (Belgijos, Didžiosios Britanijos, Liuksemburgo, Nyderlandų ir Prancūzijos) derybos dėl gynybinės Šiaurės Atlanto Sutarties pasirašymo.
- 1949 03 15 Danija, Islandija, Italija, Norvegija ir Portugalija pakviečiamos dalyvauti derybose dėl Šiaurės Atlanto Sutarties.
- 1949 04 04 Vašingtone pasirašyta Šiaurės Atlanto Sutartis. Ją pasirašė Belgija, Danija, Didžioji Britanija, Islandija, Italija, Jungtinės Amerikos Valstijos, Kanada, Liuksemburgas, Nyderlandai, Norvegija, Portugalija ir Prancūzija.
- 1950 12 19 Šiaurės Atlanto Taryba patvirtino pirmąjį Vyriausiąjį jungtinių pajėgų Europoje vadą – generolą Dvaitą Eizehauerį (*Dwight Eisenhower*).
- 1950 12 20 Briuselio sutarties valstybės nusprendė savo karinę organizaciją integruoti į NATO.
- 1951 04 02 Monse, netoli Paryžiaus, įsteigta Jungtinių pajėgų Europoje Vyriausioji vadavietė.
- 1951 10 17 Londone pasirašyti Šiaurės Atlanto Sutarties protokolai dėl Graikijos ir Turkijos įstojimo į NATO.
- 1952 02 18 Graikija ir Turkija tapo NATO narėmis.
- 1952 02 20-25 Šiaurės Atlanto Tarybos susitikime Lisabonoje reorganizuota Aljanso struktūra. NATO pertvarkyta į nuolatinę organizaciją. Būstinė – Paryžiuje.
- 1954 03 31 SSSR paprašė būti priimta į NATO.

• 1954 05 07 JAV, Didžioji Britanija ir Prancūzija atmetė SSSR prašymą priimti ją į NATO.

• 1954 10 23 Paryžiuje Briuselio sutarties valstybės (Belgija, Didžioji Britanija, Liuksemburgas, Nyderlandai ir Prancūzija) pasirašė papildomus sutarties protokolus dėl Vakarų Europos sąjungos įkūrimo. Į organizaciją priimtos Italija ir Vokietija, o pastaroji pakviesta stoti į NATO.

• 1955 05 05 Vokietijos Federacinė Respublika tapo NATO nare.

• 1955 07 18-23 Paryžiuje įvyko pirmoji NATO valstybių parlamentarų konferencija. Nuo 1966 m. lapkričio mėnesio parlamentarų susitikimai vadinami Šiaurės Atlanto Asamblėja.

• 1955 12 15-16 Šiaurės Atlanto Taryba Aljanso pajėgas nutarė apginkluoti branduoliniais ginklais.

• 1958 04 15-17 NATO šalių gynybos ministrai patvirtino gynybinę NATO strategijos koncepciją.

• 1961 12 13-15 Šiaurės Atlanto Tarybos ministrų susitikimas Paryžiuje griežtai pasmerkė Berlyno sienos statybą ir nusprendė atnaujinti diplomatinius kontaktus su SSSR siekiant pratęsti derybas. Nuspręsta sukurti NATO mobiliąsias pajėgas.

• 1962 05 04-06 Atėnuose Šiaurės Atlanto užsienio reikalų ir gynybos ministrų taryba patvirtino naujos NATO branduolinės koncepcijos gaires, leidžiančias NATO pirmai panaudoti branduolinį ginklą, jeigu tai būtų būtina agresijai atremti.

• 1963 06 25 JAV prezidentas Džonas Kenedis (*John Kennedy*) vizito Europoje metu patvirtino JAV garantijas ginti Europą ir lygia teisės narystės NATO Aljanse principą.

• 1963 07 15-25 Maskvoje vyko JAV, Didžiosios Britanijos ir

SSSR derybos dėl branduolinių bandymų uždraudimo atmosferoje, kosmose ir po vandeniu.

- 1963 07 29 Prancūzijos prezidentas Šarlis de Golis (*Charles de Gaulle*) pareiškė, kad Prancūzija neprisijungs prie Maskvoje parengtos sutarties dėl dalinio branduolinių bandymų uždraudimo.

- 1963 08 05 Maskvoje pasirašyta JAV, Didžiosios Britanijos ir SSSR sutartis dėl dalinio branduolinių bandymų uždraudimo.

- 1965 09 09 Prancūzijos prezidentas Šarlis de Golis (*Charles de Gaulle*) pareiškė, kad Prancūzija ketina iki 1969 m. pasitraukti iš NATO karinių struktūrų.

- 1966 03 10 Prancūzija oficialiai pareiškė apie pasitraukimą iš integruotų NATO karinių struktūrų.

- 1966 10 26 Šiaurės Atlanto Taryba nusprendė perkelti NATO vadavietę į Belgiją.

- 1967 12 13-14 Šiaurės Atlanto Ministrų taryba patvirtino Pjero Harmelio (*Pierre Harmel*, Belgija) pranešimą dėl tolesnių Aljanso tikslų. Gynybos planavimo komitetas patvirtino naują NATO „lankstaus atsako“ (*flexible response*) strateginę koncepciją.

- 1970 12 02-04 jungtinis Šiaurės Atlanto Ministrų tarybos ir Gynybos planavimo komiteto susitikimas Briuselyje. Pritarta JAV siūlymui nemažinti JAV pajėgų Europoje, jeigu nebus pasiekta atitinkamo susitarimo tarp Rytų ir Vakarų. NATO Europos šalys patvirtino Europos gynybos stiprinimo programą.

- 1973 01 31 – 06 29 daugiašalės parengiamosios NATO ir Varšuvos pakto valstybių derybos Vienoje dėl abipusio ginkluotės mažinimo.

- 1973 10 30 Vienoje prasidėjo NATO ir Varšuvos pakto valstybių derybos dėl abipusio ginkluotės mažinimo Europoje.

• 1974 08 14 Graikija atšaukė savo dalinius iš integruotos NATO karinės struktūros (vėl integruoti 1980 m. spalio 20 d.).

• 1976 01 21–22 NATO branduolinio planavimo grupės susitikime Hamburge gynybos ministrai apsvartė SSSR strateginių branduolinių pajėgų stiprinimo grėsmę ir abipusio jėgų balanso stabilizavimo priemonės.

• 1978 04 18–19 Branduolinio planavimo grupės susitikimas Frederikshaune (Danija). NATO gynybos ministrai išreiškė susirūpinimą dėl SSSR ilgojo nuotolio branduolinių raketų potencialo stiprinimo.

• 1978 12 05-06 patvirtinta ankstyvojo oro taikinių aptikimo ir kontrolės sistemos kūrimo programa.

• 1979 12 12 Briuselyje įvyko specialus NATO valstybių užsienio reikalų ir gynybos ministrų susitikimas, kuriame priimtas „dvigubos eigos“ (*double track*) sprendimas dėl branduolinių pajėgų modernizavimo ir JAV sausumos raketų sistemų „Cruiz“ ir „Pershing-2“ dislokavimo Europoje.

• 1979 12 29 speciali Šiaurės Atlanto tarybos sesija, skirta SSSR invazijai į Afganistaną aptarti.

• 1981 11 18 JAV prezidentas Ronaldas Reiganas (*Ronald Reagan*) paskelbė naują ginkluotės kontrolės iniciatyvą, taip pat ir apie derybas dėl vidutinio nuotolio branduolinių raketų bei strateginės puolamosios ginkluotės sumažinimo.

• 1981 12 10-11 Šiaurės Atlanto Tarybos ministrų susitikime pasirašyti protokolai dėl Ispanijos įstojimo į NATO.

• 1982 01 11 speciali Šiaurės Atlanto Tarybos ministrų sesija priėmė deklaraciją dėl įvykių Lenkijoje.

- 1982 05 30 Ispanija tapo NATO nare.
- 1983 03 23 JAV prezidentas Ronaldas Reiganas (*Ronald Reagan*) paskelbė išsamią tyrimų programą, skirtą pašalinti SSSR strateginių branduolinių raketų keliamą grėsmę (Strateginė gynybos iniciatyva).
- 1983 10 23 Didžiojoje Britanijoje pradėtos dislokuoti NATO vidutinio nuotolio branduolinės raketos.
- 1986 03 12 visuotiniame referendume Ispanija pritarė tolesnei šalies narystei NATO, nedalyvaujant integruotoje karinėje Aljanso struktūroje.
- 1987 01 26 Ispanija atnaujino derybas su NATO dėl jos ginkluotųjų pajėgų vaidmens Aljanso struktūroje.
- 1987 02 17 Vienoje prasidėjo NATO ir Varšuvos pakto pasitarimas dėl įprastines ginkluotės Europoje nuo Atlanto iki Uralo derybų mandato.
- 1987 11 02 Vienoje NATO ir Varšuvos pakto valstybių delegacijos sutarė 1988 m. pradėti derybas dėl įprastinės ginkluotės apribojimo Europoje.
- 1987 12 08-10 SSSR ir JAV aukščiausio lygio susitikimas Vašingtone. Pasirašyta sutartis dėl žemėje dislokuotų vidutinio nuotolio branduolinių raketų visiško likvidavimo; sutartis dėl branduolinių bandymų stebėjimo priemonių; baigiamasis susitikimo pareiškimas dėl smarkaus strateginės branduolinės ginkluotės sumažinimo.
- 1987 12 11 Šiaurės Atlanto Tarybos ministrų susitikime Briuselyje aptarti SSSR ir JAV aukščiausio lygio susitikimo Vašingtone rezultatai. Pasirašytos atskiros dvišalės sutartys tarp JAV ir Belgijos, Didžiosios Britanijos Italijos, Nyderlandų ir Vokietijos Federacinės Respublikos dėl šių šalių teritorijose dislokuotų JAV raketų bazių inspektavimo.

- 1988 03 02-03 Šiaurės Atlanto Tarybos susitikimas valstybių vadovų lygio. Patvirtintas NATO politikos tęstinumas. Priimtas pareiškimas dėl įprastinės ginkluotės skaičiaus Europoje sulyginimo tarp NATO ir Varšuvos pakto.

- 1989 03 06 Vienoje prasidėjo 23 valstybių (16 NATO + 7 Varšuvos pakto) derybos dėl įprastinės ginkluotės sumažinimo Europoje bei visų 35 ESBK valstybių derybos dėl tarpusavio pasitikėjimo priemonių stiprinimo.

- 1989 05 29–30 NATO valstybių vadovų susitikimas Briuselyje. JAV prezidentas Džordžas Bushas (*George Bush*) paskelbė naujas įprastinės ginkluotės sumažinimo Europoje iniciatyvas. NATO patvirtino naują ginklų kontrolės ir nusiginklavimo koncepciją.

- 1990 07 06 NATO valstybių vadovų susitikime Londone priimta deklaracija dėl transformuoto Aljanso; joje Vidurio ir Rytų Europos valstybėms pateikti bendradarbiavimo pasiūlymai, įskaitant ir diplomatinių santykių su NATO užmezgimą.

- 1990 11 19 ESBK susitikime Paryžiuje NATO ir Varšuvos pakto valstybės pasirašė sutartį dėl įprastinės ginkluotės apribojimo Europoje.

- 1991 06 06–07 NATO užsienio reikalų ministrų susitikime Kopenhagoje (Danijoje) priimtas pareiškimas dėl partnerystės su Vidurio ir Rytų Europos valstybėmis ir NATO saugumo funkcijų naujojoje Europoje.

- 1991 11 07–08 NATO valstybių vadovų susitikime Romoje paskelbta nauja NATO strateginė koncepcija, priimta deklaracija dėl taikos ir bendradarbiavimo.

- 1991 12 20 įvyko steigiamasis Šiaurės Atlanto bendradarbiavimo tarybos (NACC; North Atlantic Cooperation Council) susitikimas, kuriame dalyvavo 16 NATO, 6 buvusio Varšuvos pakto ir 3 Baltijos valstybės.

- 1992 02 26 Šiaurės Atlanto Taryba priėmė pareiškimą dėl buvusios Jugoslavijos; jame paragino visas konflikte dalyvaujančias puses laikytis paliaubų.

- 1992 09 02 Šiaurės Atlanto Taryba sutarė dėl priemonių, kurios leistų panaudoti NATO priemones, kurios padėtų JT, ESBK ir Europos Bendrijai stabilizuoti taiką buvusioje Jugoslavijoje.

- 1993 08 25 Rusijos ir Lenkijos prezidentai Varšuvoje pasirašė bendrą pareiškimą, kuriame Rusijos prezidentas Borisas Jelcinas išreiškė palankumą Lenkijos siekiui tapti NATO nare.

- 1993 10 01 Rusijos prezidentas Borisas Jelcinas išsiuntė laišką Vakarų valstybių vadovams, įspėdamas, kad NATO nesiveržtų į buvusias komunistines Vidurio ir Rytų Europos valstybes. Vietoje NATO plėtros B. Jelcinas pasiūlė Vakarų šalims kartu su Rusija garantuoti Rytų Europos saugumą.

- 1993 12 02 Šiaurės Atlanto Tarybos ministrų susitikime Briuselyje aptarta nauja NATO bendradarbiavimo su kitomis šalimis koncepcija – Taikos partnerystės programa.

- 1994 01 10-11 NATO valstybių vadovų susitikimas Briuselyje patvirtino Taikos partnerystės programą ir pasiūlė joje dalyvauti visoms Šiaurės Atlanto bendradarbiavimo tarybos ir ESBK valstybėms. Susitikime pritarta mišrių jungtinių tikslinių pajėgų sukūrimui ir kitoms Europos saugumo ir gynybos identiteto formavimo priemonėms. Taip pat iš principo pritarta NATO plėtrai į Rytus. Paskelbta Aljanso dialogo su Viduržemio jūros regiono valstybėmis koncepcija.

- 1994 04 18 JT generalinis sekretorius oficialiai paprašė NATO, kad jos oro pajėgos padėtų užtikrinti JT taikos pajėgų Bosnijoje ir Hercegovinoje saugumą.

- 1994 04 22 Šiaurės Atlanto Taryba nurodė NATO oro pajėgoms pradėti oro smūgių kampaniją prieš Bosnijos serbų sunkiąją

ginkluotę, kol ji bus visiškai atitraukta nuo JT paskelbtų saugumo zonų.

- 1995 12 15 NATO šalių ambasadoriai galutinai patvirtino taikos palaikymo operacijos Bosnijoje planą, pagal kurį JT taikdariai buvusioje Jugoslavijoje perduoda įgaliojimus tarptautinėms NATO vadovaujamos taikos įgyvendinimo pajėgoms.

- 1995 12 16 NATO taikos daliniai įžengė į Bosniją ir Hercegoviną.

- 1996 12 11 NATO valstybių užsienio reikalų ministrai susitikime Briuselyje apibrėžė Aljanso išplėtimo planus ir pasiūlė pradėti derybas su Rusija dėl glaudesnio bendradarbiavimo saugumo srityje. JAV valstybės sekretorius Vorenas Kristoferis (*Warren Christopher*) užtikrino, kad NATO branduoliniai ginklai nebus dislokuoti naujųjų Aljanso narių ir buvusio Varšuvos pakto teritorijose.

- 1997 05 27 Paryžiuje Rusijos prezidentas Borisas Jelcinas ir 16 NATO valstybių vadovai pasirašė chartiją – Pagrindinį aktą dėl Rusijos Federacijos ir Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacijos savitarpio santykių, bendradarbiavimo ir saugumo.

- 1997 05 29 Sintroje (Portugalijoje) vyko Šiaurės Atlanto Tarybos užsienio reikalų ministrų ir Šiaurės Atlanto bendradarbiavimo tarybos susitikimai. Aptarta NATO plėtra ir valstybės kandidatės į NATO. Vietoje Šiaurės Atlanto bendradarbiavimo tarybos įsteigta Euro-Atlanto partnerystės taryba (EAPT).

- 1997 07 08 NATO valstybių vadovų susitikimas Madride. Čekija, Lenkija ir Vengrija pakviestos pradėti derybas dėl narystės NATO. Kviatime pabrėžta, kad NATO durys lieka atviros kitoms kandidatėms. Taip pat priimtos deklaracijos dėl Euro-Atlanto saugumo ir bendradarbiavimo bei Bosnijos ir Hercegovinos.

- 1997 07 09 Euro-Atlanto partnerystės tarybos valstybių vadovų susitikimas. Pasirašyta NATO ir Ukrainos partnerystės sutartis.

- 1997 11 16 visuotinis referendumas Vengrijoje dėl šalies narystės NATO. Už narystę NATO pasisakė 85 proc. rinkėjų. Iš viso referendume dalyvavo 49 proc. rinkėjų.

- 1997 12 16 NATO užsienio reikalų ministrų susitikime Briuselyje pasirašyti trys papildomi 1949 m. Šiaurės Atlanto Sutarties protokolai dėl Lenkijos, Vengrijos ir Čekijos priėmimo į NATO.

- 1998 04 30 JAV Senatas ratifikavo NATO plėtros dokumentus (80 balsų prieš 19).

- 1999 02 06 Rambujė (netoli Paryžiaus) prasidėjo taikos derybos dėl taikaus Kosovo konflikto sureguliuavimo ir provincijos autonomijos.

- 1999 03 12 Čekija, Lenkija ir Vengrija tapo NATO narėmis.

- 1999 03 18 Serbija atsisakė pasirašyti sutartį dėl NATO taikos pajėgų įvedimo ir Kosovo provincijos autonomijos.

- 1999 03 24 NATO paskelbė oro smūgių kampaniją prieš buvusią Jugoslaviją. Rusija sustabdė bendradarbiavimą su NATO.

- 1999 04 23-24 jubiliejinis NATO valstybių vadovų susitikimas Vašingtone ir NATO įkūrimo 50-mečio minėjimas. Priimta nauja NATO strateginė koncepcija XXI amžiui; pagal ją NATO imsis krizių sureguliuavimo vaidmens Euro-Atlanto erdvėje. Pritarta Europos Sąjungos saugumo ir gynybos identiteto formavimui. Patvirtinta NATO „atvirų durų“ koncepcija ir įvardytos devynios valstybės kandidatės. Nuspręsta stiprinti oro smūgius prieš buvusią Jugoslaviją, kol Serbija visiškai išves savo kariuomenę iš Kosovo.

- 1999 04 25 Euro-Atlanto partnerystės tarybos valstybių vadovų susitikimas Vašingtone. Patvirtintas pranešimas dėl sustiprintos partnerystės XXI amžiuje.

- 2001 09 11 Jungtinėse Amerikos Valstijose įvykdytas teroristinis aktas, po kurio NATO pirmą kartą veikė pagal Šiaurės Atlanto Sutarties 5 straipsnį. Šis įvykis iš esmės pakeitė pasaulio saugumo sampratą.

- 2002 02 20 bendradarbiavimo Partnerystė taikos labui programoje Rėminių dokumentą pasirašė Tadžikistanas – 27-oji valstybė.

- 2002 03 20 Maskvoje atidarytas NATO ir Rusijos informacijos, konsultacijų ir mokymo centras.

- 2002 05 14-16 Reikjavike (Islandijoje) įvyko NATO ir Euro-Atlanto partnerystės tarybos (EAPC) užsienio reikalų ministrų susitikimas, kuriame buvo svarstoma euroatlantinės partnerystės, siejančios NATO su 27 Europos ir Vidurinės Azijos valstybėmis, ateitis. Ministrai aptarė kriterijus, pagal kuriuos į Aljansą bus kviečiamos naujos narės iš Vidurio ir Rytų Europos. Susitikime taip pat daug dėmesio buvo skiriama NATO ir Rusijos naujai formuojamiems santykiams. Skelbdama, kad šaltasis karas baigėsi dar kartą, NATO gegužės 14 d. užmezgė naujus santykius su Rusija – partnerystę dėl kovos su terorizmu, ginklų kontrolės ir krizių valdymo po rugsėjo 11-osios. Buvo įkurta nauja NATO ir Rusijos taryba, kuri skirsis nuo „Nuolatinės bendros politinės tarybos“ (įkurta 1997 m. Šioje institucijoje NATO šalys atskirai suderindavo savo pozicijas ir informuodavo apie jas Rusijos atstovus. Todėl ši bendradarbiavimo forma buvo vadinama „19+1“), kuri veikė kaip konsultacinė institucija, tuo, kad ši taryba bus dvidešimties šalių, veikiančių savo nacionaliniais interesais, lygiateisio bendradarbiavimo mechanizmas. NATO ir Rusijos taryboje 20 valstybių ateityje kartu priims sprendimus.

- 2002 05 28 Italijoje Praktika di Marės karinių oro pajėgų bazėje pasirašyta Romos deklaracija, buvo oficialiai sutvirtinta NATO ir Rusijos draugystė. Dvidešimtuke Maskva ne tik neturės veto teisės, bet netgi negalės dalyvauti diskusijose karinės strategijos klausimais.

NATO generaliniai sekretoriai 1952– 2002 m.

- Lordas Izmejus (*Lord Ismey*) – 1952–1957 m.
- Polas Henris Spakas (*Paul Henri Spaak*) – 1957–1961 m.
- Dirkas Stikeris (*Dirk Stikker*) – 1961–1964 m.
- Manlio Brosio (*Manlio Brosio*) – 1964–1971 m.
- Džozefas Lansas (*Joseph Luns*) – 1971–1984 m.
- Lordas Karingtonas (*Lord Carrington*) – 1984–1988 m.
- Manfredas Viorneris (*Manfred Wörner*) – 1988–1994 m.
- Vilis Klè (*Willy Claes*) – 1994–1995 m.
- Javieras Solana (*Javier Solana*) – 1995–1999 m.
- Lordas Džordžas Robertsonas (*Lord George Robertson*) – 1999 m.

Lietuvos bendradarbiavimas su NATO: pagrindinės datos

- 1991 12 20 Briuselyje (Belgijoje) įvyko steigiamasis Šiaurės Atlanto bendradarbiavimo tarybos (NACC; *North Atlantic Cooperation Council*) susitikimas, kuriame dalyvavo 16 NATO, 6 buvusios Varšuvos pakto ir 3 Baltijos valstybės.
- 1992 03 13-16 Baltijos šalyse pirmą kartą lankėsi NATO generalinis sekretorius – Manfredas Viorneris (*Manfred Wörner*).
- 1994 01 04 Lietuvos Respublikos Prezidentas Algirdas Brazauskas nusiuntė laišką NATO generaliniam sekretoriui Manfredui Viorneriui (*Manfred Wörner*) su oficialiu prašymu priimti Lietuvą į NATO. Laiške išdėstyta pozicija, pagrįsta visų parlamentinių partijų atstovų pasirašytu susitarimu dėl Lietuvos siekio tapti NATO nare.
- 1994 01 10 NATO Šiaurės Atlanto Tarybos susitikimo metu pareikštas kvietimas Vidurio ir Rytų Europos šalimis prisijungti prie naujos Partnerystės taikos labui (PTL) iniciatyvos.

- 1994 01 27 Lietuvos Respublikos Prezidentas Algirdas Brazauskas oficialaus vizito į NATO būstinę metu pasirašė PTL pagrindinį dokumentą. Lietuva viena iš pirmųjų prisijungė prie PTL.

- 1994 03 11 Lietuva pasirašė karinio bendradarbiavimo sutartį su NATO nare Danija. Tai pirmoji tokio pobūdžio sutartis su NATO valstybe.

- 1994 11 18 Lietuvos Vyriausybė patvirtino pirmąją Lietuvos Respublikos ir Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacijos (NATO) individualią programą „*Partnersystė taikos labui*“. NATO šiai programai pritarė lapkričio 23 d.

- 1995 05 02 bendrame NATO Vyriausiojo politinio-karinio komiteto susitikimo su Lietuvos atstovais metu buvo susitarta dėl pirmojo Lietuvos planavimo ir peržiūros proceso įvertinimo.

- 1996 02 19 Lietuvos taikos palaikymo būrio (LITPLA) kariai, tarnaujantys Danijos batalione, išvyko į NATO vadovaujamą taikos misiją Bosnijoje ir Hercegovinoje.

- 1997 01 08 įsigaliojo Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas, įvardijęs integraciją į Europos ir transatlantines struktūras kaip prioritetinį Lietuvos politikos tikslą ir kaip nacionalinio saugumo užtikrinimo priemonę.

- 1997 08 01 LR Vyriausybės nutarimu įsteigta Lietuvos misija prie NATO. Spalio 9 d. Lietuvos ambasadoriumi NATO paskirtas buvęs krašto apsaugos ministras Linas Linkevičius. Pirmasis karinis atstovas prie NATO tapo kmdr. Eugenijus Nazelskis.

- 1999 01 14 LR Seimas priėmė Krašto apsaugos sistemos finansavimo strategijos įstatymą, kuriame numatyta palaipsniui didinti karinės išlaidas, kurios turėtų sudaryti 2 proc. bendrojo vidaus produkto.

- 1999 04 23-25 NATO šalių vadovų susitikime Vašingtone buvo pripažintos Lietuvos pastangos ir pažanga siekiant narystės Aljanse. Susitikime patvirtintas Narystės veiksmų planas, padedantis šaliai, siekiančiai narystės NATO, pasiruošti tapti pilnateise nare.

- 1999 m. rugsėjo mėnesį Lietuva pristatė NATO pirmąjį pasirengimo narystei metinį planą.
- 2000 m. kovo mėn. NATO pateikė pirmąją Lietuvos pažangos ataskaitą.
- 2000 05 19 Vilniuje devynių valstybių, siekiančių narystės NATO, užsienio reikalų ministrai pasirašė „*Vilniaus pareiškimą*“ dėl politinio ir praktinio bendradarbiavimo tarp šių šalių. Pareiškimą pasirašiusios valstybės pradėtos vadinti V9 grupe, o jų bendradarbiavimas – „*Vilniaus procesu*“.
- 2001 01 25 LR Prezidento dekretu nepaprastąja ir įgaliojama ambasadore misijoje prie Šiaurės Atlanto Organizacijos ir Vakarų Europos Sąjungai (VES) paskirta Gintė Bernadeta Damušis.
- 2001 05 23 vienuolika Lietuvos parlamentinių partijų pasirašė susitarimą dėl Lietuvos gynybos politikos 2001–2004 metams.
- 2001 05 10–11 įvyko devynių NATO kandidačių premjerų susitikimas Bratislavoje. Susitikimo metu priimta bendra deklaracija dėl NATO plėtros; prie „Vilniaus proceso“ prisijungė dešimtoji valstybė – Kroatija (V9 grupė peraugo į V10).
- 2001 05 27–31 Vilniuje įvyko NATO Parlamentinės Asamblėjos pavasario sesija, kurioje pranešimą skaitė NATO generalinis sekretorius lordas Džordžas Robertsonas (*George Robertson*).
- 2001 07 06 Lietuvos kariniu atstovu prie NATO paskirtas plk. Alvydas Kunigėlis.
- 2001 09 18 Lietuva pristatė peržiūrėtas karinių pajėgų struktūras susitikime su NATO vyriausioju politiniu-kariniu komitetu. Lietuvos gynybos struktūrų peržiūra įvertinta labai gerai.
- 2002 02 22 Lietuvoje lankėsi NATO generalinis sekretorius

lordas Džordžas Robertsonas (*George Robertson*), labai gerai įvertinęs pasiektą pažangą rengiantis narystei Aljanse.

- 2002 m. kovo mėnesį parengta Lietuvos nacionalinio saugumo strategija, kurioje teigiama, kad Lietuvos narystė NATO yra vienas iš svarbiausių saugumo politikos tikslų.

- 2002 03 18 Briuselyje (Belgijoje) Lietuvos krašto apsaugos ministerijos delegacija dalyvavo NATO Politinio karinio valdymo komiteto posėdyje, kuriame buvo svarstomos ekspertų parengtos išvados apie Lietuvos pasirengimą narystei NATO gynybos srityje. Tai buvo paskutinis Lietuvos karinių pajėgų pasirengimo narystei NATO įvertinimas prieš Aljanso valstybių vadovų susitikimą Prahoje 2002 metų lapkričio mėnesį dėl NATO plėtros.

- 2002 03 22 Vyriausybės strateginio komiteto posėdyje buvo svarstomas Lietuvos nacionalinio saugumo strategijos projektas. Projektą parengė tarpžinybinė darbo grupė, kuriai vadovavo krašto apsaugos ministras Linas Linkevičius. Pagal NATO šalių teisinę logiką nacionalinio saugumo strategija yra vienas pagrindinių valstybės dokumentų, kuriais remiantis rengiamos kitų sričių specializuotos strategijos ir doktrinos. Lietuvos nacionalinio saugumo strategija – pirmas toks teisės aktas, kuriame pateikiama saugios valstybės plėtros vizija, apibrėžti šalies gynybiniai ir pirmaeiliai saugumo interesai bei jų įgyvendinimo priemonės, galimi iššūkiai, pavojai ir grėsmės valstybingumui.

- 2002 03 27–29 Ryšių ir informacinių sistemų taryboje prie KAM lankėsi NDAO (*NATO Data Administration Office*) ekspertai. Susitikimo metu pristatytas NATO duomenų administravimo procesas, suteiktos rekomendacijos naujai sukurtam RIST duomenų administravimo padaliniui – duomenų formatų ir programinės įrangos skyriui.

- 2002 03 28 į Kosovą dalyvauti NATO vadovaujamoje taikos įvedimo misijoje išvyko šeštasis Lietuvos karių būrys. Trisdešimties

Panevėžio karių būrys (KFOR-6) pakeitė dislokuoto Didžiosios kunigaikštienės Birutės bataliono būrį (KFOR-5), Kosove tarnavusį nuo praėjusių metų rugsėjo. Lietuvos būriui KFOR-6 vadovauja ltn. Tomas Eismontas.

- 2002 m. kovo mėnesį NATO generalinis sekretorius lordas Džordžas Robertsonas (*George Robertson*), praėjus mėnesiui po vizito Vilniuje, atsiuntė laišką krašto apsaugos ministrui Linui Linkevičiui. Laiške rašoma, kad narystės NATO siekianti Lietuva per pastaruosius dvejus metus padarė didelę pažangą pertvarkydama ginkluotąsias pajėgas.

- 2002 04 02–05 Vilniuje vyko tradicinis Lietuvos gynybos atšė turas. Šiuo metu Lietuvai atstovaujama 22 valstybėse, tarp jų – 19 NATO šalių ir trijose tarptautinėse organizacijose – NATO, Europos Sąjungoje ir Vakarų Europos Sąjungoje.

- 2002 04 03 dviejų dienų vizito į Lietuvą atvykęs vyriausiojo NATO pajėgų Europoje vado pavaduotojas gen. Diteris Stokmanas (*Dieter Stöckmann*) paragino Lietuvą tęsti gerai pradėtą karinę reformą ir gyre už pasirinktus reformos kokybės, o ne kiekybės akcentus. Susitikime su krašto apsaugos ministru linu Linkevičiumi jis pažymėjo, kad ateityje verta orientuotis į karinių pajėgų specializaciją, dalytis užduotimis ir atsakomybe. Jis palankiai įvertino investicijas į Lietuvos karininkų profesinį rengimą, sukurtą mokymo bazę.

- 2002 04 04 Lietuvos Respublikos Seimas priėmė rezoliuciją „*Dėl Lietuvos pasirengimo narystei Šiaurės Atlanto Aljanse svarbiausio etapo*“, kurioje išipareigojo padaryti viską, kad Lietuva išlaikytų pirmaujančios kandidatės tapti NATO nare statusą.

- 2002 04 04–05 Lietuvoje vyko pažintinė informacinė akcija „*NATO dienos*“. Akcijos tikslas – pristatyti visuomenei NATO ir informuoti apie Lietuvos pažangą. „*NATO dienui*“ renginius organizavo Krašto apsaugos ir Užsienio reikalų ministerijos, rėmė nevyriausybinės ir verslo organizacijos.

- 2002 04 08–12 Briuselyje (Belgijoje) vyko NATO C3 ISSC

Duomenų administravimo grupės aštuonioliktasis susitikimas, kuriame dalyvavo Ryšių ir informacinių sistemų tarnybos prie Krašto apsaugos ministerijos Duomenų formatų ir programinės įrangos skyriaus viršininkas mjr. Remigijus Zakarauskas.

- 2002 04 09 Krašto apsaugos ministerijoje įvykusiame Lietuvos ir JAV darbo grupės posėdyje aptartas Lietuvos pasirengimas narystei NATO ir užduotys, kurios turėtų būti vykdomos ir po Aljanso viršūnių susitikimo Prahoje šių metų rudenį. JAV delegacijos vadovas – gynybos sekretoriaus padėjėjo pavaduotojas Europos ir NATO reikalams Janas Bžezinskis (*Jan Brzezinski*) konstatavo, kad sustiprėjo įsitikinimas, jog abi pusės vienodai supranta gynybinių pajėgumų plėtros prioritetus. Tai mobiliųjų greito reagavimo pajėgų kūrimas, tolesnis bendradarbiavimas strateginio planavimo ir krizių valdymo srityse, infrastruktūros, kuri skirta priimti bendras sąjungininkų pajėgas, kūrimas ir kt.

- 2002 04 12 ir 2002 06 06 į Neapolį (Italijoje) vykdyti NATO vadovaujamų KFOR/SFOR operacijų užduotis išvyko Karinių oro pajėgų lėktuvas An-26 ir įgula.

- 2002 04 12 krašto apsaugos ministras patvirtino Lietuvos kariuomenės Aprūpinimo departamento nuostatus. Departamento uždaviniai: 1) aprūpinti krašto apsaugos sistemą reikiamomis prekėmis ir paslaugomis; 2) įgyvendinti NATO kodifikavimo sistemos principus ir procedūras logistikoje, sukuriant krašto apsaugos sistemoje atitinkamą struktūrą ir sistemą; 3) dalyvauti nustatant prekių bei paslaugų, reikalingų Lietuvos kariuomenei, poreikį.

- 2002 04 12 krašto apsaugos ministras patvirtino Krašto apsaugos ministerijos Resursų ir programų departamento nuostatus. Departamento uždaviniai: 1) įgyvendinti strateginį veiklos planavimą ir valdymą (parengti KAM strateginį veiklos planą; parengti krašto apsaugos sistemos investicijų programą ir kontroliuoti, kaip ji įgyvendinama); 2) kontroliuoti krašto apsaugos sistemos programų vykdymą; 3) įgyvendinti ir tobulinti planavimo, programų ir biudžeto sudarymo sistemą (PPBS); 4) planuoti ir analizuoti krašto apsaugos sistemos iš-

teklius, jų paskirstymą ir naudojimą; 5) koordinuoti Lietuvos mokslinio ir pramonės potencialo naudojimą gynybos reikmėms; 6) planuoti ir koordinuoti krašto apsaugos sistemos aplinkos apsaugos veiklą.

- 2002 04 14–17 į Lauko (sausumos) pajėgų štabą atvyko Jungtinių pajėgų Atlante vyriausiosios vadavietės jūrų kapitonas Achileas Krimiotis ir teisininkė p. Trica Long. Tikslas – aptarti priimančiosios šalies paramos savitarpio supratimo memorandumą tarp Lietuvos Vyriausybės ir Jungtinių pajėgų Europoje vyriausiosios vadavietės (SHAPE) bei Jungtinių pajėgų Atlante vyriausiosios vadavietės (SACLANT).

- 2002 04 15 Berlyne įvykusiame Vokietijos ir Lietuvos, Latvijos bei Estijos gynybos ministrų susitikime buvo pabrėžta kolektyvinės gynybos ir euroatlantiinių ryšių svarba. Susitikime buvo išsakyta palanki Vokietijos pozicija dėl NATO plėtros. Lietuvos krašto apsaugos ministras L. Linkevičius pateikė informaciją apie Baltijos valstybių indėlių į antireroristinę kampaniją ir supažindino su naujomis iniciatyvomis. Balandžio 16 d. ministras L. Linkevičius ir lauko (sausumos) pajėgų vadas brg. gen. Valdas Tutkus lankėsi bundesvero operacijų vadavietėje.

- 2002 04 15 Krizių valdymo centre vyko susitikimas su Čekijos Respublikos gynybos atašė Lietuvai, Latvijai ir Estijai plk. Pavelu Vánickiu (*Pavel Vánicky*) ir Čekijos Respublikos šalies materialinių atsargų administracijos vadovu Dušanu Strauchu (*Dušan Strauch*). Susitikimo metu svečiams buvo pristatytos Lietuvos civilinės saugos ir krizių valdymo sistemos, aptartas galimas tolesnis bendradarbiavimas.

- 2002 04 15–17 Lietuvoje lankėsi Lenkijos karo policijos delegacija. Vizito tikslas – pasikeisti tarnybų organizavimo ir funkcijų igyvendinimo patirtimi ir bendradarbiavimo perspektyvos. Svečiai lankėsi karo policijos štabe, Lietuvos didžiojo etmono Jonušo Radvilos mokomajame pulke ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio Algirdo mechanizuotajame pėstininkų batalione.

- 2002 04 15-19 Italijoje vyko pratybų „Cooperative Key 2002“ pagrindinė planavimo konferencija, kurioje dalyvavo KOP 2-osios

aviacijos bazės skraidymo grupės vadas mjr. Artūras Leita, Vytauto Didžiojo jėgerių bataliono vado pavaduotojas–štabo viršininkas mjr. Valerijus Šerelis ir kiti krašto apsaugos sistemos karininkai.

- 2002 04 15–26 Nyderlandų Karalystėje vyko tarptautiniai mokymai „Cooperative Lantern 2002“. Pratybose Lietuvai atstovavo KAM Gynybos štabo J-5 NATO ir bendradarbiavimo planų skyriaus viršininko pavaduotojas mjr. Valdas Kibartas, Karaliaus Mindaugo motorizuotojo pėstininkų bataliono vadas mjr. Egidijus Karvelis ir kiti karininkai bei kariai. Taip pat – karinių oro pajėgų orlaivis An-26 balandžio 15–16 dienomis su skirtingos sudėties įgulomis. Balandžio 24–26 dienomis lauko (sausumos) pajėgų vadas brg. gen. Valdas Tutkus Nyderlanduose dalyvavo pratybų „Cooperative Lantern 02“ svečių dienos renginiuose.

- 2002 04 17 lauko (sausumos) pajėgų vadas brg. gen. V. Tutkus dalyvavo SHIRBRIG (nuolatinės parengties greitojo reagavimo brigada JT operacijoms) štabo vadovaujančiųjų karininkų pratybose Danijoje.

- 2002 04 18–29 KAM tarptautinių ryšių departamento laikinasis direktorius Vaidotas Urbelis kartu su Lietuvos studentų ir Tarp-tautinių santykių ir politikos mokslų instituto dėstytojų grupe su darbo vizitu lankėsi Taškente (Uzbekistane), kur skaitė paskaitas apie Lietuvos saugumo prioritetus ir tarptautinių ryšių su kitomis šalimis raidą pagal Lietuvos siekimo tapti NATO nare kontekstą.

- 2002 04 23–25 Lietuvos karinių oro pajėgų štabe pagal kari-nių ryšių su JAV programą lankėsi JAV ekspertai, kurie surengė se-minarą „*JAV KOP logistikos taktika, technika ir procedūros*“.

- 2002 04 24 Lietuvoje antrą kartą lankėsi vyriausiasis NATO pajėgų Europoje vadas gen. Džosefas Ralstonas (*Joseph W. Ralston*). Susitikimuose su Lietuvos Prezidentu Valdu Adamkumi, Seimo Pir-mininku Artūru Paulausku, krašto apsaugos ministru Linu Linkevi-čiumi ir Lietuvos kariuomenės vadu gen. mjr. Jonu Kronkaičiu bei Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto nariais buvo dar kartą

aptarti krašto apsaugos organizavimo, finansavimo ir tarptautinio karinio bendradarbiavimo klausimai.

- 2002 04 24 Generolo Adolfo Ramanausko karių profesiniame tobulinimo centre lankėsi Jungtinės Karalystės ambasadorius Lietuvoje J. E. p. Peter Jeremy Oldham Hill ir gynybos atašė plk. Peter Swanson.

- 2002 04 24-25 Artilerijos batalione Rukloje lankėsi Danijos artilerijos mokyklos karininkų delegacija. Vizito tikslas – aptarti praktinius Artilerijos projekto klausimus ir instrukuoti karius, išvykstančius mokytis į Daniją.

- 2002 04 25 LR Vyriausybė pritarė krašto apsaugos ministro siūlymui ir nutarė siųsti 2002 m. gegužės 3–17 d. Lietuvos Respublikos karinį vienetą (iki 200 karių) su transporto priemonėmis, ginkluote ir amunicija dalyvauti Danijos Karalystėje vykstančiose taktinėse pratybose.

- 2002 04 25 LR Vyriausybė pritarė Nacionalinio saugumo strategijos projektui ir pateikė jį tvirtinti Lietuvos Respublikos Seimui.

- 2002 04 25–26 KAM NATO departamento direktorius plk. Romualdas Petkevičius dalyvavo dvišalėse saugumo politikos konsultacijose Turkijoje.

- 2002 04 29–30 krašto apsaugos ministras L. Linkevičius Varšuvoje dalyvavo Lenkijos, Danijos, Vokietijos ir trijų Baltijos valstybių gynybos ministrų susitikime. Ketvirtą kartą rengiamame susitikime „*trys plius trys*“ buvo aptarta NATO plėtra vykdamam narystės veiksmų planą (MAP), programa „Partnerystė vardan taikos“, bendradarbiavimo plėtojimas Baltijos regione.

- 2002 05 02 karinių jūrų pajėgų fregata F12 „Aukštaitis“ Danijoje dalyvavo dvišaliuose mokymuose „Liden Passex 2002–1“. Tai tradiciniai mokymai, sudaryti iš dviejų etapų: pirmasis pavasarį vyksta Danijoje ir antrasis rudenį – Lietuvoje.

- 2002 05 03–06 Lietuvos krašto apsaugos ministras L. Linkevičius kartu su Prezidentu Valdu Adamkumi dalyvavo Berlyne (Vokietijoje) vykusiame XIX tarptautiniame seminare globalinio saugumo klausimais.

- 2002 05 06 Lietuvoje lankėsi Belgijos Atstovų rūmų Nacionalinės gynybos komisijos delegacija, kuriai vadovavo komisijos pirmininkas – pirmasis Atstovų rūmų pavaduotojas Žanas Polis Henry (*Jean Pol Henry*). Krašto apsaugos ministro L. Linkevičiaus ir Belgijos Atstovų rūmų Nacionalinės gynybos komisijos delegacijos susitikime buvo aptarti Lietuvos pasirengimo narystei NATO ir pertvarkos kariuomenėje klausimai. Lietuva buvo pagirta už pradėtą kariuomenės pertvarką, siekiant sukurti gerai parengtas pajėgas ir prisidėti prie Aljanso šalyse taikomų karinių standartų. Belgijos politikai atkreipė dėmesį, kad būsimos NATO narės turi galvoti apie karinių pajėgų specializaciją ir būti pasirengusios veikti kartu su tarptautiniais padaliniais. Susitikime su LR Seimo Nacionalinės saugumo ir gynybos komiteto nariais Belgijos parlamentarai pabrėžė, jog Belgija suinteresuota NATO ir ES plėtra ir remia Lietuvos narystę šiose organizacijose. Kalbėdami apie Lietuvos ir Belgijos bendradarbiavimo galimybes gynybos srityje, svečiai didelį dėmesį skyrė jūros išminavimo darbams ir ginkluotės įsigijimui.

- 2002 05 06 karinių jūrų pajėgų fregata F12 „Aukštaitis“ buvo „išsūnyta“ Danijos Korsioro uoste. Tai jau antrasis Danijos Karalystės uostas, kuris „išsūnija“ Lietuvos laivus. Pirmasis miestas buvo Vanderborgas, kuris ėmėsi globoti F11 „Žemaitis“.

- Generolo Adolfo Ramanausko karių profesinio tobulinimo centre Krašto apsaugos ministerija ir JAV Karinių oro pajėgų įsigijimų ekspertai pagal JAV ir Danijos paramos Lietuvai įsigijimų vykdymo aplinkosaugos aspektu programą suorganizavo seminarą viešųjų pirkimų klausimais, akcentuodami statybos darbų ir paslaugų pirkimus.

- 2002 05 06-08 Lietuvoje viešėjęs Lenkijos gynybos ministeri-

jos sekretorius Piotras Urbanovskis (*Piotr Urbankowski*) susitiko su krašto apsaugos viceministru Jonu Geču, Gynybos štabo ir Krašto apsaugos ministerijos atstovais. Susitikime aptartos bendro karinio junginio LITPOLBAT perspektyvos, kiti projektai. Nutarta sudaryti Lietuvos ir Lenkijos grupes, kurios iki liepos mėnesio parengs pasiūlymus dėl dalyvavimo misijose, karių skaičiaus, aprūpinimo ginkluote, finansavimo šaltinių. Lenkijos gynybos ministerijos sekretorių P. Urbanovskį priėmė krašto apsaugos ministras L. Linkevičius. P. Urbankovskis lankėsi Regioniniame oro erdvės stebėjimo ir koordinavimo centre Karmėlavoje, mokomajame pulke Rukloje, Puskarininių mokykloje Kaune.

- KAM Gynybos štabo konferencijų salėje buvo pristatytas vadovėlis „*Karių ugdymo pagrindai*“, kuris pagal Lietuvos ir Danijos karinio bendradarbiavimo planą buvo išverstas iš danų kalbos į lietuvių kalbą. Renginyje dalyvavo vadovėlio autoriai plk. Lt. L. G. Schunck ir psk. T. Hellemann.

- 2002 05 07 kariuomenės vadas gen. mjr. J. Kronkaitis Briuselyje (Belgijoje) dalyvavo NATO ir šalių partnerių pajėgų vadų susitikime. Kas pusmetį NATO karinio komiteto organizuojamuose pasitarimuose apžvelgiama bendra saugumo situacija pasaulyje, pateikiama naujausia informacija apie padėtį didesnės įtampos ar konfliktuojančiuose regionuose, aptariami standartizacijos sutarties (STANAG) įgyvendinimo procesai NATO narystės siekiančiose valstybėse.

- 2002 05 07–09 Lietuvos karinių oro pajėgų štabe pagal karių ryšių su JAV programą JAV ekspertai surengė seminarą „*JAV KOP logistikos taktika, technika ir procedūros*“.

- 2002 05 07–09 Didžiojoje Britanijoje vyko tarptautinių pratybų US BALTOPS 02 planavimo konferencija, kurioje dalyvavo laivo F11 „Žemaitis“ vadas kmdr. A. Andrušaitis.

- 2002 05 08–16 pagal KASP ir Danijos Karalystės Home Guard dvišalio bendradarbiavimo planą Danijos Home Guard specialistai surengė seminarą KASP G-5 ir S-5 specialistams.

- 2002 05 09–10 Ryšių ir informacinių sistemų tarnybos prie KAM Analizės ir projektų skyriaus viršininkas mjr. Artūras Litvaitis dalyvavo 12-ajame BMG (*Baltic management Group*) darbiniam susitikime, kuris vyko Otepaa (Estijoje). Buvo aptartas Vokietijos ir Baltijos šalių vadovavimo ir valdymo informacinės sistemos projektas BALTCCIS ir kiti klausimai.

- 2002 05 09–30 Vokietijoje NATO surengtuose tarptautiniuose ryšių ir informacinių sistemų mokymuose „Combined Endeavor 2002“ („Bendros pastangos 2002“) dalyvavo 28 Lietuvos karo ryšininkai iš KAM Gynybos štabo, Motorizuotosios pėstininkų brigados „Geležinis vilkas“, Divizijos generolo Stasio Raštikio puskarininkių mokyklos, Krašto apsaugos savanorių pajėgų, Lietuvos karinių oro ir jūrų pajėgų. Pratybose buvo išbandoma NATO bei Taikos partnerystės šalių ryšių ir informacinių sistemų sąveika. Iš viso dalyvavo apie 1000 specialistų iš NATO, Baltijos ir Šiaurės šalių, Nepriklausomų Valstybių Sandraugos.

- 2002 05 10 Krizių valdymo centre lankėsi JAV Strateginių komunikacijų, visuomeninių reikalų ir vyriausybinių ryšių „*The PBN Company*“ atstovai ir Krašto apsaugos ministerijos sekretorius Povilas Malakauskas. Svečiai buvo supažindinti su Lietuvos nacionaline krizių valdymo sistema ir krizių valdymo centru.

- 2002 05 13–14 Vilniuje vyko BALTSEA valdymo grupės (3+2) susitikimas. (BALTSEA – *Baltic Security Assistance management Group* – 1997 m. Osle įkurta Paramos Baltijos šalių saugumui koordinavimo grupė). Kartu su Lietuva, Latvija ir Estija BALTSEA forume kaip remiančios valstybės dalyvauja Belgija, Danija, Didžioji Britanija, Islandija, Kanada, Lenkija, Nyderlandai, Norvegija, Prancūzija, Suomija, Švedija ir Vokietija. JAV ir Šveicarija projekte dalyvauja stebėtojų statusu. Grupė koordinuoja Vakarų valstybių paramą Baltijos šalių saugumui ir gynybai, derina partnerių vakaruose teikiamą pagalbą prie Baltijos šalių kariuomenių poreikių, padeda Lietuvai, Latvijai ir Estijai vykdyti šiuos karinio bendradarbiavimo projektus: BALTBAT, BALTNET, BALTRON ir BALTDEFCOL.

- 2002 05 13–15 Lenkijos gynybos ministerija, Lenkijos vidaus reikalų ir administracijos ministerija bei Lenkijos civilinės gynybos viršininko institucija kartu su JAV Gynybos departamentu suorganizavo CMEP seminarą – stalo pratybas „Pomerania 2002“. Seminaro tema – tarptautinis bendradarbiavimas Baltijos jūros šalių regione įvykus didelio masto technologinėms avarijoms. Taip pat buvo mokoma dirbti kompiuterine programa CAMEO, kuri skirta cheminių avarijų pasekmių prognozavimui ir jų valdymui. Šiame seminare dalyvavo Civilinės saugos departamento prie Krašto apsaugos ministerijos Ryšių tarnybos viršininko pavaduotojas kpt. Giedrius Truncė, Gyventojų apsaugos organizavimo skyriaus viršininkė kpt. Aušra Šablinskienė, Registro vedėjas Petras Voveris ir vyr. specialistas Aurimas Uščia.

- 2002 05 13–17 pagal 2002 m. Lietuvos ir Vokietijos dvišalio karinio bendradarbiavimo planą Vokietijoje vyko oro erdvės gynybos ekspertų pokalbiai, kuriuose dalyvavo Oro erdvės stebėjimo ir kontrolės valdybos (OESKV) delegacija, vadovaujama OESKV technikos grupės viršininko kpt. Antano Gedminčio.

- 2002 05 13–17 Budapešte (Vengrijoje) vyko tarptautinių pratybų COOPERATIVE KEY-2002 operacijų planavimo seminaras, kuriame dalyvavo KOP Antrosios aviacijos bazės Skraidymų grupės vadas mjr. Artūras Leita.

- 2002 05 14 Briuselyje (Belgijoje) vykusiame Europos Sąjungos gynybos ministrų susitikime, į kurį buvo pakviesti ir šalių kandidačių bei Europos Sąjungai nepriklausančių NATO valstybių gynybos ministrai. Lietuvos krašto apsaugos ministras L. Linkevičius teigė, jog Lietuva pasirengusi prisidėti prie Europos Sąjungos saugumo politikos ir tikisi, kad gynybos srityje bus bendradarbiaujama konstruktyviai ir naudingai. Šiame susitikime buvo svarstomi kuriamų Europos Sąjungos karinių pajėgų veiksmų planai, krizių valdymo operacijos, kiti praktinio bendradarbiavimo aspektai. Ministras L. Linkevičius išreiškė viltį, kad bus prisiminta vakarų Europos Sąjungos patirtis, o šalys kandidatės bus aktyviai įtraukiamos į planuojamas karines pratybas.

- 2002 05 14–16 Ryšių ir informacinių sistemų tarnybos prie KAM Analizės ir projektų skyriaus viršininkas mjr. Artūras Litvaitis dalyvavo 9-ajame BALTCCIS PMG (*Project Management Grup*) susitikime Birkenfelde (Vokietijoje). Susitikimo metu buvo aptarta projekto vykdymo eiga, analizuojami sistemos naudotojų reikalavimai. BALTCCIS projektas gegužės 15 dieną pristatytas NATO/Pfp pratybų „Combined Endeavour 2002“ dalyviams. Pagal naujai pradėtą įgyvendinti tarptautinę programą BALTCCIS (Baltijos šalių valdymo ir vadovavimo sistema) visose NATO šalyse kandidatėse turi būti suvienodintas karinių pajėgų valdymas ir vadovavimas, naudojant suderintas radijo ryšių priemones ir elektroninės komunikacijos programas. Lietuvos kariuomenėje dabar įdiegiamos mūsų šalyje pradėtos gaminti rankinės radijo stotys „Haris“, kurios atitinka NATO standartus. Taip pat turi būti garantuojama tinkama karinės informacijos apsauga, peržiūrėta vadovavimo struktūra.

- NATO AIRNORTH vadovietė Lietuvoje suorganizavo seminarą tema „Artimoji (tiesioginė) aviacijos parama ir priekinis skydžių vadovavimas (CAS/FAC)“.

- 2002 05 14–15 Lietuvoje lankėsi Jungtinės Karalystės Parlamento Bendruomenių rūmų gynybos komiteto nariai p. Briusas Džordžas (*Bruce George*) – komiteto pirmininkas, p. Patrikas Merkeris (*Patrick Mercer*), p. Džimas Naitas (*Jim Knight*) ir komiteto padėjėjas p. Markas Hatonas (*Mark Hutton*). Delegaciją lydėjo Jungtinės Karalystės gynybos atašė Lietuvai plk. ltn. Peter Swanson. Vizito tikslas – įvertinti Lietuvos padarytą pažangą rengiantis narystei NATO. Svečiai lankėsi Karaliaus Mindaugo motorizuotajame pėstininkų batalione, Karo akademijoje. Gegužės 15 dieną su Vilniuje viešėjusiais svečiais, kuriems itin gerą įspūdį paliko apsilankymas Karaliaus Mindaugo motorizuotajame pėstininkų batalione, susitiko krašto apsaugos ministras L. Linkevičius. Susitikime B. George sakė, kad Lietuvos kariai yra labai gerai parengti. Svečiai domėjosi Lietuvos pasirengimu narystei NATO, šiame procese dar neišspręstomis problemomis. Pasak L. Linkevičiaus, Lietuva pakankamai gerai įvertinta

karinėje srityje. Ministras pažymėjo, kad pertvarkant krašto apsaugos sistemą, svarbiausi prioritetai – kariškių personalo rengimas, karių tarnybos sąlygų gerinimas, šiuolaikinės ginkluotės ir technikos įsigijimas.

- Vilniuje viešėjęs NATO Pietų Atlanto regiono štabo viršininko pavaduotojas operacijų planavimui ir politikai flotilės admiralas Deividas Kastas (*David Cust*) susitiko su kariuomenės vadu gen. mjr. J. Kronkaičiu. Admirolas sakė teigiamai vertinąs Lietuvos karinių jūrų pajėgų bendradarbiavimo sąveikos lygį. Tokias išvadas jis padarė susipažinęs su vykusiu tarptautinių pratybų „Cooperative Ocean 02“ stebėtojų informacija. Apie trisdešimt specialistų iš Didžiosios Britanijos, Suomijos, Švedijos, Olandijos ir kitų šalių stebėjo ir vertino laivų įgulų pasirengimą bendradarbiauti atliekant įvairias jūrines karines operacijas. Tarptautinės NATO taikos partnerystės pratybos „Cooperative Ocean 02“ vyko gegužės 13–16 dienomis. Tai pirmosios NATO Partnerystės taikos labui pratybos, rengiamos pagal Operacinių pajėgumų koncepcijos ir sąveikos galimybių įvertinimo (OCC A&F) programą. Pratybose dalyvavo 10 laivų iš 7 valstybių: Didžiosios Britanijos, Estijos, Latvijos, Lietuvos, Prancūzijos, Švedijos ir Suomijos. Lietuvai atstovavo laivas M52 „Sūduvis“.

- 2002 05 16–31 Klaipėdoje, Lietuvos teritorinėje jūroje ir išskirtinėje ekonominėje zonoje, vyko tarptautinė išminavimo operacija MCOPLIT 02. Šioje operacijoje dalyvavo 18 karo laivų ir 730 karių iš 10 Europos valstybių – Lietuvos, Švedijos, Latvijos, Estijos, Belgijos, Didžiosios Britanijos, Nyderlandų, Norvegijos, Prancūzijos ir Vokietijos. Lietuvos karinėms jūrų pajėgoms operacijoje atstovavo minų medžiotojas M52 „Sūduvis“, du greitaeigiai kateriai, pakrantės apsaugos kateris, aprūpinimo laivas ir apie 170 karių. Švedijos inicijuotos pratybos pirmą kartą buvo suplanuotos, organizuotos ir vadovaujamos Lietuvos kariuomenės karinių jūrų pajėgų. Per operaciją patikrinus 250 kvadratinių jūrmylių plotą Lietuvos teritorinėje jūroje ir ekonominėje zonoje buvo surasti 25 karo laikų sprogmenys: 17 minų, 2 artilerijos sviediniai, 2 torpedos, 1 raketa, 3 giluminiai sviediniai. Iš viso buvo padaryta nekenksmingais per 8,5 tonos sprogmenų. Gegužės 22 dieną tarptautinėje išminavimo operacijoje MCOPLIT

02 lankėsi Švedijos laivyno generalinis inspektorius dviejų žvaigždžių admirolas Jorgenas Eriksonas (*Jorgen Ericson*). Kita išminavimo operacija prie Lietuvos krantų vyks 2004 metais, jai vadovaus Vokietijos karinės jūrų pajėgos.

- 2002 05 17 JAV Senatas didele balsų dauguma priėmė Laisvės sutvirtinimo aktą (*Freedom Consolidation Act*), kuriame išreiškiama parama NATO plėtrai artimiausiu metu. Dokumentas taip pat numato kelių dešimčių milijonų dolerių paramą kandidačių gynybos pajėgumų stiprinimui, iš kurių 7,5 mln. dolerių (30 mln. litų) bus skirta Lietuvai. Balsavimas Senate ir prieš jį vykę debatai dėl NATO ateities buvo pirmieji tokie išsamūs po ankstesnio Aljanso plėtros etapo, kai buvo pakviestos Lenkija, Čekija ir Vengrija.

- 2002 05 20 Centriniam poligone Pabradėje įvyko bendro Lietuvos–JAV–Švedijos projekto, kurio tikslas buvo parengti poligono aplinkos apsaugos vadybos planą, baigiamasis seminaras „Centrinio poligono aplinkos apsaugos vadybos plano pristatymas ir apžvalga“. Seminarą organizavo Krašto apsaugos ministerija ir Generolo Adolfo Ramanausko karių profesinio tobulinimo centras.

- 2002 05 20–21 Lietuvoje lankėsi Olandijos ginkluotųjų pajėgų Gynybos štabo vyresnysis karininkas plk. ltn. R. A. Schravedeel ir gynybos atašė plk. ltn. J. Nooij. Svečiai susitiko su lauko pajėgų vadu brg.gen. V. Tutkumi, lankėsi Motorizuotosios pėstininkų brigados „Geležinis vilkas“ štabe, Didžiojo Lietuvos etmono Jonušo Radvilos mokomajame pulke, karinių oro pajėgų I aviacijos bazėje.

- 2002 05 20–30 pagal dvišalę programą „Karinė sielovada“ Lurde (Prancūzijoje) vyko 44-asis tarptautinis maldininkų susitikimas, kuriame dalyvavo ir kariai bei karo kapelionai iš Lietuvos. Delegacijos vadovas – kariuomenės vyriausiasis kapelionas plk. ltn. Juozas Gražulis.

- 2002 05 22 per Jungtinių Tautų (JT) nuolatinės parengties greitojo reagavimo brigados (SHIRBRIG) vado brg. gen. Sten Gun-

nar Edholm vizitą krašto apsaugos ministras pasirašė dokumentus, patvirtinančius Lietuvos prisijungimą prie SHIRBRIG. Planuojamas Lietuvos įnašas – aštuoni karo medikai ir du greitosios pagalbos automobiliai. „Orientuojamės į tai, kad brigadoje trūksta medikų pajėgų, tikiuosi, kad vėliau ši savo indėlį išplėsime“, – sakė ministras. SHIRBRIG veikloje dalyvauja dešimt visateisių narių – Austrija, Danija, Italija, Nyderlandai, Norvegija, Švedija, Argentina, Kanada, Lenkija ir Rumunija. Dar keturios valstybės – Suomija, Portugalija, Ispanija ir Slovėnija – siunčia savo atstovus į brigados misijas. Prie pastarųjų šalių grupės prisijungė ir Lietuva. S. G. Edholm neprognozavo, kur gali būti siunčiami lietuviai, tačiau minėjo, jog JT dėmesio centre šiuo metu yra Rytai ir Afganistanas. SHIRBRIG, pradėjusi veiklą 2000 m., yra JT nuolatinės parengties pajėgų sistemos dalis.

- 2002 05 22 Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetas patvirtino nutarimą dėl Krašto apsaugos ministerijos 2001 m. veiklos ataskaitos vertinimo. Nutarime teigiama, jog ministerija sėkmingai pradėjo gynybos sistemos reformą ir įgyvendina pasirinktus kariuomenės plėtos prioritetus bei veiksmingai sureagavo į tarptautinio terorizmo problemą.

- 2002 05 22 į Lietuvą oficialaus vizito buvo atvykęs Belgijos Karalystės gynybos ministras André Flao (*Andre Flahaut*). Krašto apsaugos ministro L. Linkevičiaus ir A. Flahaut susitikime buvo kalbama apie Aljanso perspektyvas, apie kuriamas Europos Sąjungos karines struktūras, naujas bendradarbiavimo kryptis ir dvišalius ryšius. Iki šiol Belgija bendradarbiauja trišaliuose Lietuvos, Latvijos ir Estijos projektuose. Belgijos kariniai ekspertai dalyvauja paramos Baltijos šalių saugumui koordinavimo grupėje BALTSEA, trijų Baltijos šalių karininkai kviečiami mokytis Belgijos – Nyderlandų minų karo mokykloje. Belgijos Karalystės gynybos ministras pasveikino tai, kad Lietuva vienodo svarbumo dalykais laiko stojimą į Europos Sąjungą ir NATO, nes tai vienas kitą papildantys tikslai. Susitikime su A. Flahaut dalyvavo ir kariuomenės vadas gen. mjr. J. Kronkaitis.

- 2002 05 23–24 Madride (Ispanijoje) vyko aštuntasis Europos

Sąjungos ir šalių kandidačių civilinės saugos generalinių direktorių susitikimas, kuriame Lietuvai atstovavo Civilinės saugos departamentu prie KAM direktorius plk. Antanas Paulikas ir Gyventojų apsaugos skyriaus Cheminių ir radiacinių priemonių planavimo poskyrio viršininkė kpt. Violeta Skaržinskienė.

- 2002 05 28 Lietuvos Respublikos Seimas patvirtino „Nacionalinio saugumo strategiją“.

- 2002 05 28 krašto apsaugos ministras L. Linkevičius susitiko su Vilniuje viešėjusiu Danijos gynybos viceministru Kristianu Fišeriu (*Kristian Fisher*). Kadangi Danija nuo 1994 m. remia Lietuvos, Latvijos ir Estijos bendro bataliono BALTBAT projektą, Lietuva norėtų prigretinti šį batalioną prie NATO pajėgų, konkrečiai – prie Lenkijoje dislokuoto Lenkijos, Danijos ir Vokietijos greitojo reagavimo pajėgų korpuso. Krašto apsaugos ministras teigė, kad ir kiti Lietuvos, taip pat Baltijos šalių projektai, turėtų būti tęsiami Lietuvai tapus Aljanso nare.

- 2002 05 29 Jungtinės Karalystės gynybos atašė Lietuvoje plk. ltn. Peter Swanson lankėsi Ypatingos paskirties tarnyboje. Vizito tikslas – aptarti dvišalio bendradarbiavimo galimybes.

- 2002 05 30 Amerikos centre Vilniuje įteikti diplomai pirmiesiems Lietuvos karininkams ir puskarininkiams, baigusiems parengiamuosius anglų kalbos kursus ir besiruošiantiems tęsti specializuotas studijas JAV karo mokyklose. Penkiolikai Lietuvos karininkų anglų kalbos kursų baigimo pažymėjimus įteikė JAV ambasadorius Lietuvoje Džonas Teftas (*John Tefft*). Kursus organizavo JAV ambasados Vilniuje Gynybinio bendradarbiavimo skyrius. Lietuvos karių profesinio tobulinimo centre Nemenčinėje 2002 m. atidarytame JAV Gynybos kalbų instituto padalinyje puspenkto mėnesio trukusiuose kursuose mokėsi 22 Lietuvos sausumos, jūrų ir oro pajėgų karininkai. Dešimt iš jų jau tęsia specializuotas studijas JAV.

- 2002 05 30 – 06 03 Lietuvoje su draugišku vizitu lankėsi Didžiosios Britanijos karo laivai RAMSEY, ATHERSTONE, PEMBROKE ir Švedijos karo laivai GAO ir ULVON.

- 2002 05 31 Briuselyje (Belgijoje) vyko NATO Civilinės saugos komiteto (CPC) ekspertų tyrimo sferų darbo grupės susitikimas, kuriame dalyvavo Civilinės saugos departamento prie Krašto apsaugos ministerijos Operacijų skyriaus viršininkas kpt. V. Valauskas. Civilinės saugos departamentas yra kontaktinė NATO Civilinės saugos komiteto institucija Lietuvoje, todėl nuolat aktyviai dalyvauja komiteto ir jo darbo grupių veikloje. Susitikimo metu buvo aptarta ekspertų žinios, patirtis specifinėse srityse, ekspertų mokymas, dalyvavimas atstatymo ir pasekmių šalinimo darbuose. Civilinės saugos departamento Mokymo grupė kartu su Švedijos Civilinės gynybos lygos specialistais parengė ir atspausdino mokymo priemones vaikams: „Kaip surasti pasiklydusį vaiką?“, „Saugumas buityje“.

- 2002 06 03 keturi Lietuvos karo medikai išvyko į Čekijos Respubliką, kur beveik tris mėnesius dalyvaus parengiamosiose pratybose prieš išvykstant į Jungtinių Tautų taikos palaikymo misiją Afganistane Čekijos karo lauko ligoninės sudėtyje.

- 2002 06 03 kadenciją baigiančiam JAV gynybos ir armijos atašė plk. ltn. Albertui Zakorui (*Albert M. Zaccor*) krašto apsaugos ministras L. Linkevičius įteikė medalį „Už nuopelnus“. Šis KAS lygmens apdovanojimas plk. lt. A.M. Zaccor yra skirtas už politinę paramą Lietuvai siekiant narystės NATO ir indėlių plėtojant dvišalį Lietuvos ir JAV bendradarbiavimą bei organizuojant gynybinę techninę paramą mūsų šalies kariuomenei.

- 2002 06 03 Lietuvoje viešėję Čekijos Respublikos senatoriai susitiko su krašto apsaugos ministru L. Linkevičiumi, kuris svečius supažindino su Lietuvos gynybos politikos aktualijomis, integracijos į NATO prioritetais, komentavo ginkluotųjų pajėgų reformą ir

jos eiga. Taip pat susitikime dalyvavo Čekijos Respublikos ambasadorius Lietuvoje J.E. Petr Voznica bei Čekijos gynybos atašė Lietuvai plk. Pavel Vanicky. Čekijos ambasada Vilniuje – kontaktinė NATO ambasada.

- 2002 06 03–07 Vilniuje Amerikos centro patalpose vyko JAV Tarptautinės teisės gynybos instituto surengtas seminaras Lietuvos kariuomenės teisininkams. Seminaro metu buvo analizuojamos dvi temos: dalyvavimo kolektyvinės gynybos operacijose teisiniai aspektai ir susitarimas dėl pajėgų statuso (SOFA).

- 2002 06 04 krašto apsaugos ministras L. Linkevičius supažindino LR Seimo narius su 2001 m. nacionalinio saugumo sistemos būkle ir plėtra. Tai jau penktoji parengta tokio pobūdžio metinė ataskaita.

- 2002 06 05 krašto apsaugos ministras L. Linkevičius susitiko su tarptautinės saugumo patarėjų tarybos pirmininku seru dim. gen. Geriu Džonsonu (*Gary Johnson*). Šio aukšto pareigūno vizito į Vilnių tikslas – pasikeisti informacija apie Krašto apsaugos ministerijos bei tarybos teikiamą pagalbą Gruzijai, aptarti tolesnius veiklos etapus bei suderinti veiksmus, teikiant praktinę ir politinę paramą Gruzijai.

- 2002 06 05 Krašto apsaugos ministerijos sekretorius Valdemaras Sarapinas ir Vokietijos gynybos ministerijos Ginkluotės skyriaus vadovas plk. Tomas Rošė (*Thomas Rosche*) pasirašė susitarimą, kuriuo Vokietija perduoda Lietuvai 57 šarvuočius M-113. Visi šarvuočiai, iš kurių 12 bus skirta atsarginėms dalims, Lietuvą pasieks ne visi iš karto, o dalimis iki šių metų pabaigos. Lietuva jau yra gavusi iš Vokietijos 67 šarvuočius M-113, taip pat kitos perteklinės įrangos: du laivus minų medžiotojus („SŪDUVIS“ ir „Kuršis“), kulkosvaidžių MG-3, patranką su šaudmenimis KJP laivui „Vėtra“.

- 2002 06 06 baigėsi Karinių oro pajėgų karių septintos grupės dalyvavimo tarptautinėse KFOR/SFOR taikos operacijose laikas. Birželio 4 – liepos 28 dienomis į Neapolį (Italijoje) vykdyti NATO vado-

vaujamų KFOR/SFOR operacijų užduotis išvyko nauja karių grupė – Karinių oro pajėgų lėktuvas An-26 su įgula. Įgulos kpt. Arkadijus Koliassnikovas.

- 2002 06 06 Lietuvos kariuomenės karinių jūrų pajėgų fregata F11 „Žemaitis“ išplaukė į tarptautines pratybas US BALTOPS 02, kurios vyko Baltijos jūros pietinėje dalyje ir baigėsi Kylyje (Vokietijoje). Šalies karinių jūrų pajėgų laivai nuo 1993 m. kasmet kviečiami į šias tradicines pratybas. Fregata apsilankė Gdynėje (Lenkijoje). Tarptautinėse pratybose US BALTOPS 02 taip pat dalyvavo ir Baltijos šalių eskadra BALTRON, kurios sudėtyje šiuo metu yra Lietuvos karinių jūrų pajėgų laivas M52 „Sūduvis“.

- 2002 06 06 Krašto apsaugos ministerijoje lankėsi Norvegijos patarėjų tarybos saugumo, ginklų kontrolės ir nusiginklavimo klausimais nariai. Ši taryba veikia prie Norvegijos užsienio reikalų ministerijos. Krašto apsaugos ministras L. Linkevičius supažindino svečius su Lietuvos krašto apsaugos sistema ir plėtros gairėmis, padėkojo norvegams už glaudų bendradarbiavimą ir paramą Lietuvai siekiant narystės NATO bei už labai vertingą Norvegijos indėlį į BALTNET projektą. Susitikime dalyvavo ir ministerijos sekretorius Povilas Malakauskas. Tarybos nariai taip pat susitiko su kariuomenės vadu gen.mjr. J. Kronkaičiu ir buvo supažindinti su Lietuvos kariuomenės struktūra ir uždaviniais.

- 2002 06 06–07 Briuselyje (Belgijoje) krašto apsaugos ministras L. Linkevičius dalyvavo NATO Euroatlantinės partnerystės tarybos (EAPC) gynybos ministrų susitikime, kuriame buvo svarstomi euroatlantinės partnerystės ateities klausimai. Lietuvos krašto apsaugos ministras skaitė pranešimą „*Euroatlantinės partnerystės ateitis*“. Taip pat vyko JAV gynybos sekretoriaus Donald Ramsfeldo (*Donald Rumsfeld*) susitikimas su narystės Aljanse siekiančių šalių gynybos ministrais. Birželio 7 d. L. Linkevičius susitiko su Armėnijos gynybos ministru Seržu Sargsianu (*Serzh Sargsyan*). Susitikimo metu buvo aptartos dvišalio bendradarbiavimo galimybės karinėje srityje. Ministras L. Linkevičius pasiūlė Armėnijos pusei konsultacijas kri-

zių valdymo, karinės juridinės bazės, aplinkosaugos srityse bei ruošiant Partnerystės ir planavimo peržiūros (PARP) dokumentą. Armėnijos gynybos ministras buvo pakviestas apsilankyti Lietuvoje 2002 m. rugpjūčio mėnesio pabaigoje. Vizito metu Lietuvos krašto apsaugos ministras taip pat pasirašė sutartį dėl bendradarbiavimo gynybos srityje su Portugalija bei susitiko su NATO Specialiuoju patarėju Chris Donnelly ir aptarė Lietuvos regioninio bendradarbiavimo su Centrinės Azijos ir Kaukazo šalimis aspektus.

- 2002 06 07 Pabradės centriniam poligone parodomąsias pratybas „Baltic Engineers Course“, kuriuose dalyvavo Lietuvos, Latvijos ir Estijos karo inžinerijos specialistai, stebėjo Švedijos Karalystės ambasadorius Lietuvoje, Švedijos ginkluotųjų pajėgų štabo Bendradarbiavimo su Baltijos šalimis departamento direktorius brg. gen. J.G. Isberg, Švedijos, Latvijos ir Estijos gynybos atašė, Latvijos ginkluotųjų pajėgų štabo Inžinerijos skyriaus viršininkas ir Estijos Gynybos štabo vyriausiasis inžinierius, Lietuvos kariuomenės dalinių vadai ir kt. Šios parodomosios pratybos yra dalis Baltijos šalių inžinierių kursų, kurie pagal Lietuvos ir Švedijos sutartį vyko 2002 02 04 – 06 14 Vakarų karienei apygardai priklausančiame Lietuvos didžiojo kunigaikščio Kęstučio MPB.

- 2002 06 07 Karo medicinos tarnyboje lankėsi Danijos kariuomenės Informacijos tarnybos atstovas Kristijanas Reinholdas (*Christian Reinhold*), kuri lydėjo Danijos gynybos atašė Lietuvoje kmdr. Henrikas Langas (*Henrik Lange*). Vizito tikslas – susipažinti su bendru Lietuvos–Danijos bendradarbiavimo karo medicinos srityje projektu.

- 2002 06 08 krašto apsaugos ministras L. Linkevičius, Lietuvos kariuomenės lauko pajėgų vadas brg.gen. V. Tutkus, Tarptautinių ryšių departamento l.e.p. direktorius V. Urbelis, NATO departamento vyr. specialistė Regina Stankevičiūtė, ministro adjutantas mjr. Leonas Lukoševičius, gynybos atašė Estijoje plk. lt. Darius Baranauskas dalyvavo Taline (Estija) vykusiame penkių Šiaurės Europos, trijų Baltijos valstybių ir JAV gynybos ministrų susitikime, kuriame buvo aptarta kari-

nio bendradarbiavimo tarp Šiaurės Europos bei Baltijos valstybių plėtros galimybės. Tą pačią dieną vyko ir Baltijos šalių gynybos ministrų susitikimas, kuriame buvo aptartas trijų Baltijos valstybių karinis bendradarbiavimas šiuo metu ir po Prahos viršūnių susitikimo.

- 2002 06 09–13 Karo medicinos tarnyboje lankėsi Čekijos karo medicinos instruktoriai, kurie skaitė paskaitas ABC medicinos klausimais.

- 2002 06 11–12 Lietuvos kariuomenės vadas gen. mjr. J. Kronkaitis dalyvavo Šiaurės Rytų jungtinės vadavietės Karupe (Danijoje) surengtoje aukščiausio lygio Partnerystė taikos labui (*PfP*) programos atstovų konferencijoje, skirtoje Aljanso Šiaurės Rytų jungtinės vadavietės 40-mečio jubiliejui. Buvo aptarta NATO šalių ir partnerių tolesnio glaudaus bendradarbiavimo bei informacijos pasikeitimo prioritetai, diskutuojama apie Baltijos valstybių karinėms pajėgoms išskylančias problemas, susijusias su Partnerystės taikos labui programos vykdymu.

- 2002 06 12–22 Lietuvoje vyko 14-asis pasaulio karių rankinio čempionatas, kurį organizavo Krašto apsaugos ministerija (Organizacinio komiteto pirmininkas viceministras J. Gečas), bendradarbiaudama su Kauno miesto valdžia ir Lietuvos rankinio federacija. Iš viso dalyvavo 11 valstybių: Baltarusija, Kinija, Kipras, Korėja, Graikija, Latvija, Lietuva, Saudo Arabija, Sirija, Turkija, Vokietija. Čempionato vyr. teisėjas – Janis Grinbergas, Lietuvos rankinio federacijos garbės prezidentas. Lietuvos kariuomenės rankinio rinktinės vyr. treneris – Seulo olimpinis čempionas Valdemaras Novickis. Pirmenybėse pirmąją vietą iškovojo Baltarusijos komanda, antrąją vietą – Lietuvos, trečiąją – Latvijos rinktinės.

- 2002 06 12–27 Pagal Lietuvos–Danijos dvišalio bendradarbiavimo planą 4 Karo medicinos tarnybos gydytojai dalyvavo Danijoje vykusiame aviacinės ir jūrų medicinos krizių kursuose.

- 2002 06 12–16 Civilinės saugos departamento Gyventojų apsaugos skyriaus Cheminių ir radiacinių priemonių planavimo posky-

rio viršininkė kpt. Violeta Skaržinskienė buvo išvykusi į Arvailerį (Vokietijoje) NATO Perspėjimo ir nustatymo sistemų ekspertų grupės (GOEWDS) darbo susitikimą, skirtą radiacinio monitoringo, detekcinių sistemų bei tarptautinių pratybų INTEK klausimams aptarti. Kpt. V. Skaržinskienė yra šios NATO bei šalių-partnerių ekspertų grupės narė.

- 2002 06 13–14 Krašto apsaugos ministerijos sekretorius Povilas Malakauskas kartu su Užsienio reikalų ministerijos sekretoriumi Giedriumi Čekuoliu Austrijoje dalyvavo NATO konferencijoje „Tarptautinis saugumas ir kova prieš terorizmą“.

- 2002 06 13–15 Lenkijoje vyko Lenkijos ir Rusijos reagavimo abipus sienos pratybos „KOTKI 2002“ ir tarptautinis seminaras apie pramoninių avarių poveikio tarp sienų prevenciją ir sumažinimą, kuriame dalyvavo Civilinės saugos departamento prie Krašto apsaugos ministerijos direktorius plk. Antanas Paulikas ir Gyventojų apsaugos organizavimo skyriaus viršininkė kpt. Aušra Šablinskienė. Renginio tikslai: padidinti žmonių, gyvenančių abipus Lenkijos ir Rusijos sienos, saugumą, pagerinti tarptautinį bendradarbiavimą stambių avarių ir pavojingų medžiagų išsiliejimo prevencijos srityje, apžvelgti valstybių ir tarptautines taisykles nelaimių prevencijos, pasiruošimo ir reagavimo į jas srityje, pasikeisti informacija ir patirtimi įgyvendinant tarptautines pasiruošimo ir reagavimo priemones.

- 2002 06 14 Vilniuje esančiame Amerikos centre JAV ambasadoriaus pavaduotojas Viljamas Davnis (*William Davnie*) įteikė priėmimo sertifikatus trims šiais metais į JAV karo akademijas įstojuosiems Lietuvos jaunuoliams: Tadaui Alasevičiui (Karinių jūrų pajėgų akademija Anapolyje), Ievai Bagdžiūnaitei (Karinių oro pajėgų akademija Kolorado Sprigse) ir Jevgenijui Vidiajevui (Pakrantės apsaugos akademija Niulondone).

- 2002 06 14–16 Rybniko mieste (Lenkija) vykusiame tarptautiniame pučiamųjų orkestrų festivalyje „*Zlota Lira – 2002*“ Krašto apsaugos savanorių pajėgų orkestras, vadovaujamas lt. Ričardo Čiupkovo, iškovojo pagrindinį prizą „Auksinė lyra“.

- 2002 06 15–28 Gruzijoje vyko tarptautinės lauko pratybos „Cooperative Best Effort 2002“. Tai – planinis 2002 m. Lietuvos ir NATO Individualios partnerystės programos renginys. Pratybos skirtos individualiam kario ir mažo lygmens padalinio (skyriaus, būrio) parengimui sėkmingai veikti tarptautinių operacijų metu. Į Gruziją birželio 13 d. Karinių oro pajėgų lėktuvu nuskrido 12 Karaliaus Mindaugo motorizuotojo pėstininkų bataliono karių bei 5 karo medikai, kurie teikė medicinos pagalbą vietos gyventojams naudodami lauko medicininę įrangą.

- 2002 06 17 Karinių oro pajėgų vadas plk. Edvardas Mažeikis išvyko mokytis į JAV aukštųjų karininkų mokyklą – Nacionalinį gynybos universitetą (National Defence University) Vašingtone. Universitetas yra aukščiausio lygio mokymo institucija JAV karo mokslo sistemoje. Plk. E. Mažeikis yra pirmas Lietuvos karininkas, kuris turi galimybę studijuoti šiame universitete. Studijos Nacionaliniame gynybos universitete truks vienerius metus.

- 2002 06 17–19 Ryšių ir informacinių sistemų tarnybos prie Krašto apsaugos ministerijos RIS analizės skyriaus viršininkas mjr. Artūras Litvaitis Briuselyje, NATO būstinėje, dalyvavo NC3B (NATO Consultations, Command and Control Board) ISC (Interoperability Sub-Committee) AHWG/4 (Ad-Hoc Working Group 4 on PfP interoperability) darbo susitikime. Susitikimo metu buvo formuojami NATO/PfP sąveikumo reikalavimai pagal šalių partnerystės tikslus (*Partnership Goals*).

- 2002 06 17–21 Lietuvos kariuomenės lauko pajėgų vadas brg. gen. V. Tutkus buvo išvykęs į aukščiausio rango karininkų tarptautinį seminarą „Šilko kelias“ Ankaroje (Turkijoje). Seminaro tikslas – plėsti NATO šalių ir organizacijos partnerių tarpusavio supratimą ir bendradarbiavimą bei apsikeisti nuomonėmis tarptautinio saugumo klausimais.

- 2002 06 17–28 Karaliaus Mindaugo MPB priskirto medicinos būrio vadas kpt. V. Sereika dalyvavo JAV vykusiose tarptautinėse pratybose „Cooperative Nugget 2002“.

- 2002 06 18–19 Vilniuje viešėjo Čekijos Respublikos 4-osios greitojo reagavimo brigados vadas brg. gen. Josefas Sedlakas (*Josef Sedlak*) ir jį lydintys karininkai. Vizito tikslas – aptarti Čekijos ir Lietuvos vykdomas ginkluotųjų pajėgų reformas. Svečiai susitiko su KAM Gynybos štabo viršininku plk. Antanu Jurgaičiu, lankėsi Motorizuotojoje pėstininkų brigadoje „Geležinis vilkas“ ir susitiko su brigados vadu plk. Vitalijumi Vaikšnoru, taip pat lankėsi karių profesinio tobulinimo centre Nemenčinėje, Didžiojo Lietuvos etmono Jonušo Radvilos mokomajame pulke bei Lietuvos didžiojo kunigaikščio Algirdo mechanizuotajame batalione.

- 2002 06 19–21 į Lietuvą su darbo vizitu atvyko būsimasis JAV gynybos atašė Lietuvai plk. ltn. Larry Beisel, kurį lydėjo JAV gynybos atašė plk. ltn. Albertas Zakoras (*Albert Zaccor*). Plk. ltn. Larry Beisel susitiko su krašto apsaugos viceministru Jonu Geču, ministerijos valstybės sekretoriumi Valdemaru Sarapinu, ministerijos sekretoriumi dr. Povilu Malakausku, kariuomenės vadu gen. mjr. J. Kronkaičiu bei kitais krašto apsaugos sistemos pareigūnais.

- 2002 06 20–21 Krašto apsaugos ministerijos Tarptautinių ryšių departamento l.e.p. direktorius Vaidotas Urbelis ir KAM NATO departamento direktorius plk. lt. Romualdas Petkevičius buvo išvykę į Norvegiją, kur pagal dvišalio bendradarbiavimo planą vyko štabų pokalbiai.

- 2002 06 20–07 01 Motorizuotosios pėstininkų brigados „Geležinis vilkas“ garbės sargybos orkestras Vokietijoje dalyvavo Hamburgo karo vadų akademijos 40-metų sukakties renginiuose bei Lenkijoje vykusiame Krokuvos XII tarptautiniame karinių orkestrų festivalyje.

- 2002 06 22–07 07 dienomis Islandijoje vyko tarptautinės pratybos COOPERATIVE SAFEGUARD 2002, kuriose dalyvavo JAV, Danijos, Estijos, Belgijos, Slovakijos, Uzbekijos, Islandijos ir Lietuvos karinės bei civilinės pajėgos. Pratybų tikslas – išmokti organizuoti ir koordinuoti katastrofos (ugnikalnio išsiveržimas, žemės drebėjimai)

mas) padarinių likvidavimo darbus, medicinos paramos teikimą nukentėjusiems, pasitelkiant įvairių šalių jungtines civilines ir karines pajėgas. Karo medicinos tarnybos medicininės paramos vienetas dalyvauja teikiant medicinos pagalbą I lygio medicininės pagalbos ešelone.

- 2002 06 23–26 Krašto apsaugos ministerijoje su vizitu lankėsi Čekijos Respublikos gynybos ministerijos generalinio inspektoriaus dr. Zdenek Duriček vadovaujama delegacija.

- 2002 06 24–25 krašto apsaugos ministras L. Linkevičius su delegacija oficialaus vizito buvo išvykęs į Jungtinę Karalystę. Londone L. Linkevičius susitiko su Jungtinės Karalystės gynybos ministru Džefriu Hunu (*Geoffrey Hoon*) ir ministro pirmininko patarėju gynybos klausimais Devidu Maningu (*David Manning*). Buvo vertinami Lietuvos veiksmai ir pasirengimas narystei NATO. Po susitikimų krašto apsaugos ministras Tarptautiniame strateginių studijų centre skaitė pranešimą apie Lietuvos indėlį į NATO.

- 2002 06 24–27 Lietuvoje vyko tarptautinio BALTCIS projekto koordinacinės grupės susitikimas, kurio tikslas – aptarti projekto vykdymo eigą ir nustatyti tolesnių etapų užduotis bei informacinės sistemos reikalavimus.

- 2002 06 24–07 02 JAV gynybos atašė plk. ltn. Albertas Zakoras (*Albert M. Zaccor*) kadencijos baigimo proga surengė atsisveikinimo vizitus.

- 2002 06 25–26 Klaipėdoje, Karinių jūrų pajėgų štabe, vyko BALTCIS PMG (Project Management Group – projekto koordinacinės grupės) susitikimas, kurio metu buvo aptariama projekto eiga, nagrinėjami Karinių jūrų pajėgų reikalavimai valdymo ir vadovavimo informacinei sistemai. Šioje darbinėje grupėje dalyvavo karininkai iš Vokietijos, Estijos, Latvijos ir Lietuvos, Ryšių ir informacinių sistemų tarnybos prie Krašto apsaugos ministerijos RIS analizės ir projektų skyriaus viršininkas mjr. Artūras Litvaitis.

- 2002 06 25–27 Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijoje vyko Lietuvos kariuomenės mokymo ir doktrinų valdybos surengtas pagal programą „*Kariai – kariams*“ seminaras „*Rezervo padalinių karinis rengimas ir jų kovinė parengtis*“, kuriame lektoriai bei kariai iš JAV Nacionalinės gvardijos dalijosi patirtimi apie rezervo kuopos lygmens pratybų planavimą, rezervo karių specialistų kvalifikacijos palaikymą, mokomosios materialinės bazės panaudojimą ir kt.

- 2002 06 26 Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetas pritarė rezoliucijos dėl 2001 metų nacionalinio saugumo sistemos būklės ir plėtros ataskaitos projektui.

- 2002 06 26–28 krašto apsaugos ministras L. Linkevičius ir delegacija su oficialiu vizitu lankėsi Gruzijoje, kur susitiko su Prezidentu Eduardu Ševardnadze, gynybos ministru gen. ltn. Davidu Tevzadze, Parlamento nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto pirmininku Iraklijumi Batiašviliu bei užsienio reikalų viceministru Davidu Aptsiauri. Susitikimuose buvo pažymėta, kad Lietuva ir Gruzija užsienio politikoje siekia tų pačių strateginių tikslų – tapti NATO ir ES narėmis. Gruziją itin domina Lietuvos patirtis pertvarkant kariuomenę, įstatymų bazės kūrimas krašto apsaugos srityje. L. Linkevičius pasiūlė krašto apsaugos ekspertų pagalbą kariuomenės pertvarkos, teisinės bazės kūrimo srityje, teikti konsultacijas tarptautinių projektų, krizių valdymo klausimais, pakvietė Gruzijos gynybos ministerijos atstovus apsilankyti Lietuvoje. Susitikimo metu abiejų šalių ministrai pasirašė susitarimą dėl Gruzijos karinininko studijų Baltijos gynybos koledže paramos, buvo kalbama apie dvišalį ir regioninį bendradarbiavimą saugumo srityje, Gruzijos karinę reformą, aptarti santykiai su Rusija. Birželio 27–28 d. Lietuvos krašto apsaugos ministras apsilankė Gruzijoje vykstančių tarptautinių karinių pratybų „Cooperative Best Effort 2002“, kuriose dalyvauja ir Lietuvos kariai, svečių dienos renginiuose ir uždaryme. Pagal NATO programą „*Partnerystė taikos labui*“ surengtuose mokymuose tarptautinių operacijų veiklos patirties semiasi 12 Karaliaus Mindaugo motorizuotojo pėstininkų bataliono karių.

- 2002 06 28–29 Krašto apsaugos ministerijos NATO departa-

mento direktorius plk. lt. R. Petkevičius Azerbaidžane dalyvavo seminare „*Regioninio bendradarbiavimo iššūkiai*“.

- 2002 06 30–07 02 Krašto apsaugos ministerijoje su darbo vizitu lankėsi Danijos Karalystės ginkluotųjų pajėgų ginkluotės kontrolės ekspertai plk. lt. Bendt D. Larsen ir mjr. Jorn E. Rasmussen.

- 2002 07 01 krašto apsaugos ministro įgaliotas viceministras patvirtino LR misijos prie NATO planą.

- 2002 07 05–06 Lietuvoje lankėsi Čekijos Respublikos gynybos ministro pirmasis pavaduotojas, buvęs Čekijos Respublikos nepaprastasis įgaliotasis ambasadorius Lietuvoje Štefanus Füle (*Stefan Füle*), kuris viešnagės metu susitiko su krašto apsaugos viceministru J. Geču bei Krašto apsaugos ministerijos sekretoriumi P. Malakausku. Aptarti dvišalio bendradarbiavimo, Lietuvos integracijos į NATO bei Lietuvos karo medikų dalyvavimo tarptautinėje operacijoje Centrinės Azijos regione Čekijos Respublikos 6-osios karo lauko ligoninės sudėtyje klausimai.

- 2002 07 09–10 Lietuvoje lankėsi NATO Oro gynybos komiteto delegacija, vadovaujama komiteto vicepirmininko gen. mjr. Erich Klesenbauer. Liepos 9 d. KOP 1-ojoje aviacijos bazėje svečiai susitiko su kariuomenės vadu gen. mjr. Jonu Kronkaičiu, vizitavo Oro gynybos batalioną, lankėsi Šiaulių oro kontrolės bokšte TOWER, Oro erdvės kontrolės centre ir Regioniniame oro erdvės kontrolės centre. Liepos 10 d. Krašto apsaugos ministerijoje vyko apskritojo stalo diskusijos, kuriose be 20 NATO Oro gynybos komiteto delegacijos narių dalyvavo viceministras Jonas Gečas, kariuomenės vadas gen. mjr. J. Kronkaitis, KAM Gynybos štabo viršininkas plk. Antanas Jurgaitis, Gynybos štabo J-3 viršininkas jūrų kapitonas Juozas Alšauskas, Gynybos štabo J-5 viršininkas plk. lt. Gediminas Dapkevičius, Logistikos valdybos vadas plk. lt. Virginijus Mažuika, KAM NATO departamento direktorius plk. lt. Romualdas Petkevičius, l.e.p. KOP vadas plk. Jonas Patašius, l.e.p. KOP štabo viršininkas plk. Jonas Marcinkus, kiti karininkai. Be kitų, aptarti oro erdvės stebėjimo tobulinimo ir oro erdvės gynybos organizavimo klausimai.

- 2002 07 14–16 į Lietuvą vizito buvo atvykusi JAV Valstybės sekretoriaus padėjėja, Valstybės departamento Europos ir Eurazijos reikalų biuro vadovė Elizabet Džouns (*Elisabeth Jones*). Liepos 15 d. ji susitiko su Prezidentu V. Adamkumi, Seimo Pirmininku Artūru Paulausku, užsienio reikalų ministru Antanu Valioniu, Seimo Užsienio reikalų komiteto pirmininku Gediminu Kirkilu, Seimo NATO reikalų komisijos pirmininku Vaclovu Stankevičiumi, užsienio reikalų sekretoriumi Giedriumi Čekuoliu ir krašto apsaugos viceministru J. Geču. Susitikimų metu buvo aptarti dvišalio politinio ir ekonominio Lietuvos ir JAV bendradarbiavimo, regioninio bendradarbiavimo, Lietuvos pasirengimo narystei NATO klausimai. JAV Valstybės sekretoriaus padėjėja E. Džouns Lietuvoje lankėsi pirmą kartą.

- 2002 07 15–29 pagal Krašto apsaugos ministerijos ir Jungtinės Karalystės Gynybos ministerijos dvišalio bendradarbiavimo programą Krašto apsaugos savanorių pajėgų (KASP) Prisikėlimo apygardos 6-osios rinktinės P. Bartkaus mokymo centre vyko Jungtinės Karalystės instruktorių vedami kursai „Kova mieste“, kuriuose dalyvavo 120 karių. Kursuose buvo mokoma planuoti kovos mieste operacijas vadų lygiu, šturmuoti pastatus, vykdyti koordinuotas atakas, išnaudoti padalinio ir paramos ginklų visas galimybes, įrengti atramos punktus gynyboje, vykdyti gynybines operacijas, kontroliuoti apriūpinimą, kad padalinys sugebėtų vykdyti operacijas bei aptikti minas ir minas siurprizus gyvenamojoje vietoje. KASP profesinės karo tarnybos karininkai ir seržantai pratybose sukauptą patirtį ir informaciją perteiks padaliniams. Instruktorių darbą stebėjo Jungtinės Karalystės ambasadorius Piteris Džeremis Oldhamas Hilas (*J.E. Peter Jeremy Oldham Hill*). Kursų vadovas – vyr. lttn. Aurimas Kuprys.

- 2002 07 16–24 Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje vyko tarptautinės pratybos RESCUER-MEDCEUR 2002. Pratybose dalyvavo per 3500 žmonių iš 10 valstybių: be JAV ir Baltijos šalių – Baltarusijos, Danijos, Lenkijos, Rusijos, Švedijos, Vokietijos. Pagrindinė pratybų užduotis – tobulinti dalyvių įgūdžius teikiant humanitarinę pagalbą vykdant paieškos ir gelbėjimo darbus, gerinti karinių ir civilių valdymo institucijų bendradarbiavimą ir operacijų vykdymą ekstremalių situacijų atvejais. Pratyboms vadovavo JAV karinių jūrų pajėgų Eu-

ropoje vado pavaduotojas kontradmirolas Deividas Hartas (*David T. Hart*) ir pratybų vadovo pavaduotojas Lietuvos karinių jūrų pajėgų vadas jūrų kpt. Kęstutis Macijauskas. Pratybose dalyvavo ir JAV laivas ligoninė COMFORT. Laive treniravosi Lietuvos, Latvijos ir Estijos karo medikai. COMFORT medikai konsultavo, tyrė laive esančia medicinine įranga Lietuvos gyventojus, sergančius sudėtingomis ligomis. JAV karo medikai sutiko padėti Artūrai Vailioniui, tarnybos metu per pratybas sunkiai susižeidusiam ranką.

- 2002 07 22 Atvirosios oro erdvės sutarties komisija prie Europos Saugumo ir Bendradarbiavimo Organizacijos (ESBO) pritarė Lietuvos pateiktai paraiškai prisijungti prie Atviro dangaus sutarties. Paraišką Lietuva pateikė gegužės pabaigoje. Atvirosios oro erdvės sutartis yra svarbus tarptautinis ginkluotės kontrolės instrumentas, nustatantis pasitikėjimą ir saugumą stiprinančias priemones. Sutartis reglamentuoja prie jos prisijungusių valstybių žvalgybinių orlaivių skrydžių virš kitų sutarties šalių teritorijų stebėjimo, keitimosi informacija ir bendrų misijų vykdymo tvarką. Ji įsigalios po to, kai bus ratifikuota LR Seimo. Šiuo metu Lietuva yra Atvirosios oro erdvės sutarties stebėtoja.

- 2002 07 23–24 „Daimler Chrysler AG“ Štutgarte (Vokietijoje) surengė „Lietuvos diena“. Lietuvos Respublikos delegacijos sudėtyje į Vokietiją buvo išvykusi Krašto apsaugos ministerijos sekretorė Jūratė Raguckienė.

- 2002 07 30 į Neapolį (Italijoje) vykdyti NATO vadovaujamų KFOR/SFOR taikos operacijų užduotis išvyko Karinių oro pajėgų lėktuvas An-26 su įgula. Įgulos vadas kpt. Jurijus Jakšys.

- 2002 07 31–08 02 Klaipėdos jūrų uoste lankėsi du Vokietijos patruliniai karo laivai „Hermelin“ ir „Nerz“. Vokietijos jūrininkai padėjo vainikus karių kapinėse Lietuvoje žuvusiems vokiečių kariams. Prie šio vizito prisijungė ir Vokietijos karinių jūrų pajėgų štabo planavimo ir operacijų skyriaus admirolas T. Kempf bei BALTRON projekto koordinatorius jūrų kpt. H. Bess. Karininkai susitiko su Lietuvos kariuomenės vadu gen. mjr. J. Kronkaičiu ir Karinių jūrų pajėgų

vadų jūrų kpt. Kęstučiu Macijausku. Vokietijos atstovai dalyvavo ir renginiuose, skirtuose Klaipėdos įkūrimo 750 metų jubiliejui. Šis Vokietijos karo laivų vizitas sutampa su dar viena karinėms jūrų pajėgoms reikšminga data – 1935 m. rugpjūčio 1 d. Lietuvos kariuomenės vado įsakymu buvo įsteigtas karo laivas „*Prezidentas A. Smetona*“. Ši diena minima kaip Lietuvos karinių jūrų laivyno įkūrimo diena. Lietuvos karinių jūrų pajėgų ir Vokietijos karinių jūrų pajėgų bendradarbiavimas aktyviai vyksta pratybose „Open Spirit“, kurias pagal „*Partnerystės taikos labui*“ programą Baltijos jūroje rengia Vokietija. Lietuvos laivai tradiciškai dalyvauja Kylio savaitėje, o Vokietijos karo laivai kasmet atplaukia į Lietuvą. Vokietija kaip perteklinę įrangą yra perdavusi Lietuvai du karo laivus–minų medžiotojus „Sūdūvį“ ir „Kuršį“. Abu šiuos laivus Lietuva teikia kaip įnašą į Baltijos šalių priešmininę karinę jūrų eskadrą BALTRON. 2000 m. liepos pradžioje KJP gavo laivui „Vėtra“ skirtą patranką su šaudmenimis. Šiomet Vokietija planuoja įsteigti Lietuvos karinėse jūrų pajėgose Ginkluotės ir denio mechanizmų aptarnavimo ir remonto centrą.

- 2002 08 02 Karinių jūrų pajėgų laivas A41 „Vėtra“ tradiciškai vadovavo ceremonijai, kurioje buvo nuleisti vainikai žuvusiems jūroje pagerbti. Nuo Danės upės šiaurinio rago atsišvartavo apie 20 laivų, tarp jų ne tik A41 „Vėtra“, bet ir Karinių jūrų pajėgų laivas M51 „Kuršis“, taip pat Klaipėdoje viešėję du Vokietijos patruliniai karo laivai „Hermelin“ ir „Nerz“. Į jūrą buvo nuleisti vainikai nuo 4 prezidentų: Estijos, Latvijos, Lenkijos, Lietuvos, taip pat Lietuvos Ministro Pirmininko, krašto apsaugos ministro, Klaipėdos apskrities viršininkės, Klaipėdos miesto mero, Lietuvos kariuomenės vado, Vokietijos ir Lietuvos karinių jūrų pajėgų vadų, Lietuvos karinių oro pajėgų vado, kitų organizacijų bei pavienių asmenų.

- 2002 08 06–09 į Karinių oro pajėgų Antrąją aviacijos bazę buvo atskridęs Latvijos karinių oro pajėgų sraigtasparnis Mi–8MTV su aštuonių karių įgula, vadovaujama plk. ltn. Janis Liepinš. Latvijos lakūnų vizito tikslas – pasirengti rugsėjo 21 – spalio 5 d. Prancūzijoje vykstančioms tarptautinėms pratyboms „Cooperative Key 2002“. Bendoroje treniruotėje dalyvavo Antrosios aviacijos bazės vadas mjr. Kazimieras Maskoliūnas, sraigtasparnis Mi–8T įgulos vadas mjr. Dai-

nius Guzas, lakūnai vyr. ltn. Antanas Matutis ir ltn. Vidmantas Jonavičius. Skraidymų vadovas – mjr. Artūras Leita.

- 2002 08 08 lauko pajėgų vadas brg. gen. V. Tutkus dalyvavo Švedijoje vykusių tarptautinių pratybų NORDIC PEACE–2002 svečių dienos renginiuose.

- 2002 08 06–11 Lietuvoje viešėjo JAV Kongreso narys, Tarptautinių ryšių komiteto Europos pakomitečio pirmininkas Eltonas Gallegly. Rugpjūčio 8 d. E. Gallegly susitiko su krašto apsaugos ministru L. Linkevičiumi. Įtakingas JAV kongreso narys E. Gallegly patikino, kad JAV pozicija dėl tolesnės NATO plėtros nesikeičia. „*Kongresas tvirtai laikosi vieningos nuomonės paremti NATO plėtrą*“ („*The Congress stands firmly united in supporting expansion of NATO*“), – sakė Tarptautinių ryšių Europos pakomitečio pirmininkas E. Gallegly susitikime su krašto apsaugos ministru L. Linkevičiumi. Svečias pabrėžė, kad Lietuva padarė didelę pažangą ir sukūrė gerą pagrindą šalies integracijai į Aljansą. E. Gallegly lankėsi Karmėlavos Regioniniame oro erdvės stebėjimo ir kontrolės centre, Lietuvos didžiojo kunigaikščio Butigeidžio dragūnų batalione Klaipejoje.

- 2002 08 08 krašto apsaugos ministras L. Linkevičius susitiko su grupe Lietuvoje viešėjusių aukšto rango JAV karininkų, kurie studijuoja Nacionaliniame gynybos universitete. Šioje karinėje mokykloje įstaigoje rengiama būsimoji kariuomenės vadovybė. Svečius domino, koks būtų Lietuvos indėlis į NATO jai tapus Aljanso nare, santykiai su kaimyninėmis valstybėmis, karinis bendradarbiavimas regione, ar Lietuva ketina pereiti prie profesionalios kariuomenės.

- 2002 08 12–14 Vilniuje su oficialiu vizitu viešėjo Turkijos gynybos ministras Sabahattin Cakmakoglu. Svečias susitiko su krašto apsaugos ministru L. Linkevičiumi ir kariuomenės vadu gen. mjr. J. Kronkaičiu. Pokalbyje buvo aptarti dvišaliai kariniai ryšiai, pasikeista nuomonėmis apie naujas bendradarbiavimo galimybes, tarptautinio saugumo problemas. Turkijos gynybos ministras S. Cakmakoglu pabrėžė, kad Turkija nuosekliai remia Lietuvos narystę NATO. Šios pozicijos Turkija laikysis

lapkričio mėnesį įvyksiančiame Aljanso viršūnių susitikime Prahoje, kur bus priimtas sprendimas dėl tolesnės NATO plėtros.

- 2002 08 13–14 Lietuvoje lankėsi Danijos kariuomenės Gynbos štabo delegacija. Vizito tikslas – aptarti praktinius artilerijos projekto klausimus, įsitikinti, kad Lietuva pasiruošusi įgyvendinti LITART projektą.

- 2002 08 16 Krašto apsaugos ministerijoje vyko Lietuvos, Kanados ir Švedijos karinių pajėgų aplinkos apsaugos ekspertų susitikimas dėl bendro projekto „Aplinkos apsaugos vadybos sistemos įdiegimas Lietuvos kariuomenėje pagal tarptautinį standartą ISO 14 001“.

- 2002 08 19–22 KAM PSSD Personalo ir karjeros skyriaus viršininkė mjr. Vida Dobiliauskienė dalyvavo Švedijoje vykusioje Šiaurės šalių konferencijoje, kurioje buvo aptariami su šaukstiniais susiję klausimai.

- 2002 08 19–22 Lietuvoje vyko BALTPERS projekto Estijos, Latvijos, Lietuvos ir Švedijos darbo grupių posėdis.

- 2002 08 20–22 Lietuvoje su oficialiu vizitu lankėsi Europos karinių krikščioniškųjų bendrijų asociacijos prezidentas mjr. Homfray Vines. Svečias susitiko su Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos viršininku plk. Algiu Vaičeliūnu, lankėsi Generolo Adolfo Ramanausko karių profesinio tobulinimo centre Nemenčinėje. Vizito tikslas – aptarti šių metų rugsėjo 11–13 d. Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijoje rengiamo Europos karinių krikščioniškųjų bendrijų asociacijos seminaro „*Krikščioniškoji karinio vadovavimo etika*“ detales.

- 2002 08 20–23 pagal Europos Saugumo ir Bendradarbiavimo Organizacijos (ESBO) Vienos 1999 m. dokumento reikalavimus Lietuvoje dirbo ginkluotės kontrolės inspektorių grupė, susidedanti iš trijų Vokietijos (plk. lt. Heinz-Joachim Heib, plk. lt. Erwin-Josef Juenemann, kpt. Klaus-Dieter Meier) ir vieno kviestinio Maltos (mjr. John Schembri) inspektoriaus. Inspekcijos tikslas – įsitikinti, kad Lietuvoje nevykdoma nepaskelbta, bet priklausanti notifikacijai pagal

ESBO Vienos 1999 m. dokumentą, karinė veikla.

• 2002 08 26–29 Lietuvoje vyko tarptautinių pratybų COOPERATIVE JAGUAR 2003 pagrindinė planavimo konferencija. Vyriausiuoju pratybų COOPERATIVE JAGUAR 2003 pagrindinės planavimo konferencijos koordinatoriumi buvo paskirtas Generolo Adolfo Ramanausko karių profesinio tobulinimo centro Taktikos mokymo skyriaus viršininkas mjr. Giedrius Vasiliauskas.

• 2002 08 26–31 Lietuvos kariuomenės centriniame poligone, vadovaudamiesi Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos ir Danijos Karalystės gynybos ministerijos dvišalio bendradarbiavimo planu, lankėsi Danijos artilerijos mokyklos karininkai artilerijos pozicijų, taikmenų laukų ir priešakinių stebėtojų pozicijų derinimo klausimais.

Šaltiniai:

1. NATO vakar, šiandien, rytoj. – P. 235-250.
2. URM „Interneto“ puslapis: www.urm.lt
3. NATO „Interneto“ puslapis: www.nato.int
4. Krašto apsauga. Krašto apsaugos ministerijos informacinis leidinys. – 2002 04 04 – 04 18. – Nr. 7(10). – P. 10-11; 18-19.
5. Ten pat. – 2002 04 19 – 05 02. – Nr. 8(11). – P. 15-23.
6. Ten pat. – 2002 05 03 – 05 16. – Nr. 9(12). – P. 14-23.
7. Ten pat. – 2002 05 31 – 06 06. – Nr. 11(14). – P. 6.
8. Ten pat. – 2002 06 28 – 07 11. – Nr. 14(17). – P. 3-4, 6, 9, 18, 19-22
9. Ten pat. – 2002 07 26 – 08 08. – Nr. 16(19). – P. 15-22
10. Ten pat. – 2002 08 09 – 09 06. – Nr. 17(20). – P. 14-19
11. Ten pat. – 2002 09 06 – 09 20. – Nr. 18(21). – P. 16-19

LITERATŪRA

Adamkus V. Likimo vardas – Lietuva. Apie laiką, įvykius, žmones. – K., 1998.

Adamkus V. Trys metiniai pranešimai. 1999–2001. – V., 2001.

Allan M. Williams. Europos Bendrija. – V., 1996.

Alsaukas J. The Baltic Naval Squadron – BALTRON // Baltic Defence Review. – 2000. – 13. – P. 33–37.

Baltijos kraštų kelias į nepriklausomybę. 1990–1991 metai. Įvykių kronika / Sudarė V. Skuodis. – V., 1997.

Brazauskas A. Lietuviškos skrybos. – V., 1992.

Brazauskas A. Penkeri Prezidento metai: įvykiai, prisiminimai, mintys. – V., 2000.

Buzan B. žmonės, valstybės ir baimė: Tarptautinio saugumo studijos po šaltojo karo. – V., 1997.

Buzan Bary, Little Richard. Internacional Systems in World History: Re-making the study of international Relations. – Oxford – New York, 2000.

Brzeziński Z. Pokyčiai Vidurio ir Rytų Europoje: Lenkija ir Lietuva po komunizmo žlugimo//Politologija. – 1995. – Nr. 1. – P. 5–21.

Calvocoressi P. Pasaulio politika 1945–2005 metais. – V., 2001.

Chmaj M., Zmigrodzki J. Wprowadzenie do teorii polityki. – Lublin, 1996. 2001 metų nacionalinio saugumo sistemos būklės ir plėtros ataskaita. – V., 2002.

Heywood A., Key Concepts in Politics: Study Guide. – New York, 1999.

Europos Sąjunga: steigimo dokumentų rinktinė. – V., 1998.

Europos Sąjunga: enciklopedinis žinynas / Sudarė G. Vitkus. – 2-asis pat. ir papild. leid. – V., 2002.

Feltham R.G. Diplomatinijos vadovas. – V., 1997.

Frankel J., Tarptautiniai santykiai permainingame pasaulyje. – K., 1993.

Interneto puslapiai: <http://www.Irs.lt/Baltasam>; <http://www.Irs.lt/president>; <http://www.nato.int/pfp/eapc-cnt.htm>; <http://www.urm.lt>; <http://www.kam.lt>;

Jackson Robert, Sfrensen Georg. Introduction to international Relations. – Oxford – New York, 1999.

Jungtinės Tautos: Pagrindiniai faktai. – V., 1995.

Kazocins J. The Battalion five years on //Baltic Defence Review. – 1999. – No 2. – P. 47–54.

Kegley Ch. W., Wittkopf R. W. World Politics: Trend and Transformation (Fifth Edition). St. Martin's Press. – 1995.

Kardas. 1989–2002 m.

Karys. 1991–2002 m.

Krašto apsauga. Krašto apsaugos ministerijos informacinis leidinys. 2001–2002 m.

LaGrone R., Deep Operations and Active Territorial Defence: Some ideas for the Baltic States // Baltic Defence Review. – 2000. – 1 4. – P. 122–128.

Laquer V., Europa mūsų laikais. 1945–1992 metų istorija. – V., 1995.

Landsbergis V. Lūžis prie Baltijos: Politinė autobiografija. – V., 1997.

Landsbergis V. Sunki laisvė. 1991 m. ruduo – 1992 m. ruduo. Kn. 1–3. – V., 2000.

Lietuva euroatlantinėje bendrijoje/2002 m.kovo 1 d.mokslinės-praktinės konferencijos medžiaga. – V., 2002.

Lietuvos aidas. 1990–2002 m.

Lietuvos geopolitika/Sudarė Vaitekūnas S. – V., 1991.

Lietuvos ir Lenkijos santykiai. 1917-1994. Dokumentų rinkinys /Sudarė V.P. *Plečkaitis, J. Widackis.* – V., 1998.

Lietuva ir tarptautinės organizacijos / Sudarė Z. Petrauskas, G. Steponavičius. Straipsnių rinkinys. – K., 1998.

Lietuvos integracija į Europos Sąjungą / Sudarė K. Maniokas, G. Vitkus. – V., 1997.

Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos ir Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo dokumentų rinkinys. – T. 1–6. – V., 1991–1992.

Lietuvos Respublikos Seimo dokumentų rinkinys. Respublikos Prezidento dekretai. – T. 1(7)–9(15). – V., 1993–1997.

Lietuvos Respublikos Seimo dokumentų rinkinys. Respublikos Prezidento dekretai. Konstitucinio Teismo nutarimai – T. 1(16)–2(17). – V., 1997.

Lietuvos Respublikos Konstitucija. – V., 1993.

Lietuvos rytas. 1990–2002 m.

Lietuvos Seimas. – V., 1996.

Lopata R. Tarptautinių santykių istorija. – 2-asis papild. leid. – V., 2001.

McAllister R., Nuo Bendrijos iki Europos Sąjungos: politinė apžvalga. – V., 2000.

Mayhew A., Europos Sąjungos plėtra: derybos su Vidurio ir Rytų Europos šalimis kandidatėmis. – V., 2001.

Michael H. Clemmesen. Baltic States and different territorial defence models – a discussion // *Baltic Defence Review.* – 2000. – № 4. – P. 115–121.

NATO'S NATIONS. Getting Ready for NATO: the BALTIC states. – 1999.

NATO vakar, šiandien, rytoj: kolektyvinė monografija / Sudarė R. Lopata, G. Vitkus. – V., 1999.

NATO žinios. 2001–2002 m.

Pearson F.S., Rochester J.M. International Relations: The Global Condition in the Twenty-First Century. The McGraw-Hill Companies. Inc. – 1998.

Rhodes E., The American Vision of Baltic Security Architecture: Understanding the Northern Europe Initiative // *Baltic Defence Review.* – 2000. – № 4. – P. 91–112.

Sapronas R. BALTBAT and development of Baltic Defence Forces // *Baltic Defence Review.* – 1999. – 1 2. – P. 55–70.

Seimo kronika. 1997–2002 m.

Svarbiausios Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys. 1918–1995 / Sudarė V. Sirutavičius, E. Nekrašas., R. Lopata. – V., 1997.

Šerpetis K. Tarptautinių santykių studijų įvadas. – Klaipėda, 1996.

Šiuolaikinė valstybė /Sudarė J. Matakas. – K., 1999.

Tarptautinių santykių teorija šiandien /Sudarytojai Ken Booth, Steve Smith. – V., 2000.

Tarptautinių santykių dėstymas po šaltojo karo /Sudarė R. Lopata, N. Statkus. – V., 2002.

Teichmann E. Od dobrosąsieddzkiej współpracy do partnersrwa strategicznego Polski i Litwy // Lithuania. X-lecie odnowienia stosunkuw dyplomatycznych Polski z Litwą. – Warszawa. – 2001. No. 1(38). – P. 82-91.

Valionis A. Litwa i Polska na droze w XXI wiek // Lithuania. X-lecie odnowienia stosunkuw dyplomatycznych Polski z Litwą. – Warszawa. – 2001. No. 1(38). – P. 228-233.

Valstybės pagrindai: Tarptautiniai santykiai. Trečioji dalis. /Sudarė J. Matakas. – K., 1997.

Valstybės žinios. 1991–2002 m.

Vitkus G. Lietuvos ir Rusijos santykiai 1990–1996 m. //Politologija. – 1997. – Nr. 1(9). – P. 56–105.

Vitkus G. Besiformuojantis Baltijos jūros regiono saugumo režimas// Mokslas ir gyvenimas. – 2002. – Nr. 1. – P. 18–19, 28–29.

Žalimas D., Žaltkauskaitė–Žalimienė S., Petrauskas Z., Saladžius J. Tarptautinės organizacijos . – V., 2001.

Žigaras F. Lietuvos bendradarbiavimas su Lenkija saugumo ir gynybos srityje. – Kn.: Šiuolaikinės kultūrinės dvasinės plėtros problemos. //Lietuvos žemės ūkio u-tas. Kaimo kultūros in-tas. V-oji tarptautinė moksl. konf. Mokslo darbai. Pranešimai. – K., 2001. – P. 312-318.

Žigaras F. Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo problema//Žigaras F. Politologija: Mokomoji knyga. – V., 2001. – P. 481–505.

Žigaras F. Baltijos šalys: saugumas ir gynyba//Kariūnas. – 2002 m. kovas. – Nr. 14. – P. 9–11.

ASMENVARDŽIŲ RODYKLĖ

- Adamkus V. 37, 39, 87, 92, 93,
96, 98, 100, 101, 107, 151, 184,
190, 253, 255, 304, 306, 326,
332
- Alasevičius T. 320
- Algirdas 84, 122, 197, 303, 322
- Alšauskas J. 325, 332
- Andriukaitis V. P. 243
- Andrušaitis A. 307
- Aptsiauri D. 324
- Armitage'as R. 102, 103
- Babilius S. 92
- Bagdžiūnaitė I. 320
- Baklis E. (*Edgar Buckley*) 104
- Baltrukonytė L. 125
- Baranauskas D. 318
- Barkauskas M. 126, 127
- Bartkus P. 326
- Batiašvilis I. 324
- Beisel L. 322
- Bekešius M. 86, 121, 131, 140,
200
- Bendt D. 325
- Beris Dž. (J. Berry) 133
- Berkevičius G. 137
- Bernsas N. (*Nick Burns*) 151,
152, 153
- Bess H. 327
- Bičkauskas E. 231, 232, 234, 235
- Bičkauskienė D. 88, 199
- Bingaman J. 144
- Birkavas V. 50
- Birutė 301
- Blairas T. (*Tony Blair*) 106
- Bobelis K. 243
- Bolandas F. (*Frank Boland*) 84,
85, 86, 104
- Booth K. 334
- Brazauskas A. 33, 67, 68, 78,
100, 102, 103, 106, 151, 152, 186,
219, 221, 222, 298, 332
- Brosio M. (*Manlio Brosio*) 297
- Budovskis M. 234
- Budrys K. 156
- Bushas Dž. (*George Bush*) 23, 65,
213, 292
- Bushas Dž. W. (*George W. Bush*) 91,
92, 98, 99, 143, 144, 153, 184
- Buškevičius S. 243
- Butigeidis 329
- Buzan B. 332
- Bžezinskis J. (*Jan Brzezinski*) 155,
302
- Bžezinskis Z. (*Zbignew Brzeziński*)
145, 183, 184
- Cakmakoglu S. 329
- Calvocoressi P. 332
- Cibulskienė L. 135, 158, 195
- Clark'as W. 73
- Čekuolis G. 148, 320, 326
- Čepanis A. 50
- Čiupkovas R. 320
- D'Agostino F. 157, 158
- Dabulevičius P. 138
- Damušis G.B 140, 299
- Dapkevičius G. 325
- Davnis V. (*William Davnie*) 320
- Dobiliauskienė V. 330
- Donnelly Ch. 318
- Duriček Z. 323
- Džonsonas G. (*Gary Jahnsen*) 316
- Džordžas B. (*Bruce George*) 310
- Džouns E. (*Elisabeth Jones*) 326
- Edholm S. G. 312, 313
- Eismontas T. 301
- Eizehaueris D. (*Dwight Eisenhower*).
287
- Eriksonas J. (*Jorgen Ericson*) 312
- Esperas M. 151
- Feltham R.G. 332
- Fišeris K. (*Kristian Fisher*) 314
- Flao A. (*Andre Flahaut*) 313
- Frandsen J. Chr. 119
- Frankel J. 332

- Frizvolas S. (*Sigurd Frisvol*) 198
 Froling'as T. 117
 Fule Š. (*Stefan Füle*) 325
 Gaižutis A. 2
 Galdikienė O. 153
 Gallegly E. 329
 Gečas J. 122, 307, 319, 322, 323, 325, 326
 Gerberis H. J. 157
 Ghalis B. B. 30
 Gylus P. 81
 Girgenonas V. 50
 Glaveckas K. 243
 Godmanis I. 30
 de Golis Š. (*Charles de Gaulle*) 289
 Goransson A.-M. 136
 Gorbačiovas M. 65, 213
 Gorbunovas A. 7, 10, 13, 29, 212, 213, 214, 216
 Gore A. 162
 Gražulis J. 312
 Greenstocas J. 95
 Grinbergas J. 319
 Grinys E. 160
 Gronski J. L. 159
 Grumadaitė R. 95, 97, 115, 151
 Guzas D. 329
 Hage J. 135
 Harmelis P. (*Pierre Harmel*) 289
 Hartas D. (*David T. Hart*) 327
 Hastert D. 144, 146
 Hatonas M. (*Mark Hutton*) 310
 Heib H.-J. 330
 Heywood A. 332
 Hellemann T. 307
 Henry Ž.P. (*Jean Pol Henry*) 306
 Hilar P.J.O. (*Peter Jeremy Oldham Hill*) 305, 326
 Hitleris A. 10, 49
 Hunas Dž. (*Geoffrey Hoon*) 323
 Isberg J.G. 318
 Izmejus (*Lord Ismey*) 297
 Jackson R. 333
 Jakšys J. 327
 Jakučionis P. 243
 Jarašiūnas. K. 177
 Jelcinas B. 13, 14, 24, 56, 293, 294
 Jensby S.A. 96
 Jonavičius V. 329
 Jonušas K. 125
 Juenemann E.-J. 330
 Jurgaitis A. 157, 322, 325
 Jursėnas Č. 264
 Kaladinskas V. 83, 112, 117, 160, 165, 166, 168
 Karingtonas (*Lord Carrington*) 297
 Karvelis E. 304
 Kastas D. (*David Cust*) 311
 Kašėta A. 243
 Kaupas L. 156
 Kazberas I. 235
 Kazocins J. 333
 Kegley Ch. W. 333
 Kempf T. 327
 Kenedis Dž. (*John Kennedy*) 288
 Kęstutis 318
 Kibartas V. 304
 Kievenaar 178, 179
 Kilikauskas R. 150, 155
 Kylys Dž. (*Jon Kyl*) 105
 Kirkilas G. 326
 Klė V. (*Willy Claes*) 297
 Klemesenas M. H. (*M. H. Clemmesen*) 128, 139
 Klesenbauer E. 325
 Klintonas B. (*Bill Clinton*) 148, 218
 Koenas V.S. (*William S. Cohen*) 149, 150
 Koliarnikovas A. 317
 Komarowski B. 263
 Kozyrevas A. 28
 Kramer F. 155
 Krickus R. J. 66
 Krimiotis A. 303
 Kristoferis V. (*Warren Christopher*) 294
 Kristovskis G.V. (*Girts Valdis Kristovskis*) 105, 114
 Kronkaitis J. 85, 86, 87, 121, 136, 150, 169, 170, 198, 304, 307, 311, 313, 317, 319, 322, 325, 328, 329

- Kubilius A. 243
 Kucharevas A. 132
 Kudarauskas S. 13
 Kunigėlis A. 299
 Kuprys A. 326
 Kvasniewskis A. (*A. Kwasniewski*) 39, 184, 190
 Kuelaras P. (*Peress de Cuellar*) 13
 LaGrone R. 333
 Landsbergis V. 7, 10, 22, 24, 29, 31, 67, 212, 213, 214, 216, 333
 Langas H. (*Henrik Lange*). 318
 Lansas Dž. (*Joseph Luns*) 297
 Laquer V. 333
 Leita A. 304, 309, 329
 Lešinskas I. 126
 Lybermanas D. (*Joseph Lieberman*) 105
 Liekis A. 2
 Liepniš J. 328
 Linkevičius L. 87, 95, 96, 97, 100, 104, 105, 114, 151, 152, 172, 175, 180, 263, 300, 301, 303, 304, 305, 306, 307, 310, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 323, 324, 329
 Little R. 332
 Litvaitis A. 308, 310, 321, 323
 Long T. 303
 Lopata R. 6, 22, 69, 334
 Lorentas K. (*Kristian Lorentzen*) 121, 122, 199
 Lukoševičius L. 318
 Lund J. C. 121, 122
 Mac Vay J. W. 159
 Macijauskas K. 327, 328
 Mayhew A. 334
 Malakauskas P. 86, 308, 317, 320, 322, 325
 Maningas D. (*David Manning*) 323
 Maniokas K. 6, 333
 Marcinkus J. 325
 Marshall G.C. 160
 Maskoliūnas K. 328, 329
 Matakas J. 334, 335
 Matutis A. 329
 Mažeikis E. 321
 Mažuika V. 325
 McAllister R. 18, 334
 McNervey P. 151
 Meier K.-D. 330
 Meierovicas G. 231, 232
 Meilūnaitė A. 120
 Meris L. 29, 33, 37, 219, 221, 222
 Merkelis D. 151
 Merkeris P. (*Patrick Mercer*) 310
 Mertinaitė M. 120
 Mikseris S. (*Sven Mikser*) 105, 114
 Mindaugas 304, 310, 321, 324
 Mobley J.S. 161
 Molotovas V. 26
 Muzinich M J. 171
 Naitas Dž. (*Jim Knight*) 310
 Naumanas K. 156
 Nazelskis E. 298
 Nekrašas E. 6, 334
 Nielsenas P.M. (*P.M. Nielsen*) 133
 Nooij J. 312
 Novickis V. 319
 Nugis U. 231, 232, 234
 Paksas R. 243
 Pastusiakas L. H. (*Longin Hieronim Pastusiak*) 190
 Patašius J. 325
 Paulauskas A. 100, 151, 243, 245, 304, 326
 Paulikas A. 314, 320
 Pearson F.S. 334
 Perry W. 162
 Petkevičius R. 305, 322, 325
 Petr Voznica J.E.
 Petrauskaitė A. 2
 Petrauskas Z. 6, 333, 335
 Petryla D. 199
 Pfeiffer'is H. 83
 Plečkaitis V.P. 185, 333
 Pliadis A. 128
 Pocius A. 139
 Powel C. 144, 146
 Primakovas J. 49
 Prunskienė K. 243

- Pugačiauskas V. 2
 Putinas V. 153
 Putnikienė R. 196
 Puzinavičius B. 2
 Radvila (Jonušas) 303, 322
 Radvilas G. 179
 Ragulskienė J. 327
 Ralstonas Dž. (*Joseph W. Ralston*) 87, 88, 140, 198, 304
 Ramanauskas A. 179, 196, 197, 305, 306, 312, 330, 331
 Ramsfeldas D. (*Donald Rumsfeld*) 317
 Rasmussen J. E. 325
 Raštikis S. 84, 308
 Reiganas R. (*Ronald Reagan*) 290, 291
 Reinholdas K. (*Christian Reinhold*) 318
 Rhodes E. 334
 Ribentropas J. 26
 Riutelis A. (*Arnold Rüütel*) 7, 10, 13, 39, 107, 211, 212, 213, 214, 216, 235
 Robertsonas Dž. (*lord George Robertson*) 84, 89, 92, 100, 101, 297, 299, 300
 Rochester J.M. 334
 Rošė T. (*Thomas Rosche*) 316
 Rubikas A. 49
 Rumsfeldas D. (*Donald Rumsfeld*) 105, 144
 Ruzveltas F.D. (*Franklin D. Roosevelt*) 65
 Saladžius J. 6, 335
 Sarapinas V. 316, 322
 Sargasianas S. (*Serzh Sargsyan*) 317
 Saudargas A. 67
 Schravedeel R. A. 312
 Schunck L. G. 307
 Scottas B. 172, 173
 Sedlakas J. (*Josef Sedlak*) 322
 Sereika V. 321
 Sfrensen G. 333
 Sirutavičius V. 6, 334
 Sirutkaitis V. 178
 Skaržinskienė V. 314, 320
 Skuodis V. 14
 Smetona A. 328
 Smith F. C. 154
 Smithas K. 169
 Smith St. 334
 Solana J. (*Javier Solana*) 81, 117, 297
 Spakas P. H. (*Paul Henri Spaak*) 297
 Stalinas J. 10, 65
 Stankevičius V. 326
 Stankevičius Č. 149, 154, 169
 Stankevičiūtė R. 318
 Starinskas K. 127, 135, 150, 156, 161, 171, 172, 174, 178
 Statkus N. 334
 Steponavičius G. 6, 333
 Stikeris D. (*Dirk Stikker*) 297
 Stode D. 179
 Stokmanas D. (*Dieter Stöckmann*) 301
 Strauchas D. (*Dušan Strauch*) 303
 Sužiedėlis. K. 177
 Swanson P. 305, 310, 314
 Sweeney M.J. 145
 Šablinskienė A. 309, 320
 Šapronas R. (*Sapronas*) 131, 334
 Šaulys V. 179
 Šerelis V. 304
 Šerpėtis K. 334
 Ševardnadze E. 324
 Šimaitytė A. 127
 Šugurovas V. 178
 Talboras S. 148
 Teftas Dž. (*John Tefft*) 172, 173, 175, 180, 314
 Teichmann E. 189, 335
 Tevzadze D. 324
 Tomaševski V. 243
 Truncė G. 309
 Tutkus V. 303, 304, 312, 318, 321, 329
 Ulmanis G. 33, 219, 221, 222
 Urbanovskis P. (*Piotr Urbankowski*) 307
 Urbelis V. 304, 318, 322

- Uščia A. 309
Vagnorius G. 243
Vaičeliūnas A. 330
Vaikšnoras V. 322
Vailionis A. 327
Vaišvila M. 169, 170
Vaitekūnas S. 333
Valauskas V. 315
Valionis A. 151, 189, 326, 335
Valteris N. 79
Vanickis P. (*Pavel Vanicky*) 303, 316
Vasiliauskas G. 331
Vidiajevas J. 320
Vyké-Freiberga V. (*Vike-Freiberga*)
37, 39, 107
Vines H. 330
Viorneris M. (*Manfred Wörner*) 67,
297
Vytautas Didysis 304
Vitkūnas M. 134
Vitkus G. 6, 18, 22, 28, 31, 63, 69,
332, 333, 334, 335
Volfovitzas P. (*Paul Wolfowitz*) 99,
100, 105
Voveris P. 309
Voveris V. 138, 305
Voznica P. 316
Wałęsa L. 186
Warner J. 144
Washington G. 155
Widackis J. 185, 333
Williams A. M. 18, 332
Wittkopf R. W. 323
Zakarauskas R. 302
Zakoras A. (*Albert M. Zaccor*) 315,
322, 323
Zmigrodzki J. 332
Žalimas D. 6, 76, 335
Žemaitis J. 2, 155, 324, 330
Žaltkauskaitė-Žalimienė S. 6, 335
Žigaras F. (*F. Ž.*) 2, 139, 183, 186,
335

SANTRUMPOS

Santrumpa	Lietuvių kalba	Anglų kalba
APAG	Atlantinės politikos patariamoji grupė	Atlantic Policy Advisory Group
ATMAS	Oro eismo vadybos ir oro erdvės kontrolės sistema	Air Traffic Management and Air Surveillance System
AWACS	Ankstyvojo išpėjimo ir valdymo pajėgos	Airborne Early Warning and Control Force
BALTBAT	Baltijos taikos palaikymo batalionas	Baltic Peacekeeping Battalion
BALTCON	Baltijos karinis kontingentas	Baltic Contingent
BALTDEFCOL	Baltijos gynybos koledžas	Baltic Defense College
BALTNET	Baltijos regioninė oro erdvės stebėjimo sistema	Baltic Regional Airspace Surveillance Network
BALTRON	Baltijos karinė jūrų eskadra	Baltic Naval Squadron
BASELOG	Logistikos kodifikacijos sistemos įgyvendinimo programa	Logistics Codification System Implementation Program
BNP	Bendrasis nacionalinis produktas	
C2	Vadovavimas ir kontrolė	Command and Control
C3	Konsultacijos, vadovavimas ir kontrolė	Consultation, Command and Control
CCMS	NATO Iššūkių šiuolaikinei visuomenei komitetas	NATO's Committee on the Challenges of Modern Society
CFE	Įprastinė ginkluotė Europoje	Conventional Forces in Europe
CIS	Komunikacijų ir informacijos sistemos	Communications and Information Systems

CJTF	Daugianacionalinės specialiosios paskirties pajėgos	Combined Joint Task Forces
CNAD	Nacionalinių ginkluotės direktorių konferencija	Conference of National Armaments Directors
COEC	Tarybos operacijų ir pratybų komitetas	Council Operations and Exercise Committee
DANBAT	Danijos taikos palaikymo batalionas	Danish Peacekeeping Battalion
DPC	Gynybos planavimo komitetas	Defense Planning Committee
DRC	Gynybos peržiūros komitetas	Defense Review Committee
EADRCC	Euro-Atlanto nelaimių pagalbos koordinavimo centras	Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Center
EAPC	Euro-Atlanto partnerystės taryba	Euro-Atlantic Partnership Council
EC	Ekonomikos komitetas	Economic Committee
ES	Europos Sąjunga	
ESBK	Europos saugumo ir bendradarbiavimo konferencija	
ESBO	Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacija	
ESDI	Europos saugumo ir gynybos identitetas	European Security and Defense Identity
EWG	Vykdomoji darbo grupė	Executive Working Group
EXTAG	Išoriniai susitarimai	External Agreements
HLTF	Aukštesniojo lygio specialiosios paskirties grupė įprastinės ginkluotės kontrolės klausimais	High Level Task Force on Conventional Arms Control

IC	Infrastruktūros komitetas	Infrastructure Committee
ICAO	Tarptautinė civilinės aviacijos organizacija	International Civil Aviation Organization
IFOR	NATO vadovaujamos daugianacionalinės Deitono taikos susitarimo Bosnijoje ir Hercegovinoje įgyvendinimo pajėgos	Implementation Force
IMS	Tarptautinis karinis sekretoriatas	International Military Staff
INFOSEC	Informacijos apsaugos sistema	Information Security System
IPP	Individuali partnerystės programa.	
IS	Tarptautinis sekretoriatas	International Staff
JAV	Jungtinės Amerikos Valstijos	
JCP	Jungtinis neplatinimo komitetas	Joint Committee on Proliferation
JT	Jungtinės Tautos	
JT ST	Jungtinių Tautų Saugumo Taryba	
JTO	Jungtinių Tautų organizacija	
KFOR	NATO vadovaujamos taikos palaikymo pajėgos Kosove	Kosovo Force
LANDCENT	Sąjungininkų karinės sausumos pajėgos Vidurio Europoje	Allied Land Forces in Central Europe
LITCOY	Lietuvos karių kuopa	Lithuanian Company
LITPLA	Lietuvos karinis būrys	Lithuanian Platoon

LITPOLBAT	Lietuvos ir Lenkijos taikos palaikymo batalionas	Lithuanian Polish Peacekeeping Battalion
MAP	Narystės veiksmų planas	Membership Action Plan
MC	Karinis komitetas	Military Committee
MCG	Viduržemio jūros bendradarbiavimo grupė	Mediterranean Cooperation Group
MCWG	Karinė bendradarbiavimo darbo grupė	Military Cooperation Working Group
MNG	Masinio naikinimo ginklai	
NAC	Šiaurės Atlanto taryba	North Atlantic Council
NACC	Šiaurės Atlanto bendradarbiavimo taryba	North Atlantic Co-operation Council
NADC	Oro gynybos komitetas	Air Defense Committee
NATMC	Oro judėjimo valdymo komitetas	Air Traffic Management Committee
NATO	Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacija	North Atlantic Treaty Organization
NC3B	NATO Konsultacijų, valdymo ir kontrolės tarnyba	NATO Consultation, Command and Control Board
NCS	NATO Standartizacijos komitetas	NATO Committee for Standardization
NPG	Branduolinio planavimo grupė	Nuclear Planning Group
NSC	Saugumo komitetas	Security Committee
NVS	Nepriklausomų Valstybių Sandrauga	
OSCE	Europos saugumo bendradarbiavimo organizacija	Organization For Security and Cooperation in Europe
PARP	Planavimo ir peržiūros procesas	Planning and Review Process

PC	Politikos komitetas	Political Committee
PCC	Partnerystės koordinavimo centras	Partnership Coordination Cell
PCG	Politikos koordinavimo grupė	Policy Coordination Group
PfP	Taikos partnerystė	Partnership for Peace
PMSC/PfP	Politinis karinis Taikos partnerystės valdymo komitetas	Political-Military Steering Committee on Partnership for Peace
SACEUR	Jungtinių pajėgų Europoje vyriausiasis vadas	Supreme Allied Commander Europe
SACLANT	Jungtinių pajėgų Atlante vadas	Supreme Allied Powers Atlantic
SCEPC	Civilinės saugos planavimo komitetas	Civil Emergency Planning Committee
SCOM	Mokslo komitetas	Science Committee
SFOR	Stabilizavimo pajėgos, pakeitusios IFOR	Stabilization Force
SHAPE	Jungtinių pajėgų Europoje vadavietė	Supreme Headquarters Allied Powers Europe
SLG	Vyresniųjų pareigūnų lygio grupė	Senior Level Group
SOFA	Karinių pajėgų statuso susitarimas	Status of Forces Agreement
SPC	Vyriausiasis politikos komitetas	Political Committee at Senior Level
STANAG	Standartizacijos susitarimai	Standardization Agreements
UNPROFOR	Jungtinių Tautų apsaugos pajėgos	United Nations Protection Forces
VCC	Verifikavimo koordinavimo komitetas	Verification Coordinating Committee

Šaltiniai: 1.NATO vakar, šiandien, rytų. – P. 247-250.

Krašto apsauga. Krašto apsaugos ministerijos informacinis leidinys. – 2002 04 04 – 04 18. – Nr. 7 (10). – P. 22–23.

Ži 27 Feliksas Žigaras. Baltijos šalys: saugumas ir gynyba 1990–2002: monografija – Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija 2002. 346 p.

ISBN 9955-423-15-3

Knygoje nagrinėjamas trijų Baltijos valstybių – Lietuvos, Latvijos ir Estijos – bendradarbiavimas saugumo ir gynybos srityje nuo Baltijos šalių nepriklausomybės atkūrimo iki šių dienų. Atskleidžiama bendrų institucijų veikla dėl trijų Baltijos valstybių nepriklausomybės ir jos įtvirtinimo, siekiant jų tarptautinio valstybingumo pripažinimo, svetimos okupacinės kariuomenės išvedimo, tiriami šio bendradarbiavimo strateginiai tikslai, sritys, formos, bendri projektai, jų paskirtis ir reikšmė. Taip pat nagrinėjamas bendradarbiavimas su strateginiais partneriais – JAV ir Lenkija – saugumo ir gynybos srityje.

Leidinyje yra gausūs ir išsamūs priedai, iliustruojantys kiekvieną monografijos skyrių, pateikiamos svarbiausios NATO, NATO ir Lietuvos santykių raidos datos, santrumpų paaiškinimai.

Monografija skirta tyrinėjantiems Lietuvos karybos istoriją, tarptautinius santykius ir tarptautinio saugumo problemas. Taip pat gali būti panaudota kaip mokslinių žinių šaltinis magistrantūros ir doktorantūros studijoms. Ja taip pat galės pasinaudoti aukštųjų mokyklų dėstytojai ir studentai, mokytojai ir visi besidomintys Baltijos šalių saugumo ir gynybos problemomis.

UDK 327+355.02(474)

Ži 27

Feliksas Žigaras
Baltijos šalys: saugumas ir gynyba 1990–2002

Atsakingoji redaktorė doc. dr. Audronė Petrauskaitė
Redagavo Jolanta Budreikienė

2002 10 23. Tiražas 400 egz. Užsakymas 437.

Išleido Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija,
Šilo g. 5A, LT-2055 Vilnius

Maketavo ir spausdino Leidybos centras prie Krašto apsaugos ministerijos,
Totorių g. 27, LT-2001 Vilnius.